

वार्षिक कार्यक्रम तथा तथ्याङ्क पुस्तिका आ.व. २०७४/०७५

नेपाल सरकार

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय

प्लान्ट क्वारेन्टिन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्र

हरिहरभवन, ललितपुर, फोन : ०१ ५५२१५२७, फ्याक्स : ०१ ५५५३७९८

इमेल: info@npponepal.gov.np Website: www.npponepal.gov.np

वार्षिक कार्यक्रम तथा तथ्याङ्क पुस्तिका

आ.ब. २०७४/७५

नेपाल सरकार

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय

प्लाण्ट क्वारेन्टिन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्र

हरिहरभवन, ललितपुर

फोन: ०१-५५२१५९७, फ्याक्स : ०१-५५५३७९८

इमेल: info@npponeal.gov.np Website: www.npponeal.gov.np

दुई शब्द

नेपालमा गरिबी निवारण गर्ने राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्न बहुसंख्यक जनताको मुख्य पेशाको रूपमा रहेको कृषिको व्यावसायिकरण तथा औद्योगीकरणको लागि उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्नु नितान्त जरूरी हुन आउछ। यस क्रममा नविनतम तथा उन्नत प्रविधिहरूको विकास भईरहेका छन् भने वाली विरूवामा हानिकारक रोग, किरा, भारपात, मुसा आदिबाट हुने नोकसानीको जोखिम पनि बढ्दै गएको हुन्छ। उक्त वाली विरूवामा हुने नोकसानी न्यूनीकरण गर्न बाली संरक्षण कार्यक्रमको महत्वपूर्ण भूमिका रहन आउछ ।

नेपाल सरकार (मन्त्रि परिषद) को २०७५/०१/०४ को कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालयको नयाँ संगठन संरचना स्वीकृत भए अनुसार साविकको बाली संरक्षण निर्देशनालय, हरिहरभवन, राष्ट्रिय प्लान्ट क्वारेन्टिन कार्यक्रम, हरिहरभवन र बिषादी पंजिकरण तथा व्यवस्थापन शाखा, हरिहरभवन गाभिएर प्लान्ट क्वारेन्टिन एवं बिषादी व्यवस्थापन केन्द्रको स्थापना भएको छ। यस केन्द्रले विषादीको आयात, वितरण, उपयोग र व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यलाई सुदृढ बनाउने, विरूवा तथा विरूवाजन्य उपजको अन्तरास्ट्रिय व्यापारको क्रममा विरूवा स्वस्थतामा पर्न जाने संभावित जोखिमलाई नियमन गर्ने, Emerging Pest, Invasive Species एवं विभिन्न Quarantine Pest हरूको व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यहरू गर्ने, विरूवा संरक्षण ऐन अनुरूप NPPO ले गर्नु पर्ने कार्यहरूलाई व्यवस्थित रूपमा कार्यान्वयन गर्ने तथा IPPC को Focal Point को रूपमा रही IPPC का क्रियाकलाप एवं विरूवा संरक्षण संगठनका क्रियाकलापहरूलाई कार्यान्वयन गर्ने जस्ता जिम्मेवारी पाएको छ ।

वातावरणको सुरक्षा, कृषिको व्यवसायीकरण, विविधिकरण, औद्योगीकरण, बजारीकरण र दिगो कृषि विकासमा कृषक सशक्तिकरणको महत्वपूर्ण स्थान रहेको हुन्छ। विभिन्न माध्यमबाट सिकेका ज्ञान, सीप, पेशागत अनुभव र राष्ट्रिय कृषि नीति, कृषकका आवश्यकता, विगतमा कार्यक्रम संचालनबाट सिकेका पाठहरूलाई जीवन्त रूपमा कृषकको खेतबारीमा उतार्नको लागि यस केन्द्र तथा अन्तर्गतका विभिन्न कार्यालयबाट विभिन्न कार्यक्रमहरू संचालन हुदै आएका हुन् । यसबाट विषादीको न्यूनतम र न्यायोचित प्रयोगका साथै बिषादीबाट पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने व्यवस्थापन विधि बारे जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन र एन, नियम कार्यान्वयन पक्ष सुदृढ गर्दै आएका छन् । एकिकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन (IPM) पद्धति विस्तार, बजार प्रबर्द्धन तथा निर्यातमुखी उत्पादन बढाउन कृषकरकृषक समुहहरूलाई दक्ष तुल्याउने एक सशक्त माध्यमको रूपमा स्थापित गर्दै लैजाने निरन्तरता जारी रहेको छ। यस प्रयासलाई सर्वत्र र सर्वसुलभ बनाउन जरूरी रहेको छ ।

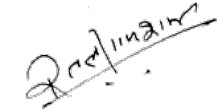
संक्रामक रोगकिरा इत्यादिको प्रवेश रोक्न वैदेशिक र अन्तरिक क्वारेन्टिन कार्यक्रमलाई व्यवस्थित गर्ने प्रयास निरन्तर भइरहेको छ। यसैगरी कृषि सेवा केन्द्रहरूको पहुच भन्दा टाढा रहेका कृषकहरूलाई केन्द्रबिन्दु बनाई प्लान्ट क्लिनिक संचालन गर्दै आएको छ । नेपाल विश्व व्यापार संगठन, अन्तरास्ट्रिय बाली संरक्षण महासन्धि IPPC र एशिया प्रशान्त क्षेत्रीय बाली संरक्षण आयोग बिएएनए को सदस्य र स्टकहोम कन्भेन्सनका पक्षधर भएबाट राष्ट्रले पुरा गर्नु पर्ने दायित्वसंग आवद्धित उपयुक्त एनरनियमको विकासपरिमार्जन र कार्यान्वयन गर्ने, कृषकस्तरमा स्थानीय र क्षेत्रीयबाटै रोगकिरा पहिचान सेवा पुर्याउने स्वायत्त शासनको अवधारणालाई मुर्तरूप दिने क्रममा लक्षित वर्गसम्म विकासको प्रतिफल पुर्याउन स्थलगत अभियान मुलक प्राविधिक सेवा परिचालन गर्ने कार्य भएका छन् ।

बाली बिरुवाका शत्रुजीबहरूको विवेकपूर्ण व्यवस्थापन गर्न आ. व. २०७४/७५ मा साविकका बाली संरक्षण निर्देशनालय र मातहतका २२ कार्यालयहरूबाट संचालित क्रियाकलापहरू र तिनका उपलब्धिरप्रभाव र प्लान्ट क्वारेन्टिन एवं बिषादी व्यवस्थापन केन्द्रको आ. व. २०७५/७६ को स्वीकृत बार्षिक कार्यक्रम तथा कर्षबिधिहरू समेटी तयार पारिएको यस पुस्तिका कृषक समूह, कृषि प्रसार कार्यकर्ता, कृषि अनुसन्धानकर्ता, योजनाबिद, जनप्रतिनिधि, बिधार्थी तथा कृषि बिषयमा चासो राख्ने जो कोहीलाई पनि उपयोगी हुने छ भन्ने आशा लिइएको छ ।

प्रस्तुत पुस्तिका तयार गर्ने क्रममा आवश्यक विवरण उपलब्ध गराई सहयोग गर्नुहुने सबै सम्बन्धित निकाय प्रति हार्दिक आभार ब्यक्त गर्न चाहन्छु। यस पुस्तिका तयार गर्न खटिईनु भएका कृषि प्रसार अधिकृत श्री देवराज भुसाल लगाएत प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग पुर्याउनु हुने यस केन्द्रका सम्पूर्ण कर्मचारीहरूलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्तमा यस प्रकाशनलाई आगामी दिनहरूमा अझै परिस्कृत र सूचनामूलक बनाउन पाठक वर्गहरूबाट रचनात्मक सुभावाको अपेक्षा राखिएको छ ।

कार्तिक १५,२०७५

डा. डिल्ली राम शर्मा
प्रमुख

ABBREVIATION

PRA	Pest Risk Analysis
PFA	Pest Free Area
ALPP	Area of Low Pest Prevalence
NPQP	National Plant Quarantine Program
आ.व.	आर्थिक वर्ष
IPPC	International Plant Protection Convention
APPPC	Asia Pacific Plant Protection Commission
ISPM	International Standards on Phytosanitary Measures
NPPO	National Plant Protection Organization
NSPM	National Standards on Phytosanitary Measures
NTIS	Nepal Trade Integration Strategy
NARC	Nepal Agriculture Research Council
PACT	Project on Agriculture Commercialization and Trade
PMAMP	Prime Minister Agriculture Modernization Project
SPS	Sanitary and Phytosanitary
WTO	World Trade Organization

विषय सूची

खण्ड - १

१. प्लान्ट क्वारेन्टिन एवं विषादी व्यवस्थापन कार्यक्रम: एक परिचय	१
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ दृष्टिकोण	२
१.३ उद्देश्य	३
१.४ रणनीति	३
१.५ कार्यनीति	३

खण्ड - २

२. प्लान्ट क्वारेन्टिन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्र तथा अन्तरगतका कार्यालयहरूको संक्षिप्त जानकारी	५
२.१ ऐतिहासिक पृष्ठभूमि	५
२.२ सांगठनिक संरचना	६
२.३ नागरिक वडापत्र	७
२.४ प्रमुखहरूको नामावली	१४
२.५ केन्द्रका शाखाहरू	१४

खण्ड -३

३. आ.व २०७४/०७५ को लक्षित कार्यक्रमहरूको वार्षिक प्रगति विवरण	३४
३.१. वार्षिक प्रगति सारांश	३४
३.२. वाली संरक्षण निर्देशनालय र अन्तर्गतका कार्यालयहरूको वार्षिक प्रगति विवरण (आ.व.२०७४/०७५)	४३
३.३. आर्थिक विवरण	६४
३.४ मूल्याङ्कन आधारमा कार्यालयको संक्षिप्त प्रतिक्रिया	टड
३.५. कार्यक्रम कार्यान्वयनका क्रममा देखिएका चुनौतीहरू	६८
३.६. भावी कार्य दिशा	६९

खण्ड - ४

४. विविध	७०
४.१ तरकारी तथा फलफूल बालीमा बिषादी अवशेष बिश्लेषण	७०
४.२ विषादी प्रयोग मुक्त सप्ताह कार्यक्रम	७८
४.३. नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारवहन परियोजना (Nepal India Regional Trade and Transport Project - NIRTP) SPS अन्तर्गतका कार्यक्रम र उपलब्धि	७९
४.४ CABI Plantwise कार्यक्रम	८०
४.५ Workshop on the management of South American Leaf Miner (Tuta absoluta)	८१

खण्ड - ५

५. कर्मचारी विवरण	८४
५.१ प्लान्ट क्वारेन्टिन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्र, हरिहरभवन, ललितपुर	८४
५.२ क्वारेन्टिन कार्यालय, काकडभिट्टा, भापा	८५
५.३ क्वारेन्टिन कार्यालय, वीरगञ्ज, पर्सा	८५
५.४ क्वारेन्टिन कार्यालय, वेलहैया, रूपन्देही	८५
५.५ क्वारेन्टिन कार्यालय, नेपालगञ्ज, बाँके	८५
५.६ क्वारेन्टिन कार्यालय, गड्डाचौकी, कञ्चनपुर	८५
५.७ क्वारेन्टिन कार्यालय, विराटनगर, मोरङ	८६
५.८ क्वारेन्टिन कार्यालय, भण्टावारी, सुनसरी	८६
५.९ क्वारेन्टिन कार्यालय, जलेश्वर, महोत्तरी	८६
५.१० क्वारेन्टिन कार्यालय, मलंगवा, सर्लाही	८६
५.११ क्वारेन्टिन कार्यालय, तातोपानी, सिन्धुपाल्चोक	८७
५.१२ क्वारेन्टिन कार्यालय, सिनामंगल, (अन्तर्राष्ट्रिय बिमानस्थल) काठमाडौं	८७
५.१३ क्वारेन्टिन कार्यालय, केरुङ, रसुवा	८७
५.१४ क्वारेन्टिन कार्यालय, कृष्णनगर, कपिलवस्तु	८७
५.१५ क्वारेन्टिन कार्यालय, भुलाघाट, बैतडी	८७
५.१६ क्वारेन्टिन कार्यालय, लोमाडथान, मुस्ताङ	८८

खण्ड - ६

६. बाली संरक्षण सम्बन्धि विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन नर्म्स तथा कार्यविधि	८९
६.१ वार्षिक सघन आई. पि. एम. कृषक पाठशाला संचालनको नर्मस् (ल्यकक), २०६७	८९
६.२ बाली संरक्षण प्रबिधि प्रदर्शन	१०१
६.३ सर्भे सर्भिलेन्स कार्यक्रम संचालन कार्यबिधि, २०७०	१०२
६.४ अभियानमूलक समस्या निदान कार्यक्रम संचालन कार्यबिधि, २०७०	१०६
६.५ वाली उपचार शिबिर (प्लाण्ट क्लिनिक)	११०
६.६ नमूना आई.पि.एम. गाऊँ स्थापना तथा संचालन कार्यबिधि, २०७०	११२
६.७ विषादी पञ्जिकरण (दर्ता) व्यवस्था र कार्यविधि:	११८
६.८ विषादी खुद्रा विक्रेता, व्यवसायिक प्रयोगकर्ता, संश्लेषणकर्तालाई इजाजत पत्र दिने कार्यविधि	१२०
६.९ जिल्लास्तरीय विषादी खुद्रा विक्रेता तालिमको नर्मस् (नेपाल सरकारको (सचिवस्तरीय) मिति २०६३/०७/२२ को निर्णय अनुसार) आ.व. २०६४/६५ देखि कार्यान्वयन हुने गरी	१२४
६.१० जिल्लास्तरीय विषादी व्यवस्थापन समन्वय समितिको बैठक	१२५
६.११ विषादी सम्बन्धी ऐन, नियम र विषादी व्यवस्थापन जनचेतना कार्यक्रम	१२७
६.१२ विषादी व्यवस्थापन सम्बन्धी जिल्ला स्तरीय अन्तरक्रिया गोष्ठी	१२७
६.१३ विषादी प्रतिबन्ध गर्ने कार्यविधि	१२८
६.१४ जीवनाशक विषादी नियमावली, २०५० को संशोधन २०६४	१२९
६.१५ बिरूवा स्वस्थताको प्रमाणपत्र प्रदान गर्ने कार्यविधि	१२९
६.१६ आयात इजाजत पत्र प्रदान	१३०
६.१७ पोष्ट इण्ट्र सर्भे:	१३०
६.१८ अन्तरक्रिया बैठक	१३०
६.१९ आयात निर्यात हुने वस्तुहरूका अभिलेख अद्यावधिक	१३१
६.२० आन्तरिक प्लाण्ट क्वारेन्टिन	१३१
६.२१ क्षेत्रीय प्लाण्ट क्वारेन्टिन कार्यालय/चेकपोष्ट तथा उप चोकपोष्टहरूको कार्यविधि	१३२
६.२२ प्रयोगशाला निदान सेवा	१३२
६.२३ बाली संरक्षण तथ्यांक अभिलेख राख्ने	१३३
६.२४ सहभागितामूलक बाली संरक्षण अध्ययन परिक्षण	१३३
६.२५ आई.पि.एम. तथा अन्य बाली संरक्षण कार्यक्रमहरूको अनुगमन	१३३

६.२६ बाली संरक्षण सम्बन्धी प्रविधि संकलन प्रमाणिकरण तथा प्रसारण	१३३
६.२७ सुन्तला एवं जुनार रोग र कीरामुक्त क्षेत्र विकसित गर्ने वारे विशेष सर्भे कार्ययोजना	१३३
६.२८ विषादी अवशेष द्रुत बिश्लेषण कार्यक्रम संचालन कार्यबिधि २०७१ (प्रथम संशोधन २०७४)	१३७
६.२९ जैविक तथा वानस्पतिक विषादी उत्पादन, प्रयोग तथा अनुदान निर्देशिका २०७४	१४५
६.३० सामुदायिक आई.पी.एम. श्रोतकेन्द्र संचालन कार्यबिधि २०७४	१५४
६.३१ आई.पी.एम. कृषक सहजकर्ता वाट वाली उपचार शिबिर (प्लाण्ट क्लिनिक) संचालन नर्मस २०७४	१६०

खण्ड - ७

७ अनुसूचीहरू	१६३
७.१. आई.पी.एम. समन्वय समितिको गठन	१६३
७.२. नेपाल प्रतिबन्धित बिषादीहरूको सूची	१६४
७.३. राष्ट्रिय विरूवा संरक्षण संगठनको मिति २०७१।१।२२ को निर्णयले पारित	१६४
७.४. नेपाल राजपत्रमा ल्बतष्यलबिउबिलत तगबचभलतष्लभ उभकत सम्बन्धित मिति २०७१/०३/२ मा सूचना प्रकाशित	१६५
७.५ Quarantine Pest Lists of Nepal	१६५
७.६. विरूवा र विरूवाजन्य वस्तुहरूको आयात/निर्यात विवरण	१९४

१. प्लान्ट क्वारेन्टिन एवं विषादी व्यवस्थापन कार्यक्रम: एक परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालका करिब दुई तिहाइ जनताहरू (६५.६ प्रतिशत) कृषि पेशामा संलग्न छन र कुल ग्राहस्थ उत्पादनको कृषि क्षेत्रले २७ प्रतिशत स्थान ओगटेको छ । नेपालको बढ्दो जनसंख्यालाई खाद्यान्न उत्पादन गर्न कृषि क्षेत्रको प्रमुख दायित्व हो । जीविकोपार्जन खेती बाट ब्यवसायिक खेतीमा रूपान्तरण गराउनु आजको अपरिहार्यता रहेको परिप्रेक्षमा बालीको उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाउन उन्नत वीउ विजन, मल खादको प्रयोग, नविनतम प्रविधिको अवलम्बन गर्नुको साथै बाली संरक्षण गर्नु आवश्यक हुन्छ ।

विरूवा तथा विरूवा जन्य वस्तुहरूको आयात निर्यात सँगसँगै हानिकारक संक्रामक रोग, कीरा, फारपात इत्यादिको प्रवेश र विस्तारमा तिनीहरूले पुरयाउने गरेको संभावित नोकसानीबाट बच्न सन् १९५१ मा अन्तर्राष्ट्रिय बाली संरक्षण महासन्धि (International Plant Protection Convention, IPPC) ले विरूवा स्वस्थता कार्यको लागि आफ्नो अन्तर्गत विभिन्न ८ वटा क्षेत्रीय संगठनहरूको व्यवस्था गरेकोमा नेपालले पनि सन् १९६५ मा एशिया र प्रशान्त क्षेत्रीय बाली संरक्षण आयोग (Asia Pacific Plant Protection Commission, APPPC) को सदस्यता प्राप्त गरी विरूवा संरक्षण ऐन, २०२९ र विरूवा संरक्षण नियमावली, २०३१ जारी गरी वि.सं. २०३१ सालदेखि नै विरूवा स्वस्थता प्रकृया (Phytosanitary Measures) संचालनार्थ राष्ट्रिय स्तरको कार्यालय, राष्ट्रिय प्लान्ट क्वारेन्टिन कार्यक्रम मार्फत विरूवा र विरूवाजन्य वस्तुहरूको कारोवारलाई अवलम्बन गर्दै आएको छ । हाल आएर विरूवा संरक्षण ऐन, २०२९ खारेज भै मिति: २०६५ भाद्र २७ देखि विरूवा संरक्षण ऐन २०६४ लागु हुनुका साथै विरूवा संरक्षण नियमावली २०६६ पनि पारित भै सकेको छ ।

वातावरणीय प्रतिकूलता आज विश्वकै एउटा विकराल समस्या बनेको छ । कुनै एक कुनामा भएको प्रदूषणको असर विश्वको अर्को कुनामा समेत पर्ने भएकोले अहिले वातावरण प्रदूषणलाई विश्वको साझा समस्याको रूपमा परिभाषित गर्ने गरिएको छ । खासगरी मानव जीवनलाई सर्वसुलभ तुल्याउने अभिप्रायले गरिएका विभिन्न क्रियाकलापहरू जसले वातावरणका साथसाथै मानव स्वास्थ्यलाई समेत प्रभावित पार्ने गर्दछ, ती मध्ये एक प्रमुख हो : विषादीको उत्पादन तथा यसको जथाभावी प्रयोग नगर्ने । नेपालमा आयात, निर्यात, उत्पादन, संश्लेषण, विक्रि वितरण र व्यावसायिक प्रयोगमा नियमन गराई विषादी व्यवस्थापन गराउने उद्देश्यले जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८ र जीवनाशक विषादी नियमावली, २०५० तयार भई २०५१ श्रावण १ गते देखि राज्यभर लागु भईसकेको छ ।

विश्वमा द्रुत गतिमा बढिरहेको जनसंख्यालाई खुवाउने चिन्ता सँगै सन् १९६० को दशकमा हरित क्रान्तिको शुरुवात भयो । कृषि उत्पादन बढाउनका लागि बढी उत्पादन दिने खालका जातहरूको प्रयोगका साथै रासायनिक मलखाद, विषादी आदिको अत्यधिक प्रयोग बढ्न गयो जसको निरन्तर प्रयोगले विश्व वातावरणीय सन्तुलनमा नकारात्मक परिणाम देखा पर्न थाल्यो । फलतः उत्पादन लागतमा बृद्धि, माटोको उर्वरा शक्तिमा हास, हानिकारक कीराहरूमा विष पचाउने क्षमताको विकास, शत्रुजीवलाई नियन्त्रण गरी राख्ने मित्रजीवहरूको विनाशका साथै कम हानिकारक कीराहरू प्रमुख बालीशत्रुको रूपमा देखा पर्नु आदि कारणहरूले गर्दा बालीनालीमा रोग कीराको प्रकोप बढ्न गई कृषि उत्पादन, उत्पादकत्व, गुणस्तर तथा वातावरणीय सन्तुलनमा समेत नकारात्मक असर देखा परिरहेको छ ।

नेपालमा शत्रुजीवहरूले बालीनालीमा करिब ३५% नोकसानी पुऱ्याउँदै आएकोले सो नोकसानी कम गर्न रासायनिक विषादीहरूको अत्यधिक प्रयोगबाट वायु, जल तथा भूमि प्रदूषण हुन गई सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक तथा अन्य क्षेत्रमा नकारात्मक असरहरू देखा परेका छन् । कृषि विकासका लागि हाल उपलब्ध प्रविधिहरू पनि मूलतः रासायनिक पदार्थहरूमा आधारित खेतीलाई प्रोत्साहित गर्ने खालका छन् । हाल वातावरणीय विनाशको समस्या विश्वकै एक मुख्य साझा चुनौती र चिन्तनको विषयवस्तु भै सकेको छ । यसर्थ, प्रकृतिले प्रदान गरेका अमूल्य सम्पत्तिको उपयोग बढो सावधानीपूर्वक गर्नुपर्ने मा सो नभई क्षणिक मानवीय स्वार्थ र असावधानीका कारण वातावरण प्रदूषणबाट डरलाग्दो परिणाम आउन सक्ने भएकोले विश्व प्राकृतिक सम्पदालाई खलल नपारी भावी पिढीलाई हस्तान्तरण गर्नु हाम्रो परम कर्तव्य हो ।

नेपालको कृषि विकासको समस्यालाई गहिरिएर विश्लेषण गर्दा दीगो कृषि विकासको लागि वातावरण अनुकूल उपयुक्त प्रविधिको कमी नै न्यूनतम उत्पादकत्वको प्रमुख कारण देखिन्छ । परम्परागत सीप, ज्ञान तथा प्रविधिलाई जगेर्ना गर्न तथा आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गरी श्रोत व्यवस्थापन गर्नु आजको समयको माग भएको छ । अतितमा भोगेका कटु सत्यहरू

हामीले कहिल्यै पनि बिर्सन हुँदैन, किनभने यस देशमा हिजोका दिनहरूमा भए गरेका वातावरणीय विनाशका कृयाकलापहरूले निम्त्याएका समस्याहरू अझै हाम्रो मानसपटलमा ताजा नै छन् । यिनमा सुधार ल्याउन निकै परिश्रम/मेहनत गर्नुपरेको छ । आगामी योजनाहरूमा विषादीको समुचित व्यवस्थापन मर्म तथा भावनालाई चरितार्थ गर्न विषादीको न्यूनतम प्रयोगको निमित्त एकीकृत शत्रुजीवका व्यवस्थापन प्रणालीको प्रवर्द्धन गरिनुको साथै प्राङ्गारिक मलमा आधारित कृषि उत्पादन र वनस्पतिजन्य विषादीको पञ्जिकरण र प्रयोगमा प्रोत्साहन र विशेष प्राथमिकता दिनुपर्ने देखिन्छ ।

हामीकहाँ विषादीको विकल्पमा प्रयोग हुनसक्ने जैविक एवं परम्परागत तौरतरिकाहरू प्रशस्तै छन् । त्यस्ता तरिकाहरूमा विषादीको विकल्पमा वर्तमान कृषि प्रणालीमा स्थानीयस्तरमा उपलब्ध नीम, पुदिना, वावरी, कपूर, सिल टिम्मुर, वकाईनो, टिम्मुर, लसुन, बोभो, तितेपाती आदिको प्रयोग विशेष उल्लेखनीय छन् । यसका लागि कृषकहरू र सरोकारवालाहरू (Stakeholders) मा यस्ता जैविक कीटनाशक विषादीहरूको उपयोग गर्ने तौरतरिका र प्रभावकारिताका वारेमा ज्ञान अभिवृद्धि गर्नु जरूरी छ ।

नेपाल सरकारले दीर्घकालीन कृषियोजना (१९९५-२०१५) लाई कृषि क्षेत्रको विकासको मुख्य वाहकको रूपमा लिएको थियो । तर यस अवधिमा राजनितिक अस्थिरता तथा द्वन्दका कारण योजनाले अपेक्षा गरे अनुरूप लगानी हुन नसक्दा आयातित प्रतीफल भने पाउन सकिएन । तसर्थ हालै नेपाल सरकारले २० वर्षे कृषि विकास रणनीती अवलम्बन गरी प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना मार्फत पकेट, ब्लक, जोन तथा सुपरजोन निर्धारण गरी स्थानीय विशेष कृषि बस्तुहरूको उत्पादन प्रशोधन,उद्योग स्थापना, आयात प्रतिस्थापन, निर्यात प्रवर्द्धन जस्ता कार्य मार्फत देशको गरिबी १० प्रतिशत परियोजना अवधिमा भार्ने लक्ष्य गरिएको छ । यस परिप्रेक्षमा कृषि क्षेत्रको उत्पादन तथा उत्पादकत्व बृद्धिमा वातावरण मैत्री एकीकृत व्यवस्थापन प्रविधिको उपयोग र हाल बदलिँदो राजनैतिक परिवेशमा स्थानीय तह, प्रादेशिक तह, संघीय तह मार्फत वाली संरक्षणका सेवा पुऱ्याउने लक्ष्य लिईएको छ ।

१.२ दृष्टिकोण

नेपालमा कृषि विकासको समस्यालाई गहिरिएर विश्लेषण गर्दा दीगो कृषि विकासको लागि वातावरण अनुकूल उपयुक्त प्रविधिको भूमिका महत्वपूर्ण देखिन्छ । साविकको वालीसंरक्षण निर्देशनालयवाट संचालन हुने बाली संरक्षण कार्यक्रमहरू जिल्लास्तरमा संचालित कार्यक्रममा सामाजस्यता कायम गरी कृषकलाई प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउने दृष्टिकोण राखी जिल्ला र क्षेत्रीय स्तरमा संचालन भैरहेको थियो ।

कृषि व्यवसायलाई व्यवसायीकरणको दिशातर्फ उन्मुख गराउन बिषादी व्यवस्थापनका लागि जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८ र नियमावली, २०५० को पहिलो संशोधन २०६४ सफल कार्यान्वयन भइरहेको छ तथा यसलाई समय सापेक्ष परिमार्जन गर्दै लगिने छ । विषादीको गुणस्तर परिक्षण गर्ने प्रयोगशालाको सुदृढिकरण गर्दै लगिने छ । मानिस, जनावर र वातावरणलाई समेत दृष्टिगत गरी विषादीको समुचित प्रयोग र तिनको विकल्प समेतको प्रयोग गरी देशभित्र विषादीको खपतमा कमी ल्याइने छ । त्यसैगरी कृषि पर्यावरण सुहाउँदो प्रविधि विकास र प्रयोगमा जोड दिइने छ ।

छिमेकी मूलुकहरूसङ्ग कृषि व्यापार वृद्धि गर्ने संभावना लगायत क्षेत्रीय व्यापार र विश्व व्यापार संगठन (WTO) सम्झौता अनुरूप पुरा गर्नुपर्ने SPS Measure अपनाउन प्लाण्ट क्वारन्टिनलाई समय सापेक्ष विकसित गर्दै लगिएको छ । यसको लागि आन्तरीक श्रोत र साधनको परिचालन (sharing basis) मा गरिने छ र वाह्य श्रोत साधनको खोज र प्रयोग पनि बढाईने छ । प्लाण्ट क्वारन्टिनसँग सम्बन्धित ऐन नियमलाई प्रभावकारी रूपले कार्यान्वयन गर्न विभिन्न निकायहरू विच समन्वय कायम गर्दै विश्व व्यापार संगठन (WTO) को परिप्रेक्षमा पनि विरुवा संरक्षण ऐन नियममा समय सापेक्ष सुधार गर्दै लगिने छ । plant Health System लाई व्यवस्थित र भरपर्दो बनाउन यसलाई व्यवस्थित वनाउने, Emerging Pest, Invasive species एवं विभिन्न क्वारेन्टिन शत्रुजीवहरूको व्यवस्थापनमा विशेष जोड गरिनेछ ।

१.३ उद्देश्य

निजी क्षेत्रको उच्चतम सहभागितामा कृषि क्षेत्रलाई खुल्ला प्रतिस्पर्धात्मक एवं वजारमुखी बनाउन सहजीकरण गरी आन्तरिक एवं वाह्य व्यापारबाट प्राप्त प्रतिफललाई जनस्तरमा पुऱ्याउने तथा कृषि तथा वनजन्य वस्तुहरूको आयातलाई नियमन गरी कृषि विकास सङ्ग आवद्ध गर्दै निर्यात प्रवर्द्धनमा जोड दिई स्वस्थ कृषि/वन जन्य वस्तुहरूको कारोवारलाई प्रोत्साहन गरी कृषि क्षेत्रलाई व्यवसायिकरण गर्न मदत पुऱ्याउन तथा विषादी ऐन, २०४८ को पहिलो संशोधन २०६४ ले व्यवस्था गरेको अधिकारको उपयोग गरी देशभित्र आयात एवं खपत हुने विषादीहरूको समुचित व्यवस्था गर्न यस केन्द्रका निमित्त निम्न उद्देश्य राखिएको छ :

- राष्ट्रिय विरुवा संरक्षण संगठनको रूपमा कार्य गर्ने
- IPPC को Focal Point को रूपमा रही IPPC का कृयाकलाम एवं विरुवा संरक्षण संगठनका कृयाकलापहरूलाई कार्यान्वयन गर्ने ।
- विरुवा संरक्षण ऐन २०६४ र विरुवा संरक्षण नियमावली २०६६ को कार्यान्वयनको व्यवस्था
- जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८ र नियमावली, २०५० को पहिलो संशोधन २०६४ को कार्यान्वयनको व्यवस्था ।
- वनस्पति एवं विरुवा क्वारेन्टिन चेकपोष्टको स्थापना एवं व्यवस्थापन
- कृषि तथा वनजन्य वस्तुहरूको ओसार पसार गर्दा नेपालको सीमा क्षेत्र भित्र रहेका वानस्पतिक रजैविक विविधताको स्वास्थ्यमा पर्न सक्ने जोखिमलाई कम गरी सुरक्षित व्यापार सहजिकरण
- वनस्पति एवं विरुवा क्वारेन्टिन सम्बन्धि कार्यहरू
- Plant Health System संग सम्बन्धित Plantwise लगायतका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने
- विषादीको आयात, वितरण, उपयोग र व्यवस्थापन सम्बन्धि नीति, मापदण्ड, कानून र नियमन
- प्रयोगमा आएका र प्रतिबन्धित विषादीको सूचना संकलन र प्रवाह
- विषादी नियन्त्रण र व्यवस्थापनसंग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थासंगको सम्पर्क, समन्वय र सहकार्य
- विषादीको आयात, अनुमति र नियमन सम्बन्धि कार्य
- देश भित्र रहेका शत्रुजीवहरूको सूचि तयारी, update गर्ने तथा अवस्था वारे जानकारी राख्ने
- आयातहुने वस्तुहरूको शत्रुजीव जोखिम विश्लेषण कार्य गर्ने
- Emerging Pest, Invasive Species एवं विभिन्न Quarantine pest हरूको व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यहरू गर्ने
- शत्रुजीवहरूको व्यवस्थापनमा आकस्मिक सेवा प्रदान गर्ने

१.४ रणनीति

कृषि तथा वनजन्य उपजहरूको उत्पादनमा व्यावसायीकरण तथा विविधिकरण गराई वैदेशिक व्यापारमा तीव्रता ल्याई आयात प्रतिस्थापन तथा निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने तर्फ देशको नीति एवं कार्यक्रम हरू निर्देशित छन् ।

यस परिपेक्ष्यमा उदार, प्रतिस्पर्धात्मक वजारमुखी अर्थतन्त्रको संरचना भित्र नीजि क्षेत्रको कृयाशीलतामा कृषि तथा वनजन्य वस्तुहरूको व्यापारलाई अन्तरराष्ट्रिय मापदण्ड अनुरूप सहजिकरण एवं सरलीकरण गर्न प्लान्ट क्वारेन्टिन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्रका निम्नासुरका प्रमुख रणनीतिहरू रहेका छन् ।

- जिल्लामा देखिने रोगकीराको प्रकोपलाई न्यून गर्न सर्भे सर्भेलेन्स र आकस्मिक बाली संरक्षण सेवा, एकिकृत शत्रुजीव ब्यबस्थापन, वाली उपचार शिवीर, अभियानमूलक वाली संरक्षण जस्ता कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
- विषादीहरूको प्रभाव न्यून गर्न जीवनाशक बिषादी ऐन र नियमावलीको पूर्ण पालन गरी विषादी व्यवस्थापन कार्य गर्ने ।
- कृषिजन्य वस्तुहरूको आयात सँगसँगै संक्रामक रोग कीराहरूको प्रवेश र विस्तार रोक्न प्लान्ट क्वारेन्टिन सेवालाई समय सापेक्ष प्रभावकारी बनाउन आवश्यक पूर्वाधारको विकास गर्ने र कृषि व्यापार प्रवर्धन बढाउने ।

१.५ कार्यनीति

१. एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापनको अवधारणालाई बाली संरक्षण कार्यक्रमको केन्द्रविन्दुमा राख्ने । कृषि विकास रणनीति (ADS) ले निर्दिष्ट गरेका क्षेत्रहरूका बालीहरू (विशेष गरी धान, तरकारी, फलफुल) मा देखापर्ने शत्रुजीवहरूको समुचित व्यवस्थापन गर्न कृषक समूह मार्फत कृषक पाठशाला संचालन गर्ने ।

२. विरूवा संरक्षण ऐन २०६४ द्वारा प्रदत्त अधिकारको उपयोग गरी कृषिजन्य वीउ विजन र वोट विरूवा निकासी तथा पैठारी गर्दा संक्रामक रोगकीराको विस्तार नियन्त्रणलाई ध्यानमा राखी तिनको निकासी र पैठारीलाई सु-व्यवस्थित एवं नियमित गर्ने ।
३. जीवनाशक विषादी ऐन २०४८ र नियमावली २०५० को पहिलो संशोधन २०६४ ले व्यवस्था गरेको अधिकारको उपयोग गरी देश भित्र आयात र खपत हुने विषादीहरूको समूचित व्यवस्था गर्ने ।
४. बाली संरक्षण कार्यमा संलग्न राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय, सरकारी, गैह्र-सरकारी र निजीक्षेत्रका संघ/संस्था विच समुचित समन्वय राखी कार्य गर्ने ।
६. बाली संरक्षण क्षेत्रमा कार्यरत प्राविधिकहरूको कार्य दक्षता बढाउन विषय विशेष सम्बन्धी ज्ञान र शीपको अभिवृद्धि गर्न समय सापेक्ष तालीम, भ्रमण तथा गोष्ठीको आयोजना गर्ने ।

‘कृषक दाजुभाई तथा दिदीबहिनीहरूमा विशेष अनुरोध’

- विषादी बिष हो औषधी होईन भन्ने कुरा सदैब मनन् गर्नुहोस् ।
- अनावस्यक रूपमा विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् / नगराउनुहोस् ।
- विषादी खरिद गर्नु पूर्व प्राविधिकको अनिवार्य सल्लाह लिनुहोस् ।
- तालिम प्राप्त र ईजाजत पत्र प्राप्त विषादी खुद्रा बिक्रेताहरूबाट मात्र विषादी खरिद गर्नुहोस् ।
- विषादी खरिद गर्दा पञ्जिकृत, सुरक्षित र प्रभावकारी विषादी छान्नुहोस् ।
- पञ्जिकरण नभएका र प्रतिबन्धित विषादी बारे जानाकारी राख्नुहोस् र त्यस्ता विषादी खरिद तथा प्रयोग नगर्नुहोस् ।
- विषादी को सुरक्षित तरिकाले भण्डारण गर्नुहोस् र बाल बच्चाहरूको पहुँच देखि टाढा राख्नुहोस् ।
- सही विषादी, सही मात्रामा, सही समयमा र सही तरिकाले प्रयोग गर्नुहोस् ।
- विषादी चलाउंदा सुरक्षात्मक पहिरनको अनिवार्य प्रयोग गर्नुहोस् ।
- विषादी प्रयोग गरिसकेपछि पर्खनुपर्ने समय व्यतित नभएसम्म बाली टिपेर खाने र बेच्ने नगर्नुहोस् ।
- भण्डारणमा लाग्ने रोग किरा नियन्त्रणका लागी सकभर स्थानीय प्रविधि अवलम्बन गर्नुहोस् । रासायनिक विषादी प्रयोग गर्नुपरेमा सुरक्षित विषादी साबधानीपूर्वक प्रयोग गर्नुहोस् र उपभोगपूर्व प्रतिक्षा अवधिको अनिवार्य ख्याल गर्नुहोस् ।
- विषादीका खाली भांडाहरू (डिब्बा, प्याकेट) सुरक्षित तरिकाले नष्ट गर्नुहोस् ।

‘बिषादी बिष हुन् औषधी होईनन्, बिषादीले जीव रक्षा होईन हत्या गर्छ’

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
प्लान्ट क्वारेन्टीन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्र
हरिहरभवन, ललितपुर ।

२. प्लान्ट क्वारेन्टिन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्र तथा अन्तरगतका कार्यालयहरूको संक्षिप्त जानकारी

२.१ ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

तत्कालिन कृषि विकास विभागको संगठनमा भएको सुधार अनुरूप २०४९ साउन १ गते देखि लागु हुने गरी वाली संरक्षण तथा व्यवसायीक कीट विकास महाशाखाको स्थापना भएको र २०४९ मार्ग १८ गते देखि हरिहरभवन, ललितपुरमा यसको कार्यालय खोली कार्य संचालन हुँदै आएको र तत्पश्चात् नेपाल सरकार (मन्त्री परिषद) को २०५२ असार ५ गते को निर्णय अनुसार वाली संरक्षण महाशाखा को स्थापना भई प्राविधिक सेवा टेवा पुऱ्याउँदै आईरहेकोमा नेपाल सरकार (मन्त्री परिषद) को मिति २०५७ असार २६ गतेको निर्णय अनुसार बाली संरक्षण निर्देशनालयको स्थापना भई बाली संरक्षण सम्बन्धी कार्यहरू सुचारुरूपले संचालन हुँदै आईरहेकोमा नेपाल सरकार (मन्त्रीपरिषद्) को मिति २०७५/०१/०४ को कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयको नयाँ संगठन संरचना स्वीकृत भए अनुसार साविकका वाली संरक्षण निर्देशनालय, हरिहरभवन, राष्ट्रिय प्लान्ट क्वारेन्टिन कार्यक्रम, हरिहरभवन र विषादि पंजिकरण तथा व्यवस्थापन शाखा, हरिहरभवन गाभिएर पुर्नगठित कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयको नयाँ संरचना अनुसार यस प्लान्ट क्वारेन्टिन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्र स्थापना भएको छ ।

बिरुवा तथा बिरुवाजन्य उपजको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारको क्रममा बिरुवा स्वस्थतामा पर्न जाने संभावित जोखिमलाई नियमन गर्न र बिरुवा तथा बिरुवाजन्य उपजहरूको उत्पादन तथा उत्पादनोपरान्त लाग्ने रोग, कीरा, फारपात, चरा, मुसा आदिको क्षति नियन्त्रणका लागि आवश्यक विषादीको आयात, वितरण, उपयोग र व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यहरू गर्नका लागि कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय अन्तरगत प्लान्ट क्वारेन्टिन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्रको स्थापना भएको हो ।

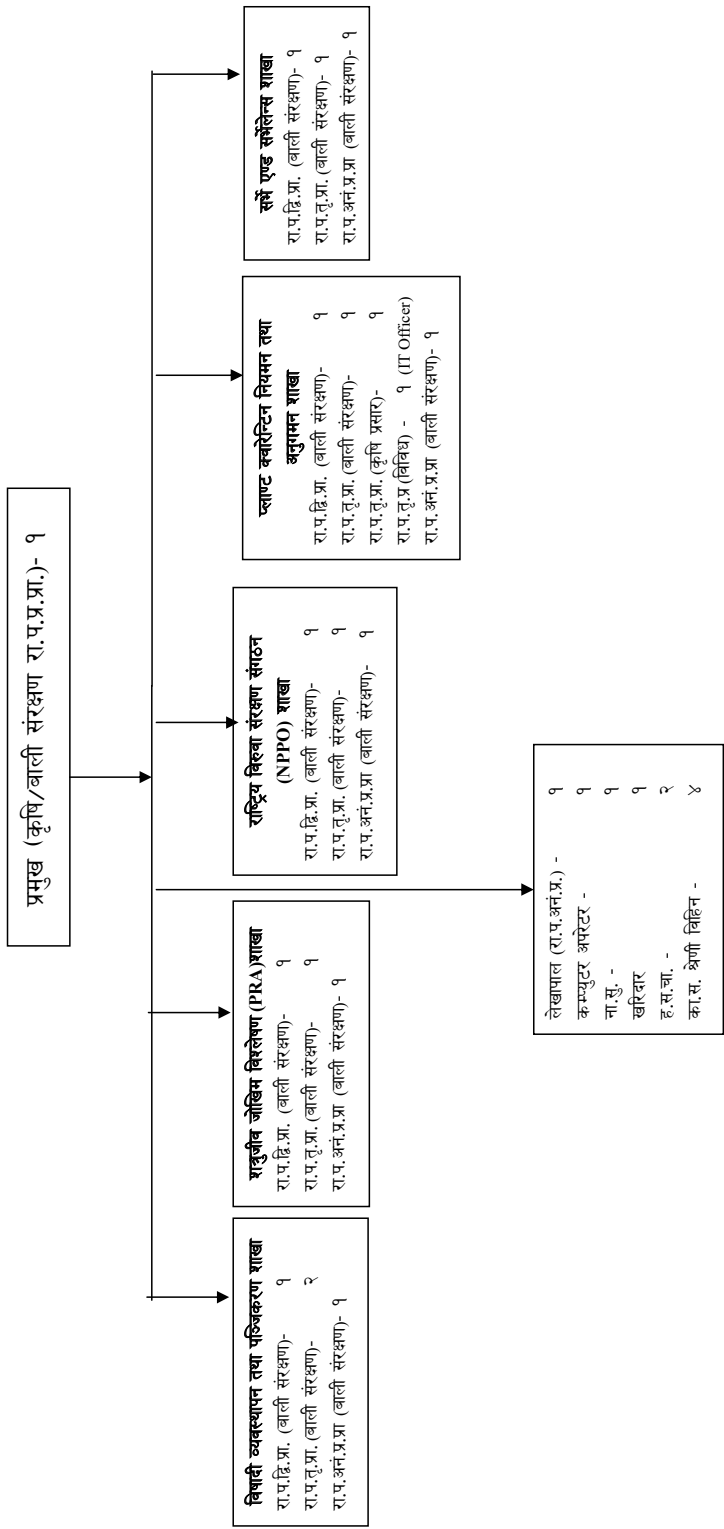
नेपाल सरकारले केन्द्रिय स्तरमा एक प्लान्ट क्वारेन्टिन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्र र यसको मातहतमा १५ वटा क्वारेन्टिन कार्यालयहरू स्थापना गरेकोछ । प्लान्ट क्वारेन्टिन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्रमा रहेका ५ वटा शाखाहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

- विषादी व्यवस्थापन तथा पंजिकरण शाखा
- शत्रुजीव जोखिम विश्लेषण (PRA) शाखा
- राष्ट्रिय बिरुवा संरक्षण संगठन (NPPO) शाखा
- प्लान्ट क्वारेन्टिन नियमन तथा अनुगमन शाखा
- सर्भे एण्ड सर्भेलेन्स शाखा

२.२ सांगठनिक संरचना

प्लान्ट क्वारोन्टिन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्रको सांगठनिक संरचना यस प्रकार रहेको छ -

प्लान्ट क्वारोन्टिन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्र

२.३ नागरिक बडापत्र

प्लान्ट क्वारेन्टीन एवं विधादी व्यवस्थापन केन्द्रको क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक बडापत्र २०७५/७६

क्र. सं.	प्रदान गरिने सेवा/कामको विवरण	सेवाग्राहीले पुराउनु पर्ने प्रकृया र पेश गर्नुपर्ने कागजात	सेवा प्रदान गर्ने शाखा	शाखासंग सम्बन्धित जिम्मेवार अधिकृत तथा कर्मचारी	उजुरी सुन्ने अधिकारी	सेवाको लागि लाग्ने समय	लाग्ने दस्तुर	क्षति पूर्ति रकम	कै.
१	राष्ट्रिय विरुवा संरक्षण संगठन सम्बन्धि जानकारी	शाखामा सम्पर्क	राष्ट्रिय विरुवा संरक्षण संगठन	ब.बा.सं.अ. श्री रामकृष्ण सुवेदी वा.सं.अ. श्री सुरक्षा सुवेदी	केन्द्र प्रमुख	नियमित	निशुल्क		
२	प्लान्ट हेल्थ शिफ्टम सम्बन्धि कार्यक्रम जानकारी	शाखामा सम्पर्क	राष्ट्रिय विरुवा संरक्षण संगठन	ब.बा.सं.अ. श्री रामकृष्ण सुवेदी वा.सं.अ. श्री सुरक्षा सुवेदी	केन्द्र प्रमुख	नियमित	निशुल्क		
३	नियमित शत्रुजीव संक्रमणको आकस्मिक व्यवस्थापन	स्थानिय तहको कृषि शाखा वा कृषि ज्ञान केन्द्रको समस्या खुलाएको पत्र	राष्ट्रिय विरुवा संरक्षण संगठन	ब.बा.सं.अ. श्री रामकृष्ण सुवेदी वा.सं.अ. श्री सुरक्षा सुवेदी	केन्द्र प्रमुख	समस्यावारे जानकारी लिएपछि	निशुल्क		
४	देश भित्र रहेका शत्रुजीवको अवस्था वारे जानकारी	शाखामा सम्पर्क	सर्भे सर्भिलेन्स	ब.बा.सं.अ. श्री शालिक राम अधिकारी वा.सं.अ. श्री स्तुती आचार्य	केन्द्र प्रमुख	नियमित	निशुल्क		
५	सर्भे योजना अनुमोदन	शाखामा सर्भे योजना सहित सम्पर्क	सर्भे सर्भिलेन्स	ब.बा.सं.अ. श्री शालिक राम अधिकारी वा.सं.अ. श्री स्तुती आचार्य	केन्द्र प्रमुख	नियमित	निशुल्क		
६	रोग/कीरा/फारपातको नमूना संकलन र पहिचान तथा अभिलेख	शाखामा सम्पर्क	सर्भे सर्भिलेन्स	ब.बा.सं.अ. श्री शालिक राम अधिकारी वा.सं.अ. श्री स्तुती आचार्य	केन्द्र प्रमुख	नियमित	निशुल्क		

क्र. सं.	प्रदान गरिने सेवा/ कामको विवरण	सेवाप्राहिले पुराजनु पर्ने प्रकृया र पेश गर्नुपर्ने कागजात	सेवा प्रदान गर्ने शाखा	शाखासंग सम्बन्धित जिम्मेवार अधिकृत तथा कर्मचारी	उजुरी सुन्ने अधिकारी	सेवाको लागि लाग्ने समय	लाग्ने दस्तुर	क्षति पुर्ति रकम	कै.
७	आयात हुने विरुवा वा विरुवा जन्य वस्तुहरूको शत्रुजीव जोखिम विश्लेषण अनुरोध	शाखामा सम्पर्क	शत्रुजीव जोखिम विश्लेषण शाखा	ब.वासं.अ. श्री महेश आचार्य वा.सं.अ. प्रा.स. भीमसेन क.सी.	केन्द्र प्रमुख	नियमित	निशुल्क		
८	विरुवा तथा विरुवा जन्य उपजको वायोलोजिकल कन्ट्रोल एजेन्ट लाभदायक कीराको प्रवेश अनुमति पत्र	<ul style="list-style-type: none"> ■ रु. १० को टिकट टासेको निवेदन ■ अनुसूचि १ वा अनुसूचि ३ भरिएको फाराम ■ चलानी वा विजक ■ आयात अनुसन्धान संग सम्वन्धित छ भने सम्वन्धित पक्ष संग भएको सभौता पत्र ■ कम्पनी र फर्म दर्ता प्रमाण पत्र ■ कर दर्ता प्रमाण पत्र ■ सम्वन्धित देशवाट जारी गरिएको स्वस्थताको प्रमाण पत्र 	प्लान्ट क्वारेन्टीन शाखा	व.वासं.अ. श्री रत्न कुमार भा वा.सं.अ. श्री किरण घिमिरे प्रा.स.श्री हरिहर आचार्य	केन्द्र प्रमुख	दिवेदन दर्ता भएको ३ कार्य दिन	२००	१०००	
९	विरुवा तथा विरुवाजन्य उपजको वायोलोजिकल कन्ट्रोल एजेन्ट लाभदायक कीराको प्रवेश अनुमतिपत्र नविकरण	<ul style="list-style-type: none"> ■ रु. १० को टिकट टासेको निवेदन ■ आयात नहुनाको कारण देखिने प्रमाण 	प्लान्ट क्वारेन्टीन शाखा	व.वासं.अ. श्री रत्न कुमार भा वा.सं.अ. श्री किरण घिमिरे प्रा.स.श्री हरिहर आचार्य	केन्द्र प्रमुख	निवेदन दर्ता भएको ३ कार्य दिन	४००	१०००	

क्र. सं.	प्रदान गरिने सेवा/ कामको विवरण	सेवाप्राहिले पुराजनु पर्ने प्रकृया र पेश गर्नुपर्ने कागजात	सेवा प्रदान गर्ने शाखा	शाखासंग सम्बन्धित जिम्मेवार अधिकृत तथा कर्मचारी	उजुरी सुन्ने अधिकारी	सेवाको लागि लाग्ने समय	लाग्ने दस्तुर	क्षति पुर्ति रकम	कै.
१०	नाकामा ल्याइसकेको कन्साइन्मेन्टलाई छोड पुर्जि दिने	<ul style="list-style-type: none"> ■ रु १० को टिकट टासेको निवेदन ■ अनुसूचि ८ वमोजिम भरिएको फाराम ■ चलानी वा विजक ■ अनुसन्धान सम्बन्धि जानकारी(यदि आयात अनुसन्धान संग सम्बन्धित छ भने । ■ कम्पनी र फर्म दर्ता प्रमाण पत्र ■ सम्बन्धित पक्षसंग भएको सम्झौता पत्र ■ कर दर्ता प्रमाण पत्र ■ सम्बन्धित देशवाट जारी गरिएको स्वस्थताको प्रमाण पत्र 	प्लाण्ट क्वारेन्टीन शाखा	व.वासं.अ. श्री रत्न कुमार भा. वा.सं.अ. श्री किरण घिमिरे प्रा.स.श्री हरिहर आचार्य	केन्द्र प्रमुख	निवेदन दर्ता भएको ३ कार्य दिन	१०००	१०००	लगत निरिक्षणको लागि वा प्रयोगशाला कन्साइन्मेन्ट लाग्नु पर्ने भएमा प्राविधिकको भ्रमणखर्च तथा प्रयोगशाला खर्च सम्बन्धित आयातकर्ताले व्यहोर्नु पर्ने

क्र. सं.	प्रदान गरिने सेवा/ कामको विवरण	सेवाग्राहीले पुराउनु पर्ने प्रकृया र पेश गर्नुपर्ने कागजात	सेवा प्रदान गर्ने शाखा	शाखासंग सम्बन्धित जिम्मेवार अधिकृत तथा कर्मचारी	उजुरी सुन्ने अधिकारी	सेवाको लागि लाग्ने समय	लाग्ने दस्तुर	क्षति पुर्ति रकम	कै.
	विरूवा तथा विरूवाजन्य उपजको स्वस्थता प्रमाणपत्र	<ul style="list-style-type: none"> ■ रु १० को टिकट टासेको निवेदन ■ अनुसूचि १० वमोजिम भरिएको फाराम ■ बीजक, उत्पतिको प्रमाणपत्र र प्याकिङ लिष्ट ■ रसिद वा एल.सी. खोलिएको बैकको पत्र ■ पुरातत्व सम्बन्धित वस्तुको लागि पुरातत्व विभागको शिफारिस ■ बन सम्बन्धित वस्तुहरूको लागि वन कार्यालयको शिफारिस ■ अनुसन्धान सामग्रीको हकमा जुन देश लानु पर्ने हो त्यस देशको अनुसन्धान संस्थाले सामग्री भित्राउन दिएको अनुमति वा संभौता पत्र ■ आयात कर्ता देशको पैठारीका शर्तहरू ■ वीउ विजन आयात गर्नका लागि वीउ विजन तथा गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्रको शिफारिस ■ अनुसन्धानको लागि आयात निर्यात हुने अनुवाशिक श्रोत वस्तुको हकमा ञ्चकडबिक भूअजबलनम बातजयचपथ अयकषतभम को शिफारिस 	प्लान्ट क्वारेन्टीन शाखा	व.वा.सं.अ. श्री रत्न कुमार भा. वा.सं.अ. श्री किरण घिमिरे प्रा.स.श्री हरिहर आचार्य	केन्द्र प्रमुख	निवेदन दर्ता भएको ५ कार्य दिन	१००	१०००	शलगत निरिक्षणको लागि वा प्रयोगशाला कन्साइन्मेन्ट लाग्नु पर्ने भएमा प्राविधिककोभ्रमणखर्च तथा प्रयोगशाला खर्च सम्बन्धित आयातकर्ताले व्यहोर्नु पर्ने

क्र. सं	प्रदान गरिने सेवा/ कामको विवरण	सेवाप्राहीले पुराउनु पर्ने प्रकृया र पेश गर्नुपर्ने कागजात	सेवा प्रदान गर्ने शाखा	शाखासंग सम्बन्धित जिम्मेवार अधिकृत तथा कर्मचारी	उजुरी सुन्ने अधिकारी	सेवाको लागि लाग्ने समय	लाग्ने दस्तुर	क्षति पुर्ति रकम	कै.
१२	विरूवा तथा विरूवा जन्म वस्तुको आयात निर्यात सम्बन्धि तथ्यांक अभिलेख जानकारी तथा योजना तर्जमा विषादी पंजिकरण (नया टेक्नीकल नामको विषादी)	शाखामा सम्पर्क	प्लान्ट क्वारेन्टीन शाखा	व.वासं.अ. श्री रत्न कुमार भा. कृ.प्र.अ. श्री देवराज भुसाल कम्प्यूटर अधिकृत श्री प्रा.स.श्री हरिहर आचार्य	केन्द्र प्रमुख	नियमित	निशुल्क		
१३	विषादी पंजिकरण (नया टेक्नीकल नामको विषादी)	<ul style="list-style-type: none"> ■ रु १० को टिकट टासेको निवेदन ■ विषादी पंजिकरणका लागि समितिले तयार पारेको निवेदनमा उल्लेखित कागजात तथा विवरणहरू 	विषादी व्यवस्थापन शाखा	व.वासं. अ. श्री परशु राम अधिकारी वा.सं.अ. श्री प्रा.स. श्री	केन्द्र प्रमुख	समतिको निर्णय भएको १ महिना	१०००	५०००	
१२	विषादी पंजिकरण (नया व्यापारिक नाम तथा पुरानो टेक्नीकल नामको विषादी)	<ul style="list-style-type: none"> ■ रु १० को टिकट टासेको निवेदन ■ विषादी पंजिकरणका लागि समितिले तयार पारेको निवेदनमा उल्लेखित कागजात तथा विवरणहरू 	विषादी व्यवस्थापन शाखा	व.वासं. अ. श्री परशु राम अधिकारी वा.सं.अ. श्री प्रा.स. श्री	केन्द्र प्रमुख	१५ दिन	१०००	३०००	
१३	व्यावसायिक रूपमा विषादी छर्कने इजाजत प्रमाणपत्र प्रदान	<ul style="list-style-type: none"> ■ रु १० को टिकट टासेको निवेदन ■ व्यावसायिक रूपमा विषादी प्रयोगकर्ताका लागि समितिले तयार पारेको निवेदनमा उल्लेखित कागजात तथा विवरणहरू 	विषादी व्यवस्थापन शाखा	व.वासं. अ. श्री परशु राम अधिकारी वा.सं.अ. श्री प्रा.स. श्री	केन्द्र प्रमुख	३० दिन	५०००	२५००	

क्र. सं.	प्रदान गरिने सेवा/ कामको विवरण	सेवाप्राहिले पुराजनु पर्ने प्रकृया र पेश गर्नुपर्ने कागजात	सेवा प्रदान गर्ने शाखा	शाखासंग सम्बन्धित जिम्मेवार अधिकृत तथा कर्मचारी	उजुरी सुन्ने अधिकारी	सेवाको लागि लाग्ने समय	लाग्ने दस्तुर	क्षति पुर्ति रकम	कै.
१४	व्यावसायिक रूपमा विषादी छर्कने इजाजत प्रमाणपत्र नविकरण	<ul style="list-style-type: none"> ■ रु १० को टिकट टासेको निवेदन ■ व्यावसायिक रूपमा विषादी प्रयोगकर्ताका लागि समितिले तयार पारेको निवेदनमा उल्लेखित कागजात तथा विवरणहरू 	विषादी व्यवस्थापन शाखा	व.वासं. अ. श्री परशु राम अधिकारी वा.सं.अ. श्री प्रा.स. श्री	केन्द्र प्रमुख	१५ दिन	१०००	१२५०	
१५	विषादी शंश्लेषण इजाजतपत्र	<ul style="list-style-type: none"> ■ रु १० को टिकट टासेको निवेदन ■ विषादी शंश्लेषणकर्ताको लागि समितिले तयार पारेको निवेदनमा उल्लेखित कागजात तथा विवरणहरू ■ उद्योगको वारेमा गरिएको वातावरणयि प्रभाव मुल्यांकन प्रतिवेदन ■ नेपाली नागरिकताको प्रमाणित प्रतिलिपि 	विषादी व्यवस्थापन शाखा	व.वासं. अ. श्री परशु राम अधिकारी वा.सं.अ. श्री प्रा.स. श्री	केन्द्र प्रमुख	समतिको निर्णय भएको १ महिना	१००००	५०००	
१६	विषादी शंश्लेषण इजाजत नविकरण	<ul style="list-style-type: none"> ■ रु १० को टिकट टासेको निवेदन ■ विषादी शंश्लेषणकर्ताको लागि समितिले तयार पारेको निवेदनमा उल्लेखित कागजात तथा विवरणहरू ■ पसल तथा भण्डारण निरिक्षण चेक लिस्ट अनुसारको माप दण्ड पुरा भएको 	विषादी व्यवस्थापन शाखा	व.वासं. अ. श्री परशु राम अधिकारी वा.सं.अ. श्री प्रा.स. श्री	केन्द्र प्रमुख	३० दिन	२०००	२५००	

क्र. सं.	प्रदान गरिने सेवा/ कामको विवरण	सेवाप्राहीले पुराउनु पर्ने प्रकृया र पेश गर्नुपर्ने कागजात	सेवा प्रदान गर्ने शाखा	शाखासंग सम्बन्धित जिम्मेवार अधिकृत तथा कर्मचारी	उजुरी सुन्ने अधिकारी	सेवाको लागि लाग्ने समय	लाग्ने दस्तुर	क्षति पुर्ति रकम	कै.
१७	विषादी खुद्रा विक्रेतालाई इजाजत पत्र प्रदान गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> ■ आवेदन फाराम ■ विषादी पसल वा गोदाम निरिक्षण चेक लिस्ट ■ नागरिकता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि ■ विषादी सुरक्षित प्रयोग तथा भण्डारण सम्बन्धि तालिममा सहभागी भई परीक्षा उत्तिर्ण प्रमाणपत्र 	विषादी व्यवस्थापन शाखा	व.वासं. अ. श्री परशु राम अधिकारी वा.सं.अ. श्री प्रा.स. श्री	केन्द्र प्रमुख	रितपूर्वक आवेदन प्राप्त भएको १५ दिन भित्र	नयाको ५०० र नविकरणको २००		नविकरणको लागि म्याद नाघेमा ३० दिन भित्र थप ३००
१८	प्राविधिक सेवा प्रदान गर्ने	विषय अनुसार शाखामा सम्पर्क	सम्पूर्ण शाखाहरू	सम्पूर्ण कर्मचारी	केन्द्र प्रमुख	नियमित	निशुल्क		

नोट: १. जेष्ठ नागरिक तथा अपांग हरुलाई पहिलो प्राथमिकता दिइने छ ।

२. लोड सेडिङ वा कावु वाहिरको परिस्थिति आएमा तोकिएको समय भित्र जानकारी गराइने छ र क्षतिपूर्ति दिइने छैन ।

२.४ प्रमुखहरूको नामावली

नेपाल सरकार (मन्त्रीपरिषद्) को मिति २०७५/०९/०४ को कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयको नयाँ संगठन संरचना स्वीकृत भए अनुसार साविकका बाली संरक्षण निर्देशनालय, हरिहरभवन, राष्ट्रिय प्लाण्ट क्वारेन्टिन कार्यक्रम, हरिहरभवन र विषादि पंजिकरण तथा व्यवस्थापन शाखा, हरिहरभवन गाभिएर पुर्नगठित कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयको नयाँ संरचना अनुसार यस प्लान्ट क्वारेन्टिन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्र सञ्चालन भएकाले यस केन्द्रमा पहिलो प्रमुखका रूपमा डा. डिल्ली राम शर्माले २०७५/०५/०४ बाट बहाली गर्नुभयो। ।

साविकको बाली संरक्षण निर्देशनालय तथा राष्ट्रिय प्लाण्ट क्वारेन्टिन कार्यक्रम, हरिहरभवनमा स्थापना कालदेखि हालसम्म कार्यरत प्रमुख तथा कार्यक्रम निर्देशकहरूको कार्यावधि विवरण तालिका ३ मा दिइएको छ ।

तालिक नं. ३ बाली संरक्षण निर्देशनालयको स्थापनाकालदेखि हालसम्म गरेका कार्यक्रम निर्देशकहरूको नामावली र कार्य अवधि

क्र.सं.	आयोजना प्रमुखको नाम	पद	कार्य अवधि		कै.
			देखि	सम्म	
१	डा. भिमसेन के.सी.	प्रमुख बाली संरक्षण अधिकृत	२०५०/४/१	२०५२/४/४	
२	श्री भरत प्रसाद उपाध्याय	प्रमुख बाली संरक्षण अधिकृत	२०५२/४/५	२०५६/१२/७	
३	श्री कृष्ण कुमार श्रेष्ठ	कार्यक्रम निर्देशक	२०५६/१२/८	२०६०/४/८	
४	श्री गणेश कुमार के.सी.	कार्यक्रम निर्देशक	२०६०/४/९	२०६२/७/१२	
५	श्री टीकाराम मुलिचा	नि.कार्यक्रम निर्देशक	२०६२/७/१४	२०६३/८/९	
६	श्री डिल्ली राम शर्मा	नि. कार्यक्रम निर्देशक	२०६३/८/१०	२०६४/४/२७	
७	डा.सुरोज पोखरेल	नि कार्यक्रम निर्देशक	२०६४/४/२८	२०६५/११/२५	
८	श्री बद्री विशाल कर्माचार्य	कार्यक्रम निर्देशक	२०६५/११/२५	२०६६/९/१६	
९	डा. युवक ध्वज जी.सी.	कार्यक्रम निर्देशक	२०६६/९/१७	२०७०/१/३	
१०	श्री डिल्ली राम शर्मा	कार्यक्रम निर्देशक	२०७०/१/४	२०७४/४/३१	
११	श्री अच्युत प्रसाद ढकाल	कार्यक्रम निर्देशक	२०७४/५/०९	२०७५/०३/३२	

राष्ट्रिय प्लाण्ट क्वारेन्टिन कार्यक्रम, हरिहरभवनमा हालसम्म कार्यरत कार्यालय प्रमुखहरू

क्र. सं.	नाम, थर र पद		अवधि		कै.
			देखि	सम्म	
१.	श्री रामसुन्दर लाल कर्ण (व.प्ला.क्वा.अ.)	शाखा प्रमुख	२०४८	२०५३	
२.	श्री दिनेश बाबु तिवारी (प्ला.क्वा.अ.)	नि.शाखा प्रमुख	२०५३ चैत्र	२०५४श्रावण	
३.	श्री जय कुमार के.सी. (व.प्ला.क्वा.अ.)	शाखा प्रमुख	२०५४ श्रावण	२०५७ बैशाख	
४.	श्रीमति नबिन चाँद तारादेवी श्रेष्ठ (व.प्ला.क्वा.अ.)	नि. कार्यक्रम प्रमुख	२०५७ बैशाख	२०६६/२/१०	
५.	श्री ईश्वर प्रसाद रिजाल (कार्यक्रम प्रमुख)	कार्यक्रम प्रमुख	२०६६/२/१०	२०६९/५/१०	
६	श्री श्रीनारायण शर्मा (कार्यक्रम प्रमुख)	कार्यक्रम प्रमुख	२०६९/६/१७	२०६९/१२/१७	
७.	श्री सवन्म शिवाकोटी (व.प्ला.क्वा.अ.)	नि. कार्यक्रम प्रमुख	२०७०/४/७	२०७१/२/२	
८.	श्री अच्युत प्रसाद ढकाल (कार्यक्रम प्रमुख)	कार्यक्रम प्रमुख	२०७१/२/४	२०७१/६/२४	
९	श्री पुरुषोत्तम लाल हाडा (कार्यक्रम प्रमुख)	कार्यक्रम प्रमुख	२०७१/१२/१५	२०७५/२/२८	
१०	श्री सावित्री बराल	कार्यक्रम प्रमुख	२०७५/३/२०	२०७५/३/३२	

२.५ केन्द्रका शाखाहरू

प्लान्ट क्वारेन्टिन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्रमा रहेका ५ वटा शाखाहरू निम्नानुसार रहेका छन्:

- विषादी व्यवस्थापन तथा पञ्जिकरण शाखा
- शत्रुजीव जोखिम विश्लेषण (PRA) शाखा
- राष्ट्रिय विरूवा संरक्षण संगठन (NPPO) शाखा
- प्लान्ट क्वारेन्टिन नियमन तथा अनुगमन शाखा
- सर्भे एण्ड सर्भेलेन्स शाखा

२.५.१ विषादी व्यवस्थापन तथा पञ्जिकरण शाखा

नेपाल सरकार (मन्त्रपरिषद्) को मिति २०६०/८/४ को निर्णयानुसार कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयको स्वीकृत नयाँ संगठन संरचना अनुरूप २०६१ साल श्रावण १ गते देखि विषादी पञ्जिकरण तथा व्यवस्थापन शाखा स्थापना भई विषादी सम्बन्धी कार्यहरू कार्यान्वयनमा आईरहेको छ । नेपाल सरकारले जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८ को दफा ७ को प्रयोजनको लागि कृषि विभाग, बाली संरक्षण निर्देशनालय, विषादी पञ्जिकरण तथा व्यवस्थापन शाखालाई विषादी पञ्जिकरण निकाय तोकेको छ । (नेपाल राजपत्र खण्ड ५५, वैशाख २६ गते २०६२ साल, (संख्या ४, भाग ३) । हाल नेपाल सरकार (मन्त्रीपरिषद्) को मिति २०७५/०१/०४ को कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयको नयाँ संगठन संरचना स्वीकृत भए अनुसार साविकको विषादी पञ्जिकरण तथा व्यवस्थापन शाखा, हरिहरभवन यस केन्द्रको एक शाखाका रूपमा रहेको छ ।

जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८ र नियमावली, २०५० को पहिलो संशोधन २०६४ को परिधिभित्र रही विषादीको आयात, निर्यात, उत्पादन, किनवेच तथा प्रयोग सम्बन्धी व्यवस्था गर्ने र विषादी सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तर्जुमा, विषादीको गुणस्तर नियमित वा नियन्त्रित र निजी तथा सरकारी क्षेत्रवीच समन्वय कायम गर्ने यस शाखाको मुख्य उद्देश्य रहेको छ ।

काम तथा जिम्मेवारी:

- जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८ र नियमावली, २०५० को पहिलो संशोधन २०६४ को परिधिभित्र रही विषादीको आयात, निर्यात, उत्पादन, किनवेच तथा प्रयोग सम्बन्धी व्यवस्था गर्ने ।
- विषादी सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तर्जुमा, विषादीको गुणस्तर नियमित वा नियन्त्रित र निजी तथा सरकारी क्षेत्रवीच समन्वय कायम गर्ने ।
- विषादीहरूको प्रभाव न्यून गर्ने सिलसिलामा जीवनाशक विषादी ऐन र नियमावलीको पूर्ण पालन गरी विषादी व्यवस्थापन कार्य गर्ने ।
- देशमा आयात, संश्लेषण, विक्री वितरण, व्यवसायिक प्रयोग गरिने विषादीहरूको नियमानुसार पञ्जिकरण गराई प्रमाणपत्र/इजाजतपत्रद्वारा विषादी व्यवस्थापन/नियन्त्रण गराउने ।
- अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा नेपाल सरकारले जाहेर गरेका प्रतिवद्धता पूरा गर्न जीवनाशक विषादी ऐन नियमलाई समयानुकूल परिष्कृत, परिमार्जन र संशोधन गर्दै लैजान प्राथमिकता दिई सुदृढिकरण गरिने ।
- विषादी आयात एवं विक्री वितरणको लागि तथ्यांक अद्यावधिक गर्ने ।
- वनस्पतिजन्य र वायो-याशलन पेष्टिसाइड विषादीहरूको प्रयोगलाई प्रोत्साहित गर्न ती वनस्पतिहरूको उत्पादन र प्रयोगमा जोड दिने ।

२.५.१.१ जीवनाशक विषादी समितिको बैठक तथा निर्णयहरू

जीवनाशक विषादी ऐन नियमलाई लाई प्रभावकारी रूपमा लागु गर्न तथा तत्काल आईपर्ने समस्या लाई समिति वाट निर्णय गरि कार्यन्वयन गर्न बैठक बसि निर्णय गर्ने गर्दछ ।

■ १२ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिति प्रतिवेदन, २०६४/०९/१९

निर्णय	कार्यान्वयनको स्थिति
<p>प्रस्ताव तथा निर्णय :</p> <p>प्रस्ताव नं. १:- पञ्जिकृत विषादीहरूको राजपत्रमा प्रकाशन गर्न अनुमोदन ।</p> <p>निर्णय नं. १:- विषादी प्राविधिक उप-समितिबाट सहमतीलीई पटक पटक गरी अवधी २०६४/०९/३० देखि २०६४/०६/३० सम्ममा पञ्जिकृत भएका विषादीहरूलाई राजपत्रमा प्रकाशन गर्नको लागि यस समितिबाट अनुमोदन भएको र अब कानूनी उप-समितिको सिफारिस सहित कानूनी प्रकृया अगाडी बढाउने निर्णय गरियो ।</p> <p>प्रस्ताव नं. २:- मकवानपुरमा छापा मारिएको म्याद नाघेको विषादीको भण्डारण ।</p> <p>निर्णय नं. २:- विस्तृत जानकारी सहित अर्को विषादी समितिको बैठकमा पेश गर्ने निर्णय भएको ।</p> <p>प्रस्ताव नं. ३:- जैविक विषादीहरूको पञ्जिकरण प्रकृया ।</p> <p>निर्णय नं. ३:- त्रिपक्षिय सहभागीतामा नार्क, विषादी पञ्जिकरण र सम्बन्धीत पार्टी (Importer) मा Local Field trial गरेर सोको result को आधारमा प्रभावकारीता हेर्नुपर्ने तर Code of Bio-Pesticide of FAO अध्ययन गरी नयाँ कार्यविधी तयार गर्नुपर्ने र सकभर Bio-Pesticide लाई प्रोत्साहन गर्ने भन्ने निर्णय भयो ।</p> <p>प्रस्ताव नं. ४:- Monocrotophos and methyl Parathion प्रतिवन्ध भएको जानकारी ।</p> <p>निर्णय नं. ४:- प्रतिवन्धको जानकारी सवै सम्बन्धीत निकायहरूलाई जस्तै जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, सेवाकेन्द्र, प्रयोगशाला, कृषि सूचना केन्द्र, कृषि फार्म लगायत भन्सार नाकाहरूलाई समेत जानकारी गराउनुपर्ने निर्णय भयो ।</p> <p>प्रस्ताव नं. ५:- Phorate/methomyl IB विषादीहरूको प्रतिवन्धको लागि अनुसन्धानात्मक कार्य ।</p> <p>निर्णय नं. ५:- पुनः प्राविधिक उप-समितिमा वृहत छलफल गरी त्यसको निष्कर्ष सहित अर्को विषादी समितिको बैठकमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।</p>	<p>पेश भएका एजेण्डाहरू कार्यान्वयन गर्दै जाने</p>

■ १७ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिति प्रतिवेदन, २०६९/०९/१२

निर्णय नं.१: जीवनाशक विषादी सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वनेको विधेयक, २०६८ को ड्राफ्ट माथि दफावार छलफल गर्दा छलफलका क्रममा राय सुभावहरूलाई समावेश गरी आवश्यक परिमार्जन सहित सिद्ध अको विषादी समितिको बैठकमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

■ १८औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिति प्रतिवेदन, २०६९/०३/१८

निर्णय नं.१: जीवनाशक विषादी सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वनेको विधेयक, २०६९ को ड्राफ्ट सम्बन्धमा विभिन्न मितिमा विषादी समितिमा दफावार छलफल भयो । छलफलका क्रममा विषादी समितिका सदस्य ज्यूहरू र आमन्त्रित सदस्यहरूबाट प्राप्त राय सुभावहरू र सुधार गर्नु पर्ने विषय समावेश गरि विधेयकको प्रस्तावित मस्यौदालाई अन्तिम रूप दिन विषादी समितिका सदस्य सचिव तथा बाली संरक्षण निर्देशनालयका कार्यक्रम निर्देशक डा. युवक ध्वज जि.सी. को संयोजकत्वमा कानूनबिद एवं प्राविधिक विशेषज्ञ सहितको सानो कार्य दल बनाई छलफल गर्ने र उपरोक्त विधेयकको मस्यौदालाई ऐन निर्माणको प्रकृयामा अगाडी बढाउने गरि अनुमोदन गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं. २: नेपाल Stockholm Convention of the Parties (COP-s) पक्ष राष्ट्र भएको र मिति 25-29 April 2011 मा बेसेको बैठकले Organochlorin समूहको रसायन Endosulfan तथा यसको Isomers लाई Annex A मा

समावेश गरी २२ औं Persistent Organic Pollutant को रूपमा सूचिकृत गरिसकेको छ । छिमेकी मुलुक भारतमा पनि Endosulfan विषादी लाई प्रतिबन्ध लगाउने प्रकृया अन्तिम चरणमा पुगेको छ । त्यस्तै कृषि अनुसन्धान परिषद, कीट बिज्ञान महाशाखा ले काउली बालीमा गरेको Endosulfan विषादीको बिषादी अवशेष अध्ययनको प्रतिवेदन अनुसार बिषादी छरेको १५ औं दिनसम्म पनि दैनिक स्वीकार्य मात्रा भन्दा बढि अवशेष पाईएको छ । Organochlorin समूहको सबै विषादीहरू WHO बाट Band भई सकेको र यो विषादी मात्र बांकी रहेको छ । साथै Endosulfan विषादीको विकल्पमा नेपालमै अन्य रासायनिक विषादीहरू पनि उपलब्ध भई सकेको अवस्थामा यसै विषादीलाई लगातार प्रयोग गर्नु पर्ने अवस्था पनि देखिदैन । साथै विषादी सम्बन्धी प्राविधिक उप-समितिको मिति २०६८/६/१२ गते वसेको बैठकमा Endosulfan Technical नामको विषादी लाई प्रतिबन्ध लगाउने प्रस्ताव पेश गरिएकोमा, Endosulfan Technical नामको विषादी Organochlorine Compound अर्न्तगत पर्ने र सो समुहको विषादी वातावरणमा आई सके पछि छिटो विखण्डन नहुने र लामो समय सम्म उत्पादीत बस्तुमा तोकिएको हद भन्दा बढि अवशेष बिद्यमान हुने हुँदा उक्त विषादी शंश्लेषण, आयात, विक्रि वितरण र प्रयोगमा प्रतिबन्ध लगाउने सम्बन्धमा विषादी समितिमा पेश गर्ने निर्णय भएको छ । सोही प्रस्ताव उपर विषादी समितिका सदस्यहरू र आमन्त्रित सदस्यहरू बिच बिस्तृत छलफल गरिएको र माथी उल्लेखीत आधारहरूलाई ध्यानमा राखी विषादी समितिका सदस्यहरू र आमन्त्रित सदस्यहरूको सर्वसम्मतिबाट Endosulfan र यसको Isomers समेतको पञ्जिकरण खारेजी सहित पञ्जिकरण खारेजीको सूचना नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन भएको मितिसम्म, रहेको मौज्दात बिषादी प्रयोग गरी सक्न २ वर्षको मात्र सहुलियत अवधि दिने र आयात र उत्पादन मा प्रतिबन्ध लगाउने गरि निर्णय गरियो । साथै यो बिषादीको पञ्जिकरण खारेजी, मौज्दात प्रयोग गर्ने सहुलियत अवधि, आयात, उत्पादन, सल्लेशण, बिक्री बितरण एवं प्रयोगमा प्रतिबन्ध र प्रतिबन्धित बिषादीको सूचिमा सूचिकृत गरिएको सूचना नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन गर्न आवश्यक कार्यबाही बिषादी पञ्जिकरण तथा ब्यबस्थापन शाखाले अघि बढाउने निर्णय समेत गरियो ।

■ १९ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिति प्रतिवेदन, २०७२/०३/२०

निर्णय नं.१: जीवनाशक विषादी व्यवस्था गर्न वनेका विधेयक, २०७२ को ड्राफ्ट सम्बन्धमा कार्यदलले तयार गरेको मस्यौदालाई विषादी समितिका सदस्यहरू र आमन्त्रित सदस्यहरूलाई जानकारी गराईयो ।

निर्णय नं.२: Phorate technical नामको विषादी आयात, निर्यात, उत्पादन, वेचविखन र प्रयोगलाई प्रतिबन्ध गर्ने सम्बन्धमा विभिन्न मितिमा वसेको प्राविधिक उप-समितिको बैठकको राय सहित विषादी समितिमा पेश भई छलफल हुँदा उक्त विषादीको LD50 2gm/kg रहेको WHO classification अनुसार IA Extremely Hazardous मा पर्ने साथै थाईलेण्ड, चिन, लावोस र कम्बोडियामा प्रतिबन्ध भईसकेको र उक्त विषादीले वातावरण, पशुपंक्षी, मानव स्वास्थ्य र जलाशयमा पर्ने प्रदुषणका कारणले विषादी समितिका सदस्यहरू र आमन्त्रित सदस्यहरू माफ नेपालमा यस विषादीलाई प्रतिबन्ध गर्ने विषयमा बृहत छलफल गरियो र माथि उल्लेखित आधारहरूलाई ध्यानमा राखि विषादी समितिका सदस्यहरू र आमन्त्रित सदस्यहरूको सर्वसम्मतिबाट Phorate लाई आयात, निर्यात, उत्पादन, वेचविखन र प्रयोगमा प्रतिबन्ध गर्ने निर्णय गरियो । उक्त विषादीको अन्तिम पञ्जिकृत मिति २०६४/६/३० गते रहेकोले सहुलियत मिति आवश्यक नपर्ने हुँदा नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन गर्न आवश्यक कार्यबाही विषादी पञ्जिकरण तथा व्यवस्थापन शाखाले अघि बढाउने निर्णय समेत गरियो ।

■ २० औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिति प्रतिवेदन, २०७२/११/२७

निर्णय नं.१ : मिति २०७३/०३/३१ गते सम्म नेपालमा पञ्जिकृत भएका विषादीहरूको विषादीको ब्यापारिक र सामान्य नामवाट नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन गर्न प्रकृया अगाडी बढाउने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं.२ : कृषि बालीनालीमा प्रयोग हुने रासायनिक विषादी संश्लेषण गर्ने उद्योगका लागि आवश्यक कच्चा पदार्थ,जैविक विषादी, वानस्पतिक जन्य एवं किरा/रोग नियन्त्रणमा प्रयोग हुने उपकरण लगायत त्यससंग सम्बन्धित सामग्रीहरूको आयात गर्न पञ्जिकरण प्रमाण पत्र वा सम्बन्धित निकायको सिफारिसको आधारमा भन्सार महशुलमा १५ छुटका लागि आवश्यक पहल सम्बन्धित निकायवाट (भन्सार) मातहतका कार्यालयमा निर्देशन गराउन अनुरोध गर्ने निर्णय गरियो ।

- निर्णय नं.३ : नेपालको विद्यमान ऐन २०४८, नियमावली २०५० (पहिलो संशोधन २०६४) बमोजिम विषादी संश्लेषण गर्न प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण गर्ने प्रावधान अनुरूप रासायनिक विषादी, जैविक एवं वानस्पतिक जन्य विषादीका हकमा संश्लेषण कर्ता, उद्योगले उद्योग संञ्चालन गर्न न्यूनतम भौतिक पूर्वाधारहरू तय भएको र अनुसन्धानवाट प्राप्त नतिजाको आधारमा संश्लेषण इजाजत पत्र प्रदान गरिने निर्णय गरियो ।
- निर्णय नं.४ : मिति २०७२/३/२० मा बसेको १९ औं जीवनाशक विषादी समितिको बैठकवाट Phorate Technical नामको विषादी आयात, निर्यात, उत्पादन, वेचविखन र प्रयोगमा प्रतिबन्ध गर्ने निर्णय भएको, उक्त प्रतिबन्धको नेपाल राज पत्रमा प्रकाशनमा भएको नदेखिएकोले कृषि विकास मन्त्रालयवाट पूनः पहल गर्ने निर्णय गरियो ।
- निर्णय नं.५ : २०४८ खारिज गरि जीवनाशक विषादी ऐन २०७२ कृषि विकास मन्त्रालयमा विभिन्न चरणमा छलफल गरि मन्त्री परिषद एवं कानुन तथा न्याय मन्त्रालयवाट समेत सहमति प्राप्त भइसकेको हुंदा उक्त विधेयकलाई तदारुकताका साथ अगाडी बढाउन निर्णय गरियो ।

२.५.१.२ जीवनाशक विषादी प्राविधिक उप-समितिको बैठक तथा निर्णयहरू

■ ५२ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन २०६४/०७/१६

निर्णय नं.१:- संलग्न लिष्ट बमोजिमका नयाँ Common Name का विषादीहरू मध्ये (1) Profenfos-50% EC (2) Novaluron-10% EC (3) Lambda cyhalothrin-5% EC (4) Pretilachlor-5%EC (5) Thiamethoxam-25%WG (6) Pyrazosulfuronethyl-10% WP (7) Profenfos-40%+Cypermethrin-4%EC (8) Pseudomonas Fluoresces-175%WP नामको विषादीको सहि ग्रुप यकीन नभएको सम्वन्धि पार्टीबाट माग गरि पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो । Bio-pesticide को पञ्जिकरण सम्वन्धमा छलफल हुदा उक्त विषादीको आयातकर्तासंग Local Field Trial Report माग गर्ने निर्णय गरियो ।

प्रस्ताव नं. २:- विषादी संश्लेषण इजाजतपत्र सम्वन्धमा

निर्णय नं.१:- Amit Pesticide Udhyog विरगंज-१३, पर्साले पेश गरेको विषादी संश्लेषण गर्ने इजाजतपत्रको लागि निवेदन सम्वन्धमा छलफल हुदा EIA Report जनसंख्या तथा वातावरण मन्त्रालयबाट स्वीकृत भैसकेकोले विषादी पञ्जिकरण तथा व्यवस्थापन शाखा, हरिहरभवनबाट विषादी समितिले तोकेको Check List मापदण्ड वारेमा उद्योगको अध्ययन गरि प्रतिवेदन पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

प्रस्ताव नं. ३:- गौरी हिमाल Export, Inport प्रा.लि. महाबौद्ध -२४, काठमाण्डौंको विषादी छर्कने इजाजतपत्र सम्वन्धमा

निर्णय नं.१:- गौरी हिमाल Export, Inport प्रा.लि. काठमाण्डौंको विषादी छर्कने इजाजतपत्र सम्वन्धमा छलफल हुदा विषादी समितिले तोकेको ढाँचाँमा Check List बमोजिमको विवरण भरी आगामी प्राविधिक उपसमितिमा पेश गर्ने निर्णय गरियो

प्रस्ताव नं. ४:- जीवनाशक विषादी नियमावली, २०५० को पहिलो संशोधन (२०६०) को वारेमा प्राविधिक-उप समिति सदस्यहरूलाई जानकारी गराईयो

प्रस्ताव नं. ५:- सूचित IB विषादी पञ्जिकरण खारेजी सम्वन्धमा छलफल हुदा Phorate/Methomyl विषादीहरूको समिक्षात्मक अध्ययन NARC संग समन्वयन गरी कार्यक्रम संचालन गर्ने निर्णय गरियो ।

प्रस्ताव नं. ६:- Bio-pesticide हरूको पञ्जिकरण गर्ने सिलसिलामा विषादी समितिले निर्धारण गरेको मापदण्डहरूको साथ साथै निम्न बमोजिम जानकारीहरू हुनुपर्ने निर्णय गरियो ।

■ विषादीमा रहने सुक्ष्म संकलन गरेको ठाउको माटो, वाली, हावापानी आदीको विवरण ।

■ नेपालको स्थानीय ठाउहरूमा गरिएको प्रभावकारीता अध्ययनको प्रतिवेदन ।

■ ५३ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०६४/०८/२३

निर्णय नं. १:- श्रेष्ठ विज भण्डार मकवानपुर हेटौडाको गोदाममा Re-packaging गरी राखेको GamaxDust-BHC-10%DP विषादी बारे छलफल हुंदा उक्त विषादीहरू विर्सजन गर्ने अथवा अन्यत्र उपयुक्त ठाउमा भण्डारण गर्ने सम्वन्धमा आगामी विषादी समितिको बैठकमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं. २:- जैविक विषादी पञ्जिकरण गर्नु अगाडी Efficacy test गर्ने सम्वन्धमा सो तभकत वैज्ञानिक तवरले गर्नको लागि आवश्यक पर्ने Design/Proposal विषादी पञ्जिकरण तथा व्यवस्थापन शाखा र NARC को सम्वन्धीत कीट विज्ञान वा वाली रोग विज्ञान महाशाखाको संयुक्त टोलीले तयार गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं. ३:- अमित पेष्तीसाइड उद्योगको विषादी संश्लेषण गर्ने इजाजतपत्र सम्वन्धमा वैठकमा छलफल हुदा उक्त उद्योगको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन मिति २०६४/०५/०४ मा वातावरण विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयबाट स्वीकृत भैसकेको र मिति २०६४/०७/१६ मा विषादी सम्वन्धि प्राविधिक उप-समितिको वैठकले विषादी समितिले तोकेको Check List को मापदण्डबारेमा उद्योगको स्थलगत अध्ययन गरी प्रतिवेदन पेश गर्ने निर्णय भए बमोजिम वाली संरक्षण निर्देशनालयका वाली संरक्षण अधिकृत श्री सहदेव हुमागाई जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, पर्साका वाली संरक्षण अधिकृत श्री ओमनाथ सुवेदी र विषादी पञ्जिकरण तथा व्यवस्थापन शाखाका श्री कमल खड्काले उक्त उद्योगको निरीक्षण गरी पेश गरेको प्रतिवेदन मिति २०६४/०८/२३ गतेको विषादी सम्वन्धि प्राविधिक उप-समितिको वैठकमा छलफल हुदा उक्त उद्योगलाई विषादी संश्लेषण गर्ने इजाजतपत्र दिने निर्णय भएकोले जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८ र जीवनाशक विषादी नियमावली, २०५० (पहिलो संशोधन २०६४) बमोजिम सो उद्योगलाई विषादी संश्लेषणको इजाजतपत्र दिने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं. ४:- Phorate/Methomyl IB समुहमा पर्ने विषादीको पञ्जिकरण खारेजीको लागि अध्ययन गर्ने सम्वन्धमा छलफल हुदा NARC मा पत्राचार गरि कीट विज्ञान महाशाखा र विषादी पञ्जिकरण तथा व्यवस्थापन शाखाको समन्वयमा MOU तयार गरी कार्यक्रम संचालन गर्ने निर्णय गरियो ।

■ ५४औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०६५/०३/२२

प्रस्ताव नं.१:- नयाँ Common Name का विषादीहरू पञ्जिकरण सम्वन्धमा

निर्णय नं.१:- विषादी पञ्जिकरणको लागि विभिन्न मितिमा यस शाखामा प्राप्त हुन आएका विषादीहरू मध्ये तपसिलमा उल्लेखित नयाँ Common Name का विषादीहरू पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

तपसिल :

SN	Common Name	Trade Name	Importer	Formulator
1	Acetamipride -20%SP	Ekka	Krishi Rasayan Exports Nepal, Birgung	Krishi Rasayan Exports India
		Manik	East West Seed Nepal pvt, lalit pur	Raillis ,India,
		Prime	Gorkha Seed, Kalimati	Fineline Agri aids India
2	Emamectin Benzoate-5%SG	Proclaim	Kriisak Beej Bhandar, Birgung	Syngenta, India
3	Difenoconazole- 25% EC	Score	„	„
4	Metalaxyl 4% +Mancozeb 64% WP	Ridomil Gold	Sabha International Trading , Ktm	Syngenta, India
5	Metiram -70% WG	Poliram	Nepal Agro Center, Jankpur	BASF, India
6	Carbaryl-50%WP	Sevin	Nepal Agro Center, Jankpur	Bayer CropScience, India
7	Lufenuron 5.4%EC	Cigna	Krisak Beej Bhandar, Birgung	Syngenta, India

निर्णय नं. २ :- Abamectin -1.9 EC Technical नामको विषादी पञ्जिकरण सम्वन्धमा छलफल हुदा आलंकारिक वालीमा मात्र प्रयोग गर्ने सर्त सहित पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं. ३ :- Bifenthrin -2.5% EC / – Bifenthrin 10% WP Technical नामको विषादी पञ्जिकरण सम्वन्धमा आगामी वैठकमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

■ ५५ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०६५/०५/०२

निर्णय नं. १:- Bifenthrin-10% WP टेक्निकल नाम र Bistar-10 WP व्यापारिक नामको विषादी पञ्जिकरण सम्वन्धमा वैठकमा छलफल हुदा उक्त विषादी स्वास्थ्य मन्त्रालय, स्वास्थ्य सेवा विभाग इपिडेमियोलोजी तथा रोग नियन्त्रण महाशाखाको समन्वयमा Small scale मा Trial गर्ने सर्त सहित Bistar-10 WP विषादी पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं.२:- Bifenthrin-2.5% EC टेक्निकल नाम र Biflex-TC व्यापारीक नामको विषादी पञ्जिकरण सम्बन्धमा छलफल हुंदा धमिरा नियन्त्रणको लागि House hold use मा मात्र प्रयोग गर्ने गरि पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

■ ५६ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०६६/०२/०८

निर्णय: १ :- विषादी पञ्जिकरण तथा व्यवस्थापन शाखाले मिति २०६५।७।३० सम्ममा पञ्जिकरण गरेका विषादीहरूलाई नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन गर्नका लागि कानुनि उप-समितिको सिफारिस लिई विषादी समितिमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय: २ :- Copper Hydroxide 77% WP टेक्निकल नाम तथा Isacide 10% व्यापारिक नाम भएको दुसीनासक विषादी र Fenpyroximate 5% EC टेक्निकल नाम तथा Mitigate व्यापारिक नाम भएको सुलसुलेनासक (Acaricide) रासायनिक विषादीहरू पञ्जिकरण गर्ने सम्बन्धमा, उक्त विषादीहरूको वारेमा आवश्यक पर्ने थप विस्तृत जानकारी सम्बन्धित आयातकर्तासंग माग गरी आगामी बैठकमा पुनः पेश निर्णय गरियो ।

निर्णय: ३: Metarhizium anisopliae 1.15%.WP टेक्निकल नाम तथा Pacer व्यापारीक नाम भएको जैविक विषादी र Verticillium lecanii 1.15% WP टेक्निकल नाम तथा Mealikil व्यापारिक नाम भएको जैविक विषादीहरू पञ्जिकरण गर्ने सम्बन्धमा थप छलफल गर्नुपर्ने भएकोले आँउदो बैठकमा पुनः पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय ४ :- नेपाल राजपत्र (Gazette) प्रकाशन भइसकेको विषादीहरूको सूचि गोरखापत्रमा प्रकाशन गर्नका लागि आगामी आ.व. को कार्यक्रममा वजेट प्रस्ताव गर्ने निर्णय गरियो ।

■ ५७ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०६६/३/२६

निर्णय नं-१ :- Metarhizium anisopliae – 1.15% WP Technical नामको जैविक विषादी पञ्जिकरण सम्बन्धमा छलफल हुंदा N.B.C. Enterprise संग उक्त विषादी वारे थप Technical Document माग गरी पञ्जिकरण प्रकृया अगाडी बढाउने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं. २:- Yubak.Dhoj G.C. को Metarhizium anisopliae 1.15% WP नामक जैविक विषादी शंश्लेशन को लागि दिएको निवेदन उपर छलफल हुंदा उद्योग स्थापनाका लागि आवश्यक पूर्वाधार तयार तथा नियमन गौर वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (IEE) का लागि सम्बन्धित निकायमा पेश गर्नका लागि जानकारी गराउने निर्णय गरियो ।

■ ५८ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०६६/१२/१

निर्णय नं-१ :- राष्ट्रिय बीउ बिजन कम्पनिमा रहेको बिषादीको खाली भाँडो बिसर्जन गर्ने संबन्धमा छलफल हुंदा उक्त Container को Inventory विवरण माग गरी आगामी बैठकमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं. २:- प्राबिधिक उप समितिको मिति २०६६/२/८ मा पेश भएको Copper Hydrdioxide-77% wp दुसी नासक बिषादी र Fenpyroximate 5% EC सुलसुले नाशक बिषादी को बिस्तृत जाकारीको माग भए बमोजिम कागजात प्राप्त भएकोले उक्त Technical नामका बिषादी पञ्जीकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय: ३:- बिषादी पञ्जीकरणका लागि बिभिन्न मितिमा यस शाखामा प्राप्त हुन आएका बिषादीहरूमा तपसिलमा उल्लेखित नयाँ Common Name का शुरक्षित बिषादीहरू पञ्जीकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

तपसिल

1. Sulfosulfuron-75%+Metsulfuron methyl 5% WG,	2. Buprofezin-25 % sc
3. Dimethopmorph-50% NDG.	4. Cymoxanil-8%Mancozeb-64% WP.
5. Pencycuron-22.9% SC,	6. Fenamidon 10%+Mancozeb 50% WP
7. Verticillum Lecani 1.15%,	8. Beauveria bassiana 1.15% WP
9. Metarhizium anisopliae 1.15 WP,	10. Fluslofanonide 3 % DP
11. Oxadiargyl 80% WP,	12. Propoxure 2% Bait

■ ५९औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०६७/३/२२

निर्णय नं-१: बायो पेप्सिआईड पञ्जिकरण प्रक्रिया परिमार्जन संबन्धमा प्राबिधिक उप-समितिमा छलफल हुंदा हाल उपलब्ध

Application form for registration of pesticide लाई परिमार्जन गरी Microbial Pesticide रजिष्ट्रेसनका लागि छुट्टै परिमार्जित Application Form प्रयोग गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं.-२: आयात गरिने Bio Pesticide पञ्जिकरण संबन्धमा Local Field Trial Report पेश गर्न सम्भव नभएको अवस्थामा अन्य मूलुकमा गरिएको Field Trial अथवा Research Report संलग्न हुनुपर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय:-३:- आन्तरिक Bio-Pesticide संश्लेषण संबन्धमा छलफल हुदा नेपालमा Local Field Trial को Efficacy Data संलग्न हुनुपर्ने निर्णय गरियो ।

■ ६० औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०६८/१/२८

निर्णय नं-१: जीवनाशक बिषादी संबन्धमा ब्यबस्था गर्न बनेको बिधेयक, २०६७ परिमार्जन सहित बिषादी संबन्धि कारणी उप-समितिमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं.-२: बिषादी संबन्धि राष्ट्रिय नीति कारणी उप-समितिमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय:-३:- Bio-Pesticide पञ्जिकरण संबन्धमा छलफल हुदा आगामी प्राबिधिक उप समितिमा पुनः छलफल गर्ने निर्णय गरियो ।

■ ६१ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०६८/३/१७

निर्णय नं-१: Paecilomyces lilacinus- 1% wp टेक्नीकल नाम र Bioniconma ब्यापारिक नामको बिषादी पञ्जिकरण संबन्धमा छलफल हुदा सम्बन्धित आयातकर्तासंग बिषादीका नमुना मगाएर वाली रोग बिज्ञान महाशाखा खुमलटारमा परिक्षण गरेपछि सो को नतिजाको आधारमा उक्त बिषादी पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं.-२: Temphos-50 % EC टेक्निकल नाम र Tempest ब्यापारिक नामको जनस्वास्थ्यमा प्रयोग हुने बिषादी पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय:-३:- एक बर्षको परिक्षणमा रहने शर्त सहित निम्त बिषादीहरू पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो:

क) Denotefuran-20% wp Technical name / Oshion Trade name को बिषादी गोलभेडाको सेतो फिंगा, धानको खैरो फडके कीरा नियन्त्रणमा परिक्षण गर्ने सर्त सहित एक बर्षको लागि पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

ख) Cyromazine-10% sc Technical name / King Hunter Trade name को बिषादी गोलभेडाको सेतो फिंगा, धानको खैरो फडके कीरा र काँक्रोका लिफमाइनर नियन्त्रणमा परिक्षण गर्ने सर्त सहित एक बर्षको लागि पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

ग) Nyterpyn-10% sl Technical name / King guard Trade name को बिषादी गोलभेडाको सेतो फिंगा नियन्त्रणमा परिक्षण गर्ने सर्त सहित एक बर्षको लागि पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

घ) Kresoxim-Methyl-50% sc Technical name / Ergon Trade name को बिषादी धानमा लाग्ने शिथ ब्लाइट र ब्लास्ट नियन्त्रणमा परिक्षण गर्ने सर्त सहित एक बर्षको लागि पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

ङ) Bispyrebac-sodium-10% sc Technical name / Nominee Gold Trade name को बिषादी परिक्षणको नतिजा प्राप्त भएपछि पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय:-४:- Indox carb-14.5 % sl Technical name को बिषादीको बिस्तृत जानकारी माग गरी आगामी बैठकमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय:-५:- Endosulfan-35% Ec Technical name को बिषादी नेपालमा आयात, संश्लेषण तथा बिक्रि बितरण गर्न प्रतिबन्धि लगाउने तर्फ पहल गर्ने निर्णय गरियो ।

■ ६२ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०६८/६/१२

निर्णय नं.-१: नयाँ टेक्निकल नामका फारपात नाशक बिषादीहरू पञ्जिकरण गर्दा नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद, वाली बिकास महाशाखाका प्रतिनिधिको राय सहित आगामी बैठकमा पुनः पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं.-२: पञ्जिकरणका लागि पेश हुन आएका Indoxcarb-14.5% EC empest को कीट नाशक बिषादी, Tubaconazol

/ Iprovalcalb-5.5 % + Probin-61.25 % wp नयाँ टेक्निकल नामका बिषादीको बिस्तृत विवरण सहित आगामी बैठकमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं.-३:- Endosulfan-35% Ec Technical name को बिषादी Organochlorine compound भएकोले उक्त बिषादी आयात, संश्लेषण, बिक्रि बितरण र प्रयोगमा प्रतिबन्ध लगाउने संबन्धमा बिषादी समितिमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

■ ६३ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०६८/९/२४

निर्णय नं-१: Spirome siten-22.9 % sc Technical नामको कीट नाशक/सुलसुले नाशक बिषादी पञ्जिकरण संबन्धमा छलफल हुदा उक्त बिषादी एक बर्षको लागि स-शर्त पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं.-२: Deltamethrin -0.02%+Allthrin-0.13% Technical नामको बिषादी पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं.-३:- Iprovalicarb 5.5%+Propineb 61.25 % Technical name को दुशी नाशक बिषादी पञ्जिकरण निर्णय गरियो ।

निर्णय नं.-४:- Tabacanazol-25.9% sc Technical name को दुशी नाशक बिषादी पञ्जिकरण निर्णय गरियो ।

निर्णय नं.-५:- Propaquizatap- 10% Technical name को भार नाशक बिषादी पञ्जिकरण बारे छलफल हुदा उक्त भार नाशक बिषादी एक बर्षका लागि पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं.-६:- Clodinatap- Propargyl-15% wp Technical name को भार नाशक बिषादी संबन्धमा नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषदको समेत शिफारिस भएकोले पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

■ ६४ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०६९/१२/१

निर्णय नं-१: Chlorantraniliprole-18.5% sc Technical नाम र Coragen ब्यापारिक नामको, Chlorantraniliprole-0.4 % GR Technical gfd / Ferterra ब्यापारिक नामका सुलसुले नाशक बिषादी पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं.-२: Feenzaquin-10 % Ec Technical नाम र Majister ब्यापारिक नामको र Bifenazate-50 % WP Technical नाम र Acramite ब्यापारिक नामको सुलसुले नाशक बिषादी पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं.-३:- Farmoxadone 16.6%+Cymoxanil 22 % SL Technical name तथा Almix ब्यापारिक नामको दुशी नाशक बिषादी पञ्जिकरण निर्णय गरियो ।

निर्णय नं.-४:- Metsulfuron Methyl-10% wp+Chloeimuron 10% Technical name तथा Almix ब्यापारिक नाम र Quizalofop-P-Tefuryl-4.14 % EC Technical नाम र Pentera ब्यापारिक नामका भारपात नाशक बिषादी पञ्जिकरण निर्णय गरियो ।

निर्णय नं.-५:- जैबिक बिषादीको प्रबर्द्धनार्थ यसको पञ्जिकरण सरलिकरणको लागि बाह्य उत्पादित जैबिक बिषादी पञ्जिकरणका लागि अन्यत्र पञ्जिकरण भएका बिषादीहरू पञ्जिकरण गर्ने तथा स्वदेशि जैबिक बिषादीका हकमा आधिकारिक प्रकाशनहरू (थेसिस, जर्नल, प्रोसिडिङ्ग आदी) मा प्रकाशित नतिजाको आधारमा पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

■ ६५ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०७०/३/२५

निर्णय नं-१: Tebucunazole-50%+Trifloxytrobin-25 % WG Technical नाम र NTIVO-75% WG ब्यापारिक नामको दुशीनासक बिषादी पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं.-२: Nytenpyran-10% SL Technical नाम र KINGGUARD / KINGHUNTER ब्यापारिक नामका कीट नासक बिषादीहरू एक बर्षका लागि मात्र पञ्जिकरण गर्ने निर्णय भएकोमा उक्त दुबै बिषादीको अध्ययन नतिजा राम्रो देखिएकोले शुरु पञ्जिकरण मिति देखि नै लागु हुने गरी पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

■ ६६ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०७०/८/१२

निर्णय नं-१: नयाँ Technical नामको बिषादी पञ्जिकरण गर्ने संबन्धमा छलफल हुदा Flonicomid-50% WG Technical

नामको कीट नासक बिषादी धान वाली र कपास वालीमा लाग्ने कीराहरू नियन्त्रणमा मात्र प्रयोग गर्ने शर्त सहित पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं.-२: Phorate-10 % G Technical नामको बिषादी पञ्जिकरण खारेजी संबन्धमा छलफल हुदा उक्त बिषादीका मारक मात्रा (LD-50 Value) ज्यादै कम (2mg/kg) भएकोले उक्त बिषादीका पञ्जिकरण खारेजी गर्न आवश्यक प्रक्रिया अगाडी बढाउने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं.-३: बिषादी पञ्जिकरण तथा ब्यवस्थापन शाखाबाट २०७०/३/३० सम्म पञ्जिकरण भएका बिषादीहरूको सूची नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गर्न आवश्यक प्रक्रिया अगाडी बढाउने निर्णय गरियो ।

■ ६७ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०७१/७/२३

निर्णय नं-१: नयाँ Technical नामको बिषादी पञ्जिकरण सम्बन्धमा बैठकमा छलफल हुँदा Spinosad-45% sc Technical नामको बिषादी पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं-२: पञ्जिकरणका लागि प्रस्तुत गरिएका तपसिलमा उल्लेखित नयाँ Technical नामक बिषादीहरू थप अध्ययन गरि अगामी बैठकमा पुन पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

1. Azoxystrobin- 25% Ec, 2. Ametoctradin-27%+Dimethomorph-20.27% wp, 3. Metiram-55%+Pyraclostrobin-5% wg, 4. Chlorfenapyr-10% Ec, 5. Penoxsulam-21.7% SI

निर्णय नं.-३: जैविक एवं वानस्पतिक जन्य बिषादीलाई प्राथमिकता दिदै प्रस्तुत गरिएका तपसिलमा उल्लेखित बिषादीको प्रभावकारिता, प्राङ्गारिक प्रमाणिकरण र आवश्यकताको आधारले सम्पूर्ण प्रकृया पुरा गरि पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

1. VIROCON-H, 2. PESTCON, 3. SUNGEN, 4. CROBIOTIC, 5. KUNGLUANG SAMUNPRI CHASING MICE, 6. KUNGLUANG SAMUNPRI (HERBERA) 7. CHITOSAN

निर्णय नं.-४: Mount Digit Pvt. LTD ले आ.व. २०७०/७१ को सभे अध्ययनका आधारमा पेश गरेको बिषादीको राष्ट्रिय खपत तथ्यांक प्रतिवेदनलाई स्वीकृत गरियो ।

■ ६८ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०७१/१०/२५

निर्णय नं-१: Azoxystrobin- 25% Ec Technical, AVER Cyclon Trade name को बिषादीको हकमा Limin Chemical Co, Ltd, China बाट आधिकारिक चिनमा दर्ता (पञ्जिकरण) प्रमाण पत्र पेश हुन आएमा सो दुशीनाशक बिषादी पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं-२: Tachigazole 30% SL (Hymexazol) (Systemic Fungicide) आवश्यक पर्खनु पर्ने अवधि सम्बन्धि कागजात माग गरि थप छलफलका लागि अगामी बैठकमा राख्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं-३: Thiodiazole Copper 20 SC Technical, King Bact ब्यापारिक नामको दुशीनासक बिषादी Zhejiang Lengwan Chemicals Co, Ltd, China बाट चिनमा दर्ता भएको प्रमाण सहित आगामी बैठकमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं-४: Ametroctradin 27%+Dimethomorph 20.27%, Technical, Zampro Trade नामको दुशीनासक बिषादी वारे छलफल हुँदा उक्त बिषादीलाई पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं-५: Metiram 55%+Pyraclostrobin 5% WG, technical Cabrio Top 60% WG trade नामको दुशीनासक बिषादी वारेमा आवश्यक छलफल हुँदा उक्त बिषादीलाई गोलभेंडा, आलु र अंगुरको लागि प्रयोग हुने गरि बिषादी पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं-६: Thifluzamide 24% SC Technical, Pulsor Trade नामको दुशीनासक बिषादी धानको Sheath blight (Rhizoctonia solani) मा प्रयोग गर्ने गरि पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं-३: Thiodiazole Copper 20 SC Technical, King Bact ब्यापारिक नामको दुशीनासक बिषादी Zhejiang Lengwan Chemicals Co, Ltd, China बाट चिनमा दर्ता भएको प्रमाण सहित आगामी बैठकमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

- निर्णय नं-७: Aliette (Fosetyl 80% WP) Systemic fungicides को हकमा बाली अनुसारको प्रतिका अवधि उल्लेख नभएको हुदा सो सम्बन्धि अन्य प्रमाण सहित आगामी बैठकमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।
- निर्णय नं-८: Chlorfenapyr 10% SC कीटनाशक विषादी विगतमा प्रयोग हुँदै आएको विषादी भन्दा प्रतिका अवधि कम रहेकोले उक्त पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।
- निर्णय नं-९: Estenvalerate 5%, Fast 5% EC Trade Trade नामको कीटनाशक विषादी वारेमा आगामी बैठकमा पून छलफल गर्ने निर्णय गरियो ।
- निर्णय नं-१०: DACRON-98% Trade (Dazomet) Technical नामको कीटनासक विषादी वारे आगामी बैठकमा पून छलफल गर्ने निर्णय गरियो ।
- निर्णय नं-११: Penoxsulam 21.7% SC, Granite 240 Sc Trade नामको कीटनासक विषादी वारे आगामी बैठकमा पून छलफल गर्ने निर्णय गरियो ।

■ ६९ औं बैठक प्राविधिक उपसमिती, मिति : २०७२।०९।०९

- निर्णय नं १ : प्रस्तुत हुन आएका तिनवटा Kenocox , Cid २००० र Virocid रसायनहरू विशंकमक (Disinfectant) वारे वैठकमा छलफल हुदा उक्त तीनै रसायनहरू पशुवस्तु खोर, पशुका लागी प्रयोग हुने सामाग्रहरू लगायत पानीको निर्मलिकरण गर्ने काममा प्रयोग गरीने भएकोले ति रसायनहरू पशु स्वास्थ्यमा उपयोगि देखिएको जानकारी भयो ।
- निर्णय नं : २ हाल जीवनासक विषादी ऐन २०४८ संशोधनको प्रकृत्यामा रहेको अवस्थामा Disinfectant हरू कसरी र कहाँ पंजिकृत भईरका छन् साथै मानव स्वास्थ्य, पशुपंक्षी र वातावरणलाई मध्यनजर राख्दै पशु सेवा विभाग र औषधी व्यवस्था विभागमा छलफल गरि पंजिकरण प्रकृत्या वारे अध्यन गरि आगामी उप समिति वैठक मा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

■ ७० औं वैठक प्राविधिक उपसमिति , मिति : २०७३।०९।२०

- निर्णय नं. १: वैठकमा पेश गरीएका विषादीहरू मध्य Paecilomyces lilacinus लाई गोलभेडा, खुर्सानि, भाण्टा, रामतोरीया, केरा, मेवा र सुन्तला जातका वालीहरूको नेमाटोड व्यवस्थापनको लागि विउ उपचार, नर्सरी व्याड उपचार र FYM Fortification गरि माटोमा वाली लगाउन पुर्व प्रयोग गर्ने गरि पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।
- निर्णय नं. २ : अन्य बाँकी विषादीहरूको हकमा थप प्राविधिक विषयहरू जस्तै Thiodiazole Copper 20 % SC गोलभेडा र धान वालीको व्याक्टेरियल क्लाइटको लागी प्रभावकारीता र व्यवस्थापनको Mechanism , Hymexazole 30 % SC को पर्खनु पर्ने समय अवधि साथै फारपातको प्रभावकारी नियन्त्रणको लागी प्रयोग गर्न सकिन्छ सोको थप खुलाई पेश गर्ने र Esfenvalerate % EC को मारक मात्रा कम रहेको पञ्जिकरण को आवश्यकता किन जस्ता विषयहरूको थप प्रमाणका साथ आगामि वैठकमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

■ ७१ औं प्राविधिक उपसमिति वैठक, मिति : २०७३।०३।२३

- निर्णय नं. १ : प्रस्ताव नं. १ माथी छलफल गर्दा पेश हुन आएका नया सामान्य नामका विषादीहरू मध्य दुशीनाशक Thodizole – Copper 20% SC , Hymexazol 30% SL र फारपातनाशक Simetryn 25%WP लाई पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो । कीटनाशक Esfenvalerate 20 % EC को पञ्जिकरणको लागी आवश्यक थप विवरणहरू (कार्यप्रकृति सम्पर्क र आन्तरिक भएको तर लक्षित कीराहरूमा फलको गवारो, फेद कटुवा, लाही, सेतो फिङ्गा, औसा, स्याउको भुवादार लाही, थ्रिपस आदी भएकोले ती कीराहरू ब्यवस्थापनमा यसको औचित्य पुस्टाई गर्ने विवरण र Fenvalerate 20%EC भन्दा तुलनात्मक रूपमा यसको फाइदा के छ ? साको विवरण) माग गर्ने निर्णय गरियो । साथै दुशीनाशक Hymexazol 30% SL विषादीको हकमा तरकारी बालीको नर्सरी र बेर्ना सारेको शुरुको अवस्थामा माटो उपचारको लागी मात्र प्रयोग गर्ने गरी पञ्जिकरण गर्नेको लागी निर्णय गरियो ।
- निर्णय नं. २ : प्रस्ताव नं. २ माथी छलफल गर्दा विषादी खुद्रा विक्रेता इजाजत पत्र, सुरक्षित भण्डारण एवं प्रयोग संचालन

कार्यविधि, २०७१ को परिषद २को दफा ४ (ड) अनुसार लिने परिक्षाको उत्रिणाङ्क अङ्क ४० भएको मा ५० राख्ने र यस कार्यविधिको अनुशुचि १ र ३ मा रहेको तालिम तालिकामा तालिम अवधि नबढ्ने गरी विषादी प्रयोग गर्ने औजार उपकरण सम्बन्धि कक्षा थप गर्ने निर्णय गरियो ।

■ ७२ औ प्राविधिक उपसमिति बैठक, मिति : २०७३।११।१२

निर्णय नं. १

- क) Triadimenol – 25% EC, LD – 50 को मात्रा वढी देखिएको उक्त विषादी पर्खनु पर्ने अवधि केराका लागि १४ दिन भएकोले ।
- ख) Cyazofamid – 40% GR, दानादारको रूपमा दुशीनाशक रहेकोले ।
- ग) Fosetyl Aluminium – 80% WP पर्खनु पर्ने अवधि वढी दिन भएकोले ।
- क्रमशः (क), (ख) र (ग) अनुसारको दुशीनाशक विषादी थप अध्ययन सहित आगामी बैठकमा छलफल गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं २: (क) Azamethiphos – 0.8% Powder (House hold) र (ख) Flumethrin – 1% W/V (pour on Sulation) Veterinary use. किटनाशक विषादी वारे सम्बन्धित निकाय क्रमशः स्वास्थ्य सेवा विभाग तथा पशु सेवा विभागका विज्ञवाट राय सहित आगामी बैठकमा छलफल गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं ३: जैविक विषादी Bacillus amyloliquefaciens D- 203 किट विज्ञान महाशाखा, खुमलटारका विज्ञको परामर्श सहित आगामी बैठकमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं ४: बानस्पति जन्य विषादी क) Herbera (Green) Kungluang Samunpri – 3.5% नरी ख) Herbera (Red) Kungluang Samunpri – 3.5% नरी प्रस्तुत हुन आएको उक्त विषादी सम्बन्धित देशमा दर्ता भएको प्रमाणको आधारमा पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं ५: मिति २०७३/३/३१ सम्ममा पञ्जिकृत विषादी सम्बन्धमा उक्त पञ्जिकृत विषादी नेपाल राज पत्रमा प्रकाशनका लागि जीवनाशक विषादी समितिमा पठाउने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं ६, नेपालमा आयात हुने कृषि बालीनालीमा प्रयोग गरिने जैविक, वानस्पतिजन्य, विषादी र सोसंग सम्बन्धित प्रयोग हुने सामाग्री (TOOLS) र उद्योग सञ्चालन (संश्लेषणका लागि) विषादी एवं कच्चा पदार्थमा भन्सार सम्बन्धमा आवश्यक निर्णयका लागि जीवनाशक विषादी समितिमा पठाउने निर्णय गरियो ।

■ ७३ औ प्राविधिक उपसमिति बैठक, मिति : २०७३।१२।१८

निर्णय नं. १:- दुशीनाशक विषादी

- क) Triadimenol – 25% EC LD – 50 को मात्रा वढी देखिएको उक्त विषादी पर्खनु पर्ने अवधि केराका लागि १४ दिन भएकोले यसलाई मध्यनजर राखि हाललाई पञ्जिकरण नगर्ने निर्णय गरियो ।
- ख) Cyazofamid – 40% G दानादारको रूपमा दुशीनाशक रहेकोले । यो विषादी हालसम्म दानादारको रूपमा प्रचलनमा नदेखिएकोले पञ्जिकरण नगर्ने निर्णय गरियो ।
- ग) Fosetyl Aluminium – 80% WP पर्खनु पर्ने अवधि वढी दिन भएकोले । हानीकारक विषादी तुलनामा यो विषादीलाई पञ्जिकरण नगर्ने निर्णय गरियो ।
- वाली रोग विज्ञान महाशाखा, खुमलटारवाट दुशीनाशक विषादी थप अध्ययन सहित आगामी बैठकमा छलफल गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं २:- किटनाशक विषादी

- क) Azamethiphos – 0.8% Powder (House hold) घरायसी प्रयोजनका लागि भएको र उक्त विषादी Dichlorvos 76%EC, Cypermethrin 1%EC, Malathion 50%EC को तुलनामा Azamethiphos – 0.8% Powder (House hold) सुरक्षीत र निश्चित काममा प्रयोग हुने हुँदा स्वास्थ्य सेवा विभागवाट जानकारी प्राप्त हुन आएमा उक्त विषादी पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।
- ख) Flumethrin – 1% W/V (pour on Sulation) Veterinary use. उक्त विषादी Dichlorvos 76%EC, Cypermethrin 1%EC, Malathion 50%EC को तुलनामा सामान्यतया हाल प्रयोग हुदै आएको विषादीको

तुलनात्मक रूपमा सुरक्षीत भएकाले पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

ग) Diافenthuron 50%WP (Agricultural use) कीटनाशक विषादीको थप अध्ययन सहित आगामी बैठकमा छलफल गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं ३, जैविक विषादी Bacillus amyloliquefaciens D- 203 वाली विज्ञान महाशाखा, खुमलटारका विज्ञको परामर्श अनुसार उक्त जैविक विषादी दुशीनाशकका लागिमात्र प्रयोग गरिने गरी पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं ४, बानस्पति जन्य विषादी

क) Herbera (Green) Kungluang Samunpri – 3.5% नरी

ख) Herbera (Red) Kungluang Samunpri – 3.5% नरी

क) र (ख) मा उल्लेखित बानस्पति जन्य विषादी थाइलाण्ड देशमा दर्ता भएको प्रमाण पत्र पेश हुन आएकोले उक्त विषादी पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

■ ७४ औ प्राविधिक उपसमिति बैठक, मिति : २०७४।१२।२५

निम्न लिखित विषादीको पञ्जिकरण गर्न पेश हुन आएकोले यस समिति बैठकमा पेश गरिएको छ।

निर्णय नं. १ तपसिलका विषादी पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

1. Huront - Fluazinam – 500 sc - fungicide (Agriculture Use)

2. Bravecto - Fluraner – 250 mg -Insecticide (veterinary Use)

3. Krijet Super –Difenturon – 50% WP-Insecticide(Agriculture Use)

4. MoventoEnergy-Spirotetramat-11.1%WW+Imidacloprid-11.1%SC(Insecticide(Agriculture Use))

5. Laudis (Tembotrin – 34% WW. SC- Herbicide(Agriculture Use)

निर्णय नं. २ तपसिलका विषादी पून सम्बन्धित निकायवाट अध्ययन गरि राय पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

1= Nemazone – Fosthaizate (Nematicide) (Agriculture Use)

2. Exudust – Hydrated Sodium Calcium-Insecticide (veterinary Use)

निर्णय नं. ३ तपसिलका विषादी सम्बन्धित निकायको (इपिडेमियोलोजी तथा रोग नियन्त्रण महाशाखा, टेकु अनुपस्थितीले निर्णय पुन बाँकी भएकोले बैठकको निर्णय अनुसार सो विषयको राय लिई तदनुरूप गर्ने निर्णय गरियो ।

Azamethiphos – 0.8% Powder (House hold Use) Insecticide मिति २०७३/१२/१८ का बैठकबाट निर्णय नं. २ मा उल्लेख भए अनुसार स्वास्थ्य सेवा विभागबाट जानकारी प्राप्त हुन आएमा उक्त विषादी पञ्जिकरण गर्न निर्णय गरियो ।

2. Permanet – Deltamethrin – 55mg/m² (0.0018% WW) (Public health)

निर्णय नं. ४ तपसिल अनुसार जैविक विषादी (BIO-Pesticide) को पञ्जिकरण गर्न निर्णय गरियो ।

1. SODIER -Heterorhabditis Indica

2. SAFE ROOT- A BIO – NIMATICIDE (Parasitic)

3. BIO_JODI(Bactericide & Fungicide)

4. BIO –STRIKE (Insecticide & Fungicide)

■ ७५ औ प्राविधिक उपसमिति बैठक, मिति : २०७५।०३।०९

निम्न लिखित विषादीको पञ्जिकरण गर्न पेश हुन आएकोले यस समिति बैठकमा पेश गरिएको छ ।

निर्णय नं. १ तपसिलका विषादी पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

1. Bravecto - Fluraner – 250 mg -Insecticide (veterinary Use) ७४ बैठकबाट पास भएको

2 Permanet – Deltamethrin – 55mg/m² (0.0018% WW) (Public health)

3. Azamethiphos – 0.8% Powder (House hold Use) Insecticide

निर्णय नं. २ तपसिलका विषादी पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

1. Pymetrozine – 60%+ Nitenpyram -20% WDG

2. Atrazin – 50%+ Mesotrione – 5% SC
3. Glufosinate Ammonium – 13.5% WW
4. Acetochlor -14% +Bensulfuron Methyl – 4% WP

निर्णय नं. ३ तपसिलका जैविक एव वानस्पतिक जन्य विषादी पञ्जिकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

1. Brahmastra (Insecticide)
2. Fungosin (Bacteria & Fungus)
3. Rakshak (Herbicide)
4. Virosin (Virus)
5. Larvosin (Insecticide)
6. Controller(Fungicide)
7. Sugron –H(Checks Phytoplasmic disease, Fungicide)
8. Wilt – Free (Fungicide)
9. Paddy Care (Fungicide)
10. F -7 (Fungicide)
11. Nemcon – H (Nematicide)
12. Fungous Proteoglycan (Fungicide)

निर्णय नं. ४ Nepal Agro Chemicals Pvt. Ltd , Sapahi – 4, Baran Pesticide formulation का लागि तत्कालिन कृषि विकास मन्त्रालय वातावरण परिक्षण मुल्याङ्कनको लागि पेश भै स्वीकृत दिइएकोले थप निरिक्षण गरी प्रतिवेदन प्राप्त भएकोले सो को जानकारी गराइयो ।

२.५.१.३ जीवनाशक विषादी कानूनी उप-समितिको बैठक तथा निर्णयहरू

■ २२ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०६८/१०/१४
निर्णय नं. १: विषादी समितिको मिति २०६८/२/१९ गते बसेको बैठकको निर्णय अनुसार जीवनाशक विषादी सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वनेको विधेयक २०६८ माथि समिति बैठकका सदस्यहरू र आमन्त्रित सदस्यहरूबाट प्राप्त राय सुभावहरू थप गरिएको परिमार्जित विधेयकको ड्राफ्ट माथि छलफल गरियो र अर्भै परिस्कृत रूपमा कानूनी ढाँचामा तयार गरि कानूनी उप-समितिको अर्को बैठकमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

■ २३ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०६८/११/-
निर्णय नं. १: जीवनाशक विषादी सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वनेको विधेयक २०६८ माथि छलफल हुंदा जीवनाशक विषादी नियमावली, २०६८ समेत संगसंगै अगाडी बढाउन आवश्यक भएकोले सो को ड्राफ्ट समेत तयार गरी कानूनी उप-समितिको आगामी बैठकमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

■ २४ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०६८/११/१९
निर्णय नं. १: जीवनाशक विषादी नियमावली, २०६८ को मस्यौदा उपर छलफल गरियो र उक्त मस्यौदामा छलफल गर्दा विषादीसंग सम्बन्धित आवश्यक अनुसूचिहरू समेत तयार गरी पुन कानूनी उप-समितिको अर्को बैठकमा गर्ने निर्णय गरियो ।

■ २५ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०६८/१२/१०
निर्णय नं. १: जीवनाशक विषादी सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वनेको विधेयक, २०६८ र नियमावली, २०६८ को मस्यौदा विषादी समितिको बैठकमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

■ २६ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०६९/०२/१
निर्णय नं. १: जीवनाशक विषादी सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वनेको विधेयक २०६८ को ड्राफ्ट व्यवस्था विषादी समितिका अध्यक्ष एवं कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयका सचिव श्रीमान् नाथु प्रसाद चौधरी ज्यूको अध्यक्षतामा मिति २०६९/१/८ गते वसेको विषादी समितिको बैठकमा जीवनाशक विषादी सम्बन्धमा गर्न वनेको विधेयक सम्बन्धमा छलफल

हुंदा समितिका सदस्यहरू र आमन्त्रित सदस्यहरूबाट प्राप्त राय सुभावहरूलाई विधेयकमा समावेश गरी सिध्न आगामी बैठकमा पेश गर्ने भन्ने निर्णय बमोजिम कानूनी उप-समितिमा छलफल गरी आवश्यक परिमार्जन गरियो र विषादी समितिको बैठकमा गर्ने निर्णय गरियो ।

■ २७ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०६९/०२/१९

निर्णय नं. १: विषादीको परिभाषा लामो भएकाले छोट्याउनु पर्ने र कसुर तथा दण्ड सजायको सम्बन्धमा प्रचलित अन्य कानून संग नवाफिने गरी परिमार्जन गर्नु पर्ने देखि सोही बमोजिम ड्राफ्टमा परिमार्जन गरी विषादी समितिमा पेश गर्ने गरी तयारी गर्ने निर्णय गरियो ।

■ २८ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०७०/०३/२६

निर्णय नं. १: जीवनाशक बिषादी ऐन को प्रस्तावित मस्यौदालाई समसामयिक परिमार्जनको लागि यस अघि बिभिन्न मितिमा बैठक बसी तत् संबन्धि कार्य भै रहेको परिप्रेक्षमा पछिल्लो पटक मिति २०७०/०२/१७ बसेका कार्यदलको बैठकले बुंदागत रूपमा छलफल गरी परिमार्जित स्वरूपलाई कानून उप-समितिमा पेश गर्ने निर्णय भएकोमा आजको बैठकले सो मस्यौदालाई अन्तिम रूप दिइयो र ऐन स्वीकृतिका लागि आवश्यक प्रक्रिया अघि बढाउने निर्णय गरियो ।

■ २९ औं बैठकको निर्णय र कार्यान्वयनको स्थिती प्रतिवेदन, २०७०/०८/१४

निर्णय नं. १: Phorate-10 % G Technical नामको कीट नासक बिषादीको पञ्जिकरण खारेजी संबन्धमा छलफल हुदा उक्त बिषादीको मारक मात्रा (LD-50 Value) ज्यादै कम (2mg/kg) भएको, WHO Classification मा 1A समूहमा पर्ने र प्रतिक्षा अवधि लामो भएकोले उक्त बिषादीको पञ्जिकरण खारेजी गर्न आवश्यक प्रक्रिया अगाडी बढाउने निर्णय गरियो ।

२.५.२ शत्रुजीव जोखिम विश्लेषण (PRA) शाखा

- निर्यात योग्य विरूवा, विरूवाजन्य उपजहरूको माग बमोजिम PRA Request फाराम तयार गर्ने
- आयातहुने वस्तुहरूको शत्रुजीव जोखिम विश्लेषण कार्य गर्ने
- नियमित शत्रुजीवहरूको Diagnosis Protocol / Fact Sheet तयार गर्ने
- Post Entry Quarantine का आधारहरू तयार गर्ने

२.५.३ राष्ट्रिय विरूवा संरक्षण संगठन (NPPO) शाखा

- राष्ट्रिय विरूवा संरक्षण संगठनको सचिवालयको रूपमा कार्य गर्ने
- नियमित शत्रुजीवहरूको सूचि तयार गर्ने
- अन्य निकायहरूमा शत्रुजीवहरूको वारेमा जानकारी गराउने
- पैठारी वा निकासी गरिने विरूवा वा विरूवाजन्य उपजको स्वस्थता सम्बन्धि मापदण्ड तयार गर्ने , लागु गर्ने, गराउने
- विरूवा, विरूवाजन्य उपज, वायोलोजिकल कन्ट्रोल एजेन्ट, लाभदायक कीरा र अन्य वस्तुको परिक्षण, जाच, निरीक्षण र उपचार सम्बन्धि निर्देशिका तयार गरी लागु गर्ने
- संकटोत्पन्न क्षेत्रको पहिचान गरी क्वारेन्टीन प्रकृयाबाट सो क्षेत्रको विरूवा तथा विरूवाजन्य उपजको संरक्षण गर्ने गराउने
- शत्रुजीव मुक्त क्षेत्र एवं कम शत्रुजीव संक्रमित क्षेत्र पहिचान गरी त्यस्ता क्षेत्रको घोषणा तथा निगरानी गर्ने
- विरूवा तथा विरूवाजन्य उपज, वायोलोजिकल कन्ट्रोल एजेन्ट, लाभदायक कीराको ओसार पसार र प्रयोग सम्बन्धि शर्त तथा बन्देज तोक्ने
- विरूवा, विरूवाजन्य उपज, वायोलोजिकल कन्ट्रोल एजेन्ट, लाभदायक कीरा र अन्य वस्तु सम्बन्धि कामको राष्ट्रिय रूपमा समन्वय गर्ने
- अन्य राष्ट्रहरूको विरूवा स्वस्थता सम्बन्धि निकायसंग समन्वय तथा समझदारी गर्ने

२.५.४ प्लाण्ट क्वारेन्टिन नियमन तथा अनुगमन शाखा

निजी क्षेत्रको उच्चतम सहभागितामा कृषि क्षेत्रलाई खुल्ला प्रतिस्पर्धात्मक एवं वजारमुखी वनाउन सहजीकरण गरी आन्तरिक एवं बाह्य व्यापारवाट प्राप्त प्रतिफललाई जनस्तरमा पुऱ्याउने तथा कृषि तथा वनजन्य वस्तुहरूको आयातलाई नियमन गरी कृषि विकास सङ्ग आवद्ध गर्दै निर्यात प्रवर्द्धनमा जोड दिई स्वस्थ कृषि/वन जन्य वस्तुहरूको कारोवारलाई प्रोत्साहन गरी कृषि क्षेत्रलाई व्यवसायिकरण गर्न मदत पुऱ्याउनु यस शाखाको मुख्य उद्देश्य हो ।

प्रमुख कार्यहरू

- कृषि तथा वनजन्य वस्तुहरूको आयात निर्यातमा विरुवा स्वस्थता प्रमाणिकरण गर्ने ।
- विरुवा र विरुवाजन्य उपजहरू र यससँग सम्बन्धित शत्रुजीवहरूको आन्तरिक र बाह्य प्रवेश र निकासीलाई प्रभावकारी रूपमा नियमन गर्ने ऐन नियमावलीहरूमा आवश्यकतानुरूप परिमार्जन एवं संशोधन गर्ने ।
- शत्रुजीवहरूको प्रवेश एवं विस्तार हुनबाट रोक्न निरिक्षण, परिक्षण र उपचार प्रकृयाहरूको आवश्यकताअनुसार निर्देशिका बनाई अवलम्बन गर्ने गराउने ।
- प्लाण्ट क्वारेन्टिनसँग सम्बन्धित प्राविधिक निकायहरू वीच आपसी समन्वय र सहयोग विकासका लागि समय सापेक्ष परिमार्जन गर्दै लाने ।
- आवश्यक बालीहरू पहिचान गरि आन्तरिक प्लाण्ट क्वारेन्टिन कार्यक्रम सन्चालनको लागि आवश्यक निर्देशिका बनाउने र सो को समय सापेक्ष परिमार्जन गर्दै लाने ।
- विश्व व्यापार संगठनको Sanitary and Phytosanitary (SPS) सम्झौता एवं अन्य अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धताहरू अनुरूप देशमा लागू गरिएका विरुवा स्वस्थता सम्बन्धि उपायहरूको बारेमा सम्बन्धित राष्ट्रहरूलाई जानकारी गराउने ।
- WTO का सदस्य राष्ट्रहरू एवं व्यापारिक साझेदार राष्ट्रहरूलाई आवश्यकता अनुसार नियन्त्रित शत्रुजीवहरूको सूची उपलब्ध गराउने ।

२.५.४.१ प्लाण्ट क्वारेन्टाईन समितिको बैठक

- प्लाण्ट क्वारेन्टाईन समितिको बैठकको निर्णय : असार २९/२०७२

छलफलको बिषय: १) NISPM तथा सर्भे प्रोटोकल, सर्भे रिपोर्टिङ फर्मेट र आन्तरिक क्वारेन्टाईन नियमन निर्देशिका सम्बन्धि ।

निर्णय १ क) NPPO बैठकबाट विभिन्न मितिमा अनुमोदन भई आएका ५ वटा एन एस पिएस हरूलाई स्विकृत दिने र डब्लु टिओ नोटिफिकेशन को लागी NNA मा पठाउने निर्णय गरियो ।

एन एस पि एम हरू

- Establishment of areas of low pest prevalence for fruit flies(Tephritidae) -2014
- A guideline on pest free declaration fr cabbage,2014
- Determination of pest status in area,2014
- Requirements for the establishment of areas of low pest prevalence,2014
- Glossary of Phytosanitary terms, 2014

निर्णय १ ख) बैठकबाट विभिन्न मितिमा स्विकृत भएका विभिन्न पेष्ट सर्भे प्रोटोकल तथा सर्भे को रिपोर्टिङ फर्मेटहरू कार्यान्वयनमा रहेकोले त्यसलाई निरन्तरता दिने निर्णय गरीयो ।

- Survey Protocol for citrus fruit flies.
- Survey protocol for citrus greening disease.
- Survey protocol for asian citrus psyllid.
- Survey protocol for citrus canker.
- Reporting format of pest surveillance for undertaking PRA
- निर्णय १ ग) NPPO बैठकबाट अनुमोदन भई आएको आन्तरिक क्वारेन्टाईन नियमन निर्देशिका लाई नेपाल सरकार बाट

स्विकृत गराई कार्यान्वयनका लागि कृषि विभागले आवश्यक प्रकृया अगाडी बढाउने निर्णय गरीयो ।

छलफलको विषय : २) ई फाईटो सम्बन्धमा ।

निर्णय : २) प्लान्ट क्वारेन्टाईन सेवालाई छरीतो तवरबाट सन्चालन गर्न तयार गरीएको र आगामि दिनमा ISM NO 12 को अनुसुचि १ ले गरेको व्यवस्था सँग पूर्णतया Comply हुनेगरी IPPC ले desion गरेको International E phyto certification system को अनुकुल स्तरोन्नती गर्न आवश्यक देखीएकोले सो कार्यान्वयन आर्थिक सहायताको लागि IFPRI Nepal लाई अनुरोध गर्ने साथै स्तरोन्नति गरीएको नेपालको E Phyto certification system लाई International E phyto certification system सँग link गर्न पाइलट मुलुकको रूपमा सहभागी हुन NPPO ले पहल गर्ने निर्णय गरीयो ।

■ प्लान्ट क्वारेन्टाइन समितिको बैठकको निर्णय : असार १४/२०७३

छलफलको विषय : १ आयात नियमन सम्बन्धमा बिरुवा र बिरुवाजन्य वस्तुको पि.आर.ए. आवश्यकता बारे ।

निर्णय : १ बिरुवा वा बिरुवाजन्य उपजको ओसारपसार गर्दा शत्रुजिव प्रवेश स्थापना र फैलावट बाट रोक्न पैठारि प्रयोजनको लागि शत्रुजिव जोखिम विश्लेषण गरि राष्ट्रिय आयात शर्त तयार गर्ने र सोही बमोजिम हुने गरि मात्र आयात गर्ने बिरुवा संरक्षण नियमावलीको नियम ५, उपनियम ३ ((अनुसुचि २)मा रहेको कानुनि व्यवस्थालाई स्थाई रूपले सम्बर्धन गर्न एन पि पि ओ प्रति उत्तरदाई हुने गरि पि.आर.ए. युनिटको व्यवस्था गर्ने र सोको लागि एन.पि.पि. ओ ले मन्त्रालयमा फाईल पेश गर्ने ।

छलफलको विषय : २ निर्यात सहजिकरण सम्बन्धमा बिरुवा र बिरुवाजन्य वस्तुको मार्केट एसेस टेकनिकल ग्रुप आवश्यकता बारे ।

निर्णय न. २ नेपाल संग रहेका उत्पादन तथा शत्रुजिव संग रहेका सम्बन्धित सुचनाहरू संकलन र अध्ययन गरि IPPC को गाईडलाइन अनुसार Market Access Submission Document हरू तयार गर्ने प्रयोजनको लागि स्थाई रूपमा NPPO Nepal प्रति उत्तरदाई हुने गरि Market Access Submission Multidisciplinary Technical Working Group छट्टै युनिटको रूपमा रहनु पर्ने विषयलाई संबोधन गर्न एन. पि. पि. ओ ले आवश्यक प्रस्ताव तयार गरि मन्त्रालयमा फाईल पेश गर्ने ।

छलफलको विषय : ३ आयात नियमन सम्बन्धमा क्वारेन्टाइन अनुसन्धान आकर्षित हुने विषयको पि आर ए आवश्यकता बारे ।

निर्णय न. ३ बायोलोजिकल कन्ट्रोल एजेन्ट लाभदायक किरा माटो भ्याउ,पिट वा अन्य बिरुवा हुर्कने माध्यमहरूको बिरुवा संरक्षण नियमावलीको नियम ५ को उपनियम ३ संग सम्बन्धित अनुसुचि ३ र ४ बमोजिम आयात नियमन गर्ने प्रयोजनको लागि तथा जर्मप्लाजम जिवित परिमार्जित वस्तु टान्सजेनिक पदार्थको बिरुवा संरक्षण नियमावली नियम ५को उपनियम ३ संग सम्बन्धित अनुसुचि ५ बमोजिम तथा ए.डी.एस.को बुदा नं. ३४८ वमोजिम अनुसन्धान प्रयोजनका लागि आयात गर्ने सन्दर्भमा जोखिम विश्लेषण गर्न कृषि अनुसन्धान परिषदमा छुट्टै बहुविषयगत क्वारेन्टाइन अनुसन्धान तथा पि.आर.ए ईकाई (Plant Quarentine Research Unit) स्थापना गर्न आवश्यक देखीएकोले सोको लागि के कसरी अगाडी बढ्न सकिन्छ कृषि अनुसन्धान परिषदले अध्ययन गरि प्रस्ताव तयार गर्न कृषि विकास मन्त्रालयबाट पत्राचार गर्ने ।

छलफलको विषय : ४ राजपत्रको सुचना मार्फत प्रयोगशालाहरू तोक्ने सम्बन्धमा ।

निर्णय : ४ एन.पि.पि.ओ. ले डाइग्नोस्टिक रिफल तथा रिफरेन्स प्रयोगशाला का न्युन्तम मापदण्डहरू तयार गर्ने र आगामि एस पि एस कोर्डिनेसन समितिको बैठकमा प्रस्तुतिकरण गरि राजपत्रको सुचना मार्फत प्रयोगशालाहरू तोक्ने विषयमा सिफारिस तयार गर्ने ।

छलफलका विषय : ५ कफि रष्ट सम्बन्धमा ।

निर्णय : ५ कफि रष्ट लाई रेगुलेट गरेको अवस्था मात्र इमरजेन्सि लगाउन सकिने कानुनि आधार रहेको तर RNQP को स्टार्टस दिई आन्तरिक क्वारेन्टिन मार्फत रेगुलेट गर्नु अनुउपयुक्त हुने भएकाले हामि संग तत्काल उपलब्ध श्रोत साधन तथा जनशक्तीको प्रयोगगरि अर्गानिक तरिका बाट म्यासिभ आउट ब्रेक व्यवस्थापन गर्न संभव छ या छैन ? यदि केमिकल कन्ट्रोलमा जानै पर्ने हो भने तत्काल डिरेगुलेसन गर्नु अनुउपयुक्त हुन्छ । यस्तो

अवस्थामा इमरजेन्सि लगाउने पर्ने हुन्छ भन्ने दुबिधा पुर्ण अवस्था आएकोले यस सम्बन्धमा थप छलफल गर्न ए.इ.सी. वृहत छलफल आयोजना गरि निष्कर्षमा पुग्ने निर्णय गरियो साथै प्लान्ट प्याथालोजी डीभीजनले यस सम्बन्धमा प्रार्थमिकताका साथ अनुसन्धान र अध्यनलाई अगाडी बढाउने निर्णय गरियो ।

■ प्लान्ट क्वारेन्टाइन समितिको बैठकको निर्णय : फाल्गुण २६/२०७३

छलफलको विषय : १) पी. आर. ए. माग फाराम तयार गरि राजपत्रमा प्रकाशीत गर्ने वारे ।

निर्णय: १. विरूवा वा विरूवाजन्य उपजको ओसारपसार गर्दा शत्रुजीव प्रवेश, स्थापना र फैलावट रोक्न पैठारी प्रयोजनको लागी शत्रुजीव जोखिम विष्लेषण गरी राष्ट्रिय आयात शर्त तयार गर्ने र सोहि वमोजीम हुनेगरि मात्र आयात गर्ने कानुनी व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गर्न, स्वदेशमा रहेका आयातकर्ताहरुको प्रयोजनको लागी पी. आर. ए. सेवा माग गर्ने फाराम तथा निर्यातक राष्ट्रहरुको एन. पि. पि. ओ. वाट नेपालले सुचना माग गर्ने प्रयोजनको लागी पि. आर. ए. रीक्वेस्ट फाराम एन. पि. पि. ओ को प्राविधिक समिति वाट तयार तथा अनुमोदन गराइ राजपत्रमा प्रकाशीत गर्ने ।

छलफलको विषय : २) नन कम्प्लायन्स सम्बन्धमा ।

निर्णय: २) आयात भइरहेका वस्तु तथा संवन्धित कागजातहरुमा नन कम्प्लायन्स देखिन सक्ने सम्भावना रहेको र त्यस्तो अवस्थामा सम्बन्धित राष्ट्रलाई नन कम्प्लायन्स नोटीफिकेसन गर्नुपर्ने कानुनी व्यवस्था भएकोले नोटीफिकेसनको आवश्यक प्रकृयाको थप व्याख्या गर्न राजपत्रको सुचनाको मस्यौदा तयार गरी प्रकाशीत गर्ने ।

छलफलको विषय : ३) क्वारेन्टाइन अनुसन्धान इकाइ सम्बन्धमा ।

निर्णय: ३) अधिल्लो बैठकको निर्णयानुसार बायोलोजिकल कन्ट्रोल एजेण्ट, लाभदायक कीरा, माटो, झ्याउ, पीट वा अन्य बिरूवा हुर्कने माध्यम हरूको विरूवा संरक्षण नियमावली को नियम ५ को उपनियम ३ संग सम्बन्धित (अनुसुची ३ र ४) वमोजीम आयात नियमन गर्ने प्रयोजनको लागि, तथा जर्मप्लाज्म/जीवित परिमार्जित वस्तु/अनुवांशिक परिमार्जित वस्तु/ ट्रान्सजेनिक पदार्थहरुको विरूवा संरक्षण नियमावली, नियम ५ को उपनियम ३ संग सम्बन्धित अनुसुची ५ वमोजीम तथा ए. डि. एस. को बुदा नं ३४८ वमोजीम अनुसन्धान प्रयोजनको लागि आयात गर्ने सन्दर्भमा जोखिम विष्लेषण गर्न कृषि अनुसन्धान परिषदमा छुट्टै वहु विषयगत क्वारेन्टाइन अनुसन्धान तथा पि. आर. ए. इकाइ (Plant Quarantine Research Unit) स्थापना गर्न के कसरी अगाडी वढ्न सकिन्छ अध्ययनका साथ प्रतिवेदन तयार गर्नु भन्ने मन्त्रालयवाट पठाइएको पत्रको जवाफ नार्क वाट पेश भइआएमा सो इकाइ स्थापना गर्ने प्रयोजनको लागी मन्त्रालयको योजना महाशाखाले आगामी आर्थीक वर्षहरु देखी नै आवश्यक वजेट व्यवस्था गर्ने ।

छलफलको विषय : ४) प्रयोगशालाको मापदण्ड वारे ।

निर्णय: ४) हालको अवस्थामा नार्क, नास्ट, टि यु, ए. एफ. यु., क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशालाहरु जस्ता नन्क्वारेन्टाइन पेष्टसंग सरोकार राख्ने संस्थालाई प्रचलीत विरूवा संरक्षण ऐन को व्यवस्था वमोजीम नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरि NPPO-Nepal को पेष्ट डाइरेक्टरी सहितको नेसनल पेष्ट रीपोजीटरी को कार्य गर्ने नेपाल सरकारको आदेश प्राप्त हुन जरूरी भएको ले हाल मस्यौदाको रूपमा एन पि पि ओ मा रहेको नेसनल पेष्ट संग सम्बन्धित प्रयोगशालाहरुको मापदण्ड नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित गर्ने र उपरोक्त प्रयोगशालाका रिपोर्टहरुलाई निर्यातको लागि प्लान्ट क्वारेन्टाइन निकाय वाट जारी गरीने विरूवा स्वस्थताको प्रमाणपत्रको प्रयोजनको लागि समेत स्विकृती प्रदान गर्ने ।

छलफलको विषय ५) नयां पेष्ट आउटब्रेक लाइ लिएर आर्टीकल प्रकाशन गर्ने वारे ।

निर्णय: ५) नेपालको कुनैपनि क्षेत्रमा पहिलो पटक डिटेक्ट गरिएको वा नयां शत्रुजीवको आउटब्रेक भएको विषयलाई लिएर अध्ययन गर्ने वैज्ञानिक संस्था, विश्वविद्यालय वा अन्य अन्वेषक जो कोहिले पनि त्यस्तो पेष्ट संग सम्बन्धित आर्टिकल तयार गरेमा कुनैपनि राष्ट्रिय वा अन्तराष्ट्रिय पुस्तक, पत्र पत्रिका वा जर्नलमा वा अन्य त्यस्तै माध्यमवाट प्रकाशन गर्न पठाउनु अधि एन पि पि ओ को आधिकारीक स्विकृति लिने व्यवस्था गर्न सम्बन्धित निकाय हरूलाई एन. पि. पि. ओ मार्फत पत्राचार गर्ने एवं सार्वजनिक रूपमा समेत विभिन्न माध्यम वाट सुचना प्रवाह गर्ने ।

छलफलको विषय ६) कफी रष्ट सम्बन्धमा ।

निर्णय: ६) कफी रष्ट लाइ रेगुलेट गरेको अवस्थामा मात्र इमर्जेन्सी लगाउन सकिने कानुनी आधार रहेकोले यस सम्बन्धमा विगतमा भएको निर्णय बमोजिम कृ. अ. प. अन्तर्गत प्लान्ट प्याथोलोजी डीभीजनले आवश्यक अध्ययन गरि इमर्जेन्सी लगाउने वा डिरेगुलेट भन्ने विषयमा वैज्ञानिक आधार सहित प्रतिवेदन पेश गर्ने र यसको अध्ययनको लागि तहा डीभिजनमा नियमित रूपमा प्राप्त भइरहेको बजेट अपुग भएमा डीभिजनले मन्त्रालयको योजना महाशाखामा वजेट प्रस्ताव गर्ने ।

■ प्लान्ट क्वारेन्टाइन समिति बैठक (२०७५/०३/२६)का निर्णयहरू

एजेण्डा नं. १ बिरूवा संरक्षण ऐन २०६४ को दफा ११ बमोजिम अग्रिम रूपमा प्रवेश अनुमति पत्र लिने अवधि सम्बन्धमा

निर्णय नं.१ बिरूवा संरक्षण ऐन २०६४ को दफा ११ र बिरूवा संरक्षण ऐन २०६४ को नियम ५ (३) मा भएको व्यवस्था अनुसार अग्रिम रूपमा प्रवेश अनुमतिपत्र लिने व्यवस्था रहेकोले यस प्रावधानको मर्मलाई प्रभावकारी बनाउन कम्तिमा पनि एक कार्य दिन अगावै नियम ५(३) बमोजिमको रू दुई सय रूपैयाँ दस्तुर तिरी प्रवेश अनुमतिपत्र दिने व्यवस्था गर्न सबै प्लान्ट क्वारेन्टाइन नाकाहरूलाई जानकारी गराउने निर्णय गरियो ।

एजेण्डा नं. २ नयाँ पेष्ट outbreak व्यवस्थापन सम्बन्धमा

निर्णय नं.२ दुइ वर्ष अघि नेपाल भित्रिएको र हाल धेरै भूभागमा फैलिएको गोलभेंडाको पातखन्ने कीरा (Tutaabsoluta) को उचित व्यवस्थापनको लागि केहि प्राविधिक Leaflets हरू तयार गरिएको सन्दर्भमा ती सामग्रीहरू थप परिमार्जन गरी उपयुक्त प्राविधिक पुस्तिका तयार गरी NPPO बाट अनुमोदन गराइ सबै सरोकारवालाहरूलाई वितरण गर्ने निर्णय गरियो ।

एजेण्डा नं. ३ संभावित नयाँ पेष्ट भित्रिन नदिन सतर्कता अपनाउने सम्बन्धमा

निर्णय नं. ३ मकैको Fall Army Worm(Spodopterafrugiperda) बाह्य देशबाट भित्रिन सक्ने संभावनालाई मध्य नजर राख्दै सो सम्बन्धि सतर्कता अपनाउन सबै क्वारेन्टाइन नाकाहरूलाई थप सतर्कता अपनाउने निर्देशन दिने । साथै यसको पहिचान गर्ने तरिका सम्बन्धि उपयुक्त प्राविधिक पुस्तिका र तालिम म्यानुअल तयार गर्न राष्ट्रिय बिरूवा संरक्षण संगठनले आवश्यक पहल गर्ने निर्णय गरियो ।

एजेण्डा नं. ४ निकासी हुने वनजन्य पैदावारको सिलबन्दी गर्ने सम्बन्धमा

निर्णय नं. ४ वनजन्य पैदावारको निकासी गर्दा, जिल्ला वन कार्यालयले सिलबन्दी गरी छोडपूर्जी दिने गरेको हुँदा प्लान्ट क्वारेन्टाइनले सिलतोडेर जाँच गर्दा कठिनाइ हुने भएकोले यस सन्दर्भमा सम्बन्धित जिल्ला वन कार्यालयले सिलबन्दी गर्नु अघि नै प्लान्ट क्वारेन्टाइन कार्यालयसँग अनिवार्य रूपमा समन्वय गरी क्वारेन्टाइन परीक्षण भइसकेको पैदावारलाई मात्रै सिलबन्दी गर्ने व्यवस्थाका लागि वन तथा वातावरण मन्त्रालयले सम्बन्धित कार्यालयहरूलाई निर्देशन दिन आवश्यक व्यवस्था मिलाउने निर्णय गरियो ।

एजेण्डा नं. ५ भारत निकासी हुने तरकारीहरूलाई भारतको PQ Order मा सूचिकरण गराउने सम्बन्धमा

निर्णय नं. ५ केहि दिनदेखि नेपालबाट भारतमा गोलभेंडा निकासीमा देखिएको अवरोधको मुख्य कारण "भारत सरकारको Plant Quarantine Order मा नेपालबाट निकासी हुने गोलभेंडा लगायतका बालीहरू समावेश नहुनु" भएकोले त्यस किसिमका निर्यातमूखि कृषि वस्तुहरूको निर्वाध निकासीको व्यवस्थाको लागि श्री राष्ट्रिय प्लान्ट क्वारेन्टाइनबाट राष्ट्रिय बिरूवा संरक्षण संगठन मार्फत आवश्यक प्रक्रिया अघि बढाउने निर्णय गरियो ।

२.५.५ सर्भे एण्ड सर्भेलेन्स शाखा

देश भित्र रहेका शत्रुजीवहरूको सूचि तयारी तथा update गर्ने

- देश भित्र रहेका शत्रुजीवहरूको अवस्था वारे जानकारी राख्ने
- शत्रुजीव सर्भेक्षण कार्यको लागि आवश्यक मापदण्ड, सर्भे प्लान, फर्म, फर्मटको तयारी तथा नियमन गर्ने
- राष्ट्रियस्तरमा शत्रुजीव सर्भेक्षण कार्य संचालन गर्ने
- देश भित्र रहेका शत्रुजीवहरूको Fact Sheet तयार गर्ने

यसैगरी, यस केन्द्र मातहतमा १५ वटा प्लाण्ट क्वारेन्टिन कार्यालयहरू समेत रहेका छन् ।

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	कार्यालय स्थापना भएको साल	कैफियत
१	क्वारेन्टिन कार्यालय, काकडभिडा,भापा	२०३१	स्तर अभिवृद्धि गरिएको
२	क्वारेन्टिन कार्यालय, विराटनगर, मोरङ	२०३१	साविक कार्यालय
३	क्वारेन्टिन कार्यालय, भैरहवा,रूपन्देही	२०३१	स्तर अभिवृद्धि गरिएको
४	क्वारेन्टिन कार्यालय, नेपालगञ्ज,बाँके	२०३२	स्तर अभिवृद्धि गरिएको
५	क्वारेन्टिन कार्यालय, गड्डाचौकी,कञ्चनपुर	२०६० कार्तिक	नयाँ थप भएको कार्यालय
६	क्वारेन्टिन कार्यालय, भण्टावारी,सुनसरी	२०६२ जेठ	नयाँ थप भएको कार्यालय
७	क्वारेन्टिन कार्यालय, मलगंगा,सर्लाही	२०६१ चैत्र	नयाँ थप भएको कार्यालय
८	क्वारेन्टिन कार्यालय, जलेश्वर,महोत्तरी	२०४१	साविक कार्यालय
९	क्वारेन्टिन कार्यालय, तातोपानी,सिन्धुपाल्चोक	२०६२ बैशाख	नयाँ थप भएको कार्यालय
१०	क्वारेन्टिन कार्यालय, टिमुरे,रसुवा	२०६२ जेठ	नयाँ थप भएको कार्यालय
११	क्वारेन्टिन कार्यालय, कृष्णनगर,कपिलवस्तु	२०६२ बैशाख	नयाँ थप भएको कार्यालय
१२	क्वारेन्टिन कार्यालय, बिरगंज,पर्सा	२०३१	स्तर अभिवृद्धि गरिएको
१३	क्वारेन्टिन कार्यालय, काठमाण्डौ एयरपोर्ट	२०३१	साविक कार्यालय
१४	क्वारेन्टिन कार्यालय, भुलाघाट बैतडी	२०६२	नयाँ थप भएको कार्यालय
१५	क्वारेन्टिन कार्यालय, लोमान्थाङ मुस्ताङ	२०६२	नयाँ थप भएको कार्यालय

कृषकहरूलाई अनुरोध

वालीको उत्पादन वढाउन अवलम्बन गरिने विभिन्न प्रविधिको साथमा रोगकीरा व्यवस्थापनको लागि प्रयोग हुने विषादीको प्रयोग पनि एक हो । रसायनिक विषादीहरू विष हुन । यिनीहरूले मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुराउने गर्दछ त्यसैले यिनीहरूको प्रयोग सुरक्षित तवरले गर्नु पर्ने हुन्छ । रोगकीरा व्यवस्थापनका लागि सकेसम्म आइ पी एम प्रविधि अवलम्बन गरौं । विषादी वाहेकका वैकल्पिक उपायहरू अपनाऔं । विषादी नै प्रयोग गर्नु पर्ने भए प्राविधिकको शिफारिसमा उचित मात्रा, समय तथा तरिकाले सुरक्षित किसिमले प्रयोग गरौं । विषादी प्रयोग पछि उपभोग सम्म पर्खनु पर्ने समय अनिवार्य पर्खि प्रयोगको लागि वाली टिपौं र वजार पुराऔं ।

नेपाल सरकार

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय

प्लाण्ट क्वारेन्टीन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्र

हरिहरभवन

३. आ.व २०७४/०७५ को लक्षित कार्यक्रमहरूको वार्षिक प्रगति विवरण

प्लाण्ट क्वारेन्टिन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्र अन्तर्गत साविकको बाली संरक्षण निर्देशनालय र अन्तर्गतका कार्यलयहरूले आ.व. २०७४/०७५ मा हासिल गरेका लक्षित कार्यक्रमहरूको प्रगति विवरण निम्नानुसार छ ।

३.१. वार्षिक प्रगति सारांश

३.१.१ बाली संरक्षण निर्देशनालयतर्फ :

आइ.पि.एम. कार्यक्रमले लक्षित गरेका उपलब्धीहरूमा मुख्यतः शत्रुजीव कीरा व्यवस्थापन गरी कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वको बृद्धि गर्दा वातावरणमा हानीकारक विषादीहरूको प्रयोगमा न्यूनिकरण र सुरक्षित विषादीको प्रयोगमा प्रोत्साहान गरी एकिकृत वाली संरक्षणमा लैङ्गिक समताको प्रयोगमा प्रभावकारी भूमिका खेलेको छ । आई. पि.एम प्रबर्धनात्मक कार्यक्रम संचालनबाट घातक रासायनिक विषादीको न्यूनिकरणमा सहयोग पुगी स्वस्थ तथा स्वच्छ उत्पादनमा टेवा पुगेको छ । यस अवधिमा १६ जना आइ.पि.एम. कृषक सहजकर्ताहरू तयार गरिएको छ । ५ वटा आइ. पि. एम स्रोत केन्द्र जैविक विषादी उत्पादनमा दिइ आएको सहयोग कायम राख्दै थप २ ठाउमा तनहु र भ्रुवा नयाँ आइ.पि.एम श्रोतकेन्द्रको स्थापना गरिएको छ । निर्देशनालयबाट कार्यक्रम संचालन भएका जिल्लाहरूमा कार्यक्रमको नियमित रूपमा अनुगमन भै रहेको छ । वाली संरक्षण निर्देशनालयको नियमित कार्यक्रम अन्तर्गत २० जना अधिकृत स्तरका कर्मचारीलाई प्लाण्ट क्लिनिक तथा ब्याङ्क व्यवस्थापन तालिम तथा आई.पि.एम सहजकर्ताहरूलाई स्वस्थ बाली उत्पादन अभिमखिकरण तालीम संचालन गरिएको छ । विषादी न्यूनिकरणको लागि उपभोक्ता मञ्चको सहकार्यमा जनचेतना गोष्ठी, सडक नाटक संचालन गरिएको छ त्यसैगरी यस आ.व.मा विभिन्न सरोकारवालाहरूको उपस्थितीमा राष्ट्रिय बाली संरक्षण गोष्ठी एवं राष्ट्रिय वाली संगठनको सुदृढिकरण लागी विभिन्न क्रियाकलापहरू अगाडी बढाइएको छ । ३० हेक्टर भन्दा बढी सुन्तला जात फलफुल ,१० हेक्टर भन्दा बढी अलैची र २० हेक्टर भन्दा बढी आँप बगैचामा अभियानमुलक बाली संरक्षण संचालनबाट रोगकीरा व्यवस्थापन भई स्वस्थ र गुणस्तरीय फल उत्पादन भएको छ । आकस्मिक बाली संरक्षण सेवा मार्फत आकस्मिक रूपमा देखा परेका रोग कीरा पहिचान तथा व्यवस्थापनमा सहयोग पुगी क्षति न्युनीकरण भएको छ । नुवाकोट, दैलेख,शोलु र काठमाण्डौ लगायतका जिल्लामा गोलभेडा बालीमा पात खन्ने कीरा (Tuta absoluta) को व्यवस्थापनका लागि आवश्यक विषादी र फेरमोन ट्रायाप वितरण गरीएको छ । तरकारी तथा फलफुलको नमुनाहरूको विषादी अवशेषको श्रोत विस्लेषणबाट आम उपभोक्ताहरू तथा सरोकारवालाहरूमा विषादी न्यूनिकरण सम्बन्धि सचेतना जागृत भएको छ । यस अवधिमा १९३० तरकारी तथा फलफुलको नमुनामा विषादी अवशेष विश्लेषण गरिदा २१ वटा नष्ट गर्नु पर्ने तथा ५ वटा लाई केही समय पर्खेर उपयोग गर्न सकिने किसिमको परिणाम प्राप्त भएको छ ।

राष्ट्रिय स्तरमा विषादीको प्रयोगमुक्त सप्ताह मनाउने कार्यक्रम संचालन गरी जनचेतना अभिवृद्धिमा सहयोग पुगेको तथा RENPAP संगको सहकार्यमा आइ. पि. एम. र वानस्पितक विषादीको प्रयोग सम्बन्धि क्षेत्रिय कार्यशाला गोष्ठी पनि सम्पन्न भएको छ । यस वार्षिक अवधिमा निर्देशनालयले ९६.६६ भारित प्रगती प्रतिशत तथा ८६.०७ वित्तिय प्रगति प्रतिशत हासिल गरेको छ ।

३.१.२. क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशालाहरूतर्फ

क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशालाहरू ५ वटा वाट प्रयोगशाला निदान सेवा ५ पटक भई करिब १२७५ जना कृषकहरूबाट संकलित नमुनाहरूको परिक्षण गरी सेवा पुऱ्याएको छ । क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशाला सुन्दरपुरबाट कन्ये च्याउको वीउ २००० वोटल, ट्राइकोडर्मा ६ विण्टल उत्पादन भई बितरणको चरणमा छ । क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशाला, हरिहरभवनबाट ४५०० हजार लाख आक्रामक जीवाणु (infective juvenile) सख्यामा इण्टोमो प्याथोजनिक निमाटोड उत्पादन गरिएको छ । क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशाला पोखराले ३० लाख टाइकोग्रामा पालन गरेको,बाली उपचार शिविर वाट १७२ जना, प्रयोगशाला निदान सेवा वाट ८६ जना र आकस्मिक बाली संरक्षण सेवा वाट १५७ जना कृषकहरू लाभान्वित भएका छन । क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशाला खजुराले ३० लिटर एन.पि.भी. उत्पादन गरी सो मध्ये बर्दिया-८ लिटर,बाँके-५ लिटर,जुम्ला-६ लिटर र दाङ्ग-५ लिटर उपलब्ध गराई कृषकहरूले तरकारी, चना,मसूरो र अरहर बालीमा ग्वारो नियन्त्रण गरि क्षति हुन वाट बचाएका छन साथै दाङ्ग,बाँके,बर्दिया र सल्यान जिल्लाहरूमा प्लाण्ट क्लिनिक वाट १८५ वटा नमुना चेक जाँच गरी १४९ कृषकहरू

सेवा प्रदान भएको छ । उत्पादित जैविक वस्तुहरू कृषक स्तरमा वितरण गरी रोग कीरा व्यवस्थापनको बैकल्पिक तरिका कृषकहरू माफ प्रदर्शन गरिएको छ क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशालाहरूमार्फत देशका १६० स्थानमा वाली उपचार शिबिर संचालन गरी कृषकहरूलाई प्राबिधिक सल्लाह गर्नुका साथै उक्त स्थानमा देखिने रोग कीराहरूको तथ्याङ्क अध्याबधिक गरिएको छ । प्रयोगशालाहरूको भारत तथा भारत प्रगती ९० प्रतिशतको हाराहारिमा भई सन्तोष जनक रहेको छ ।

३.१.३ राष्ट्रिय प्लाण्ट क्वारेन्टिन कार्यक्रम तर्फ

बिरूवा स्वस्थता प्रमाणपत्र तथा आयात इजाजत पत्र वितरण सम्बन्धि वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन अन्तर्राष्ट्रिय बाली संरक्षण महासन्धि (International Plant Protection Convention, IPPC) ले बिरूवा र बिरूवाजन्य उपजहरूको आयात-निर्यात संगसंगै हानीकारक रोग, कीरा तथा भारपात युक्त वस्तुहरूको प्रवेश र विस्तारमा हुन सक्ने खतरालाई निर्मूल गर्न गठन गरिएको "एशिया र प्रशान्त क्षेत्रिय बाली संरक्षण आयोग (Asia & Pacific Plant Protection Commission, APPPC)" को सन् १९६५ मा नेपालले सदस्यता प्राप्त गरिसकेपछि "बिरूवा संरक्षण ऐन, २०६४ र बिरूवा संरक्षण नियमावली, २०६६" विधिवत जारी गरी प्लाण्ट क्वारेन्टिन कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएको छ । बिरूवा आयात-निर्यातका लागि वैधानिक निकायको रूपमा रहेको राष्ट्रिय प्लाण्ट क्वारेन्टिन कार्यक्रमले नेपालमा आयात गरिने बिरूवा र बिरूवा उपजमा नियमले निषेध गरेकोमा बाहेक आयात इजाजत पत्र प्रदान गर्ने कार्य गर्दछ भने निर्यात गरिने बिरूवा र बिरूवा उपजमा वस्तुको स्वास्थ्य परिक्षण गर्ने, अवस्था हेरिकन उपचार गर्ने गराउने र बिरूवा स्वस्थताको प्रमाण-पत्र प्रदान गर्ने कार्य गर्दछ ।

३.१.३.१ बिरूवा स्वस्थता प्रमाण पत्र तथा निर्यात विवरण

बिरूवा र बिरूवाजन्य उपजहरूको निर्यातसंगै हानीकारक रोग, कीरायुक्त वस्तुहरू विस्तार नहुन भनेर अन्तर्राष्ट्रिय बाली संरक्षण महासन्धि र बिरूवा संरक्षण ऐन र नियमावलीले गरेको व्यवस्था अनुसार निर्यात गरिन लागेका वस्तुहरूमा तिनीहरूको स्वस्थता परिक्षण गरी स्वस्थ पाईएमा बिरूवा स्वस्थताको प्रमाण पत्र प्रदान गरिन्छ । बिरूवा संरक्षण ऐन, २०६४ र नियमावली, २०६६ को अधिनमा रही कृषि/वनजन्य वस्तुहरूको निर्यातमा यस रा.प्ला.क्वा.कार्यक्रम र अन्तर्गतका १५ वटा सिमा र बिमानस्थल नाका चे.पो.हरूवाट आ.व. २०७४/०७५ को यस अवधिमा जम्मा ७११८ वटा बिरूवा स्वस्थता प्रमाण पत्र प्रदान गरिएको छ । यि मध्ये सबभन्दा बढि बिरूवा स्वस्थको प्रमाण पत्र क्षे.प्ला.क्वा. कार्यालय विराटनगरबाट २०६० वटा वितरण भएको छ ।

३.१.३.२ प्रवेश अनुमति पत्र वितरण तथा आयातित परिमाण

नेपाल भित्र विदेशबाट खास गरी उपभोग्य तथा विउ विजन ल्याउने उद्देश्यले बिरूवा र बिरूवा उपजहरूको आयात गरिन्छ । साथै अनुसन्धान र खेतीका लागि बीउ विजनको रूपमा पनि उल्लेखनिय मात्रामा आयात हुने गर्दछ । यस अवधिमा ३४०९८ वटा पैठारी इजाजत पत्र वितरण भएको छ । सबै भन्दा बढि क्षे.प्ला.क्वा. कार्यालय बिरगञ्जबाट (१४६३८ वटा) वितरण भएको देखिन्छ ।

३.१.३.३ अन्य गतिविधीहरू

- आयात निर्यात हुन कृषिजन्य वस्तुहरूको अभिलेख अद्यावधिक: कृषि तथा वन जन्य वस्तुहरूको आयात निर्यातको तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने कार्य मातहातका प्लान्ट क्वारेन्टाइन कार्यालयहरूद्वारा भई रहेको छ । आयातित वस्तुहरूमा मुख्यतया आलु, प्याज, धान, मकै, गहुँ, तरकारी, फलफूल, तरकारीका वीउ, मकैको वीउ, धानको वीउ, दलहन, जौ र गेडागुडी पर्दछ । फलस्वरूप कृषिजन्य वस्तुहरूको आयात तथा निर्यातको परिमाण र मूल्यबारे जानकारी प्रदान हुने भएको छ
- क्वारेन्टिन जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम : आन्तरिक क्वारेन्टाइन लागु गर्नु पर्ने वीउ तथा बिरूवाहरूको एक क्षेत्रबाट अर्को क्षेत्रमा ओसार पसार गर्दा रोग कीराहरू फैलिन सक्ने सम्भावनालाइ न्यून गर्न कृषक एवं सर्वसाधारणहरूमा प्लाण्ट क्वारेन्टाइनको उद्देश्य र प्लाण्ट क्वारेन्टाइनको कार्यहरूबारे यस कार्यक्रम तथा अन्तर्गतका कार्यालय, चेक पोष्ट र उप-चेक पोष्टहरू द्वारा प्लाण्ट क्वारेन्टिन सम्बन्धी जनचेतना जगाउने कार्यहरू अर्न्तक्रिया गोष्ठी,पत्र पत्रिका तथा एफ.एम.को माध्यमवाट निरन्तररूपमा भई रहेको छ ।
- यस कार्यक्रम तथा अन्तर्गतका क्षे.प्ला.क्वा.,चे.पो.हरूद्वारा नियमित रूपमा विभिन्न ठाँउमा पोष्ट इन्ट्रि क्वारेन्टिन निरीक्षण गर्ने कार्य सम्पन्न भएको ।

तालिका ३.१ बिभिन्न कार्यालयहरूबाट प्रदान गरिएको बिस्वा स्वस्थताको प्रमाण पत्र तथा प्रवेश इजाजत पत्र संख्या

क्र.सं.	कार्यालय	आयात इजाजत पत्र	बिस्वा स्वस्थता प्रमाण पत्र
१	राष्ट्रिय प्लान्ट क्वारेन्टाइन कार्यक्रम, हरिहरभवन, ललितपुर	२२७	९८
२	क्षेत्रीय प्लान्ट क्वारेन्टाइन कार्यालय काँकडभिट्टा	३२२२	१७८८
३	क्षेत्रीय प्लान्ट क्वारेन्टाइन कार्यालय, पर्सा	१४६३८	८६०
४	क्षेत्रीय प्लान्ट क्वारेन्टाइन कार्यालय रूपन्देही	१४४०	७९३
५	क्षेत्रीय प्लान्ट क्वारेन्टाइन कार्यालय, बाँके	४९९	३१७
६	क्षेत्रीय प्लान्ट क्वारेन्टाइन कार्यालय, गड्डाचौकी, कंचनपुर	३८३६	२०
७	प्लान्ट क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट, विराटनगर, मोरंग	३३६५	२०६०
८	प्लान्ट क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट, भण्टाबारी, सुनसरी	२४७	०
९	प्लान्ट क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट, जलेश्वर, महोत्तरी	३८६५	१
१०	प्लान्ट क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट, मलंगवा, सर्लाही	१३४७	१
११	प्लान्ट क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट, कृष्णनगर, कपिलवस्तु	६४७	०
१२	प्लान्ट क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट, एयरपोर्ट, काठमाडौँ	२०९	११२१
१३	प्लान्ट क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट, तातोपानी, सिन्धुपाल्चोक	०	०
१४	प्लान्ट क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट, टिमूरे, रसुवा	४९६	५९
१५	प्लान्ट क्वारेन्टाइन उपचेकपोष्ट, लोमान्थांग, मुस्तांग	०	०
१६	प्लान्ट क्वारेन्टाइन उपचेकपोष्ट, भुलाघाट, बैतडी	६०	०
	१६ कार्यालयहरूको जम्मा	३४०९८	७१९८

३.१.४ विषादी पंजिकरण तथा व्यवस्थापनतर्फ

जीवनाशक विषादी नियमावली २०५० को प्रावधान बमोजिम कुनै विषादी आयात, निर्यात, उत्पादन वा ब्यवसायिक प्रयोग गर्न चाहने ब्यक्ति, संस्था वा निकायले त्यस्तो कार्य गर्नु अघि त्यस्तो विषादीलाई ऐनको दफा ९ बमोजिम पंजिकरण गराउनु पर्ने ब्यवस्था बमोजिम आ.व.२०७४/०७५ मा ७०६ वटा विषादी पंजिकरण प्रमाण पत्र वितरण भै विषादी आयात ब्यवस्थापनमा सुब्यवस्थित भएको छ । विषादी खुद्रा विक्रेता इजाजत पत्र ९५८ जनालाई वितरण भएको छ भने ९७४ वटा विषादी खुद्रा विक्रेता प्रमाण पत्रहरू नबिकरण गरिएको छ । यस प्रकारका कार्य तथा विषादी पसलहरूको अनुगमन र विषादीको सुरक्षित व्यवस्थापन तालिम जस्ता कार्यबाट विषादी नियमन तथा व्यवस्थापनमा सहयोग पुगेको छ । शाखाले ८२.६३ प्रतिशत भारित तथा ९५.३७ प्रतिशत वित्तिय प्रगति हासिल गरेको छ ।

३.१.४.१.विषादीको अवशेष विश्लेषण

हानिकारक रोगकीराहरूको नियन्त्रण गरी बालीको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउने उद्देश्यले प्रयोग गरिदै आएको विषादीले तात्कालीन स्थितिमा कृषि उत्पादनमा उल्लेखित वृद्धि गरेको छ । साथै यसले निम्त्याएका वातावरणीय समस्याहरू पनि कम गम्भीर छैनन् । अनुसन्धानहरूले यस्ता विषादी उपयोगले दर्घिकालीन रूपमा कृषकहरूलाई फाईदा भन्दा हानी नै बढी हुने प्रमाणित गरी सकेका छन् ।

विषादीबाट उत्पन्न हुने नकारात्मक प्रभावलाई दृष्टिगत गर्दा विषादी प्रयोगको सहि दिशा आत्मसात गर्नुपर्छ । आखीरमा

विषादी विष नै हो र यसलाई औषधिको रूपमा ग्रहण गर्न सकिदैन । तसर्थ विषादीलाई सावधानीपूर्वक तथा बुद्धिमानी पूर्वक प्रयोग गरिएमा यस्का लेवलमा दिईएका निर्देशनहरूलाई राम्रो समझदारीका साथ अनुकरण गरिएमा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रदुषणलाई हटाउन सकिन्छ । तर यस्ता विषादीको दुरुपयोग गरिएमा भने त्यसबाट हुन आउने फाईदाहरू भन्दा तत्कालै धेरै बढी नोक्सानी हुन आउछ । विषादी अवशेषले मानिसमा तुरुन्तै असर नपार्ने भए पनि निरन्तर थोरै मात्रामा शरीर भित्र प्रवेश गरेमा लामो समयको अन्तराल पछि विषको सामूहिक असर देखापर्ने गर्दछ । विषको प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष असर मानव शरीरमा पर्ने कुरा यसको मात्रामा भर पर्दछ । अतः विषादीको प्रयोग गर्दा ज्यादै सावधानी र विचार पुऱ्याउनु सान्दर्भिक देखिन्छ । विषादी विक्रेताको ज्ञान र शीपको कमी एवं अविवेकी भएको कारणले पनि विषादी विक्री वितरणमा बढी बढावा दिइएको देखिन्छ ।

विषादीको प्रयोगले हावा पानी र त्यसमा आधारित जीवनचक्रलाई नराम्रोसंग प्रभावित तुल्याई भू-तथा जलका साथै वायु प्रदुषण समेत बढाएको छ । जसले मानव स्वास्थ्यमा समेत प्रतिकूल प्रभाव पर्न गएको छ । विषादीको प्रयोगले भूमिगत जललाई समेत विषाक्त बनाएको अध्ययनहरूले देखाएका छन् ।

उद्देश्य :-

- संकलित वालीनालीको नमुनाहरू परीक्षण गरी विषादीको अवशेष मात्रा पत्ता लगाउने ।
- विषादी अवशेष सम्वन्धि जनचेतना जागरण कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

आवश्यकता र औचित्य :-

रोगकीरा रोकथाम एवं नियन्त्रण गरी कृषिमा उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्न हाल आएर मूलतः व्यवसायिक रूपमा खेती भै रहेका क्षेत्रहरूमा विषादीको प्रयोग दिनानुदिन बढ्दो स्थितीमा रहेको देखिन्छ । यसको जथाभावि प्रयोगका कारण तरकारी खाद्यान्न र फलफुलमा विषादीका अवशेष हुन सक्ने सम्भावना अध्ययनहरूले देखाएको छ । निश्चित मापदण्ड भन्दा बढी विषादीको अवशेषको मात्राले मानव स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर/प्रभाव पार्ने कुरामा कसैको दुई मत हुदैन । लगातार रूपमा विषादीको प्रयोग गरिनु र विषादी छरे पछि निश्चित पर्खने समयको ख्यालै नराखी खाद्य पदार्थ टिप्नाले यस्ता विषादीहरूको अवशेष खान तयार भएका खाद्य पदार्थमा सहनशक्तिको सीमाभन्दा बढी मात्रामा हुन सक्ने सम्भावना हुन्छ । यसले मानव स्वास्थ्यमा असर पुऱ्याउने गर्दछ र साथै पर्यावरणीय सन्तुलनमा बाधा बनेको छ ।

जीवनाशक विषादीहरू आवश्यकता भन्दा बढी मात्रामा प्रयोग भएको अवस्थामा विषादीको केही अंश तरकारी खाद्यान्नमा रहिरहने हुन्छ । यसरी रहीरहेको जीवनाशक विषादीको अवशेषलाई Pesticide Residue भनिन्छ । यसको परीमाण सामान्यतया पार्ट पर मिलियन (पि.पि.एम.) मा उल्लेख गरिन्छ ।

यसै कुरालाई दृष्टिगत गरी वातावरण र मानव स्वास्थ्यलाई सर्वपरी स्थानमा राखी कृषकहरूले विभिन्न वालीमा विषादीको अवशेष विश्लेषण गर्ने कार्यक्रम संचालन गरेका थिए । प्राप्त परीक्षण/विश्लेषण तथ्यांकको आधारमा विषादी सम्वन्धी भावी कार्यक्रम तर्जुमा गर्न सहयोगसिद्ध हुने छ । साथै प्रचार प्रसार माध्यमद्वारा विषादी अवशेषबाट हुने नकारात्मक प्रभाव जनस्तरमा चेतना जागरण गर्नमा समेत मद्दत पुग्ने छ ।

वालीनालीमा लाग्ने रोग/कीरा नियन्त्रणका लागि प्रयोग गरिने विषादीको अवशेषको मात्रा थाहा पाउनका लागि विगत वर्षहरू देखी नै विभिन्न वालीहरूमा विषादीको अवशेष विश्लेषण गर्ने कार्यक्रम संचालन हुदै आएको छ । आ.व. २०७४/०७५ मा विभिन्न तरकारीमा विषादीको अवशेष विश्लेषण गर्ने लक्ष्य रहेकोमा संकलित नमुना परीक्षणका लागि प्रयोगशालामा पठाइएको थियो । परीक्षण गरिएका तरकारीमा अवशेष परीक्षणको प्रतिवेदन निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका ३.२. तरकारी वालीमा विषादीको अवशेष विश्लेषणको नतिजा

सि.न.	वाली	विषादीको साधारण नाम	नतिजा Observed Value (ug/kg)
जिल्ला - काभ्रे			
१	आलु	Dimethomorph 50% WDG	१२.३
२	बोडी	Emamectin Benzoate 5%SC	<१०.०
३	पिडालु	Fipronil 0.3%GR	<१०.०

सि.न.	बाली	विषादीको साधारण नाम	नतिजा Observed Value (ug/kg)
४	मुला	Malathion 50% EC	<१०.०
५	गोलभेंडा	Mancozeb 75%WP	२२.१
६	बरेला	Dimethoate 30% EC	<१०.०
७	गोलभेंडा	Emamectin Benzoate 5%SC	<१०.०
८	काउली	Carbendazim 50% WP	<१०.०
९	इसकुस	Carbendazim 50% WP	<१०.०
१०	फर्सी	Malathion 50% EC	<१०.०
जिल्ला - रूपन्देही			
११	करेला	Dichlorvos 76% EC	< १०.०
१२	काक्रो	Dichlorvos 76% EC	< १०.०
१३	रामतोरिया	Imidachloprid 17.8% SL	< १०.०
१४	गोलभेंडा	Dimethoate 30% EC	< १०.०
१५	काक्रो	Emamectin 5% WDG	< १०.०
१६	लौका	Emamectin 5% WDG	< १०.०
१७	जाजर	Carbofuran 3% GR	< १०.०
१८	कदुरु	Emamectin 5% WDG	< १०.०

३.१.४.२. विषादीको गुणस्तर परिक्षण :

जीवनाशक विषादी ऐन नियम बमोजिम नेपालमा आयातित र विक्रि वितरण भइरहेका विषादीको गुणस्तर नियन्त्रण कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा लागु गर्ने उद्देश्यले विषादी विक्रेताहरूबाट विषादी नमुना संकलन गरी गुणस्तर परीक्षण गर्ने कार्य सालवसाली रूपमा भै रहेको छ । यसै अनुरूप आ.व २०७४/०७५ मा विभिन्न जिल्लाबाट संकलित विभिन्न विषादी खुद्रा विक्रेताहरूबाट विषादीको नमुनाहरू गुणस्तर परीक्षणका लागि प्रयोगशालामा पठाइएको थियो । QS TEST REPORT अनुसार परीक्षण गरिएका विषादीहरूको गुणस्तर सूचक पत्रमा उल्लेख भए निम्नानुसार पाइएको छ ।

तालिका ३.३ विषादीको गुणस्तर विश्लेषणको नतिजा

S.N	Name of the pesticides		
	Name of the Company	Common Name	Result Observed Value (0%)
District – Kavre			
1	Nepal Krishi Rasayan Product	Imidacloprid 70%WG	69.5
2	Jai shree Rasayan Udhyog Ltd	Dimethoate 30% EC	29.9
3	Shandou Dontai Agri. Che, China	Emamectin Benzoate 5% W/W	5.1
4	Nepal Krishi Rasayan Product	Dimethomorph 50% WDG	49.4
5	hree Rasayan Udhyog Ltd	Cypermethrin 10% EC	9.97
6	Jai sGREEN Avera Industry, China	Dichlorvos 80% EC	80.2
7	Hermba Industry Limited, india	Chlorprphos 50	49.58

S.N	Name of the pesticides		
	Name of the Company	Common Name	Result Observed Value (0%)
8	Hermba Industry Limited,india	Cypermethrin 5% EC	5.1
9	Plant Remedies Ltd, India	Malathion 50% EC	48.53
District – Rupendehi			
10	Kisan Agro Chemicals, Parsa	1.Chlorpyriphos 50%+ 2.Cypermethrin 5% EC	49.98
11	Annapurna Agro Chemical,	3.Cypermethrin -10% EC	5.0
12	Amit Pesticide Udhyog, Parsa	4 Dimethoat-30% EC	10.1
13	Crystal Crop Protection Pvt Ltd ,India	5.Chlorpyriphos 50%+ 6.Cypermethrin 5% EC	29.97
14	Kisan Agro Chemicals, Parsa	7.Chlorpyriphos 50%+ 8.Cypermethrin 5% EC	49.99 5.0
15	Royal Agro pvt Ltd. Thimi	9.Emamectin Benzoate – 5.7% WDG	5.6
16	Plant Remedy Pvt,Ltd. India	10. Cypermethrin 10% EC.	9.98
17	Plant Remedy Pvt,Ltd. India	11..Chlorpyriphos 50%+ 12.Cypermethrin 5% EC	49.98 5.1
District –Kathmandu			
18	AG – Vet Pharmaceuticals India	1.Flumethrin 5% EC	5.0
19	AG – Vet Pharmaceuticals India	2.Cypermethrin -10% EC	10.1
20	Makham Pharmaceuticals India	3.Flumethrin 5% EC	4.99
21	Makham Pharmaceuticals India	4.Deltamethrin 1.25%EC	1.25
22	Makham Pharmaceuticals India	5. Cypermethrin -10%	10.1
23	Safex Chemicals Ltd, India	6. Fipronil – 0.3% GR	0.3
24	Ichiban Crop Science Ltd, India	7. Imidachloprid 70% WG	70

३.१.५ मुख्य मुख्य उपलब्धिहरू

- नेपाल सरकार (कार्यविभाजन) नियमावली, २०६९ अनुसार सम्बन्धित मन्त्रालय निकायबाट सम्पादन गरिएका कार्यहरूबाट देशको आर्थिक,सामाजिक, राजनीतिक क्षेत्रमा योगदान पुगी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय क्षेत्रमा उपलब्धिहरू हासिल भएका विषयहरू प्रस्तुत गर्ने ।
- डडेलधुरा, कैलाली, दैलेखमा सुन्तलाजात फलफुलमा धनकुटामा अलैची र त्यसैगरी सिराहा र सप्तरी जिल्लामा आँपमा जम्मा ३१६ जना कृषकको करिब ७० हेक्टर भन्दा बढी फलफुल बगैचामा अभियानमुलक समस्या निदान आयोजना (फलफुल बगैचा ह्रास रोग व्यवस्थापन) संचालन गरियो। सन्तुलित मात्रामा सुक्ष्म तत्वयुक्त मल, रासायनिक तथा प्रांगारिक मलको प्रयोग, काँटछाँट, बोर्डो मिश्रण, जैविक, वानस्पतिक तथा तुलनात्मक रूपमा सुरक्षित विषादीहरूको प्रयोग, सिंचाइको उचित व्यवस्था र खेती प्रणालीको उचित संयोजनबाट कार्यक्रममा सहभागी कृषकको सुन्तलाजात फलफुल बगैचाको सम्बर्द्धन भई फलको गुणस्तरीयता बढ्नुका साथै २० देखि २५ प्रतिशतसम्म उत्पादनमा वृद्धि भएको छ ।
- राष्ट्रिय आई.पी.एम. सुदृढिकरण कार्यक्रम अन्तर्गत संचालित कार्यक्रमहरूबाट कृषक तथा प्राविधिक जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि भई नीजहरूबाट संचालित आई.पी.एम. कृषक पाठशाला तथा अन्य आई.पी.एम. प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरूबाट शत्रुजीव रोगकीरा व्यवस्थापन गरी कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वको वृद्धि तथा वातावरणमा हानीकारक विषादीहरूको प्रयोगमा

न्युनीकरण र सुरक्षित विषादीको प्रयोगमा वृद्धि गरी एकिकृत बाली संरक्षणमा लैंगिक समताको प्रयोगमा प्रभावकारी भूमिका खेलेको छ ।

- विरूवा र विरूवाजन्य उपजहरूको निर्यातसंगै हानीकारक रोग, कीरायुक्त वस्तुहरू विस्तार नहुनु भनेर अन्तर्राष्ट्रिय बाली संरक्षण महासन्धी र विरूवा संरक्षण ऐन र नियमावलीले गरेको व्यवस्थाअनुसार निर्यात गरिन लागेका वस्तुहरूमा तिनीहरूको स्वस्थता परिक्षण गरी स्वस्थ कृषिजन्य उपजलाई विरूवा स्वस्थताको प्रमाणपत्र राष्ट्रिय प्लान्ट क्वारेन्टिन कार्यक्रम अन्तर्गतका कार्यालय बाट ७११८ वटा प्रमाणपत्र प्रदान गर्ने कार्य गरिएको छ । नेपालभित्र विदेशबाट उपभोगको लागि, अनुसन्धान तथा खेती गर्ने प्रयोजनका लागि विरूवा र विरूवाजन्य वस्तुहरूको आयात गरिन्छ । विरूवा स्वस्थता प्रमाणपत्र तथा आयातित वस्तुको नमुना परीक्षणबाट क्वारेन्टिन रोगकीरामुक्त उपजलाई पैठारी इजाजत पत्र ३४०९८ वटा प्रदान गरी व्यापारलाई सहज बनाउने कार्य गरिएको छ भने क्वारेन्टिन रोगकीरा देखिएका उपजहरू व्यापारको लागि रोक लगाउने वा प्रविधिक कार्यवाही पश्चात आयात गर्न सकिने भएमा उपयुक्त कार्यवाही गर्ने वा गर्न लगाउने गरिएको छ ।
- देशभित्र उत्पादित तथा आयातित नयाँ विषादीको पञ्जीकरण गर्ने, पञ्जीकरण भएका विषादीहरू सुचीकृत गर्ने, प्रतिबन्ध गर्नुपर्ने विषादीको निर्णय गर्ने तथा व्यापारमा रोक लगाउने, विषादी खुद्रा विक्रेताको तालिम दिई तालिम प्रमाणपत्र प्रदान गर्ने आदी जस्ता विषादी नियमन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गरिएको छ । आ.व. २०७४/०७५ मा ७०६ वटा विषादी पञ्जीकरण प्रमाण पत्र वितरण भै विषादी आयात व्यवस्थापनमा सुव्यवस्थित भएको, विषादी खुद्रा विक्रेता इजाजत पत्र ९५८ जनालाई वितरण भएको र ९७४ वटा विषादी खुद्रा विक्रेता प्रमाण पत्रहरू नविकरण गरिएको छ ।
- कालीमाटी फलफुल तथा तरकारी बजारमा नियमित रूपमा विषादी अवशेष श्रोत विश्लेषण गर्ने कार्यबाट उत्पादक तथा उपभोक्ताहरूमा विषादी प्रयोगसम्बन्धी जनचेतना वृद्धि भई विषादी प्रयोग तथा उपभोगमा न्युनिकरण भएको छ भन्ने आ .व. २०७४/०७५ मा तरकारी तथा फलफूलमा १८५० वटा नमूना परिक्षण गरिएको छ ।
- विषादी प्रयोगमुक्त सप्ताह (२०७४("घातक विषादी मुक्त संसार, स्वस्थ जीवन र पर्यावरणको आधार") नारा सहित मनाएको, सहकार्यमा विषादी जनचेतना कार्यक्रम, राष्ट्रिय स्तरमा प्रथम बाली संरक्षण गोष्ठी संचालन तथा पत्रपत्रिका, टेलिभिजन, एफ.एम. रेडियोबाट बाली संरक्षणसम्बन्धी सन्देशमूलक सूचना प्रवाह आदि कार्यक्रमबाट विषादी जनचेतनामा उल्लेखनीय योगदान गरेको छ ।

३.१.६ निकायगत उपलब्धिहरू:

नेपाल सरकार (कार्यविभाजन) नियमावली, २०६९ अनुसार सम्बन्धित मन्त्रालय निकायबाट सम्पादन गरिएका कार्यहरू र वार्षिक कार्यक्रमहरूको कार्वान्वयनबाट प्राप्त उपलब्धी तथाङ्क सहित उल्लेख-

क्र.सं.	विवरण	इकाई	वार्षिक	
			लक्ष्य	प्रगती
१	क्षेत्रिय आई.पी.एम. समन्वय समितिको बैठक	पटक	१५	१५
२	प्लान्ट क्वारेन्टिन सरोकारवाला समन्वय बैठक	पटक	१३	१३
३	खरिद समितिलगायत कार्यालयमा हुने अन्य बैठक भत्ता	पटक	६	६
४	राष्ट्रिय वाली संरक्षण संगठनको बैठक	पटक	३	३
५	विषादी उपसमितिको बैठक	पटक	३	३
६	विषादी अवशेष विश्लेषण समितिको बैठक	पटक	३	३
७	बाली संरक्षण क्षेत्रीय गोष्ठी	पटक	५	५
८	आई.पी.एम. संजालको सहकार्यमा सचेतना कार्यक्रम	पटक	९	९

क्र.सं.	विवरण	इकाई	वार्षिक	
			लक्ष्य	प्रगती
९	गोलभेडाको पात खन्ने कीरा Tuta absoluta को ब्यवस्थापन गोष्ठी	पटक	१	१
१०	प्लान्ट क्वारेन्टाइन सम्बन्धि होडिड बोर्ड स्थापना	वटा	९	९
११	RBPR प्रयोगशाला सन्चालन	संख्या	७	७
१२	केन्द्रिय तहको इलेक्ट्रिक फाइटोसेनेटरि सिस्टम म्यानेजमेन्ट तथा सन्चालन तालीम	पटक	१	१
१३	क्षेत्रिय तहको इलेक्ट्रोनिक फाइटो सेनेटरी सिस्टम म्यानेजमेन्ट तथा सन्चालन तालीम	पटक	१	१
१४	विषादी पन्जिकरण प्रमाणपत्र वितरण र अभिलेखिकरण	पटक	३	३
१५	विषादी खुद्रा विक्रेता तालिम प्रमाण पत्र वितरण र अभिलेखिकरण	पटक	३	३
१६	विषादी खुद्रा विक्रेता इजाजत पत्र वितरण र नविकरण तथा अभिलेखिकरण	पटक	३	३
१७	वन संग सरोकार राख्ने निकायहरू विच गोष्ठी	पटक	१	१
१८	आकस्मिक बाली संरक्षण सेवा	पटक	३	३
१९	कृषक सहजकर्ताहरूबाट बाली उपचार शिविर संचालन	पटक	७८	७८
२०	प्रयोगशाला रसायन र ग्लासवेयर खरिद (प्यक सहित)	पटक	३	३
२१	छड्के निरिक्षण तथा नमुना संकलन (नाका निरिक्षण समेत)	पटक	१६	१६
२२	बाली संरक्षण सन्देश प्रकाशन	थान	१५००	१५००
२३	पकेट क्षेत्रमा रोगकीरा निरिक्षण र प्रतिवेदन तयारी	पटक	६	६
२४	छड्के निरिक्षण तथा नमुना संकलन	पटक	३	३
२५	वेबसाइट निर्माण तथा अपडेट	पटक	१	१
२६	वार्षिक पुस्तिका प्रकाशन	थान	१	१
२७	आई.पी.एम.केन्द्र सुदृढिकरण सहयोग कार्यक्रम	पटक	९	९
२८	विषादी विक्रेता तालिम प्रदान र अभिलेखिकरण (जि.कृ.वि. का. हरूको)	पटक	३	३
२९	विषादी नमुना संकलन गुणस्तर परिक्षण विश्लेषण र प्रतिवेदन तयारी	पटक	३	३
३०	विषादी अवशेष विश्लेषण गरि प्रतिवेदन तयार गर्ने	पटक	३	३
३१	पैठारी अनुमतीपत्र वितरण तथा प्रतिवेदन तयार गर्ने	पटक	२६	२६

क्र.सं.	विवरण	इकाई	वार्षिक	
			लक्ष्य	प्रगती
३२	प्रयोगशाला सन्चालन ग्लासवेयरहरू खरिद	पटक	१८	१८
३३	वार्षिक कार्यक्रम तथा तथ्याडक पुस्तिका प्रकाशन	पटक	६	६
३४	बिरुवा स्वस्थताको प्रमाण पत्र वितरण तथा प्रतिवेदन तयार गर्न	पटक	३९	३९
३५	कृषक सहजकर्ताद्वारा कृषक पाठशाला संचालन (पकेट क्षेत्र विस्तार)	पटक/संख्या	१३	१३
३६	IPM Approach प्रदर्शन	पटक/संख्या	१८०	१८०
३७	नमुना आई.पी. एम गाँउ स्थापना	पटक	१०	१०
३८	मानव चहलपहल हुने स्थानमा विषादीको नकारात्मक प्रभाव व्यवस्थापन संवन्धि होडिड बोर्ड स्थापना	पटक	१०	१०
३९	वार्षिक पुस्तिका प्रकाशन	संख्या	१०००	१०००
४०	नियमित प्लान्ट क्लिनिक संचालन र प्रतिवेदन	पटक	५७	५७
४१	प्रयोगशाला निदान सेवा ल्याव रसायन तथा ग्लास वेयर खरिद	पटक	१५	१५
४२	वेबसाइट निर्माण तथा संचालन	पटक	५	५
४३	आकासमिक बाली संरक्षण सेवा	पटक	१५	१५
४४	आई.पि.एम. श्रोत केन्द्र संचालन कार्यविधि	पटक	१	१
४५	उत्कृष्ट प्राविधिक र कृषक पुरस्कार कार्यविधि तयारी	पटक	१	१
४६	RBPR प्रयोगशाला संचालन कार्यविधि परिमार्जन	पटक	१	१
४७	Trichoderma उत्पादनको लागी Mother culture संरक्षण	पटक	३	३
४८	रोग कीरा म्युजियम ब्यवस्थापन	पटक	३	३
४९	पत्र पत्रिका एफ एम रेडियो र टेलिभिजन बाट बाली संरक्षण सम्बन्धि सन्देश मूलक सुचना प्रवाह	पटक	७९५	७९५
५०	Web site अपडेट तथा संचालन	पटक	१	१
५१	भन्सार एजेन्ट र सुरक्षा कर्मी लगायत सरोकारवालाहरू संग अन्तरकृया तालीम	पटक	१०	१०
५२	Airport को एराइभलमा राख्ने इलेक्ट्रोनिक होडिड बोर्ड तयारी	संख्या	१	१
५३	ट्राइकोडर्मा उत्पादन	क्विन्टल	२०६	२०६
५४	एन.पी.भी. उत्पादन	लिट्र	२०	२०
५५	च्याउको विउ उत्पादन	बोटल	४०००	४०००
५६	ट्राइकोग्रामा रियरिड लाख	संख्या	३०	३०

क्र.सं.	विवरण	इकाई	वार्षिक	
			लक्ष्य	प्रगती
५७	इन्टोमोप्याथोजेनिक निमाटोड उत्पादन आई. जे. हजार.	नभएको	४५००	४५००
५८	कार्यक्रम संचालन अनुगमन तथा भ्रमण खर्च	पटक	६	६
५९	रोग कीराको सर्वेक्षण भ्रमण	पटक	३३	३३
६०	अन्तर्गतका कार्यालयहरूको नियमित अनुगमन निरिक्षण	पटक	१८	१८
६१	राष्ट्रिय विरुवा संरक्षण संगठन अन्तर्गतका कार्यक्रमहरूको अनुगमन निरिक्षण	पटक	१८	१८
६२	विषादी अवशेष श्रोत विश्लेषण कार्यक्रम अनुगमन निरिक्षण	पटक	१२	१२
६३	आई.पी.एम कार्यक्रम अनुगमन निरिक्षण	पटक	७८	७८
६४	कार्यक्रम अनुगमन निरिक्षण र प्रतिवेदन तयारी	पटक	१८९	१८९

३.२. वाली संरक्षण निर्देशनालय र अन्तर्गतका कार्यालयहरूको वार्षिक प्रगति विवरण (आ.व. २०७४ / ०७५)

वाली संरक्षण निर्देशनालय र अन्तर्गतका कार्यालयहरूको आ.व. २०७४/०७५ को सरदर भारित र वित्तीय प्रगती क्रमसः ७०.३६ र ८२.९६ प्रतिशत रहेको छ ।

तालिका नं.३.२.१ निर्देशनालय र अन्तर्गतका कार्यालयहरूको भारित तथा वित्तीय प्रगति विवरण

आ.व. २०७४/०७५ को वार्षिक भारित तथा वित्तीय प्रगति (बजेट रु हजारमा)

बजेट शिर्षक नं. ३१२११२

क्र.सं.	कार्यालय	वार्षिक चालु बजेट	वार्षिक पुजिगत बजेट	वार्षिक जम्मा बजेट	भारित प्रगति प्रतिशत	वित्तीय प्रगति प्रतिशत
१	वाली संरक्षण निर्देशनालय, हरिहरभवन	४५३९३	१५९५	४६९८८	६७.०१	६२.३७
२	विषादी पञ्जीकरण तथा व्यवस्थापन शाखा, हरिहरभवन	७३२७	५१३	७८४०	८२.६३	९५.३७
३	क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशाला, बिराटनगर	८८०४	१७८३	१०५८७	८१.२२	९८.१६
४	क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशाला, हरिहरभवन	१०४१३	७३३	१११४६	८०.९९	९६.४
५	क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशाला, पोखरा	९३१८	२०१६	११३३४	७०.२३	९९.३९
६	क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशाला, खजुरा, बाँके	८९४६	११९१	१०१३७	६९.१०	८०.६६
७	क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशाला, सुन्दरपुर, कन्चनपुर	९११९	१०४८	१०१६७	६९.३०	७८.०९
८	राष्ट्रिय प्लाण्ट क्वारेन्टीन कार्यक्रम, हरिहरभवन	१२६९९	४११	१३११०	७१.१३	८८.६५
९	क्षेत्रीय प्लाण्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, काकडभिट्टा	४३६२	११३५	५४९७	७०.११	१०९.९
१०	क्षेत्रीय प्लाण्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, बिरगन्ज	६७९२	८६२	७६५४	७१.५२	७८.९१

क्र. सं.	कार्यालय	बार्षिक चालु बजेट	बार्षिक पुजिगत बजेट	बार्षिक जम्मा बजेट	भारित प्रगति प्रतिशत	वित्तिय प्रगति प्रतिशत
११	क्षेत्रीय प्लाण्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, रूपन्देही	६९६५	६९७	७६६२	७२.२१	७८.७१
१२	क्षेत्रीय प्लाण्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, नेपालगन्ज	५३४८	३८१७	९१६५	७४.१२	९१.३७
१३	क्षेत्रीय प्लाण्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, गड्डाचौकी, कन्चनपुर	४७३५	४९९	५२३४	७२.२३	८४.९१
१४	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, बिराटनगर	५१३६	१०५५	६१९१	७४.२१	१०७.३
१५	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, भण्टाबारी, सुनसरी	३२५६	२७२	२६२८	७१.११	९६.१६
१६	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, जलेश्वर, महोत्तरी	३६७३	१०१५	४६८८	७०.५६	७८.२४
१७	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, मलङ्गवा, सर्लाही	४०२१	१२१	४१४२	६९.६८	६४.९९
१८	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, तातोपानी, सिन्धुपाल्चोक	४३४७	२३४	४५८१	८०.००	४५.५८
१९	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, एयरपोर्ट, काठमाण्डौ	५५२८	५९३	६१२१	७४.८६	७६.१८
२०	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, टिमुरे, रसुवा	२९१७	२३८	३१५५	७१.८९	९२.१७
२१	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, कृष्णनगर, कपिलवस्तु	३४६१	२४८	३७०९	५५.३०	७०.५९
२२	प्लान्ट क्वारेन्टीन उप-चेकपोष्ट, लोमानथान, मुस्ताङ्ग	१७८८	६०	१८४८	४४.६८	६१.१७
२३	प्लान्ट क्वारेन्टीन उप-चेकपोष्ट, भुलाघाट, बैतडी	२१३८	९७	२२३५	५४.१२	७२.८७
	२३ कार्यालयहरूको जम्मा	१७५५८६	२०२३३	१९५८१९	७०.३६	८२.९६
ख	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारबहान आयोजना (३३०१०८)NIRTP	२१४००	४६२००	६७६००	६७.९०	१६.४३

३.२.२. बाली संरक्षण निर्देशनालय र अन्तर्गतका कार्यालयहरूको एक मूठ प्रगती (कच्चेबारी)
 आ.व. २०७४/०७५ मा बाली संरक्षण निर्देशनालय र अन्तर्गतका कार्यालयहरूले हासील गरेको एकमुष्ठ भारित प्रगति ९७.२० प्रतिशत भएको छ ।

तालिका नं.३.२.२ बाली संरक्षण निर्देशनालय र अन्तर्गतका कार्यालयहरूको एक मूठ भौतिक र भारित प्रगति

वार्षिक विकास कार्यक्रम

बजेट तर्जुमासंग सम्बन्धित आर्थिक प्रशासन नियम २० (१) बमोजिमको फाराम

१. आ.ब. २०७४/०७५
२. बजेट शिर्षक नं. ३१२११२
३. मन्त्रालय : कृषि विकास मन्त्रालय
४. विभाग/संस्था : कृषि
५. कार्यक्रम/आयोजनाको नाम : बाली संरक्षण, बाली संरक्षण निर्देशनालय (एकमुष्ठ)
६. स्थान : हरिहरभवन
 क. जिल्ला : ललितपुर
- ख. बैदेशिक : १. ऋण रू.
 २. अनुदान रू.
१०. आयोजनाको अवधिको खर्च रू. : ९५११२
११. आयोजनाको कुल लागत रू.
 क. आन्तरिक : १. नेपाल सरकार :
 २. संस्थास्थानीय निकाय/अन्य
 ३. जनसहभागित रू.
 ख. बैदेशिक : १. ऋण रू.
 २. अनुदान रू.

१२. गत आ.ब.सम्मको खर्च रू. (सोभै भुक्तानी र बस्तुगत समेत)
 लैंगिक : अप्रत्यक्ष लाभ गरिवी न्यूनीकरण : गरिवी न्यूनीकरण बजेट
 रणनीति : राहत, पुननिर्माण तथा पुनर्कीकरण प्राथमिकता :

रकम रु.हजारमा

क्र. सं.	कार्यक्रम क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	आ.ब. २०७४/७५ को						हालसम्मको वार्षिक प्रगती				
				वार्षिक लक्ष्य		तेस्रो चौमासिक लक्ष्य		तेस्रो चौमासिक प्रगती						
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट		परिमाण	भारित		
१	पूँजीगत खर्च कार्यक्रमहरू	३		४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
८.२.२	भवन निर्माण	२९२२१	संख्या	२	०.११	२२०						२	०.११	
८.२.९	पूँजीगत सुधार भवन	२९२३१	संख्या	१	०.२६	५००	१	०.२६	५००	१	०.२६	१	०.२६	
८.२	फर्निचर तथा फिक्वर्स खरिद	२९३११	संख्या	६०६	१.१६	२२७५						६०६	१.१६	
११०	सवारी साधन खरिद	२९४११	संख्या	१५	१.८१	३५५०						१५	१.८१	

क्र. सं.	कार्यक्रमर क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	आ.ब. २०७४/७५ को								हालसम्मको वार्षिक प्रगती	प्रतिक्रमा
				वार्षिक लक्ष्य		तेस्रो चौमासिक लक्ष्य				तेस्रो चौमासिक प्रगती			
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित		
८.५.१	मेसिनरी औजार	२९५११	संख्या	४०६८	४०६८	४०६८						६७	हाण्ड
८.६.१	सार्वजनिक निर्माण	२९६११	संख्या	४५०	४५०							३१	०.२३
८.७.३	पुजिगत सुधार खर्च	२९६२१	संख्या	९१७०	९१७०							१७	४.६८
	क) पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा			१०.३३	२०२३३			०.२६	५००				१०.३३
	आ) चालु खर्च अन्तरगतका कार्यक्रमहरू												
१.१.१	तलब	२११११	संख्या	४०.८१	७९९०४	२०७	१३.३५	२६१५१	२००	१२.९०	२००		३९.४३
१.२.१	स्थानिय भत्ता	२१११२	संख्या	०.३५	६८६.००		०.१२	२३०.००		०.१२			०.१२
१.२.२	महँगी भत्ता	२१११३		१.२४	२४३६.००	२०७	०.४१	८१२.००	२००	०.४०	२००		१.२०
१.२.८	अन्य भत्ता (पाले पहरा)	२१११९		५.८६	११४७२		१.९४	३८०६		१.९४			५.८२
१.३.१	पोशाक	२११२१	संख्या	०.७८	१५२८.००						२००		०.७५
२.१.१	पानी तथा बिजुली	२२१११		०.९५	१८५२.००		०.३१	६०५.००		०.३१			०.६२
२.३.१	घर भाड	२२१२१		१.२५	२४३८.००		०.४२	८१३.००		०.४२			१.२५
२.२.१	सँचार महसुल	२२११२		०.८२	१६१०.००		०.२७	५३८.००		०.२७			०.८२
२.४.१	इन्धन	२२२११		१.३९	२७१९.००		०.४७	९२७.००		०.४७			१.३९
२.५.१	सँचालन तथा मर्मत सम्भार	२२२१२		१.३६	२६६४.००		०.४५	८८८.००		०.४५			१.३६
२.६.३	बिमा	२२२१३		०.२२	४२३.००								०.२२
२.७.१	कार्यालय सम्बन्धी खर्च	२२३११		२.५५	४९९२.००		०.८५	१६६६.००		०.८५			२.५५
२.१०.१	इन्धन अन्य प्रयोजन	२२३१४		०.२३	४४१.००		०.०८	१४७.००		०.०८			०.२३
२.१२.१	सेवा र परामर्श खर्च	२२४११		०.०८	१५०.००								०.०८
२.१३.१	अन्य सेवा शुल्क	२२४१२		२.८५	५५८१.००		०.९५	१८५३		०.९५			२.८५
२.२०.३	विविध खर्च	२२७११		०.५८	११३९.००		०.१९	३७४.००		०.१९			०.५८
	बाली संरक्षण निर्देशनालयको कार्यक्रम			६१.३०	१२००३५		१९.८२	३८८०८		१९.३६			४०.०१
१.२.४.१०	राष्ट्रिय आई.पि.एम. समन्वय समितिको बैठक	२१११९	पटक	०.०१	२०.००	१					१		०.०१

क्र. सं.	कार्यक्रम क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	आ.ब. २०७४/७५ को								प्रतिक्रमा		
				वार्षिक लक्ष्य		तेस्रो चौमासिक लक्ष्य		तेस्रो चौमासिक प्रगती		हालसम्मको वार्षिक प्रगती				
				परिमाण	भार	भार	परिमाण	भार	परिमाण	भारित	परिमाण		भारित	
१.२.४.१९	क्षेत्रिय आई.पि.एम. समन्वय समितिको बैठक	२१११९	पटक	५	०.१५	३००						५	०.१५	
१.२.४.२५	फ्लान्ट क्वारेन्टिन सरोकारवाला समन्वय बैठक	२१११९	पटक	१३	०.१६	३२०.००						१३	०.१६	
१.२.४.४	खरिद समितिलागत कार्यालयमा हुने अन्य बैठक भन्ना	२१११९	पटक	६	०.०२	३०.००	२	०.०१	१०	२	०.०१	६	०.०२	
१.२.४.६	राष्ट्रिय वाली संरक्षण संगठनको बैठक	२१११९	पटक	३	०.०३	६०.००	१	०.०१	२०	१	०.०१	३	०.०३	
१.२.४.७	फ्लान्ट क्वारेन्टिन समितिको बैठक	२१११९	पटक	१	०.०२	४०.००						१	०.०२	
१.२.४.७४	विषादी उपसमितिको बैठक	२१११९	पटक	३	०.०३	६०	१	०.०१	२०	१	०.०१	३	०.०३	
१.२.४.८	एस. पि. एस. कार्यान्वयन समितिको बैठक	२१११९	पटक	१	०.०२	४०.००						१	०.०२	
१.२.४.९	विषादी अवशेष विश्लेषण समितिको बैठक	२१११९	पटक	३	०.०३	६०.००	१	०.०१	२०	१	०.०१	३	०.०३	
२.१.४.१.१३८	प्रा.स ना.प्रास स्तरिय विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण तालिम	२२५११	जना	१	०.१०	२००.००						१	०.१०	
२.१.४.१.१५८	फ्लान्ट क्वारेन्टिन मोड्यूल १ र २ तालिम	२२५११	पटक	१	०.२६	५००.००						१	०.२६	
२.१.४.१.४०.९	सहायक स्तर प्लान्ट क्वारेन्टिन तालिम चार दिने	२२५११	पटक	५	०.८९	१७५०.००						५	०.८९	
२.१.४.१.४०.४	प्रयोगशाला सन्चालन तालिम ४ दिने	२२५११	पटक	१	०.२६	५००.००						१	०.२६	
२.१.४.१.३३८.१३	कृषकस्तर स्वस्थ बाली उत्पादन अभिमुखिकरण कार्यक्रम	२२५१२	पटक	१	०.२६	५००.००						१	०.२६	

क्र. सं.	कार्यक्रम क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	आ.ब. २०७४/७५ को								टिप्पणी	
				वार्षिक लक्ष्य		तेस्रो चौमासिक लक्ष्य		तेस्रो चौमासिक प्रगती		हालसम्मको वार्षिक प्रगती			
				परिमाण	भार	बजेट	भार	परिमाण	भार	परिमाण	भार		परिमाण
२.१५.१.३३८.१५	बाली संरक्षण क्षेत्रीय गोष्ठी	२२५१२	पटक	५	०.६४	१२५०.००					५	०.६४	
२.१५.१.३३८.१	विषादी जनचेतना सडक नाटक प्रदर्शन	२२५१२	पटक	६	०.२३	४५०.००					६	०.२३	
२.१५.१.८८२	आई.पी.एम.संजालको सहकार्यमा सचेतना कार्यक्रम	२२५१२	पटक	१५	०.२३	४५०	०.०८	१५०	५	०.०८	१५	०.२३	
२.१५.२.२६२	उपमोक्षा मान्यको सहकार्यमा विषादी न्यूनीकरण जनचेतना गोष्ठी	२२५१२	पटक	६	०.४१	८००.००					६	०.४१	
२.१५.२.५०८	गोलभडाको पात खन्ने कीरा TuTa absoluta को ब्यवस्थापन गोष्ठी	२२५१२	पटक	१	०.२८	५५५.००					१	०.२८	
२.१५.३.८८८	फ्लान्ट क्वारेन्टाइन सम्बन्धि होडिङ बोर्ड स्थापना	२२५२२	वटा	१	०.०९	१८०.००					१	०.०९	
२.१५.४.१०५	RBPR प्रयोगशाला सन्चालन	२२५२२	संख्या	६	१.५३	३०००					६	१.५३	
२.१५.६.१४	केन्द्रीय तहको इलेक्ट्रिक फाइटोसेनेटर सिस्टम म्यानेजमेन्ट तथा सन्चालन तालीम	२२५२२	पटक	१	०.१८	३५०.००					१	०.१८	
२.१५.६.१५	क्षेत्रीय तहको इलेक्ट्रोनिक फाइटो सेनेटरी सिस्टम म्यानेजमेन्ट तथा सन्चालन तालीम	२२५२२	पटक	१	०.०६	१२५.००					१	०.०६	
२.१५.१६.१०	विषादी पन्जिकरण प्रमाणपत्र वितरण र अभिलेखिकरण	२२५२२	पटक	३	०.०४	७५.००	०.०१	२५	१	०.०१	३	०.०४	

क्र. सं.	कार्यक्रम क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	आ.ब. २०७४/७५ को								टिप्पणी		
				वार्षिक लक्ष्य		तेस्रो चौमासिक लक्ष्य		तेस्रो चौमासिक प्रगती		हालसम्मको वार्षिक प्रगती				
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित		परिमाण	भारित
२.१५.१६.११	विषादी खुद्रा विक्रेता तालिम प्रमाण पत्र वितरण र अभिलेखिकरण	२२५२२	पटक	३	०.०४	७५००	१	०.०१	२५	१	०.०१	३	०.०४	
२.१५.१६.१२	विषादी खुद्रा विक्रेता इजाजत पत्र वितरण र नविकरण तथा अभिलेखिकरण	२२५२२	पटक	३	०.०४	७५००	१	०.०१	२५	१	०.०१	३	०.०४	
२.१५.१६.१३४	निर्यात योग्य बालीहरूको पेष्ट प्रिमलेन्स अध्ययन तथा प्रसेसिंग युनीट र सम्बन्धित उद्योगहरूको निरिक्षण तथा अवलोकन भ्रमण	२२५२२	पटक	१	०.२३	४५३.००						१	०.२३	
२.१५.१६.१३५	विद्युत्संयोजन आयात सम्बन्धि नाका तोक्ने सम्बन्धि गोष्ठी	२२५२२	पटक	१	०.०५	१००.००						१	०.०५	
२.१५.१६.१३६	आन्तरिक क्वारेन्टाइन नियमन निर्देशिका प्रकाशन	२२५२२	थान	१०००	०.०५	१००.००						१०००	०.०५	
२.१५.१६.१३७	वन संग सरोकार राख्ने निकायहरू विच गोष्ठी	२२५२२	पटक	१	०.०५	१००.००						१	०.०५	
२.१५.१६.१५	आकासमिक बाली संरक्षण सेवा	२२५२२	निरन्तर	३	०.३१	६००.००	१	०.१०	२००	१	०.१०	३	०.३१	
२.१५.१६.२०	कृषक सहजकर्ताहरूबाट बाली उपचार शिविर संचालन	२२५२२	पटक	१२०	०.२५	४८०.००	४०	०.०८	१५८	४०	०.०८	१२०	०.२५	
२.१५.१६.२१	प्रयोगशाला रसायनग्लासवेयर खरिद (प्यक सहित)	२२५२२	पटक	३	०.४१	८०१.००	१	०.१४	२६७	१	०.१४	३	०.४१	

क्र. सं.	कार्यक्रमर क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	आ.ब. २०७४/७५ को												टिप्पणी
				वार्षिक लक्ष्य			तेस्रो चौमासिक लक्ष्य			तेस्रो चौमासिक प्रगती			हालसम्मको वार्षिक प्रगती			
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित	परिमाण	भारित	परिमाण	भारित	
२.१५.१६.२२	छड्के निरिक्षण तथा नमुना संकलन (नाका निरिक्षण समेत)	२२५२२	पटक	२४	०.१५	३००.००	८	०.०५	१००	८	०.०५	२४	०.१५	२४	०.१५	
२.१५.१६.२३	बाली संरक्षण सन्देश प्रकाशन	२२५२२	थान	१५००	०.०८	१५०.००	५००	०.०३	५०	५००	०.०३	१५००	०.०८	१५००	०.०८	
२.१५.१६.२४	राष्ट्रिय स्तरमा विषादीको प्रयोग मुक्त सप्ताह मनाउने	२२५२२	पटक	१	०.३६	७००.००						१	०.३६		०.३६	
२.१५.१६.२६	योजना तर्जुमा गोष्ठी	२२५२२	पटक	१	०.२६	५००.००										
२.१५.१६.१७	पकेट क्षेत्रमा रोगकीरा निरिक्षण र प्रतिवेदन तयारी	२२५२२	पटक	६	०.३१	६००.००	२	०.१०	२००	२	०.१०	६	०.३१	६	०.३१	
२.१५.१६.३२	छड्के निरिक्षण तथा नमुना संकलन	२२५२२	पटक	३	०.२६	५१०.००	१	०.०९	१७०	१	०.०९	३	०.२६	३	०.२६	
२.१५.१६.३०	प्राविधिक पुस्तिका प्रकाशन	२२५२२	थान	१०००	०.१५	३००.००								१०००	०.१५	
२.१५.१६.३३	वेबसाइट निर्माण तथा अपडेट	२२५२२	पटक	१	०.०१	२५.००								१	०.०१	
२.१५.१६.३४	वार्षिक पुस्तिका प्रकाशन	२२५२२	थान	३००	०.०५	१०२.००								३००	०.०५	
२.१५.१६.३५	आई.पी.एम.केन्द्र सुदृढिकरण सहयोग कार्यक्रम	२२५२२	पटक	७	०.७१	१४००								५	०.५१	
२.१५.१६.३६	विषादी विक्रेता तालिम प्रदान र अभिलेखिकरण (जि.कृ.वि. का. हरूको)	२२५२२	पटक	३	०.०५	९०.००	१	०.०२	३०	१	०.०२	३	०.०५	३	०.०५	
२.१५.१६.३७	विषादी नमुना संकलन गुणस्तर परिक्षण विश्लेषण र प्रतिवेदन तयारी	२२५२२	पटक	३	०.०८	१५०.००	१	०.०३	५०	१	०.०३	३	०.०८	३	०.०८	
२.१५.१६.३८	विषादी अवशेष विश्लेषण गरि प्रतिवेदन तयार गर्ने	२२५२२	पटक	३	०.०५	९०.००	१	०.०२	३०	१	०.०२	३	०.०५	३	०.०५	

क्र. सं.	कार्यक्रम क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	आ.ब. २०७४/७५ को								टिप्पणी			
				वार्षिक लक्ष्य		तेस्रो चौमासिक लक्ष्य		तेस्रो चौमासिक प्रगती		हालसम्मको वार्षिक प्रगती					
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित		परिमाण	भारित	
२.१५.१६.३९	विषादी आयात कर्ता संश्लेषणकर्ता र छर्कने व्यवसायीहरूको सुन्चयात्मक अन्तर्क्रिया	२२५२२	पटक	१	०.०८	१५०.००						१	०.०८		
२.१५.१६.४०	प्रकाशन (विषादीको म्यानुअल,तथ्याङ्क पुस्तिका विषादी ऐन नियम र विषादीको प्रयोग विधि)	२२५२२	पटक	१	०.१५	३००.००						१	०.१५		
२.१५.१६.५.२	विषादीको प्रयोग विधि पैठारी अनुमतीपत्र वितरण तथा प्रतिवेदन तयार गर्ने	२२५२२	पटक	३७	०.११	२१०.००	१३	०.०४	७०			१३	०.०४	३७	०.११
२.१५.१६.५.९	प्रयोगशाला सन्चालन ग्लासवेयरहरू खरिद	२२५२२	पटक	१८	०.१४	२६८.००								१८	०.१४
२.१५.१६.५.४	वार्षिक कार्यक्रम तथा तथ्याङ्क पुस्तिका प्रकाशन	२२५२२	पटक	६	०.१८	३५०.००								६	०.१८
२.१५.१६.५.१	बिरुवा स्वस्थताको प्रमाण पत्र वितरण तथा प्रतिवेदन तयार गर्ने	२२५२२	पटक	३७	०.११	२१०.००	१३	०.०४	७०			१३	०.०४	३७	०.११
२.१५.१६.५.६	कृषक सहजकर्ताद्वारा कृषक पाठशाला संचालन (पकेट क्षेत्र विस्तार)	२२५२२	पटक/संख्या	१३	०.४४	८७१.००								१३	०.४४
२.१५.१६.५.७	IPM Approach प्रदर्शन	२२५२२	पटक/संख्या	२७०	०.१४	२७०.००	१५०	०.०८	१५०			१५०	०.०८	२७०	०.१४
२.१५.१६.६६	नमुना आई.पी. एम गाँउ स्थापना	२२५२२	पटक	५	०.५१	१०००.००	१	०.१०	२००			१	०.१०	५	०.५१
२.१५.१६.६७	अभियानमुलक समस्या निदान कार्यक्रम	२२५२२	पटक	५	०.५१	१०००.००								५	०.५१

क्र. सं.	कार्यक्रम क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	आ.ब. २०७४/७५ को												टिप्पणी	
				वार्षिक लक्ष्य			तेस्रो चौमासिक लक्ष्य			तेस्रो चौमासिक प्रगती			हालसम्मको वार्षिक प्रगती				
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित	प्रगती	परिमाण	भारित	प्रगती		
२.१५.१६.६८	मानव चहलपहल हुने स्थानमा विषादीको नकारात्मक प्रभाव व्यवस्थापन संवन्धि होडिङ्ग बोर्ड स्थापना	२२५२२	पटक	१०	०.१३	२५०.००								१०	०.१३		
२.१५.१६.७.१५	बार्षिक पुस्तिका प्रकाशन	२२५२२	संख्या	१०००	०.१३	२५०.००								१०००	०.१३		
२.१५.१६.७.८	क्षेत्रिय पेट्ट म्याप अध्यावधिक	२२५२२	पटक	५	०.२६	५००.००								५	०.२६		
२.१५.१६.७.७	नियमित प्लान्ट क्लिनिक संचालन र प्रतिवेदन	२२५२२	पटक	६०	०.४६	९००.००	२०	०.१५	३००	२०	०.१५	६०	०.४६				
२.१५.१६.७.७	प्रयोगशाला निदान सेवा ल्याव रसायन तथा ग्लास वेयर खरिद	२२५२२	पटक	१५	०.२५	४९५.००	५	०.०८	१६५	५	०.०८	१५	०.२५				
२.१५.१६.७.१४	वेबसाइट निर्माण तथा संचालन	२२५२२	पटक	५	०.०५	१००.००								५	०.०५		
२.१५.१६.७.१६	विषादीको क्षेत्रिय अभिलेख तयारी र प्रतिवेदन प्रकाशन	२२५२२	पटक	५	०.०६	१२५.००								५	०.०६		
२.१५.१६.७.७२	आकासमिक बाली संरक्षण सेवा	२२५२२	पटक	१५	०.३८	७५०	६	०.१३	२५०	६	०.१३	१५	०.३८				
२.१५.१६.७.७५	आई.पि.एम. श्रोत केन्द्र संचालन कार्यविधि	२२५२२	पटक	१	०.०४	८०.००	१	०.०४	८०	१	०.०४	१	०.०४				
२.१५.१६.७.७६	उत्कृष्ट प्राविधिक र कृषक पुरस्कार कार्यविधि तयारी	२२५२२	पटक	१	०.०४	८०.००	१	०.०४	८०	१	०.०४	१	०.०४				
२.१५.१६.७.७७	RBPR प्रयोगशाला संचालन कार्यविधि परिमार्जन	२२५२२	पटक	१	०.०४	८०.००								१	०.०४		

क्र. सं.	कार्यक्रम क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	आ.ब. २०७४/७५ को												टिप्पणी
				वार्षिक लक्ष्य			तेस्रो चौमासिक लक्ष्य			तेस्रो चौमासिक प्रगती			हालसम्मको वार्षिक प्रगती			
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित	परिमाण	भारित	परिमाण	भारित	
२.१५.१६.७८	उत्कृष्ट बालीसंरक्षण प्राविधिक पहिलो दोस्रो र उत्कृष्ट कृषक सहजकर्ता पहिलो दोस्रो र सहजकर्ता पहिलो दोस्रो र सान्त्वना	२२५२२	पटक	१	०.०२	३६.००	१	०.०२	३६	१	०.०२	१	०.०२	१	०.०२	
२.१५.१६.८०	बाली संरक्षण सम्बन्धित Video documentary तयार	२२५२२	पटक	१	०.२६	५००.००						१		१	०.२६	
२.१५.१६.८१	आई. पी. एम सहजकर्ता भ्रमण	२२५२२	पटक	१	०.४६	९००.००						१		१	०.४६	
२.१५.१६.८२	शत्रुजीव मुक्त क्षेत्र सहयोग कार्यक्रम	२२५२२	पटक	२	०.३६	७००.००						२		२	०.३६	
२.१५.१६.८३	Trichoderma उत्पादनको लागि Mother culture संरक्षण	२२५२२	पटक	३	०.१०	२००.००	१	०.०४	७०	१	०.०४	३	०.०४	३	०.१०	
२.१५.१६.८४	रोग कीरा म्युजियम ब्यवस्थापन	२२५२२	पटक	३	०.१०	२००.००	१	०.०४	७०	१	०.०४	३	०.०४	३	०.१०	
२.१५.१६.८५	पत्र पत्रिका एक एम रेडियो र टेलिभिजन बाट बाली संरक्षण सम्बन्धि सन्देश मूलक सुचना प्रवाह	२२५२२	पटक	८००	०.५१	१०००.००	२७०	०.१४	३३६	२७०	०.१४	८००	०.५१	८००	०.५१	
२.१५.१६.८६	Web site अपडेट तथा संचालन	२२५२२	पटक	१	०.०३	५०.००						१		१	०.०३	
२.१५.१६.८७	भन्सार एजेन्ट र सुरक्षा कर्मी लगायत सरोकारवालाहरू संग अन्तरक्रिया तालीम	२२५२२	पटक	१०	०.२६	५००.००	१	०.०३	५०	१	०.०३	१०	०.२६	१०	०.२६	

क्र. सं.	कार्यक्रमर क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	आ.ब. २०७४/७५ को												प्रतिक्रमा		
				वार्षिक लक्ष्य				तेस्रो चौमासिक लक्ष्य				तेस्रो चौमासिक प्रगती					हालसम्मको वार्षिक प्रगती	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित	परिमाण	भारित	परिमाण	भारित		परिमाण	भारित
२.१५.१६.८८	Airport को एराइभलमा राख्ने इलेक्ट्रोनिक होडिङ बोर्ड तयारी	२२५२२	संख्या	१	०.०४	८०.००										१	०.०४	
२.१६.७.१.४	ड्राइकोर्डमा उत्पादन	२२५२१	क्विन्टल	२०६	०.१२	२४०	१००	०.०१	३०	०.०१	१००	०.०१	०.०१	०.०१	२०६	०.१२	०.१२	
२.१६.७.१.३	एन.पी.भी. उत्पादन	२२५२१	लिट्र	२०	०.१०	२००	६	०.०२	६०	०.०२	६	०.०२	०.०२	२०	०.१०	०.१०		
२.१६.७.१.५	च्याउको विउ उत्पादन	२२५२१	बोटल	४०००	०.१२	२४०	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०.००	४०००	०.१२	०.१२		
२.१६.७.१.२	ड्राइकोग्रामा रिथरिङ लाख	२२५२१	संख्या	३०	गण्ट	१२०.००	३	०.०२	६०	०.०२	३	०.०२	३०	०.०६	३०	०.०६		
२.१६.७.१.१	इन्टोमोप्याथोजेनिक निमाटोड उत्पादन आई. जे. हजार.	२२५२१	नभएको	४५००	०.०६	१२२.००	१५००	०.०२	४२	०.०२	१५००	०.०२	४५००	०.०६	४५००	०.०६		
२.१६.१.१.३९	कार्यक्रम संचालन अनुगमन तथा भ्रमण खर्च	२२६११	पटक	४	०.०१	१७०.००									४	०.०१		
२.१६.१.३.५२	रोग कीराको सर्बेक्षण भ्रमण	२२६११	पटक	३४	०.२१	४०५.००	१२	०.०७	१३५	०.०७	१२	०.०७	३४	०.२१	३४	०.२१		
२.१६.१.३.५३	अन्तर्गतका कार्यालयहरूको नियमित अनुगमन निरिक्षण	२२६११	पटक	२०	०.१२	२३८.००	६	०.०४	७९	०.०४	६	०.०४	१४	०.१२	१४	०.१२		
२.१६.१.३.५४	राष्ट्रिय विरुवा संरक्षण संगठन अन्तर्गतका कार्यक्रमहरूको अनुगमन निरिक्षण	२२६११	पटक	१९	०.१२	२२६.००	७	०.०४	७५	०.०४	७	०.०४	१९	०.०८	१९	०.०८		
२.१६.१.३.५५	विषादी अवशेष हुत विश्लेषण कार्यक्रम अनुगमन निरिक्षण	२२६११	पटक	१४	०.११	२१४.००	६	०.०४	७१	०.०४	६	०.०४	१४	०.११	१४	०.११		
२.१६.१.३.५६	आई.पी.एम कार्यक्रम अनुगमन निरिक्षण	२२६११	पटक	७९	०.४०	७९०.००	२७	०.१४	२६५	०.१४	२७	०.१४	७९	०.२६	७९	०.२६		
२.१६.१.४.९२	कार्यक्रम अनुगमन निरिक्षण र प्रतिवेदन तयारी	२२६११	पटक	११५	१.०४	२०३३.००	६९	०.३५	६७९	०.३५	६९	०.३५	११५	१.०४	११५	१.०४		
२.१६.१.५.०२	पोष्ट इन्ट्रि क्वारेन्टिन निरिक्षण गर्ने	२२६११	पटक	१५३	०.४२	८२२.००	५१	०.१४	२७२	०.१४	५१	०.१४	१५३	०.४२	१५३	०.४२		

क्र. सं.	कार्यक्रम क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	आ.ब. २०७४/७५ को												टिप्पणी	
				वार्षिक लक्ष्य				तेस्रो चौमासिक लक्ष्य				तेस्रो चौमासिक प्रगती		हालसम्मको वार्षिक प्रगती			
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित	परिमाण	भारित	परिमाण	भारित		
२.१९.१.५०४	बिरुवा स्वस्थता प्रमाणिकरण प्रकृया निरिक्षण गर्ने	२२६११	पटक	१३	०.१५	३०२.००	५	०.०५	१०१	५	०.०५	१३	०.१५	०.१५			
२.१९.१.५०६	कार्यक्षेत्र अन्तर्गत नाकाहरूमा कृषिजन्य बस्तुहरूको आयात नियत अनुगमन र निरिक्षण	२२६११	पटक	१०	०.०२	४२.००	४	०.०१	१४	४	०.०१	१०	०.०२	०.०२			
२.१९.१.६८३	जिवनाशक विषादी ब्यवसायको स्थलगत नियमन तथा अनुगमन	२२६११	पटक	४५	०.०८	१५३.००	१५	०.०३	५१	१५	०.०३	४५	०.०८	०.०८			
२.१९.२.१२१	चौमासिक प्रगति समिक्षा गोष्ठिमा सहभागिता	२२६१२	पटक	१००	०.९९	१९३६	३०	०.४९	९५१	३०	०.४९	१००	०.९९	०.९९			
२.१९.२.२	सरुवा भएर जादाको भ्रमण खर्च	२२६१२	संख्या	२	०.०२	४०						२	०.०२	०.०२			
२.१९.२.२२२	सरुवा भइ जाने कर्मचारीहरूको दै.भ्र.भ. भुक्तानी	२२६१२	संख्या	२३	०.१५	२९०						२३	०.१५	०.१५			
२.१९.२.४	समिक्षा गोष्ठिमा भाग लिने	२२६१२	पटक	२०	०.२०	४००	६	०.०७	१३३	६	०.०७	२०	०.१४	०.१४			
८.५.४.६०७	Biopesticides उत्पादन गर्ने नयाँ उद्योग स्थापनार्थ पुजिगत अनुदान (चितवन र काभ्रे)	२६४२३	संख्या	२	७.६६	१५०००											
	ख) चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा:				२८.३७	५५५५१		३.३२	६४९५		३.२६		२०.०१				
	कुल जम्मा खर्च				८९.६७	१७५५८६		२३.१४	४५३०३		२२.६२		६०.०२				
					१००	१९५८१९		२३.३९	४५८०३		२२.८७		७०.३६				
					तेस्रो चौमासिक भारित प्रगती % .												
					वार्षिक भारित प्रगती %												

क्र. सं.	कार्यक्रम / क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	आ.ब. २०७४/७५ को												एन.पि.के.
				वार्षिक लक्ष्य			तेस्रो चौमासिक लक्ष्य			तेस्रो चौमासिक प्रगती			वार्षिक प्रगती			
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित	परिमाण	भारित	परिमाण	भारित	
				२	१४.७९	१००००	२	५.९२	४०००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	
२.१२.१.१८	प्रमुख १० बालीहरूमा पेष्ट सर्भिलेन्स परामर्श सेवा	२२४११	संख्या	२	५.९२	४०००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००		
२.१२.१.१९	प्रमुख ७ जडिबुटीहरूमा पेष्ट सर्भिलेन्स परामर्श सेवा	२२४११	संख्या	२	३.७०	५०००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००		
२.१२.१.२०	प्रमुख १० बालीहरूमा १०० शत्रुजिवहरूको पेष्ट सर्भिलेन्स प्रोटोकल तयार	२२४११	पटक	४	१.४८	२०००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००		
२.१२.१.२४	Internal Quarantine Procedure and guide line तर्जुमा	२२४११	पटक	१	०.००	१५००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००		
२.१४.१.१५	शत्रुजिवहरूको परिक्षण सम्बन्धी प्रयोगशाला पहिचान तालिम	२२५११	पटक	२	०.३७	५००	२	०.७४	२	०.७४	२	०.७४	२	०.७४		
२.१५.१.८४	पेष्ट लाइब्रेरी (NPPO) सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय अध्ययन तथा अवलोकन भ्रमण	२२५१२	पटक	२	०.००	२०००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००		
२.१५.२.८७	कार्यक्रम अभिमुखिकरण पेष्ट सर्भिलेन्स प्रोटोकल अन्तरकृया प्रगती समिक्षा गोष्ठी	२२५१२	पटक	२	०.३०	४००	२	०.६०	२	०.६०	२	०.६०	२	०.६०		
	चाणु खर्च अन्तरगतका कार्यक्रमहरूको जम्मा				३१.६६	२१४००		११.७७		११.७७		११.७७		११.७७		
	कुल जम्मा				१००	६७६००		१२.६६		१२.६६		१२.६६		१२.६६		
					तेस्रो चौमासिक भारत प्रतियोगिता											
					वार्षिक भारत प्रतियोगिता											

तालिका नं.३.२.४.: राष्ट्रिय प्लान्ट क्वारेन्टाईन कार्यक्रमको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन

आयोजनागत एकमुष्ट कच्चेबारी प्रगति विवरण

बजेट तर्जुमासंग सम्बन्धित आर्थिक प्रशासन नियम २०(१) बमोजिमको फाराम

बजेट फाराम नं .६.४.१
रा.यो.आ.फा.नं .१

बजेट तर्जुमासाग सम्बन्धित आर्थिक प्रशासन नियम २० (१) बमोजिमको फाराम

आ.व. २०७४/७५

बजेट उपशीर्षक नं.: ३१२११२

मन्त्रालय: कृषि विकास मन्त्रालय

विभाग/संस्था: बाली संरक्षण निर्देशनालय

कार्यक्रम/आयोजनाको नाम: बाली संरक्षण कार्यक्रम (राष्ट्रिय प्लान्ट क्वारेन्टाईन कार्यक्रम)

स्थान : क) जिल्ला : ललितपुर

यस अवधिको बजेट रु

क) आन्तरीक : १) नेपाल सरकार.

२) स्थानीय निकाय संस्था

३) जनसहभागिता :

ख) वैदेशिक : १. अनुदान २. ऋण

११) यस अवधिको कूल खर्च रु

क) आन्तरीक : १) नेपाल सरकार

२) स्थानीय निकाय संस्था

३) जनसहभागिता

ख) वैदेशिक १. ऋण रु

चौमासिकरवार्षिक बजेटको तुलनामा खर्च प्रतिशत

शुरुदेखि यस अवधिसम्मको खर्च प्रतिशत(कुल लागतको तुलनामा)

वितेको समय प्रतिशतमा (कुल अवधिको)

३. दातु संस्था :

क्र. सं.	कार्यक्रम / क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	लक्ष्य			तृतीय चौमासिक			तृतीय चौमासिक			वार्षिक			
				वार्षिक		लागत	लक्ष्य		बजेट	प्रगति		प्रगति	प्रगति			
				परिमाणु	भार		परिमाणु	भारित		परिमाणु	भारित		परिमाणु	भारित		
१	२	३		४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	
अ	पूँजीगत खर्च अन्तरगतका कार्यक्रमहरू															
८.४.४.५	मोटरसाइकल (मोटरसाइकल र स्कुटर)	२९४११	संख्या	१	१.७०	२.२५	०	०	०	०	०	१	१	१	१	१.७०
८.५.१.२	डेस्कटप कम्प्युटर खरिद(24 inch LED i7) (कार्यालय संचालनसंग सम्बन्धि यन्त्र उपकरण तथा मेशीन औजार)	२९५११	संख्या	१	०.७०	०.९३	०	०	०	०	०	१	१	१	१	०.७०
८.५.१.२४	ल्यापटप कम्प्युटर (i7 5th generation) खरिद (कार्यालय संचालनसंग सम्बन्धि यन्त्र उपकरण तथा मेशीन औजार)	२९५११	संख्या	१	०.७०	०.९३	०	०	०	०	०	१	१	१	१	०.७०
क	पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा				३.१०	४.११	०	०	०	०	०	३.१०	३.१०	३.१०	३.१०	३.१०
आ	चालु खर्च अन्तरगतका कार्यक्रमहरू				०.००		०	०	०	०	०	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
१.१.१.२	रा प प्रथम (स्थायी कर्मचारी)	२११११	जना	१	४.७६	६.३१	१	१.४८	१.९५	१	१.४८	१	१	१	४.७६	४.७६
१.१.१.४	रा प वित्तिय (स्थायी कर्मचारी)	२११११	जना	४	१६.३९	२१.७५	४	५.११	६.६९	४	५.११	४	४	४	१६.३९	१६.३९
१.१.१.५	रा प तृतीय (स्थायी कर्मचारी)	२११११	जना	१	३.४८	४.६२	०	१.०९	१.४३	०	१.०९	१	१	१	३.४८	३.४८

क्र. सं.	कार्यक्रम / क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	लक्ष्य			तृतीय चौमासिक			तृतीय चौमासिक			वार्षिक	
				वार्षिक			लक्ष्य			प्रगति			प्रगति	
				परिमाण	भार	लागत	परिमाण	भारित	बजेट	परिमाण	भारित	प्रगति	परिमाण	भारित
१			३	५	६	७	८	९	१०	११	१५	१६	१९	
१.१.१.६	रा प तृतीय (स्थायी कर्मचारी)	२११११	जना	१३.९४	१८.५	०	४.३४	५.६९	०	४.३४	४	१३.९४		
१.१.१.८	रा प अनं प्रथम (स्थायी कर्मचारी)	२११११	जना	२.७४	३.६३	०	०.८५	१.१२	०	०.८५	१	२.७४		
१.१.१.९	रा प अनं प्रथम (स्थायी कर्मचारी)	२११११	जना	८.३७	११.११	२	२.६०	३.४२	२	२.६०	३	८.३७		
१.१.१.२२	का स पाँचौं श्रेणी (स्थायी कर्मचारी)	२११११	जना	५.१८	६.८८	२	१.६२	२.१२	२	१.६२	२	५.१८		
१.१.१.२७	हा स चा पाँचौं श्रेणी (स्थायी कर्मचारी)	२११११	जना	२.९४	३.९	१	०.९२	१.२	१	०.९२	१	२.९४		
१.२.२.१	महंगी भत्ता	२१११३	संख्या	१.६३	२.१६	१८	०.५४	०.७२	१८	०.५४	१८	१.६३		
१.२.४.७	प्लान्ट स्वारिटाइन समितिको बैठक (बैठक भत्ता)	२१११९	पटक	०.३०	०.४	०	०.००	०	०	०.००	०	०.३०		
१.२.४.८	एस.पि.एस.कार्यान्वयन समितिको बैठक (बैठक भत्ता)	२१११९	पटक	०.३०	०.४	०	०.००	०	०	०.००	०	०.३०		
१.२.८.२	पाले पहराको लागि भत्ता (अन्य)	२१११९	जना	०.०९	०.१२	१	०.०३	०.०४	१	०.०३	१	०.०९		
१.२.८.९.४	प्रयोगशाला जोखिम भत्ता (अन्य)	२१११९	संख्या	१.६३	२.१६	२	०.५४	०.७२	२	०.५४	२	१.६३		
१.३.१.८	स्थायी कर्मचारीहरूको लागि पोशाक भत्ता (पदाधिकारी एवं निजामति कर्मचारी)	२११२१	संख्या	१.०२	१.३५	१८	१.०३	१.३५	१८	१.०३	१८	१.०२		
२.१.२.१	बिजुली महसुल	२२१११	महिना	३६०	०.३२	०.४३	१४४०	०.११	१४४०	०.११	३६०	०.३२		
२.१.३.२	जारको पिउने पानी	२२१११	बटा	३०	०.२७	०.३६	१२०	०.०९	१२०	०.०९	३०	०.२७		
२.२.१.१	टेलिफोन महसुल	२२११२	महिना	२	०.३६	०.४८	२	०.१२	२	०.१२	२	०.३६		
२.२.२.१	ईमेल इन्टरनेट वेवसाइट (ईमेल)	२२११२	महिना	१	०.९०	१.२	१	०.३०	१	०.३०	१	०.९०		
२.२.४.१	इन्टरनेट/वेवसाइट (हुलाकरकुरियर खर्च)	२२११२	महिना	७	०.०६	०.०८	२८	०.०२	२८	०.०२	७	०.०६		
२.४.१.१	मोटरसाइकलको लागि पेट्रोल (कार्यालयको इन्धन)	२२२११	लिटर	७२०	०.६०	०.७९	६	०.२०	६	०.२०	७२०	०.६०		
२.४.१.२	गाडीका लागि डिजल (कार्यालयको इन्धन)	२२२११	लिटर	२२०८	१.६७	२.२१	२	०.५५	२	०.५५	२२०८	१.६७		
२.४.१.१०	अन्य गियर आयल ब्रेक आयल (कार्यालयको इन्धन)	२२२११	लिटर	३६	०.१७	०.२३	०	०.००	०	०.००	३६	०.१७		
२.५.१.१	चार पाग्रे सवारी साधन मर्मत (सवारी साधन मर्मत)	२२२१२	संख्या	१	२.५९	३.४४	१	०.८६	१	०.८६	१	२.५९		
२.५.१.७	मेशिनरी उपकरण मर्मत (सवारी साधन मर्मत)	२२२१२	पटक	१०	०.११	०.१५	१०	०.०४	१०	०.०४	१०	०.११		

क्र. सं.	कार्यक्रम / क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	लक्ष्य			तृतीय चौमासिक			तृतीय चौमासिक			वार्षिक	
				वार्षिक			लक्ष्य			प्रगति			प्रगति	
				परिमाण	भार	लागत	परिमाण	भारित	बजेट	परिमाण	भारित	प्रगति	परिमाण	भारित
१			३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१५	१६	१९
२५.१.२२	मोटरसाइकल मर्मत (सवारी साधन मर्मत)	२२२१२	संख्या	५	०.१९	०.२५	५	०.०८	०.१	५	०.०८	५	०.१९	
२६.३.२	गाडी (वीमा सवारी साधन)	२२२१३	संख्या	२	०.२३	०.३	२	०.०८	०.१	२	०.०८	२	०.२३	
२६.३.३	मोटरसाइकल (वीमा सवारी साधन)	२२२१३	संख्या	६	०.०९	०.१२	६	०.०३	०.०४	६	०.०३	६	०.०९	
२७.१.१	कार्यालय मसलन्द सामान खर्च	२२३११	पटक	१	१.१३	१.५	१	०.३८	०.५	१	०.३८	१	१.१३	
२७.२.१	छपाइ खर्च	२२३११	पटक	७०	०.५३	०.७	१	०.१७	०.२३	१	०.१७	७०	०.५३	
२७.३.६	पत्रपत्रिका तथा पुस्तिका खरिद	२२३११	महिना	२०	०.१५	०.२	१	०.०६	०.०८	१	०.०६	२०	०.१५	
२७.५.१	विज्ञापन तथा सूचना प्रकाशन	२२३११	पटक	३	०.२३	०.३	१	०.०८	०.१	१	०.०८	३	०.२३	
२७.७.१	अरु मालसामान खर्च	२२३११	पटक	४०	०.३६	०.४८	१४	०.१२	०.१६	१४	०.१२	४०	०.३६	
२.१०.१.१२	ग्याँस रिफिल (इन्धन अन्य प्रयोजन)	२२३१४	संख्या	१३	०.१५	०.२	०	०.००	०	०	०.००	१३	०.१५	
२.१२.१.४४०	Integration study of e-phytoncertification system on the custom system -development of interface (सेवा करार)	२२४११	पटक	१	१.१३	१.५	०	०.००	०	०	०.००	१	१.१३	
२.१३.१.१	कार्यालय सहयोगी करार (व्यक्ति करार)	२२४१२	जना	१	१.४७	१.९५	१	०.४९	०.६५	१	०.४९	१	१.४७	
२.१३.१.२	सवारीचालक करार (व्यक्ति करार)	२२४१२	जना	१	१.५४	२.०४	१	०.५१	०.६८	१	०.५१	१	१.५४	
२.१३.१.१७	स्वीपर करार (व्यक्ति करार)	२२४१२	जना	१	०.१८	०.२४	१	०.०६	०.०८	१	०.०६	१	०.१८	
२.१३.२.८	इन्टरनेट लगायत इलेक्ट्रिकल सामान (कम्प्यूटर, फ्याक्स, फोटोकॉपी, प्रिन्टर) को स्याहार संभार र व्यवस्थापन (सेवा करार)	२२४१२	जना	१	०.७५	१	१	०.२५	०.३३	१	०.२५	१	०.७५	
२.१३.२.७३	इ फाइटोमा अनलाइन एप्लिकेसन सिस्टम जडान गर्ने र वेबसाइट तथा सिस्टम अद्यावधिक गर्ने (सेवा करार)	२२४१२	नमएको	३	०.७५	१	१	०.२५	०.३३	१	०.२५	३	०.७५	
२.१५.६.१४	केन्द्रीय तहको इलेक्ट्रोनिक फाइटोसेनेटरी सिस्टम म्यानेजमेन्ट तथा संचालन तालिम (प्रशिक्षण)	२२४२२	पटक	१	२.६४	३.५	०	०.००	०	०	०.००	१	२.६४	
२.१५.६.१५	क्षेत्रीय तहको इलेक्ट्रोनिक फाइटोसेनेटरी सिस्टम म्यानेजमेन्ट तथा संचालन तालिम यल तजम कउयत (प्रशिक्षण)	२२४२२	पटक	१	०.९४	१.२५	०	०.००	०	०	०.००	१	०.९४	

क्र. सं.	कार्यक्रम / क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	लक्ष्य			तृतीय चौमासिक			तृतीय चौमासिक			वार्षिक	
				बाषिक		लागत	लक्ष्य		बजेट	प्रगति		प्रगति	प्रगति	
				परिमाण	भार		परिमाण	भारित		परिमाण	भारित		परिमाण	भारित
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५
२.१५.१६.४	प्लान्ट क्वारेन्टाइन आयोजना (बाली संरक्षण)	२२५२२	नभएको	३	१.२१	१	०.९०	१.२	१	०.९०	३	१.२१	१.२१	१.२१
२.१५.१६.५.१	विरुवा स्वस्थताको प्रमाणपत्र वितरण तथा प्रतिवेदन तयार गर्ने	२२५२२	पटक	१	०.२३	१	०.०८	०.१	१	०.०८	१	०.२३	०.२३	०.२३
२.१५.१६.५.२	पैठारी अनुमति पत्र वितरण तथा प्रतिवेदन तयार गर्ने	२२५२२	पटक	१	०.२३	१	०.०८	०.१	१	०.०८	१	०.२३	०.२३	०.२३
२.१५.१६.५.४	वार्षिक कार्यक्रम तथा तथ्यांक पुस्तिका प्रकाशन	२२५२२	पटक	१	०.७५	०	०.००	०	०	०.००	१	०.७५	०.७५	०.७५
२.१५.१६.५.१३४	निर्यातयोग्य बालीहरूको पोष्ट प्रिभलेन्स अध्ययन तथा प्रोसेसिंग यूनिट र सम्बन्धित उद्योगहरूको निरीक्षण तथा अवलोकन भ्रमण (बाली संरक्षण)	२२५२२	पटक	१	३.४१	०	०.००	०	०	०.००	१	३.४१	३.४१	३.४१
२.१५.१६.१३५	वीजविजन आयात सम्बन्धि नाका तोक्ने सम्बन्धि गोष्ठी (बाली संरक्षण)	२२५२२	संख्या	१	०.७५	१	०.००	०	०	०.००	१	०.७५	०.७५	०.७५
२.१५.१६.१३६	आन्तरिक क्वारेन्टाइन नियमन निर्देशिका प्रकाशन (बाली संरक्षण)	२२५२२	पटक	१०००	०.७५	१	०.००	०	०	०.००	१०००	०.७५	०.७५	०.७५
२.१५.१६.१३७	वनसंग सरोकार राख्ने निकायहरू बीच गोष्ठी (बाली संरक्षण)	२२५२२	पटक	१	०.७५	१	०.००	०	०	०.००	१	०.७५	०.७५	०.७५
२.१५.१५.०२	पोष्ट इन्ट्री क्वारेन्टाइन निरीक्षण गर्न (अनुगमन मूल्यांकन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च)	२२६११	पटक	१२	१.५१	४	०.५०	०.६७	४	०.५०	१२	१.५१	१.५१	१.५१
२.१५.१५.०४	विरुवा स्वस्थता प्रमाणिकरण प्रक्रिया Technical audit निरीक्षण गर्ने (अनुगमन मूल्यांकन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च)	२२६११	पटक	१३	२.२८	४	०.५८	०.६६	४	०.५८	१३	२.२८	२.२८	२.२८
२.१५.२.१२१	चौमासिक प्रगति समिक्षा गोष्ठीमा सहभागिता (आन्तरिक भ्रमण)	२२६१२	पटक	१५	१.८५	५	०.६२	०.८२	५	०.६२	१५	१.८५	१.८५	१.८५
२.१५.२.२२२	सुरुवा भइ जाने कर्मचारीको दै भ्रम भुक्तानी (आन्तरिक भ्रमण)	२२६१२	संख्या	१	०.१५	०	०.००	०	०	०.००	१	०.१५	०.१५	०.१५

क्र. सं.	कार्यक्रम / क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	लक्ष्य			तृतीय चौमासिक			तृतीय चौमासिक			वार्षिक		
				प्रतिमाणा	भार	लागत	परिमाण	भारित	बजेट	परिमाण	भारित	प्रगति	परिमाण	भारित	प्रगति
१	२		३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५
२२०.२.२	कार्यालयमा दैनिक चिया खर्च तथा अतिथि सत्कार एवं जलपान (अतिथि सत्कार तथा जलपान भोज खर्च)	२२७११	पटक	२९०	०.६१	०.८१	१००	०.२०	०.२७	१००	०.२०	२९०	०.६१		
२२०.३.३	कार्यालय बैठक (अन्य विविध खर्च)	२२७११	पटक	१२	०.०९	०.१२	४	०.०३	०.०४	४	०.०३	१२	०.०९		
२२०.३.४	पूजाआजा (अन्य विविध खर्च)	२२७११	पटक	३	०.०५	०.०६	०	०.००	०	०	०.००	०.०५	०.०५		
ख	घालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा				९६.९०	१२८.५९		२७.९७	३६.७३		२७.९८	९६.९०			
	कुल जम्मा खर्च				१००.००	१३२.७०		२७.९७	३६.७३		२७.९८	१००.००			

तालिका नं.३.२.५.: आ.ब.२०७४/०७५ को वार्षिक अबधिमा प्रगति नपुगका कारणहरू

क्र सं	कार्यालय संख्या	प्रगति	प्रगति नपुगका जायज कारणहरू
		स्थिति % भारित	
बाली संरक्षण कार्यक्रम (३१२११२)			
१	वाली संरक्षण निर्देशनालय, हरिहरभवन	६७.०१	धेरैजसो कार्यालयहरूमा दरवन्दी अनुसार पदपुर्ती नभएको कारणबाट तलब भत्तामा मा खर्च कम भएको कारण सो कार्यालयहरूमा वित्तिय प्रगती कम हुन गएको छ । वाली संरक्षण निर्देशनालय तर्फको: योजना तर्जुमा गोष्ठी: माथिल्लो निकायबाट योजना तर्जुमा संबन्धि कुनै पनी निर्देशन प्राप्त नभएकोले योजना तर्जुमा गोष्ठी नगरिएको Bio fertilizer उत्पादन गर्ने नयाँ उद्योग स्थापनाको लागि पुजिगत अनुदान:जैविक विषादी उत्पादन गर्ने नयाँ उद्योग स्थापना कार्यक्रम सञ्चालनको लागी TOR तयार गरि सूचना प्रकाशन गरिएको तर कुनै पनि परामर्शदाताबाट सो कार्यक्रममा प्रस्ताव नपरेकोले उक्त कार्यक्रममा विनियोजित रकम अभ्यर्ण गरिएको क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला विराटनगर तथा हरिहरभव तर्फको: क्षेत्रीय स्तर आई पि एम समन्वयन समितिको बैठक: समन्वयन समितिका पधाधिकारीहरूलाई दिइने भत्ताको दर बढन गएकोले रकम अपुग हुनगई बैठक गर्न नसकेको चौमासिक प्रगति समिक्षा गोष्ठीमा सहभागीता: क्षेत्रीय स्तरमा चौमासिक प्रगति समिक्षा गोष्ठी नहुने भएकोले कार्यक्रममा सहभागी हुननसकएको
२	विषादी पञ्जीकरण तथा व्यवस्थापन शाखा, हरिहरभवन	८२.६३	
३	क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशाला, बिराटनगर	८१.२२	
४	क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशाला, हरिहरभवन	८०.९९	
५	क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशाला, पोखरा	७०.२३	
६	क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशाला, खजुरा, बाँके	६९.१०	
७	क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशाला, कन्चनपुर	६९.३०	
८	राष्ट्रिय प्लान्ट क्वारेन्टीन कार्यक्रम, हरिहरभवन	७१.१३	
९	क्षेत्रीय प्लान्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, काकडभिट्टा	७०.११	
१०	क्षेत्रीय प्लान्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, बिरगन्ज	७१.५२	
११	क्षेत्रीय प्लान्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, रूपन्देही	७२.२१	
१२	क्षेत्रीय प्लान्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, नेपालगन्ज	७४.१२	
१३	क्षेत्रीय प्लान्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, कन्चनपुर	७२.२३	
१४	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, बिराटनगर	७४.२१	
१५	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, भण्टाबारी, सुनसरी	७१.११	
१६	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, जलेश्वर, महोतरी	७०.५६	
१७	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, मलङ्गवा, सर्लाही	६९.६८	
१८	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, तातोपानी, सिन्धुपाल्चोक	८०.००	
१९	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, एयरपोर्ट, काठमाण्डौ	७४.८६	
२०	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, टिमुरे, रसुवा	७१.८९	
२१	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, कृष्णनगर, कपिलवस्तु	५५.३०	
२२	प्लान्ट क्वारेन्टीन उप-चेकपोष्ट, लोमानथान, मुस्ताङ्ग	४४.६८	
२३	प्लान्ट क्वारेन्टीन उप-चेकपोष्ट, भुलाघाट, बैतडी	५४.१२	

नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारवहन आयोजना प्रगति नपुगका कारणहरू

क्र सं	आयोजना / कार्यक्रमको नाम	वार्षिक भारत प्रगति स्थिति (५)	प्रगति नपुगका जायज कारणहरू
१	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारबहान आयोजना (३३०१०८)	६७.९०	SPS Labaroty भवन निर्माणको: बोलपत्र आह्वान तथा मुल्याङ्कन भइ ठेकेदारलाई निर्माणको कार्यादेश दिई निर्माण कार्य शुरु भई सकेको, बहुवर्षे अयोजना भएकोले आगामी आ.व.मा पुरा हुने । निर्माण कार्य शुरु मात्र भएकोले भुक्तानी गर्न नसकिएको हुनाले वित्तिय प्रगती कम भएको । पेष्ट लाइब्रेरी (NPPO) सम्बन्धि अन्तराष्ट्रिय अध्यन तथा अवलोकन भ्रमणस अध्यन तथा अवलोकन गर्ने स्थान छनौट भइ नसकेको तथा विश्व बैकबाट NOL प्राप्त हुन सकेकोले भारत तथा वित्तिय प्रगती हुन नसकेको । प्रमुख ७ जडिबुटिमा पेष्ट सर्भिलेन्स परामर्श सेवा र प्रमुख १० बालीमा पेष्ट सर्भिलेन्स प्रोटोकल: TOR तयार भइसकेको तर विश्व बैकबाट ल्ही प्राप्त हुन सकेकोले कार्यक्रम सम्पादनको अवस्थामा भुक्तानी हुदै गर्ने भएकोले वित्तिय प्रगती हुन नसकेको । Internal Quarantine Procedure and Guideline तर्जुमा: विश्व बैकबाट NOL प्राप्त हुन नसकेकोले भारत तथा वित्तिय प्रगती हुन नसकेको ।

३.३. आर्थिक विवरण

३.३.१ विनियोजित बजेट, निकास र खर्च विवरण

बाली संरक्षण विदेशनालय र अन्तर्गतका कार्यलयहरूको आ.व. २०७४/०७५ को कुल विनियोजित बजेट रु १८,६८,५८,००० मध्ये रु. १५,२०,३३,००० खर्च भएको थियो । यस आ.आ.ब.मा विनियोजनको तुलनामा खर्च प्रतिशत ८२.९६ प्रतिशत छ । जसको विस्तृत विवरण तालीकामा दिइएको छ ।

तालिका ३.३.१. बाली संरक्षण विदेशनालय र अन्तर्गतका कार्यलयहरूको आ.व. ०७४/७५ को विनियोजित वजेट, निकास र खर्च विवरण

आ.व. २०७४/०७५

रकम रु हजारमा

क्र सं	कार्यालयको नाम	वार्षिक पूजिगत		वार्षिक चालु		वार्षिक जम्मा		वार्षिक विनियोजनको तुलनामा खर्चको प्रतिशत	श्रेणिकृत
		बजेट	निकास / खर्च	बजेट	निकास / खर्च	बजेट	निकास / खर्च		
	बाली संरक्षण कार्यक्रम (३१२११२-३/४)								
	बाली संरक्षण कार्यक्रम नियमित								
१	बाली संरक्षण निर्देशनालय, हरिहरभवन	१५९५	१४८६	४०७८७	२४९४६	४२३८२	२६४३२	६२.३७	
२	विषादी पञ्जीकरण तथा व्यवस्थापन शाखा, हरिहरभवन	५१३	४६५	६३७२	६१०१	६८८५	६५६६	९५.३७	
३	क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला, बिराटनगर	१७८३	१७५४	८८०४	८६३८	१०५८७	१०३९२	९८.१६	
४	क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला, हरिहरभवन	७३३	६७३	८९१३	८६२६	९६४६	९२९९	९६.४०	

क्र स	कार्यालयको नाम	बार्षिक पूजिगत		बार्षिक चालु		बार्षिक जम्मा		बार्षिक विनियोजनको तुलनामा खर्चको प्रतिशत	कैफियत
		बजेट	निकास/ खर्च	बजेट	निकास/ खर्च	बजेट	निकास/ खर्च		
५	क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशाला, पोखरा	२०१६	१९५५	९३१८	९३१०	११३३४	११२६५	९९.३९	
६	क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशाला, खजुरा, बाँके	११९१	११५०	८९४६	७०२६	१०१३७	८१७६	८०.६६	
७	क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशाला, सुन्दरपुर, कन्चनपुर	१०४८	१००१	९११९	६८७५	१०१६७	७९३९	७८.०९	
८	राष्ट्रिय प्लान्ट क्वारेन्टीन कार्यक्रम, हरिहरभवन	४११	३७९	१२६०९	१११६३	१३०२०	११५४२	८८.६५	
९	क्षेत्रीय प्लान्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, काकडभिन्ना	११३५	११२५	४३६२	४९१५	५४९७	६०४०	१०९.८८	
१०	क्षेत्रीय प्लान्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, बिरगन्ज	८६२	८३०	६७९२	५२१०	७६५४	६०४०	७८.९१	
११	क्षेत्रीय प्लान्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, रूपन्देही	६९७	४९७	६९६५	५५३४	७६६२	६०३१	७८.७१	
१२	क्षेत्रीय प्लान्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, नेपालगन्ज	३८१७	३४५३	५३४८	४९२१	९१६५	८३७४	९१.३७	
१३	क्षेत्रीय प्लान्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, गड्डाचौकी, कन्चनपुर	४९९	४७२	४७३५	३९७२	५२३४	४४४४	८४.९१	
१४	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, बिराटनगर	१०५५	१०४६	५१३६	५५९६	६१९१	६६४२	१०७.२८	
१५	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, भण्डाबारी, सुनसरी	२७२	२५९	२३५६	२२६८	२६२८	२५२७	९६.१६	
१६	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, जलेश्वर, महोत्तरी	१०१५	१००५	३६७३	२६६३	४६८८	३६६८	७८.२४	
१७	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, मलङ्गवा, सर्लाही	१२१	१२१	४०२१	२५७१	४१४२	२६९२	६४.९९	
१८	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, तातोपानी, सिन्धुपाल्चोक	२३४	१२६	३८९७	१७५७	४१३१	१८८३	४५.५८	
१९	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, एयरपोर्ट, काठमाण्डौ	५९३	५९३	५५२८	४०७०	६१२१	४६६३	७६.१८	
२०	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, टिमुरे, रसुवा	२३८	२४०	२९१७	२६६८	३१५५	२९०८	९२.१७	
२१	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, कृष्णनगर, कपिलवस्तु	२४८	२४८	३४६१	२३७०	३७०९	२६१८	७०.५९	
२२	प्लान्ट क्वारेन्टीन उप-चेकपोष्ट, लोमानथान, मुस्ताङ्ग	६०	०	७२८	४८२	७८८	४८२	६१.१७	
२३	प्लान्ट क्वारेन्टीन उप-चेकपोष्ट, भुलाघाट, बैतडी	९७	९७	१८३८	१३१३	१९३५	१४१०	७२.८७	
	कार्यालयहरूको जम्मा	२०२३३	१८९७५	१६६६२५	१३२९९५	१८६८५८	१५२०३३	८२.९६	
	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारबहान आयोजना (३३०१०८)NIRTPP	४६२००	१०१८०	२१४००	९२६	६७६००	१११०६	१६.४३	

३.३.२ राजश्व विवरण

बाली संरक्षण निर्देशनालय र अन्तर्गतका कार्यालयहरूको वार्षिक राजश्व विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

क्र. सं.	कार्यालय / निर्देशनालय	राजश्व (वार्षिक)
१	बाली संरक्षण निर्देशनालय, हरिहरभवन	७९६००
२	विषादी पञ्जीकरण तथा व्यवस्थापन शाखा, हरिहरभवन	१४००९००
३	क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला, बिराटनगर	४१०००
४	क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला, हरिहरभवन	०
५	क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला, पोखरा	०
६	क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला, खजुरा, बाँके	०
७	क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला, सुन्दरपुर, कन्चनपुर	६९६४७
८	राष्ट्रिय प्लाण्ट क्वारेन्टीन कार्यक्रम, हरिहरभवन	६०७००
९	क्षेत्रीय प्लाण्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, काकडभिट्टा	६७२९००
१०	क्षेत्रीय प्लाण्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, बिरगन्ज	३०९८९००
११	क्षेत्रीय प्लाण्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, रूपन्देही	३५२९००
१२	क्षेत्रीय प्लाण्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, नेपालगन्ज	११५५०००
१३	क्षेत्रीय प्लाण्ट क्वारेन्टीन कार्यालय, गड्डाचौकी, कन्चनपुर	७३६५००
१४	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, बिराटनगर	८४३२००
१५	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, भण्टाबारी, सुनसरी	४७८००
१६	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, जलेश्वर, महोतरी	७२९५००
१७	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, मलङ्गुवा, सर्लाही	२४८४००
१८	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, तातोपानी, सिन्धुपाल्चोक	०
१९	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, एयरपोर्ट, काठमाण्डौ	१३७४००
२०	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, टिमुरे, रसुवा	१०९६००
२१	प्लान्ट क्वारेन्टीन चेकपोष्ट, कृष्णनगर, कपिलवस्तु	१२६२००
२२	प्लान्ट क्वारेन्टीन उप-चेकपोष्ट, लोमानथान, मुस्ताङ्ग	०
२३	प्लान्ट क्वारेन्टीन उप-चेकपोष्ट, भुलाघाट, बैतडी	११६००
	कार्यालयहरूको जम्मा	९८०८९४७

३.३.३ बेरुजु विवरण

बाली संरक्षण निर्देशनालय र अन्तर्गतका कार्यालयहरूको यस आ.व. मा कायम हुन आएको जम्मा बेरुजु रु १५,३६,८६८.५३ मध्ये रु १३,२०,८१४.१० फर्छोट भएको छ जुन ८५.९४ प्रतिशत हुन आउँछ र फर्छोट हुन बाँकी बेरुजु रु २,१०,४८०.४३ देखिन्छ । विभिन्न कार्यालयहरूबाट फर्छोट भएको वार्षिक बेरुजु तालिकामा दिईएको छ ।

तालिका नं. आ.व. २०७४/०७५ सम्मको कार्यालयगत वार्षिक बेरुजु विवरण

क्र. सं.	कार्यालय	अधिल्लो आ.व. सम्मको बेरुजु	यस आ.व. मा थप भएको बेरुजु	जम्मा	फर्सायोट रकम	वार्षिक बाँकी बेरुजु रु	बेरुजु फर्सायोट प्रतिशत	कैफियत
१	वाली संरक्षण निर्देशनालय	३८३९७.२	१३०२९८५.५२	१३४१३८२.७२	१२२३८५५	११७५२७.७२	९१.२४	
२	विषादी पंजिजकरण तथा व्यवस्थापन शाखा	५५७४	०	५५७४.००	०.००	०.००	०.००	
३	राष्ट्रिय फ्लाण्ट क्वारेन्टाइन कार्यक्रम, हरिहरभवन, ललितपुर	१३८०.०	४८०००	४९३८०.००	१४०००.००	३५३८०.००	२८.३५	रु १४०००/- बेरुजु फर्स मोटका लागि बैकै दाखिला
४	क्षेत्रीय फ्लाण्ट क्वारेन्टाइन कार्यालय काँकडभिट्टा	०	०	०.००	०.००	०.००		
५	क्षेत्रीय फ्लाण्ट क्वारेन्टाइन कार्यालय, पर्सा	०	०	०.००	०.००	०.००		
६	क्षेत्रीय फ्लाण्ट क्वारेन्टाइन कार्यालय रुपन्देही	५६३९.३९	०	५६३९.३९	०.००	५६३९.३९	०.००	कौसिकतोशा खानामा पनि बेरुजु शीर्षक फेला नपरेको
७	क्षेत्रीय फ्लाण्ट क्वारेन्टाइन कार्यालय, बाँके	०	०	०.००	०.००	०.००		
८	क्षेत्रीय फ्लाण्ट क्वारेन्टाइन कार्यालय, गङ्गाचौकी, कंचनपुर	०	०	०.००	०.००	०.००		
९	प्लान्ट क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट, विराटनगर, मोरंग	१७६२०.२	०	१७६२०.२३	५०००.००	१२६२०.२३	२८.३८	
१०	प्लाण्ट क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट, भण्टाबारी सुनसरी	०	०	०.००	०.००	०.००		
११	प्लाण्ट क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट, जलेश्वर, महोत्तरी	०	०	०.००	०.००	०.००		
१२	प्लाण्ट क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट, मलंगवा, सर्लाही	०	०	०.००	०.००	०.००		
१३	प्लाण्ट क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट, कृष्णनगर, कपिलवस्तु	९७७२.०	०	९७७२.००	७१७.१०	२६००.९०	७३.३८	
१४	प्लाण्ट क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट, एयरपोर्ट, काठमाडौँ	२३१९०.८८	०	२३१९०.८८	२०५८८.००	२६०२.८८	८८.७८	
१५	प्लाण्ट क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट, तातोपानी, सिन्धुपाल्चोक	७००.०	०	७००.००	७००.००	०.००	१००.००	
१६	प्लाण्ट क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट, टिमुरे, रसुवा	२८६०९.३१	०	२८६०९.३१	१५००.००	२७१०९.३१	५.२४	
१७	प्लाण्ट क्वारेन्टाइन उपचेकपोष्ट, लोमान्थांग, मुस्तांग	४८०००.०	०	४८०००.००	४८०००.००	०.००	१००.००	
१८	प्लाण्ट क्वारेन्टाइन उपचेकपोष्ट, भुलाघाट, बैतडी	७०००.०	०	७०००.००	०.००	७०००.००	०.००	
	जम्मा	१८५८८३.०१	१३५०९८५.५२	१५३६८६८.५३	१३२०८१४.१०	२१०४८०.४३	८५.९४	

३.४ मूल्याङ्कन आधारमा कार्यालयको संक्षिप्त प्रतिक्रिया

कृषि प्रधान देश नेपालमा कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गराउनु नै कृषि विकास कार्यक्रमको प्रमुख लक्ष्य हो । यो लक्ष्य प्राप्त गर्न नेपालको दीर्घकालिन कृषि योजना र तीन वर्षे अन्तरिम योजनाले समेत निर्धारण गरेको कार्यदिशा अनुरूप वर्तमान निर्वाहमुखी कृषि पेशालाई कृषि व्यवसायीकरण, विविधीकरण र अन्ततोगत्वा औद्योगीकरणमा सहयोग पुऱ्याउन वाली संरक्षण कार्यक्रमले समुच्च कृषि उत्पादनको क्षेत्रमा कृषक समुदायका उत्पादनशील बाली संरक्षण र सम्बर्द्धनका लागि अहमरूपमा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दै कार्यक्रम सञ्चालन भएका छन् । त्यसकारण नेपालको सम्वृद्ध कृषि पर्यावरणको संरक्षण र सम्वर्द्धन, जैविक विविधताको संरक्षण र सदुपयोग, स्वस्थ तथा गुणस्तरीय वाली उत्पादनको विविध पहलका लागि वैज्ञानिक प्रविधिहरूको एकिकृत प्रयोग, वाली उत्पादनका आकस्मिक समस्याहरूको उचित व्यवस्थापन र निराकरण, वाली उत्पादन प्रतिकूल वाह्य कारक तत्वहरूको आगमनमा नियन्त्रणका साथै आन्तरिक तत्वहरूको वहिर्गमन समेतमा समयोचित व्यवस्थापन गर्ने गराउने वाली संरक्षण सहयोगी कार्यक्रम सञ्चालन भएका छन् ।

आजको जटिल विश्व परिवेशमा नेपालका कृषिजन्य वस्तुहरूको बजार पहुँच सरल र सहज बनाउनका लागि उपयुक्त पूर्वाधारहरूको विकास र व्यवस्थापन पक्षमा समेत विविध कार्यक्रमहरू समावेश गरी जसलाई निरन्तरता दिन वाली संरक्षण कार्यक्रमले महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ । यसका लागि आवश्यक नीति नियमहरूको तर्जुमा परिमार्जन तथा सुधार एवं राष्ट्रिय आवश्यकतामा आधारित भौतिक तथा प्राविधिक क्षमतालाई समयानुकूल परिमार्जन र परिष्कृत गर्दै वाली संरक्षण निकायलाई सवल र सक्षम बनाउँदै लैजाने कार्यक्रम सञ्चालन गरिएका छन् । विषादीको प्रयोगमा नियमन गर्ने देखि लिएर विषादीबाट हुने नकारात्मक प्रभाववारे सचेतना फैलाउनु राष्ट्रीय स्तरमा प्रथम पटक बाली संरक्षण कार्यशाला गोष्ठी संचालन हुनु का साथै उपभोक्तालाई विषादी अवशेष रहित खाद्य उत्पादन उपभोगका लागि सर्वसुलभ बनाउने प्रकृत्यामा जिम्मेवारीसाथ लाग्ने कार्यक्रमहरू शुरु गरिएका छन् ।

कृषि नीतिले महत्व दिएको आई.पि.एम. कार्यक्रमको माध्यमबाट कृषकहरूको सामाजिक तथा प्राविधिक क्षमतामा अभिवृद्धि गरेर उनीहरूको सशक्तिकरण गरी कृषि पर्यावरणको संरक्षण, विषादी प्रयोगमा न्यूनिकरणमा जनचेतना जागरणको क्षेत्रमा अहम भूमिका खेलेको छ । देशका विभिन्न स्थानमा आई.पि.एम.श्रोत केन्द्रकोस्थापना सहित जैविक विषादी स्थानिय स्तरमैउत्पादन भै प्रयोगमा वृद्धि भएको छ । अन्तर्राष्ट्रिय परिवेशमा WTO, APPEC, Stockholm Convention का पूर्वाधारलाई राष्ट्रिय परिवेश र क्षमताको आधारमा परिवर्तित अवस्थाको विकासमा समेत ध्यान केन्द्रित गरिएका कार्यक्रम सञ्चालित भएका छन् ।

नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारवहन परियोजना (Nepal India Regional Trade and Transport Project (NIRTTP) SPS उप-आयोजना अन्तर्गत नेपालको एस.पी.एस.स्थितिलाई प्रमुख ३ व्यापार साभेदार भारत, चीन र वङ्गलादेशसंग तुलना गरी अन्तर्राष्ट्रिय बाली संरक्षण महासन्धि एवम क्षेत्रीय सन्धिहरूसंगको तुलनामा अध्ययन गरी अल्पकालिन र दीर्घकालिन कार्ययोजना सहितको अध्ययन प्रतिवेदन अन्तर्राष्ट्रिय परामर्शदाताबाट प्राप्त भएको छ । यसैगरी नेपालको भौगोलिक स्थिति, सांस्कृतिक संवन्ध र बिरुवा स्वस्थताको बिषयलाई लिएर राष्ट्रिय परामर्शदाताबाट गरिएको अध्ययनले आगामी दिनमा बिरुवा स्वस्थताको बिषयमा गर्न पर्ने बिषयलाई स्पष्ट दिशाबोध गराएको छ । यो आयोजना अन्तर्गत गरिएका सम्पुर्ण कार्यक्रमहरू नेपालको बिरुवा स्वस्थता प्रणालीको क्षेत्रमा गर्नु पर्ने क्षमता बृद्धि एवम नीतिगत, क्षमतागत र कार्यगत सुधार गरी कृषि व्यापार अभिवृद्धिका लागि निकै महत्व राख्ने प्रकृतिका छन् ।

बाली संरक्षण गोष्ठीको माध्यम वाट देशमा बाली संरक्षण तर्फ देखिएका बिषय वस्तुमा गरिएको प्रस्तुती तथा छलफल वाट बाली संरक्षण कार्यक्रम र संगठन लाई आगामी दिनमा कसरी व्यवस्थित गर्ने भन्ने मार्गर्दशन प्राप्त भएको छ ।

वार्षिक अवधिमा बाली संरक्षण निर्देशनालय र अर्न्तगतका २२ वटा कार्यालयहरूका कार्यक्रम अनुसार भए गरेका बाली संरक्षण कार्यक्रमका लक्ष र प्रगतिको अध्ययन विश्लेषण गर्दा भारत, भौतिक तथा बित्तीय प्रगति सन्तोषजनक देखिएतापनि थप तदारुकताका साथ अधि बढनुपर्ने देखिन्छ । ।

३.५. कार्यक्रम कार्यान्वयनका क्रममा देखिएका चुनौतीहरू

- तरकारी तथा फलफुलको नमुनामा विषादी अवशेष विश्लेषण गरिदा नष्ट गर्नु पर्ने किसिमको परिणाम प्राप्त भएको अवस्थामा जफत गरी नष्ट गर्न कठिनाई भएको र सुरक्षा निकायको उपस्थिती हुनु पर्नेमा सो नियमित हुन नसकेको साथै केही समय पर्खेर उपयोग गर्न सकिने किसिमको परिणाम प्राप्त हुंदा होल्ड गरेर राख्न सकिने भौतिक संरचना नभएको ।
- Quarantine Pest नियमन सम्बन्धि गतिविधि संचालन गर्न Quarantine Pest Research Unit, Reference Lab /

Referral Lab स्थापना तथा घोषना नभएकाले SPS Application मा कठिनाई भएको ।

- प्रयोगशाला क्षमतामा अभिवृद्धि गर्दै Accrediation गर्न एवं मानव संशाधनको विकास र नयाँबिरूवा संरक्षण नियमावली तयार गरी WTO को Obligation को प्रतिवद्धताहरूलाई समय सापेक्ष रूपमा लागु गर्न अन्य प्राविधिक कार्यहरूको लागि बजेट र संरचनाभित्र दक्ष जनशक्तिको अभाव रहेको ।
- आई.पि.एम. कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा अगाडी बढाउन आई.पि.एम.नीतिको अभाव खडकिएको ।
- Heat treatment, Methyl bromide fumigation को पूर्वाधार विकास भइसकेको र ISPM No.15 अनुरूप काठका प्याकेजिङ सामग्री वस्तुहरूमा प्रयोग गर्न तयारी अवस्थामा रहे तापनि IPPC को लोगो, राष्ट्रिय मापदण्डहरू र पूर्ण दक्ष जनशक्तिको अभावले काममा केही बाधा रहेको ।
- राष्ट्रिय विरूवा संरक्षण संगठनको कार्य गर्न तोकिएको बाली संरक्षण निर्देशनालयवाट सम्बन्धित सरकारी गैर सरकारी तथा अध्ययन-अनुसन्धान संस्थाहरू विच समन्वय गरि PRA, PFA तथा सर्भे सर्भेलेन्सवाट प्राप्त Pest Status सम्बन्धि Data हरूको Documentation गर्ने प्रणालीको विकास भएमात्र प्लाण्ट क्वारेन्टिनलाई विरूवा र विरूवाजन्य उपजहरूको व्यापार सहजिकरण गर्न आधार तयार हुने छ ।

३.६. भावी कार्य दिशा

- National Pest Status लाई update गर्ने र more comprehensive बनाउने ।
- Pest Management को लागि Safety Measures को Assurance गराउने ।
- बिषादीको सुरक्षित प्रयोग गर्ने गराउने ।
- विषादी न्युनिकरण गर्नको लागि हाल एक स्थानमा रहेको विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण प्रयोगशालालाई देशका अन्य ६ प्रदेशमा पनि विस्तार गर्ने ।
- राष्ट्रका बिरूवाहरूलाई विदेशी रोगकीरा भारपातहरूबाट बचाउन तथा आयातित वस्तुहरूको गुणस्तर कायम राख्नको लागि प्लाण्ट क्वारेन्टाईन सेवालालाई सक्षम एवं सुदृढ बनाउँदै लाने ।
- शत्रुजीव मुक्त कृषिजन्य उत्पादन तथा व्यापार सहजिकरणको लागि बगैचा दर्ता, भण्डारण तथा प्याकेजिङ घर निर्माण, क्वारेन्टिन रोगकीराको सर्भे सर्भेलेन्स तथा शत्रुजीव जोखिम विश्लेषणमा जोड दिई कृषिजन्य उपजको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारमा योगदान पुर्याउने ।
- क्वारेन्टिन रोगकीराको छिटो, छरितो तथा विश्वसनीय परीक्षण गर्नसक्ने गरी प्लाण्ट क्वारेन्टिन प्रयोगशालाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- प्रस्तावित व्यापारिक नाका विस्तार तथा संधियता उन्मुख देशको मागलाई सम्बोधन गर्न देशको क्षमता तथा आवश्यकताको आधारमा क्वारेन्टाईन चेकपोष्टहरू विस्तार गर्ने ।
- जैविक विषादीको प्रयोग प्रवर्द्धन गर्न आवश्यकता, औचित्यको आधारमा थप स्रोत केन्द्रहरू स्थापना गर्ने ।
- क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशालाहरूलाई स्रोतसाधन सम्पन्न बनाई आफ्नो क्षेत्रभित्रको बाली संरक्षण कार्यक्रमहरूको श्रोत केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने ।
- केन्द्रीय प्रयोगशालाको स्थापना गरी प्लाण्ट क्वारेन्टाईन तथा बाली संरक्षण सेवाको सन्दर्भ प्रयोगशाला बनाउने ।
- IPM कार्यक्रमलाई अझ बढी सशक्त रूपमा देश भरि नै संचालन गर्ने गराउने ।
- प्लाण्ट वाइज कार्यक्रमलाई साना कृषक तथा अति दुर्गम स्थानमा Plant Clinic संचालन गरी कृषकहरूलाई सेवा पुर्याउन Plant Clinic को विस्तार गर्ने ।

४.१ तरकारी तथा फलफूल बालीमा बिषादी अवशेष विश्लेषण

४.१.१ परिचय:

आज हाम्रो कृषि व्यवसाय व्यवसायिकरण हुँदै गएको छ । बढ्दो जनसंख्याको माग परिपूर्ती गर्ने सम्बन्धमा कृषिको व्यावसायिकरण हुनै पर्ने भएको र प्रति ईकाई क्षेत्रफलमा उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गर्नु पर्ने अवस्थामा बालीनालीमा लाग्ने रोग किरा भ्रारपात आदि बाट हुने ३८ प्रतिशतको नोक्सानी लाई कम गर्न बिषादीको प्रयोग गर्नु लाई कदापी अनुचित मान्नु सकिदैन, तापनि बिषादीहरू बिष हुन, औषधी होईनन्, अतः यसको सावधानीपूर्वक एवं सुरक्षित प्रयोग हुन जरूरी हुन्छ किनकी बिषादीको प्रयोगमा थोरै मात्रामा पनि त्रुटी हुन जान्दा, गम्भीर खालको परिणाम को खतरा हुने गर्दछ ।

नेपालमा प्रति बर्ष ३६२ मे.टन.(आ.ब. ०७०।०७१ अनुसार) खास बिषको प्रयोग खेतीपातीमा हुने गर्दछ । अन्यत्र देशको तुलनामा प्रति ईकाई जमीनमा बिषादीको प्रयोग ३९६ ग्राम खास बिष प्रति हेक्टर कमै देखिए पनि प्रति बर्ष प्रयोग हुने खास बिषको ८० प्रतिशत तरकारी तथा फलफूल बालीमा मात्र प्रयोग हुने कुरा बिभिन्न अध्ययन अनुसन्धानको आकडा पाईन्छ । यसै सन्दर्भमा नेपालमा बढ्दैगईरहेको कृषि व्यावसायिकरण र प्रति इकाई जमिनमा उत्पादन तथा उत्पादकत्व बृद्धि गर्न, बालीनालीमा लाग्ने रोग, किरा नियन्त्रण गर्नको लागि बिषादीको प्रयोग दिन प्रतिदिन बढ्दै जाने देखिन्छ । बाली नालीमा रोग किरा नियन्त्रण गर्नको लागि बिषादीको उचित एवं सुरक्षित प्रयोग गर्नुपर्ने हुन्छ । बिषादी सकभर कम प्रयोग गर्ने, प्रयोग गर्ने पर्ने अवस्थामा सहि बिषादीको छनौट सहि मात्रा र बिषादी प्रयोग पश्चात पर्खनु पर्ने समयको ख्याल गर्नु पर्ने कुरा अति महत्वपूर्ण पक्ष हुन ।हाम्रो देशमा बिषादीको प्रयोग त्यति भयावह नभए पनि बिषादीको छनौट, मात्रा र पर्खुपर्ने समय को ख्याल नगरी उपभोगको लागी फलफूल तरकारी बजारमा आपूर्ती हुँदा यसको सोभो असर आम उपभोक्ताहरूको स्वास्थ्यमा पर्न जाने हुन्छ । बिषादीको प्रयोग पश्चात बिषादीले उपचार गरेको बाली उपभोगको लागि योग्य नहुँदा सम्मको, समय, पर्खनु पर्ने समय (Waiting Period) हो । हरेक बिषादीको बाली उपचार पछि उपभोगको लागी पर्खनु पर्ने समय अलग अलग हुन्छन जुन कुरा बिषादीको लेवलमा उलेख गरिएको हुन्छ ।

बिषादीको रसायनिक बनौट अनुसार प्राकृतिकरूपमा बिषादीमा रहेको बिषालुपन समय अनुसार क्षयीकरण हुदै जान्छ । यसरी क्षयीकरण हुदै जान्दा बिषादीको अधिकतम अवशेष सहन सिमा भन्दा माथी, भएका बाली उपभोगमा प्रयोग हुनु स्वास्थ्यको लागि घातक हुन पुग्दछ यसैले बिषादीको प्रयोग भइ उत्पादन भएका बालीहरूमा बिषादीको अवशेषको मात्रा थाहा पाउनको लागी बिषादी अवशेष जाँचगर्न आवश्यक हुन्छ ।

बिषादी अवशेष जांच (Pesticide Residue Analyse)

बिषादी अवशेष जाँच गर्ने धेरै बिधिहरू हुन्छन्, जुन ठाँउ समय र आवश्यकता अनुसार आ-आफ्नै प्रकारका महत्व हुन्छन् । नेपालमा बिषादी अवशेषको परिक्षण मुख्यतया निम्न तरिका बाट गर्ने गरेको छ ।

- Gas \ Mass chromatography(GC\MC)
- Rapid Bio Assay of Pesticide (RBPR)

Gas\Mass chromatography :

यो अत्यन्त बिश्वासिलो र उच्च प्रबिधियुक्त बिधि हो । यो तरिकाबाट बिषादी अवशेष जांच गर्दा बिषादीले उपचार गरेको बालीमा कुन प्रकारको बिषादीको कति पि.पि.एम. अवशेष रहेको छ, भरपर्दोरूपमा थाहा पाउन सकिन्छ तापनि यस बिधिबाट अवशेष जांच गर्न बढी समय लाग्ने महंगो पर्ने भ्रंभटिलो भएको हुँदा तुरुन्त नतिजा बताउन गाह्रो पर्ने हुन्छ । साथै GC\MC संचालनको लागी दक्ष प्राबिधीक जनशक्तीको आवश्यकता पर्दछ ।

Rapid Bio Assay of Pesticide Residue (RBPR)

यो अत्यन्त सरल सस्तो भरपर्दो र छिटो नतिजा निकाल्न सक्ने बिधि हो । यो बिधिको बिकास तथा प्रयोग सर्वप्रथम Taiwan Agriculture Research Institute (TARI) ले गरेको हो । ताईवानमा फलफूल तथा तरकारी बालीमा बिषादीको अवशेष मापन गर्ने ३०० भन्दा बढी RBPR Station हरू रहेका छन । हाल बिश्वमा ताईवान, कोरिया, चाइना तथा मध्य अमेरिकी देशहरूमा यो बिधिको प्रयोग भइ रहेको छ ।

Acetylcholinesterase (AChE) Test

Rapid Bio Assay बिधि बिषादी अवशेषको अनुगमन गर्न तयार पारिएको सरल र सस्तो बिधी हो । यसमा प्रयोग हुने AChE खास गरिघरको *lem+ufHouse Fly (Musca Domestica)*को Brainबाट तयार गरिन्छ । यो बिधिबाट २ किसिमका बिषादी Organophosphorus (OP)/ Carbamates(Carb) समूहका बिषादीहरूलाई Detect गर्ने गरिन्छ । यी बिषादीहरू जिवीत प्राणीको नसामा असर गर्ने खालका (Neuro toxic) हुन्छन् .Organophosphorus/Carbamates समूहका बिषादीले जिवीत प्राणीमा रहेको Acetylcholinesterase (AChE) को कार्यलाई अवरुद्ध (Inhibit) गर्ने गर्दछ । यसकारण फलफूल तथा तरकारी बालीमा अवशेषकोरूपमा रहेको बिषादीले AChE को कार्यलाई गर्ने अवरुद्ध प्रतिशत (inhibition percent) लाई ४९२ न्यानो मिटर (nm) wavelength को Spectrophotometer मा Taiwan Agriculture Research Institute (TARI)ले तयार गरेको Program pack को सहयताबाट मापन गरिन्छ । यहि Inhibition Percent मा आधारित भएर उपभोग गर्न मिल्ने, क्वारेण्टाईन गर्नु पर्ने वा बिसर्जन (Disposal) गर्नु पर्ने नतिजा प्राप्त हुन्छ । जसको लागि निम्न अनुसारको शुत्र प्रयोग गरिन्छ ।

$$\% \text{ Inhibition} = \frac{\text{ABS Change in Stander} - \text{Abs Change in Sample}}{\text{Abs Change in Stander}} \times 100$$

उपरोक्त शुत्रको प्रयोग भई Spectrophotometer मा देखाउने अवरुद्ध प्रतिशत (Inhibition %) लाई निम्न नतिजामा बिभक्त गरिन्छ ।

Inhibition Rate %नतिजा

०-३५	उपभोग योग्य
३५-४५	पर्खन पर्ने (Quarantine)
४५ भन्दा माथी	बिसर्जन (Dispose) गर्नु पर्ने

- आवश्यक अन्य रसायन तथा Reagent हरू :
- 5,5dithio-bis-2-nitrobenzoid acid (DTNB)
- Acetylthiocoline iodene (ATCI)
- Ethanol 95 %
- Phosphate Buffer (PBS)
- Bromine Water 1 %

Bt(Bacillus thuringiensis) test

यो रोगनाशक बिषादी (Fungicide) को अवशेष थाह पाउनको लागी प्रयोग हुने बिधि हो । यस तरिकाबाट Ethyleneb isdithiocarbamate(EBDC) रोगनाशक मान्कोजेब, मानेब,जिनेब आदी को अवशेष थाह हुन्छ । यसमा Entmopathogenic bacteria(bt) यि बिषादी संग अति सम्बन्धनसील हुने हुँदा यसको उत्पादन गरी प्रयोग गर्ने गरिन्छ ।

PY TEST Kit अनुसार परिक्षण गर्दाको Reading Res गति

- परिक्षण गरेको नमुना Blank नमुनाको रंग संग दुरुस्त मिल्न गएमा बिषादि नभएको (०)
- Blank नमुना भन्दा बढि गाढा निलो रंग (Stronger Blue Color) देखिएमा बिषादि रहेको तर खानाको लागी सुरक्षित (१) र गाढा भण्टा रंग (Deep Purple) आएमा बिषादि रहेको तर खानयोग्य (+२)
- परिक्षण गरिएको नमुनामा कुनै रंग नदेखिएमा स्वास्थ्यको लागी हानिकारक र खान अयोग्य (+३)

DTC Test Kit अनुसार नतिजा मूल्याक्तन गर्दाको Reading Result(Evaluation of the results by Dithiocarbamate)

- परिक्षण गरिएको नमुना Blank नमुना जस्तै कुनै रंग नदेखिएमा र परिवर्तन नभएमा बिषादी नभएको (०)
- परिक्षण गरिएको नमुनामा Blank नमुनाको तुलनामा गाढा निलो (Stronger blue) देखि गाढा बैजनी (Deep purple) रंगमा परिवर्तन भएमा DTC बिषादि सुरक्षित तहमा रहेको (+१,+२)

- परिक्षण गरिएको नमुना खैरो बैजनी (grayish purple) देखी हरियो (green) रंग देखा परेमा बिषादि अवशेष हानिकारक मात्रामा रहेको बुझिन्छ (+३)

४.१.२ बिषादी अवशेष द्रुत बिश्लेषण ईकाई ,कालीमाटी

नेपालमा बिषादीको दुरुपयोग भएको र बिषादीको प्रयोग पश्चात पर्यनु पर्ने समयको ख्याल नगरि, सिधै बजारमा आम उपभोक्ताको उपभोगको लागि ल्याइएको कुरा बिभिन्न संचार माध्यममा आउन थाले पछि बाली संरक्षण निर्देशनालयको अगुवाईमा नेपाल सरकारले बिषादी अवशेष द्रुत बिश्लेषण ईकाई कालीमाटी स्थित फलफूल तथा तरकारी बजारमा स्थापना गरेको छ । यो बिषादी अवशेष द्रुत बिश्लेषण ईकाईको उद्घाटन नेपाल सरकारका मुख्यसचिव श्री लिलामणी पौडेलले मिति २०७९।०३।०४ मा गर्नु भएको थियो । तरकारी तथा फलफूल बालीमा बिषादी अवशेष बिश्लेषण कार्य २०७९ साल आषाढ देखि हाल सम्म निरन्तर रूपमा संचालनमा रहेको छ । जसको विवरण निम्नानुसार देखाईएको छ -

Rapid Bioassay of Pesticide Residue Analysis(RBPRA)

4.1.2.1 YEAR WISE COMPILATION OF RAPID BIOASSAY OF PESTICIDE RESIDUE ANALYSIS RESULTS OF RBPR ANALYSIS UNIT, KALIMATI, KATHMANDU

Table 1. Month-wise RBPR analysis result of Kalimati on FY 2074/075

Months	1.Green	2.Yellow	3.Red	Grand Total
a.Shrawan	199		1	200
b.Bhadra	166			166
c.Asoj	122			122
d.Kartik	162		1	163
e.Mangsir	148			148
f.Poush	130		1	131
g.Magh	142	1		143
h.Falgun	103			103
i.Chaitra	145			145
j.Baisakh	185			185
k.Jestha	191			191
l.Asar	153			153
Grand Total	1846	1	3	1850

Table 2. District/country -wise RBPR analysis result of Kalimati on FY 2074/075

Districts/Countries	1.Green	2.Yellow	3.Red	Grand Total
A. Districts				
Banke	2			2
Bara	2			2
Bhaktapur	72	1		73
Chitwan	218			218
Dang	3			3
Dhading	432		1	433

Districts/Countries	1.Green	2.Yellow	3.Red	Grand Total
Dhankuta	1			1
Dhanusha	3			3
Dolakha	15			15
Gorkha	27			27
Jhapa	1			1
Kathmandu	139			139
Kavre	255			255
Lalitpur	24			24
Makawanpur	125		1	126
Morang	2			2
NA (Not available)	4			4
Nawalparasi	7			7
Nuwakot	70			70
Parbat	1			1
Parsa	17			17
Ramechhap	2			2
Rasuwa	1			1
Rautahat	2			2
Rupandehi	4			4
Saptari	4			4
Sarlahi	125		1	126
Sindhuli	2			2
Sindhupalchok	12			12
Siraha	3			3
Sunsari	3			3
Syangja	5			5
Tanahu	12			12
A.Subtotal	1595	1	3	1599
B. Countries				
China	4			4
India	247			247
B. Subtotal	251	0	0	251
Grandtotal	1846	1	3	1850

Table 3. Crop-wise RBPR analysis result of Kalimati on FY 2074/075

Crops	1.Green	2.Yellow	3.Red	Grand Total
1.Vegetable	1827	1	3	1831
Bakulla (Faba bean)	3			3
Barela	14			14
Bean	113		1	114
Beat root	1			1
Bitter gourd	77			77
Bottle gourd	53			53
Brinjal	161			161
Broccoli	30			30
Cabbage	42			42
Capsicum	59			59
Carrot	21			21
Cauliflower	228	1		229
Celery	1			1
Chamsur (Cress)	1			1
Chilli	2		1	3
Chinese Sag	1			1
Coriander	2			2
Cowpea	60			60
Cucumber	165			165
Ghue Simi	1			1
Iskus	10			10
Jukeni	13			13
Lettuce	1			1
Machhe Chilli	3			3
Niuro	2			2
Okra	121		1	122
Onion	1			1
Pea	36			36
Pharsi ko Munta	3			3
Pointed gourd	53			53
Potato	86			86
Pumpkin	53			53
Radish	26			26
Rayosag (BLM)	8			8

Crops	1.Green	2.Yellow	3.Red	Grand Total
Snake gourd	17			17
Sponge gourd	66			66
Tomato	293			293
2.Fruit	18			18
Apple	4			4
Banana	2			2
Mandarin	3			3
Mango	3			3
Orange	3			3
Papaya	1			1
Sweet Orange	1			1
Water Melon	1			1
3.Other	1			1
Coffee	1			1
Grand Total	1846	1	3	1850

Table 4. Monitoring type -wise RBPR analysis result of Kalimati on FY 2074/075

Monitoring type	1.Green	2.Yellow	3.Red	Grand Total
Regular	1507	1	2	1510
Monitoring	110			110
Others	187			187
Naka Chhadke	42		1	43
Grand Total	1846	1	3	1850

Note:

- Only organophosphate and carbamate group of insecticide were tested in RBPR analysis.
- RBPR analysis gives only inhibition percentage from which the following result is withdrawn
 - Below 35% is edible (given in green colour)
 - 35- 45% need quarantine for few days and washing (given in yellow colour)
 - More than 45% considered as not edible in toxicological sense and needs to dispose (given in red colour)
- NA- Not available

४.१.३. RBPR Station व्यवस्थापन

फलफूल तथा तरकारी बालीमा बिषादी को अवशेष RBPR बिधिबाट मापन गर्ने कार्य नेपाल सरकारको प्राथमिकता प्राप्त कार्यमा परेको छ । जस अनुसार बाली संरक्षण निर्देशनालयको अगुवाईमा सर्वप्रथम २०७१ सालमा कालीमाटी स्थित फलफूल तथा तरकारी बजार बिकास समितिमा यो बिषादी अवशेष द्रुत बिश्लेषण ईकाई स्थापना भई देशको अन्य ६ ठाँउमा समेत प्रयोगशाला खोली संचालनमा रहेको छ । नेपालमा उपभोक्ताको हितमा संचालन भएको यो कार्यक्रम सर्बत्रबाट प्रशंसित मात्र नभइ अति आवश्यक कार्यक्रम हो । यो कार्यक्रम आम उपभोक्ताको स्वास्थ्य संग सम्बधित रहेको हुँदा देशको ७ वटा प्रदेशमा

RBPR Station स्थापना भै सकेको छ । कार्यक्रमको प्रभावकारीताको लागि कृषकको उत्पादन थलो देखि बजारमा बिक्री गर्ने बेलामा समेत बिषादी अवशेष परिक्षण गर्ने र यस वाहेक थोक बजार ,खुद्रा बजार,सुपर मार्केट लगायत सैनिक,प्रहरी, स्कुल, अस्पताल तथा तारे होटलहरूको मेसमा फलफूल तथा तरकारी बालीमा RBPR बिधिबाट बिषादी अवशेष मापन गर्ने गरी यसको व्यवस्थापन गर्न जरूरी भइ सकेको छ । यो कार्यक्रमलाई सफल तथा प्रभावकारी बनाउनको लागि सरकारी तहमा आवश्यक नीति तथा दक्ष जनशक्तिको ब्यवस्था गरी अविलम्ब कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ । फलफुल तथा तरकारी बालीमा बिषादी को अवशेष RBPR बिधिबाट विश्लेषण गर्न बिषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण ईकाई निम्नानुसार रहेको छ -

- फलफूल तथा तरकारी बजार विकास समिति ,कालिमाटि, काठमाडौं
- उष्ण प्रदेशीय बागबानी केन्द्र,नवलपूर, सर्लाही
- कृषि उपज केन्द्र विर्तामोड, मापा
- शान्तीवाटिका कृषि बजार , पोखरा, कास्की
- कृषि उपज थोक बजार ,बुटवल रूपन्देही
- रानी तलाउ कृषि उपज केन्द्र नेपालगाँउ बाँके र
- कृषि उपज थोक बजार, अत्तरीया ,कैलाली

बिषादी कारोवारमा संलग्न महानुभावहरू (बिषादी छर्कने ब्याबसायी, आयात कर्ता, शंफ्ले षण कर्ता एवं सुद्रा बिकेता) मा बिशेष अनुरोध

- बिषादी ऐन र नियमावली बमोजिम ईजाजत पत्र लिएर मात्र बिषादीको कारोवार गर्नुहोस् ।
- नियमानुसार ईजाजत पत्र/पंजिकरण प्रमाण पत्र नबिकरण गर्नुहोस् ।
- कारोवार गर्दा पञ्जिकृत बिषादीहरूको मात्र कारोवार गर्नुहोस् ।
- आफ्नो उद्योगमा संलग्न कर्मचारी वा कामदारहरूलाई आवश्यक प्रशिक्षण दिनुहोस् ।
- बिषादी पंजिकरण तथा ब्यबस्थापन शाखाले तोकेको मापदण्ड बमोजिम बिषादी पसल तथा उद्योग ब्यबस्थित गर्नुहोस् ।
- पञ्जिकृत, सुरक्षित र प्रभावकारी बिषादीको कारोवारलाई प्राथमिकता दिनुहोस् ।
- बिषादी को सुरक्षित तरिकाले परिबहन र भण्डारण गर्नुहोस् ।
- बिषादी चलाउंदा सुरक्षात्मक पहिरनको अनिवार्य प्रयोग गर्नुहोस्/गराउनुहोस् ।
- पञ्जिकरण नभएका र प्रतिबन्धित बिषादीबारे जानाकारी राख्नुहोस् र त्यस्ता बिषादी आयात तथा बिक्रि बितरण नगर्नुहोस् ।
- बिषादी बिक्रि गर्दा नेपालीमा लेखिएको बिषादको पर्चा अनिवार्य उपलब्ध गराउनुहोस् ।

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
प्लान्ट क्वारेन्टीन एवं बिषादी व्यवस्थापन केन्द्र
हरिहरभवन

तरकारी तथा फलफूल वालीमा विषादी अवशेष विश्लेषण कार्य निरन्तर रूपमा संचालन रहेको छ । जसको विवरण निम्नानुसार देखाईएको छ:

Months	Birtamod, Jhapa			Nawalpur, Sarlahi			Pokhara, Kaski			Butwal, Rupandehi			Nepalgunj, Banke			Attariya, Kailali			Kalimati, Kathmandu			Grand total										
	G	Y	R	Total	G	Y	R	Total	G	Y	R	Total	G	Y	R	Total	G	Y	R	Total	G	Y	R	Total	G	Y	R	Total				
a.Shrawan	10			91	14	1	106	32	6		38			22	4		26	48		48	199	1	200	402	402	24	2	428				
b.Bhadra	32			75	9	1	85	45	1		46	28	1	29	16	3	1	20	33	34	166		166	395	395	15	2	412				
c.Asoj	15							45			45	21		21	16	3	1	20	42	42	122		122	261	261	3	1	265				
d.Kartik	12							48	1		60	39		39	14	3	1	18	42	42	162		162	317	317	4	13	334				
e.Mangsir	4	2	1	7				44	2	4	50	31		31	18	2	20	62		62	148		148	307	307	6	5	318				
f.Poush	20							77	2		79	45		45	20	2	22	51		51	130		130	343	343	4	1	348				
g.Magh	22			43	5		48	40	4	2	46	44		44	14	2	16	63		63	142	1	143	368	368	12	2	382				
h.Falgun	29			53	3	2	58	22	5	1	28	43		43	12	2	14	42		42	103		103	304	304	10	3	317				
i.Chaitra	43			50	3		53	56		1	57	56		59	18	2	20	59	1	60	145		145	427	427	9	2	438				
j.Baisakh	53			48	2		50	56	2		58	18		18	7	1	8	60	1	2	63	185		185	427	427	6	2	435			
k.Jestha	48			70	2		72	73	1		74	64		64	21	3	0	24	104	3	107	191		191	571	571	9	0	580			
l.Asar	79			85			85	56			56	71		71	19	1	0	20	61		61	153		153	524	524	1	0	525			
Grand Total	367	2	2	371	515	38	4	557	594	24	19	637	460	4	0	464	197	28	3	228	667	6	2	675	1846	1	3	1850	4646	103	33	4782

Sample analysis of Organophosphate and Carbamate group of insecticide residue on vegetables and fruits of RBPR Laboratories on fiscal year 2074-75 Green: Inhibition percentage below 35% : Consumable

Yellow: Inhibition percentage 35%-45%: Quarantine for few days and need to further test

Red: Inhibition percentage above 45%: Not consumable (Dispose)

४.२ विषादी प्रयोग मुक्त सप्ताह कार्यक्रम

परिचय

कृषि क्षेत्रको विविधिकरण, व्यावसायिकरण र औद्योगिकरण गरी गरीवी निवारण गर्ने राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्नको लागि मूलतः कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वको वृद्धि अनिवार्य रहेको छ । खाद्यवस्तु उत्पादन वृद्धिका साथै कृषि व्यापार वृद्धि आवश्यक भइ रहेको अवस्थामा विषादीको प्रयोग पनि आवश्यक देखिन्छ । विभिन्न वालीनालीमा वर्षेनी नोकसानी पुऱ्याउने शत्रुजीवहरू (कीरा, रोग, भारपात, मुसा, चरा आदि)वाट वाली कटानी अधि र पछि भण्डारण सम्म २०-३५ प्रतिशत हुने नोकसानीलाई कम गर्नु पनि उत्पादन वृद्धि गर्नु सरह नै हो ।

सन् १९५२ मा मलेरिया रोग नियन्त्रणको लागि मित्र्याइएको विषादी त्यस पछिका वर्षहरूमा कृषि उत्पादनको क्षेत्रमा समेत प्रयोग हुन थाले पछि यसको मात्रा प्रति वर्ष वढदै गएको देखिन्छ । अन्य देशको तुलनामा प्रति हेक्टर विषादीको प्रयोग निकै कम (३९६ ग्राम खास विष प्रति हेक्टर प्रति वर्ष) रहे पनि करिव ८५ प्रतिशत भन्दा वढि विषादी तरकारी वालीमा प्रयोग हुने गरेको पाइएको छ । गत वर्षको तथ्यांक हेर्दा नेपालमा ५७४ टन खास विष विषादी आयात भएको देखिन्छ जसमा कीटनासक १८१ टन, रोगनाशक २४७.४ टन, भारनासक १३४.२ टन र अन्य ११ टन रहेको छ । विषादीको आयातको लागि करिव ६९ करोड रूपैया गत वर्ष खर्च भएको देखिन्छ । विषादी मानव शरीरमा श्वास प्रश्वास प्रकृया, छालाको सम्पर्क तथा खानाको माध्यमवाट पस्ने गर्दछ । विषादीले विषादीको कारोवारमा संलग्न व्यक्ति, कृषकहरू तथा उपभोक्ताहरू सवैलाई नराम्रो प्रभाव पार्ने गर्दछ । महिला र केटाकेटीहरूमा यसको प्रभाव वढि पर्ने हुन्छ । विषादीको कारणले तत्काल असरको रूपमा मानवमा मुर्छा, भ्राडा पखाला, कम्पन, दृष्टी कमजोर तथा मृत्यु सम्म ल्याउछ भने दीर्घकालीन असरमा अन्धोपना, क्यान्सर, ट्यूमर, नपुसकता, वाभोपन, विकृत वच्चाको जन्म, शरीरका विभिन्न अंगहरूमा असर, नशा सम्बन्धि समस्या जस्तै पक्षघात जस्ता समस्या ल्याउने गर्दछ । संसारमा हरेक वर्ष ४ करोड मानिसमा विषादीले कतै न कतै र कुनै न कुनै रूपमा असर गरेको अनुमान गरिएको छ र विश्वमा विषादीकै कारणले वार्षिक करिव ३ लाख ५५ हजार मानिसको मृत्यु हुने जनाईएको छ ।

नेपालमा विषादीका प्रयोगमा देखिएका समस्याहरूमा पर्खुनु पर्ने अवधि ख्याल नगर्ने, वाली कटानी समयमा विषादीको प्रयोग गर्ने, विक्रि भन्दा अगाडी विषादीमा डुवाउने, विषादीको मात्रा वढाएर छर्ने, रोग कीराको पहिचान विना विषादी छर्ने, कृषि कार्य वाहेक अन्य उद्देश्यमा प्रयोग गर्ने, दर्ता नगरिएका विषादीको विक्री वितरण तथा प्रयोग, खुल्ला रूपमा विक्री वितरण, खाद्य सामग्रीको पसलमा विषादी को विक्री वितरण, प्रतिवन्धित विषादीको लुकिछिपी प्रयोग, विषादीको पकेट पुन खोली प्याकेजिङ र विक्री, विना लेवलका विषादीको प्रयोग, म्याद नाघेका विषादी प्रयोग, विषादी प्रयोग गर्दा सुरक्षित पहिरनको प्रयोग नगर्ने आदि रहेका छन् ।

खतरनाक विषादीहरू मानव स्वास्थ्य र वातावरणको लागि चुनौती रहेको छ । खतरनाक विषादी लगायतका रसायनहरू मानव स्वास्थ्य र वातावरणको ख्याल नगरी उत्पादन र प्रयोग वढिरहेको छ । विषादीहरू लक्षित समस्या समाधान गर्ने भन्दा मानव, वन्यजन्तु, पानीका श्रोत, माटो तथा हावामा समाविष्ट भइ रहेको छ । मौरी लगायत परागसेचकको संख्यामा कमी आउनाका कारण कृषि उत्पादनमा ह्रास तथा कृषि पर्यावरणमा रहेका मित्रजीवहरूको कमी आउदा र शत्रुजीवले विषादी पचाउने क्षमता विकास हुदा विभिन्न रोगकीराहरू महामारीको रूपमा आउने गरेका छन् । ओजन तहको विनासमा विषादीको भार ६ प्रतिशत रहेको तथ्यांकहरूले देखाएको छ । मानवको जीवन धान्न महत्वपूर्ण रहेको खाद्यवस्तु तथा वातावरण खतरनाक विषादीहरूको सम्पर्कवाट टाढा हुनु जरुरी देखिन्छ । स्वस्थ कृषि पर्यावरणमा खतरनाक विषादीहरू हटाई कृषि उत्पादन गर्ने र वातावरणलाई सुरक्षित राख्नु आजको आवश्यकता रहेको छ । विषादीको न्यूनतम, न्यायोचित र सुरक्षित प्रयोगका साथै विषादीवाट पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभाव न्यूनिकरण गर्ने व्यवस्थापन विधि, जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन, ऐन नियमको सबलिकरण र कार्यान्वयन पक्ष सुदृढ गराउनु र शत्रुजीवहरूको विवेकपूर्ण व्यवस्थापन कार्यमा अधि वढ्नु जरुरी छ । साथै अत्यन्त खतरनाक विषादीहरू वेचविखन तथा प्रयोगमा प्रतिवन्ध गर्ने कार्य पनि महत्वपूर्ण रहेको छ ।

सन् १९८४ को भारतको भोपालमा विषादी चुहावटको कारणवाट भएको असरले २० हजार मानवीय क्षति तथा ५ लाख भन्दा वढि घाइते भएको घटनालाई स्मरण गर्दै सन् १९९८ देखि PAN International ले डिसेम्बर ३ लाई "No Pesticide Use Day" (विषादी प्रयोग मुक्त दिन) को रूपमा विश्वव्यापी मनाउने कार्य गर्दै आएकोमा विषादीवाट हुने असरलाई अभियानको रूपमा अगाडि ल्याउन सन् २०१० देखि सप्ताहव्यापी रूपमा संचालन गर्ने थालनी भए स्वरूप नेपाल पनि यस कार्यक्रममा विगत सन् २०१३ देखि सहभागी हुदै आएको छ ।

विषादी प्रयोग मुक्त सप्ताहका लागि यस बर्ष ("Eliminating Use of Highly Hazardous Pesticides; Basis of Healthy

life and Environment ") "घातक विषादी मुक्त संसार ; स्वस्थ जीवन र पर्यावरणको आधार" भन्ने मूल नाराका साथ भव्य रूपमा मनाउन लागिएको छ ।

यी कार्यमा FAO को निरन्तर सहयोग तथा RENPAP, WTO, IPPC / APPPC को सदस्य, Stockholm, Rotterdam तथा Basel Convention पक्षधर भएवाट पनि मानव स्वास्थ्य र वातावरण सुरक्षाको लागि विभिन्न पहल नेपाल सरकार तथा अन्य संघ संस्थाहरूवाट हुदै आएको छ । अत्यन्त घातक विषादीको प्रयोगमा प्रतिवन्ध, ऐन नियमावलीलाई कडाइका साथ लागु गर्ने, आई पी एम कार्यक्रमलाई वढावा दिने, विषादीका विकल्पहरूलाई प्राथमिकता दिने, सञ्चार माध्यमहरूवाट विषादीका असरहरूवारे जानकारी दिने, विषादीको सुरक्षित प्रयोग विधि लगायतका विभिन्न कार्यक्रमहरू पनि संचालनमा आइरहेका छन । रसायनिक विषादीको न्युनीकरण गर्ने उद्देश्यले स्वास्थ्य र वातावरण अनुकूल जैविक विषादी उत्पादन एवं प्रयोगका लागि नेपालको ७ जिल्लाहरूमा सामुदायिक आई.पि.एम. श्रोत केन्द्र स्थापना गरी कृषकस्तर मै जैविक तथा वानस्पतिक विषादीको उत्पादन कार्य भइरहेको छ । आम उपभोक्तमा विषादीयुक्त तरकारी एवं फलफुल सेवनबाट हुन सक्ने जोखिम न्यूनीकरण गर्ने उद्देश्यका साथ यस निर्देशनालयले २०७१ आषाढ ४ गते देखि कालिमाटी फलफुल तथा तरकारी वजारमा र चालु आ.व. देखि देशका अन्य ६ स्थानमा विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण ईकाई स्थापना गरी विषादीको अवशेष विश्लेषण कार्य सुचारु भइसकेको छ । तलिका ४.२.१ : नेपालमा शुरुवात वर्ष देखि हाल सम्म विषादी प्रयोग मुक्त सप्ताहका नाराहरूको विवरण

सि.न	साल	नाराको नाम	अविधि
१	२०७०	"नगरौ घातक विषादीको प्रयोग ; यसले र्गछ जीवनको विजोग " Pesticides Harm Lives; Eliminate Use of Highly Hazardous Pesticides)	२०७० मार्ग १७ देखि २४ गते सम्म
२	२०७१	"घातक विषादीको प्रयोग हटाऔ; मानव स्वास्थ्य र वातावरणलाई जोगाऔ" (Save the Human Health and Environment; Eliminate Use of Highly Hazardous Pesticides)	२०७१ मार्ग १७ देखि २४ गते सम्म
३	२०७२	"घातक विषादीको प्रयोग निर्मूलिकरण गरौ; खाद्य स्वच्छता सुनिश्चित गरी मानव स्वास्थ्यको संरक्षण गरौ" (Protect Human Health by Ensuring Food Safety; Eliminate Use of Highly Hazardous Pesticides)	२०७२ पौष ८ देखि १४ गते सम्म
४	२०७३	"घातक विषादीको प्रयोग निर्मूलिकरण गरौस आफ्नो र भावी सन्ततीको रक्षा गरौ" (Protect Our Health and Future Generations; Eliminate Use of Highly Hazardous Pesticides)	२०७३ मंसिर १८ देखि २५सम्म
५	२०७४	"घातक विषादी मुक्त संसार ; स्वस्थ जीवन र पर्यावरणको आधार" ("Eliminating Use of Highly Hazardous Pesticides; Basis of Healthy life and Enviroment ")	२०७४ पौष १७ देखि २३ सम्म

४.३. नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारवहन परियोजना (Nepal India Regional Trade and Transport Project - NIRTTP) SPS अन्तर्गतका कार्यक्रम र उपलब्धि

बाणिज्य मन्त्रालय अन्तर्गत नेपालको व्यापारलाई सहजीकरण गर्न बिश्व बैंकको आर्थिक सहयोगमा संचालित लक्ष्मण आयोजना रहेको छ । यो आयोजनाले कृषि व्यापारलाई सहज गराउने एउटा महत्वपूर्ण कम्पोनेण्टको रूपमा SPS लाई पहिचान गरेको छ । कृषि तथा पशुपन्छी बिकास मन्त्रालय अन्तर्गत पर्ने बिरुवा स्वच्छताको बिषयलाई नेपालको राष्ट्रिय बिरुवा संरक्षण संगठन समेत तोकिएको प्लान्ट क्वारेन्टीन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्र (साविक बाली संरक्षण निर्देशनालय)ले SPS उप आयोजना अन्तर्गतका कार्यत्रलमहरू गर्ने जिम्मेवारी पाएको थियो । यस वर्षको कार्यक्रममा प्राविधिकहरूको तालिम संचालन कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न भएको छ । यसै गरी एस.पी.एस.ल्याव भवन २०७२ सालको भुक्तम्पबाट क्षतिग्रस्त साबिकको क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला रहेको स्थानमा निर्माण गर्न परामर्शदाताबाट भवनको बिस्तृत नक्सा तयार भई बिडिङ्ग गरी Lama Construction Company Pvt. Ltd। सँग सम्झौता भई कार्य अगाडि बढाइएको छ ।

नेपालको एस.पी.एस.स्थितिलाई प्रमुख ३ व्यापार साभेदार भारत, चीन र वङ्गलादेशसंग तुलना गरी अन्तराष्ट्रिय बाली संरक्षण

महासन्धि एवम क्षेत्रीय सन्धिहरूसंगको तुलनामा अध्ययन गरी अल्पकालिन र दीर्घकालिन कार्ययोजना सहितको अध्ययन प्रतिवेदन अन्तराष्ट्रिय परामर्शदाताबाट प्राप्त भएको छ । यसैगरी नेपालको भौगोलिक स्थिति, सांस्कृतिक संवन्ध र बिरूवा स्वस्थताको बिषयलाई लिएर राष्ट्रिय परामर्शदाताबाट गरिएको अध्ययनले आगामी दिनमा बिरूवा स्वस्थताको बिषयमा गर्न पर्ने बिषयलाई स्पष्ट दिशाबोध गराएको छ । यो आयोजना अन्तर्गत गरिएका सम्पूर्ण कार्यक्रमहरू नेपालको बिरूवा स्वस्थता प्रणालीको क्षेत्रमा गर्नु पर्ने क्षमता बृद्धि एवम नीतिगत, क्षमतागत र कार्यगत सुधार गरी कृषि व्यापार अभिवृद्धिका लागि निकै महत्त्व राख्ने प्रकृतिका छन् ।

४.४ CABI Plantwise कार्यक्रम

CABI (Centre for Agriculture Bioscience International) कृषि र वातावरणमा आएका समस्याहरूको समाधानका लागि सूचना तथा विज्ञानहरू उपलब्ध गराई कृषक वर्गमा सेवा टेवा पुराउने एक विज्ञानमा आधारित सेवामूलक अन्तराष्ट्रिय संस्था हो । यस्को मुख्य उद्देश्य खाद्य सुरक्षा, गरिवी निवारण तथा जीवनस्तर सुधारका लागि विश्वमा वालीहरूको क्षति कम गर्ने, उत्पादन वढाउने र उत्पादनको गुणस्तर सुधार्न कृषकहरूलाई क्षमतावान गराउने रहेको छ । यसको लक्ष्य तथा दिशा निर्धारण गर्न सदस्य राष्ट्रहरूको अहम भुमिका रहन्छ । हरेक सदस्य राष्ट्रहरूको संस्था संचालन, नीति निर्धारण, रणनीति तथा कार्यनीति निर्धारण तथा कार्यक्रम संचालनमा समान भुमिका रहन्छ । प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा संसारका ७० मुलुक भन्दा वढिमा आफ्नो सेवाहरू प्रदान गर्दै आएको यस संस्थाले नेपालमा पनि सन २००८ देखि नै गैह्र सरकारी संस्था मार्फत आफ्ना केही कार्यक्रम संचालन गर्दै आएकोमा हाल नेपाल सरकार संग डिसेम्बर ६, २०१३ मा CABI SouthAsia India Office संग संभौता भई Plantwise कार्यक्रम संचालन भएकोमा सन् २०१६ दिसम्बर ६ पछि पुनः ३ वर्षको लागि कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईएको छ ।

संचालित कार्यक्रमहरू -

- ४५ स्थानमा नियमित (हरेक महिनाको एक पटक) बाली उपचार शिविर संचालन: नेपाल सरकारको संगठनात्मक संरचनामा हेरफेरको कारण यस वर्ष संचालनमा कठिनाई भएको ।
- बिरूवाको स्वास्थ्य व्यवस्थापनमा संलग्न विभिन्न सरोकारवालहरूलाई संयोजन गरी कृषकका समस्या समाधानका लागि प्रकृया विकासमा सहयोग गर्न National Forum को स्थापना र बैठक संचालन ।
- विशेष गरी समस्या पहिचानका लागि देशमा रहेका वाली संरक्षण सम्वन्धि प्रयोगशालाहरूलाई पूर्ण रूपमा उपयोगमा ल्याउन सहयोग गर्ने र एग्रोभेटहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले नेपालमा रहेका Diagnostic Laboratory को Inventory तयार गर्ने ।
- प्राविधिकहरूको क्षमता अभिवृद्धि: प्लान्ट क्लिनिक मोडुल १ र २ को तालिम, Pest Management Decision Guide तथा Fact sheet तयारी संवन्धि तालिम, वाली उपचार शिवीरवाट आएका तथ्यांक व्यवस्थापन सम्वन्धि तालिम तथा वाली उपचार शिवीर अनुगमन सम्वन्धि तालिम ।
- प्लान्ट डाक्टरको लागि रोग कीरा पहिचान सम्वन्धि सहयोगी पुस्तिका छपाई ।
- Pest Management Decision Guide तथा Fact sheet तयारी ।
- Cluster Meeting संचालन : काठमाण्डौ क्लस्टर, कास्की क्लस्टर, मोरङ क्लस्टर र वाँके क्लस्टर ।
- E.Plant Clinic संचालन : plant doctor हरू लाई ४५ Tab वितरण गरी त्यस मार्फत कार्यक्रम शुरुवात गरेको ।

हाल सम्म संचालन भएका कार्यक्रमहरूवाट हाम्रा प्राविधिकहरूको क्षमता अभिवृद्धिमा महत्त्वपूर्ण भुमिका खेलेको र संचालन भएका वाली उपचार शिवीरवाट नियमित रूपमा कृषकहरूले उचित सुभावा पाउन सकेको देखिन्छ भने हाम्रो जस्तो भौगोलिक संरचना तथा सामाजिक संरचना भएको देशमा हाम्रा कृषि प्रसारमा संलग्न रहेका जिल्ला तथा सेवाकेन्द्रवाट मात्र सेवा दिन नसकिने स्थितिमा नियमित वाली उपचार शिवीरले कृषकलाई प्राविधिक सेवा दिन महत्त्वपूर्ण भुमिका खेल्न सक्ने देखिएको छ । वाली उपचार शिवीरको प्रभाव तथा माग पनि वढिरहेको देखिन्छ । नियमित वाली उपचार शिवीर संचालन पछि आएका तथ्यांकहरूलाई नियमित रूपमा Data Entry गरी राख्ने व्यवस्था पनि भएकोले रोग कीरा सर्भेक्षण कार्यमा महत्त्वपूर्ण सहयोग हुने राष्ट्रिय रूपमा रोग कीराहरूको तथ्यांक अध्यावधिक गर्न सहयोग गर्ने तथा आगामी दिनमा वाली संरक्षण सम्वन्धि नीति, कार्यक्रम तय गर्न, रोगकीरा व्यवस्थापन को लागि पूर्वानुमान गर्न सकिने वातावरण हुने देखिन्छ ।

खाद्य सुरक्षा, गरिवी निवारण तथा जीवनस्तर सुधार सम्वन्धि सेवामूलक संस्थाहरूको हाम्रो जस्तो मुलुकको लागि सहयोग

पुग्न सक्ने, वाली उपचार शिवीर मार्फत कृषकहरूलाई सही सल्लाह दिदा विषादीको प्रयोगमा कमी ल्याउन सकिने, रोग कीराहरूको तथ्यांक अध्यावधिक गर्न सहयोग हुने, प्राविधिक कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धिमा सहयोग पुग्न सक्ने तथा अन्तराष्ट्रिय संस्थासंग सम्वन्ध विस्तार तथा सुमुधुर हुन जादा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा राष्ट्रका लागि सहयोग पुग्न सक्ने देखिएको छ ।

4.5 Workshop on the management of South American Leaf Miner (Tuta absoluta)

Due to the rapid spread and significant damage by *Tuta absoluta*, PPD as a secretariat of NPPO decided to take further action for this pest. Accordingly one day workshop was organized especially for the meticulous discussion over this pest. The workshop was organized at Dhulikhel to avoid the possible disturbances from office while organized in the vicinity of office premises. After taking the breakfast & tea at 8.00 o'clock, workshop was inaugurated by the chief guest of the program, Dr. Dilli Ram Sharma, Director General of Department of Agriculture. The inauguration session was chaired by Mr. Achyut Prasad Dhakal, Program Director of Plant Protection Directorate. Mr. Ram Krishna Subedi, Senior Plant Protection Officer of Plant Protection Directorate, had welcome all the delegates participated in the workshop and highlighted the objectives of the workshop. "Organization of this workshop reflects the importance of this pest", Dr. Dilli Ram Sharma, chief guest of the program, said on his remarks. He added that the workshop would be milestone for the development of a common protocol to create a management practices and awareness among the stakeholders. He also highlighted the importance of media especially for making the relevant community alert with those types of invasive species. Professor Dr. Resham Bahadur Thapa, Entomologist and Dr. Samudra Lal Joshi, Senior Scientist (Retired) were with the responsibility of reviewers of all papers presented in the workshop. Mr. Rajiv Das Rajbhandari presented the paper on "South American Tomato Leaf Miner : A new invasive pest of Nepal" on the behalf of organizer. He highlighted through the introduction to its management practices. He also shared his experience on its possible natural enemy *Nesidiocoris tenuis* and emphasized for the further research on it. Ajaya Shree Ratna Bajracharya, Senior Scientist of Entomology Division, NARC, presented his jointly written paper on "Research efforts of Entomology Division, against tomato pest, *Tuta absoluta*." He emphasized about the major findings from on-going activities for example the comparative study in the efficacy of various pesticides against this pest. The third paper was presented by Deb Raj Adhikari, Plant Protection Officer, DADO, Kavre. He elaborated his own experience on the monitoring of *Tuta* in Kavre district, result of efficacy of different chemicals and management practices which are practiced by farmers in Kavre.

Review & Discussions

Because of the time bound, review & discussions part was done after three presentations though it was scheduled to be done after each presentation. There are many questions raised over those presentations as follow:

1. Is the *Nesidiocoris tenuis* a natural enemy of *Tuta* or Pest of the Tomato ?
2. Yes it should be thoroughly surveyed and kept on the research priority. In the experience from field observation, infestation of *Tuta* is lower where there is higher density of *Nesidiocoris tenuis*.
3. In the life cycle study of *Tuta*, there should be mentioned about the temperature and degree day? However in the presentation given, the temperature had not been mentioned?
4. There should be mentioned about the temperature and degree day? However in the presentation given, the temperature had not been mentioned?
5. Yes, off-course. The temperature has been mentioned in the original document. There is not yet the facility to measure degree day.
6. Drenching of Chlorantraniliprole: is the mode of action of this pesticide a systemic?
7. Chlorantraniliprole by its nature is contact poison. However, the drenching practice has been done in Japan and similar practice has been replicated by a Japanese volunteer working in DADO, Kavre. So it should be verified by further research.
8. The topic on the surveillance is inappropriate. Monitoring is suggested for the topic because of having the lower coverage of area.
9. Use of IPM word in a narrow sense has not been suggested. So recommended for the correction.

ToR for the Technical Committee

Short out the contradiction rose during paper presentation and give the final shape
Organize meetings whenever it needs and finalize the pamphlet/poster to be published regarding the Tuta absoluta

Finalize the Tuta absoluta management strategies to be taken from concerned stakeholder

Meeting of Technical working group

The technical working group meeting was organized on 15th of Kartik, 2074 to start the work given on the ToR provided by the workshop. The following points were held on discussion in the meeting:

- I) Review of recommendation practices provided from different institutions
- II) Review on the issues raised in the Tuta workshop on 2074/07/13 at Kavre
- III) Preparation of Tuta management practices and strategies based on the above

Participants on meeting

Mr. Rajiv Das Rajbhandari (PPD)
Mr. Ajaya Shree Ratna Bajracharya (NARC)
Dr. Ratna Kumar Jha (NPQP)
Dr. Vinod Pandit (CABI, Plantwise Program)
Mr. Shalik Ram Adhikari (PPD)
Mr. Deb Raj Adhikari (DADO, Kavre)
Mr. Lalit Shah (IDE, Nepal)

Conclusions of the meeting

- I) Finalize the Tuta management as per the following (it was developed and finalize after a meticulous discussion through email circulation among the team members)
- II) Finalize the suggestions for strategies to be taken by NPPO for the coming days as follow

Strategies of NPPO for the management of Tuta absoluta

1. Identification and prioritization of stakeholders

- The following stakeholders are identified based on the work by institution on Tuta absoluta or/and their role in Tuta absoluta management.
- Research –by NARC
- Education or/and research/thesis work – Universities (Tribhuvan University, Agriculture and Forestry University, Council for Technical Education and Vocational Training, Private colleges, other intergovernmental organizations like CABI, FAO): Educating and research work.
- Quarantine issues – National Plant Quarantine Program (NPQP)
- Extension – Government Agricultural Extension institutions (MoAD, DoA, DADOs, Municipalities and Rural municipalities)
- Extension on public sector: IGOs: CABI, I/NGOs – IDE Nepal, CEAPRED, KARITAS-Nepal etc.
- Mobilization of farmer group: Farmers Groups’ Federation & other network of organized group of farmers

2. Research should be focus on following priority by NARC

- Biological/botanical control of Tuta absoluta
 - Biological: BtK, M. anisopliae, B. bassiana
 - Botanical: Efficacy of local home made pesticides along with commercial available botanical pesticides (Azadirachtin).
- Potential Natural Enemies (NEs) of Tuta absoluta and their surveillance in Nepal.
- Biology of Tuta absoluta in different climatic conditions (degree days and threshold temperature).
- Loss assessment
- Efficacy of chemical pesticides: Suggested chemical pesticides: Chlorantraniliprole, Flubendiamide, IGR (Novaluron, Lufenuron), Emamectin benzoate, Spinosad, Abamectin etc. with consideration with mode of action developed Insecticide Resistance Action Committee (IRAC) and comparatively safe insecticides. [Suggestions: Bioassay and field experiments]

3. Regulatory and extension activities

3.1 Formation of Tuta absoluta Management Action Team

- The group suggest that it will be better to form Tuta absoluta management action team which will perform following tasks:
 - Preparation Tuta absoluta action plan
 - Coordination with different stakeholders
 - Coordination in preparation of survey protocol
 - Coordination and harmonization on Tuta absoluta survey done by various institute
 - Loss assessment
 - Coordination on record keeping and verification on Tuta absoluta detection by various authorities.
 - Tuta absoluta management in Nepal.
 - Update and review of literature on Tuta absoluta management in elsewhere in the world.
 - Prepare ecological distribution of Tuta absoluta from survey and surveillance.
 - Linkage with other stakeholders.
 - Assist in formulation of action plan, setting research priority for different stakeholders etc.
 - Public awareness programme and other extension activities

Note for surveyor: Damage symptoms and morphology of Keiferia lycopersicella are almost the same with Tuta absoluta. In general it is very difficult to differentiate among each other by people. So, it is better to have detection survey for Keiferia lycopersicella along with Tuta absoluta whether its presence in Nepal or not.

3.2 Regular activities

- Plant Clinics and trainings to the technicians and farmers
- Preparation and finalization of poster/pamphlet and distribution as the master copy so that other relevant organizations can publish themselves and delivered message would be common from all organization.
- Keep on continuous coordination with national as well as international organizations (universities, CABI, FAO etc.)

3.3 Mobilization of Plant Protection as well as Farmers organization

- IPM-FFS & other relevant activities through TITAN
- Activation of Nepal Plant Protection Society
- IPM farmer association/ community

कर्मचारी विवरण

प्लान्ट क्वारेन्टिन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्र र अन्तर्गतका कार्यालयहरूको स्वीकृत नयाँ संगठनात्मक संरचना अनुसार चालु आव. २०७५/०७६ मा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरणः

५.१ प्लान्ट क्वारेन्टिन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्र, हरिहरभवन, ललितपुर

सि. नं.	दजाँ	श्रेणी	सेवा/समूह	नाम थर	स्थायी ठेगाना	शैक्षिक योग्यता	कै
१	प्रमुख	रा.प.प्र.प्रा.	कृषि/बा.सं.	डा. डिल्ली राम शर्मा	तोलिहवा-२, कपिलबस्तु	एम.एस्सी.एजि.पी.एच.डी.	
२	ब. बा.सं.अ.	रा.प.द्वि. प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री महेशचन्द्र आचार्य	रन.पा.१, चितवन	एम.एस्सी.एजि.	PACT काज
३	ब. बा.सं.अ.	रा.प.द्वि. प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री परशुराम अधिकारी	अनामनगर, काठमाडौँ	एम.एस्सी.एजि.	
४	ब. बा.सं.अ.	रा.प.द्वि. प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री रामकृष्ण सुबेदी	बिजुवार-७, प्युठान	एम.एस्सी.एजि.	
५	ब. बा.सं.अ.	रा.प.द्वि. प्रा.	कृषि/बा.सं.	डा. रत्न कुमार भा	सातवोवाटो, ललितपुर	एम.एस्सी.एजि., पी.एच.डी.	
६	ब. बा.सं.अ.	रा.प.द्वि. प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री शालिक राम अधिकारी	तलसिभञ्ज्याङ्ग-९, स्याङ्जा	एम.एस्सी.एजि.	
७	क.प्र.अ.	रा.प.तु.प्रा	कृषि/क.प्र.	श्री देवराज भुसाल	भरतपुर १०, चितवन	एम.एस्सी.एजि.	
८	बा.सं.अ.	रा.प.तु.प्रा	कृषि/बा.सं.	श्री किरण घिमिरे	भरतपुर १, चितवन	एम.एस्सी.एजि.	
९	बा.सं.अ.	रा.प.तु.प्रा	कृषि/बा.सं.	श्री स्तुती आचार्य	दाग	एम.एस्सी.एजि.	
१०	बा.सं.अ.	रा.प.तु.प्रा	कृषि/बा.सं.	श्री सुस्धा सुवेदी	बिजुवार-७, प्युठान	एम.एस्सी.एजि.	रिक्त
११	बा.सं.अ.	रा.प.तु.प्रा	कृषि/बा.सं.	श्री			रिक्त
१२	बा.सं.अ.	रा.प.तु.प्रा	कृषि/बा.सं.				रिक्त
१३	बा.सं.अ.	रा.प.तु.प्रा	कृषि/बा.सं.				रिक्त
१४	क.अ.	रा.प.तु.प्रा	विविध				रिक्त
१५	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र	कृषि/बा.सं.	श्री हरिहर अधिकारी	गोदावरी ८, ललितपुर	टि एस.एल.सि.	
१६	प्रा.स.	रा.प.अ. प्र.	कृषि/बा.सं.	श्री गीता खड्का	प्याङ-८, रूकुम	एस.एल.सी.	अध्ययन विदा
१७	प्रा.स.	रा.प.अ. प्र.	कृषि/बा.सं.	श्री भीमसेन के.सी.			
१८	प्रा.स.	रा.प.अ. प्र.					रिक्त
१९	प्रा.स.	रा.प.अ. प्र.					रिक्त
२०	ना.सु.	रा.प.अ.प्र.	सा.प्र./प्र.	श्री शिव रेग्मी	वाग्लुग १३	एम.पी.ए.	
२१	ले.पा.	रा.प.अ.प्र.	सा.प्र./प्र.				रिक्त
२२	कम्प्युटर अपरेटर	रा.प.अ.प्र.	विविध				रिक्त
२३	खरिदार	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./प्र.	हरिश्चन्द्र घिमिरे	लामाटार-६, ललितपुर	एम.ए.	
२४	का.स.	श्रेणि विहिन	सा.प्र./प्र	श्री सुदर्शन पुरी	गोदावरी ४, ललितपुर	साधारण लेखपढ	
२५	का.स.	श्रेणि विहिन	सा.प्र./प्र	श्री चन्द्र कुमारी कुँवर	काभ्रे २	साधारण लेखपढ	
२६	का.स.	श्रेणि विहिन	सा.प्र./प्र	श्री ज्ञानबहादुर महँजन	खोखना-५ ललितपुर	सा.ले.प.	
२७	का.स.	श्रेणि विहिन	सा.प्र./प्र	श्री न्हच्छे माया महँजन	कीर्तिपुर	साधारण लेखपढ	
२८	ह. सवारी चालक	श्रेणि विहिन	ई/मेकानिकल	श्री हरिप्रसाद चालिसे	गोदावरी ८	साधारण लेखपढ	रिक्त
२९	ह. सवारी चालक	श्रेणि विहिन	ई/मेकानिकल				रिक्त

५.२ क्वारेन्टिन कार्यालय, काकडभिद्रा, भापा

सि.नं.	दर्जा	श्रेणि	सेवा/समूह	नाम थर	स्थायी ठेगाना	शैक्षिक योग्यता	कै.
१	ब.बा.सं.अ.	रा.प.द्वि.प्रा.	कृषि/बा.सं.				रिक्त
२	बा.सं.अ.	रा.प.तृ.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री सुरेश कुमार शाह			
३	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री बिनय कुमार साह	तेनुवापट्टी सिरहा	S.L.C . JTA Training	
४	खरिदार	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./प्र.	श्री मुकुन्द शिवाकोटी	मेचि न.पा. ६ भापा	B.B.S.	
५	सह लेखापाल	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./प्र.	श्री			रिक्त
६	का.स.	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प्र.	श्री जित बहादुर खड्का	मे.न.पा.१०, भापा	साधारण ले.प.	
७	का.स.	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प्र.				रिक्त

५.३ क्वारेन्टिन कार्यालय, वीरगञ्ज, पर्सा

सि.नं.	दर्जा	श्रेणि	सेवा/समूह	नाम थर	स्थायी ठेगाना	शैक्षिक योग्यता	कै.
१	ब.बा.सं.अ.	रा.प.द्वि.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री गणेश यादव			
२	बा.सं.अ.	रा.प.तृ.	कृषि/बा.सं.	श्री सत्यराम हरिजन			
३	बा.सं.अ.	रा.प.तृ.	कृषि/बा.सं.	श्री सन्तोष कुमार श्रीवास्तव			
४	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.	कृषि/बा.सं.	श्री पल्टन प्रसाद चौहान	रायपुर-९, सर्लाही	जेटिए तालिम	
५	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.	कृषि/बा.सं.	श्री दिनेश प्रसाद यादव			
६	खरिदार	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./प्र.				रिक्त
७	सह लेखापाल	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./प्र.				रिक्त
८	का.स.	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प्र.	गोविन्द प्रसाद चौधरी	विसुनपूर्वा, बारा	सा.ले.प.	
९	का.स.	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प्र.				रिक्त

५.४ क्वारेन्टिन कार्यालय, बेलहैया, रुपन्देही

सि.नं.	दर्जा	श्रेणि	सेवा/समूह	नाम थर	स्थायी ठेगाना	शैक्षिक योग्यता	कै.
१	ब.बा.सं.अ.	रा.प.द्वि.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री विष्णु प्रसाद कापले	तिलोतमा न.पा. १७, रुपन्देही	B.Sc.Ag.	
२	बा.सं.अ.	रा.प.तृ.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री बृज किशोर यादव	रंगपुर-५, कपिलवस्तु	I.Sc.Ag.	
३	बा.सं.अ.	रा.प.तृ.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री हरि प्रसाद खनाल	तिलोतमा न.पा.३, रुपन्देही	I.Sc.Ag., M.A.	
४	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री			रिक्त
५	स. लेखापाल	रा.प.अ.द्वि.प्र.	सा.प्र./प्र.				रिक्त
६	खरिदार	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./प्र.	श्री गौरा गौतम			
७	का.स.(पाँचौं)	श्रेणि विहिन	सा.प्र./प्र.				रिक्त
८	का.स.(पाँचौं)	श्रेणि विहिन	सा.प्र./प्र.				रिक्त

५.५ क्वारेन्टिन कार्यालय, नेपालगञ्ज, बाँके

सि.नं.	दर्जा	श्रेणि	सेवा/समूह	नाम थर	स्थायी ठेगाना	शैक्षिक योग्यता	कै.
१	ब.बा.सं.अ.	रा.प.द्वि.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री थम्मन बहादुर कार्की	पाल्पा	M.Sc.Ag	
२	बा.सं.अ.	रा.प.तृ.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री जमाल खाँ	पुरुषोत्तमपुर-१, कपिलवस्तु	I.Sc.Ag	
३	बा.सं.अ.	रा.प.तृ.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री दिलिप कुमार चौधरी	उदयपुर-५, कपिलवस्तु	I.Sc.Ag.	
४	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.	कृषि/बा.सं.	श्री वेद प्रसाद रेग्मी	पर्रोहा, रुपन्देही	S.L.C.	
५	स.ले.पा.	रा.प.अ.प्र.	सा.प्र./लेखा				रिक्त
६	खरिदार	रा.प.अ.द्वि.प्र.	सा.प्र.	श्री			रिक्त
७	का.स.	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प्रशासन	श्री कुष्ण चन्द्र कार्की	खजुरासखुर्द-८, बाँके	सा. लेखपठ	
८	का.स.	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प्रशासन	श्री चैतराम कोरी	पिपरा, बाँके	सा. लेखपठ	

५.६ क्वारेन्टिन कार्यालय, गड्डाचौकी, कञ्चनपुर

सि.नं.	दर्जा	श्रेणि	सेवा/समूह	नाम थर	स्थायी ठेगाना	शैक्षिक योग्यता	कै.
१	ब.बा.सं.अ.	रा.प.द्वि.प्रा.	कृषि/बा.सं.				रिक्त
२	बा.सं.अ.	रा.प.तृ.प्रा.	कृषि/बा.सं.	गजाधर जोशी			

सि.नं.	दर्जा	श्रेणि	सेवा/समूह	नाम थर	स्थायी ठेगाना	शैक्षिक योग्यता	कै.
३	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.	कृषि/बा.सं.	श्री देवराज खाती	कोटदेवल १ बझाड	S.L.C.	
४	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.	कृषि/बा.सं.	श्री धन ब. खडका	बेलडाडी २ कञ्चनपुर		
५	खरिदार	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./प्रशासन				रिक्त
६	स. लेखापाल	रा.प.अ.प्र.	सा.प्र./प्रशासन				रिक्त
७	का.स.	श्रेणीविहिन	सा.प्र./प्रशासन	बिर बहादुर अधिकारी	भी.न.पा. ९ कञ्चनपुर	८ कक्षा पास	
८	का.स.	श्रेणीविहिन	सा.प्र./प्रशा.	दल बहादुर ऐर	भलारी ७ कञ्चनपुर	६ कक्षा पास	

५.७ क्वारेन्टिन कार्यालय, विराटनगर, मोरङ

सि.नं.	दर्जा	श्रेणि	सेवा/समूह	नाम थर	स्थायी ठेगाना	शैक्षिक योग्यता	कै.
१	ब.बा.सं.अ.	रा.प.द्वि.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री अरुणकुमार धिमिरे			
२	बा.सं.अ.	रा.प.तृ.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री दिनेश यादव			
३	बा.सं.अ.	रा.प.तृ.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री			रिक्त
४	प्रा.स.	रा.प.अ.द्वि.	कृषि/बा.सं.	श्री			रिक्त
५	स.ले.पा.	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./प्रशा.	श्री हंस राज याख	धनकुटा		
६	खरिदार						
७	का.स.			श्री अरुण कुमार यादव	सप्तरी		
८	का.स.	प्रशासन	सा.प्र./प्रशा.				रिक्त

५.८ क्वारेन्टिन कार्यालय, भण्टावारी, सुनसरी

सि.नं.	दर्जा	श्रेणि	सेवा/समूह	नाम थर	स्थायी ठेगाना	शैक्षिक योग्यता	कै.
१	ब.बा.सं.अ.	रा.प.द्वि.प्रा.	कृषि/बा.सं.				रिक्त
२	बा.सं.अ.	रा.प.तृ.प्रा.	कृषि/बा.सं.	राम नारायण चौधरी			
३	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री हरिप्रसाद शाह	बेलबारी ४ मोरङ		
४	स.ले.पा.	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./प्र.	श्री मलनाथ रिमाल	बिराटनगर ४ मोरङ		
५	खरिदार	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./प्र.				रिक्त
६	का.स.	श्रेणीविहिन	सा.प्र./प्र.	श्री सोमनाथ भट्टराई	महेन्द्रनगर १ सुनसरी	Class -8	
७	का.स.	श्रेणीविहिन	सा.प्र./प्र.				रिक्त

५.९ क्वारेन्टिन कार्यालय, जलेश्वर, महोत्तरी

सि.नं.	दर्जा	श्रेणि	सेवा/समूह	नाम थर	स्थायी ठेगाना	शैक्षिक योग्यता	कै.
१	ब.बा.सं.अ.	रा.प.द्वि.प्रा.	कृषि/बा.सं.				रिक्त
२	बा.सं.अ.	रा.प.तृ.प्रा.	कृषि/बा.सं.				रिक्त
३	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.	कृषि/बा.सं.	श्री बुदुर भा	सप्तहरी	S.L.C.	
४	स. लेखापाल	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./प्रशासन				रिक्त
५	खरिदार	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./प्रशासन				रिक्त
६	का.स.	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प्रशासन	श्री खेधरु कापर	जलेश्वर ३, महोत्तरी	साधारण	
७	का.स.	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प्रशासन				रिक्त

५.१० क्वारेन्टिन कार्यालय, मलंगवा, सर्लाही

सि.नं.	दर्जा	श्रेणि	सेवामह	नाम थर	स्थायी ठेगाना	शैक्षिक योग्यता	कै.
१	ब.बा.सं.अ.	रा.प.द्वि.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री होमेन्द्र गुरमैता	रायपुर १, सप्तरी	M.Sc.Ag.	
२	बा.सं.अ.	रा.प.तृ.प्रा.	कृषि/बा.सं.	महेन्द्र मुखिया			
३	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री दिनेश कुमार सिँह			
४	खरिदार	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र.				रिक्त
५	सह लेखापाल	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./लेखा	श्री दीना दास			
६	का. सहयोगी	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प.	श्री बजेन्द्र यादव		साधारण लेखपढ	
७	का. सहयोगी	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प.				रिक्त

५.११ क्वारेन्टिन कार्यालय, तातोपानी, सिन्धुपाल्चोक

सि.नं.	दर्जा	श्रेणि	सेवा/समूह	नाम थर	स्थायी ठेगाना	शैक्षिक योग्यता	कै.
१	ब.बा.सं.अ.	रा.प.द्वि.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री			रिक्त
२	बा.सं.अ.	रा.प.तृ.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री डोमी चौधरी			
३	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.प्रा.	कृषि/बा.सं.				रिक्त
४	खरिदार	रा.प.अ.प्र.	सा.प्र.				रिक्त
५	स.ले.पा.	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./लेखा	श्री कपूर निरौला			
६	का.स.	श्रेणी वि	सा.प्र./प्र.				रिक्त
७	का.स.	श्रेणी वि	सा.प्र./प्र.				रिक्त

५.१२ क्वारेन्टिन कार्यालय, सिनामंगल, (अन्तर्राष्ट्रिय बिमानस्थल) काठमाडौं

सि.नं.	दर्जा	श्रेणि	सेवा/समूह	नाम थर	स्थायी ठेगाना	शैक्षिक योग्यता	कै.
१	ब.बा.सं.अ.	रा.प.द्वि.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री नविन शर्मा	गर्जुधारा		
२	बा.सं.अ.	रा.प.तृ.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री प्रकाश घिमिरे	रेसुगां, गुल्मी		
३	बा.सं.अ.	रा.प.तृ.प्रा.	कृषि/बा.सं.				रिक्त
४	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री देवि प्रसाद पन्त	विर्ता देउराली ६ काभ्रे	I.A.	
५	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री लक्ष्मी घर्ति			
६	खरिदार	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./प्रशासन	श्री अम्बिका राय खत्री			
७	सह लेखापाल	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./प्रशासन	श्री जानुका न्यौपाने			
८	का.सहयोगी	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प्रशासन	श्री रामबाबु कोइराला	बडहरे, सिन्धुपाल्चोक	८ कक्षा पास	
९	का.सहयोगी	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प्रशासन				रिक्त

५.१३ क्वारेन्टिन कार्यालय, केरुङ, रसुवा

सि.नं.	दर्जा	श्रेणि	सेवा/समूह	नाम थर	स्थायी ठेगाना	शैक्षिक योग्यता	कै.
१	ब.बा.सं.अ.	रा.प.द्वि.प्रा.	कृषि/बा.सं.	गोर्वधन अधिकारी			
२	बा.सं.अ.	रा.प. तृ.	कृषि/बा.सं.	राधेश्याम बरई			
३	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.	कृषि/बा.सं.	रामनरेश शाह			
४	सह लेखापाल	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./प्र.	श्री जनकराज पौडेल	कास्की	M.A.	
५	खरिदार	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./प्र.				रिक्त
६	का. सहयोगी	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प्र.				रिक्त
७	का. सहयोगी	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प्र.				रिक्त

५.१४ क्वारेन्टिन कार्यालय, कृष्णनगर, कपिलवस्तु

सि.नं.	दर्जा	श्रेणि	सेवा/समूह	नाम थर	स्थायी ठेगाना	शैक्षिक योग्यता	कै.
१	ब.बा.सं.अ.	रा.प.द्वि.प्रा.	कृषि/बा.सं.				रिक्त
२	बा.सं.अ.	रा.प.तृ.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री उमाशंकर पाठक			
३	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री त्रियुगी प्रसाद वर्मा			
४	खरिदार	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./लेखा				
५	सह लेखापाल	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./लेखा	श्री जटा शंकर पाण्डेय	डुमरा १ कपिलवस्तु		
६	का.स.	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प्र.	श्री बालजी कुर्मी	गणेशपुर ३ कपिलवस्तु	सा.ले.प.	
७	का.स.	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प्र.				रिक्त

५.१५ क्वारेन्टिन कार्यालय, भुलाघाट, बैतडी

सि.नं.	दर्जा	श्रेणि	सेवा/समूह	नाम थर	स्थायी ठेगाना	शैक्षिक योग्यता	कै.
१	वाली सं.अ.	रा.प.तृ.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री			रिक्त
२	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.	कृषि/बा.सं.	श्री कृष्ण कुमार चौधरी	सिसवनी ५, सिराहा	S.L.C.	
३	खरिदार	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र.				रिक्त
४	सह लेखापाल	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./लेखा				रिक्त
५	का.स.	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प.	श्री जनक बहादर चन्द	नागार्जुन १, बैतडी	Class 8	
६	का.स.	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प.				रिक्त

५.१६ क्वारेन्टिन कार्यालय, लोमाडथान, मुस्ताङ

सि.नं.	दर्जा	श्रेणी	सेवा/समूह	नाम थर	स्थायी ठेगाना	शैक्षिक योग्यता	कै.
१	वाली सं.अ.	रा.प.तृ.प्रा.	कृषि/बा.सं.	श्री			रिक्त
२	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.	कृषि/बा.सं.	श्री प्रकाश डाँगी			
३	सह लेखापाल	रा.प.अ.द्वि.	सा.प्र./लेखा				रिक्त
४	का.स.	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प.				रिक्त
५	का.स.	श्रेणी विहिन	सा.प्र./प.				रिक्त

सूचना

सूचना

सूचना

आम उपभोक्ताको स्वास्थ्यलाई मध्य नजर गर्दै कालीमाटी फलफूल तथा तरकारी बजारको परिसर लगायत विर्तामोड, सर्लाही, पोखरा, बुटवल, नेपालगंज तथा अतरियामा विषादी द्रुत विश्लेषण प्रयोगशाला स्थापना गरी तरकारी तथा फलफूलहरूमा मानव स्वास्थ्यमा हानी गर्ने तह सम्म विषादी छ छैन भनी जाच कार्य गरिदै आएको छ । सो जाच गर्दा हानी गर्ने तहको विषादीको मात्रा पाइएमा विषादी द्रुत विश्लेषण प्रयोगशाला कार्यविधि तथा कानून वमो जिम कारवाही हुने ब्यहोरा जानकारी गराउदछौ । तसर्थ उत्पादन गर्ने कृषक, संकलक तथा व्यापारीहरूले विषादीले मानव स्वास्थ्यमा हुने असरलाई मनन गरी यस प्रति सचेत रहन सूचित गरिन्छ । उत्पादनकर्ताले विषादी प्रयोग गरे को हो भने पर्खनु पर्ने अवधि पुरा गरेर मात्र उत्पादन बजारमा ल्याउन अनुरोध गर्दछौ । सवैले आफ्नो जिम्मेवारी इमान्दारीपूर्वक गरौ । विषादीवाट हुन सक्ने असरवाट बचौ र बचाऔ ।

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
प्लान्ट क्वारेन्टीन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्र
हरिहरभवन

बाली संरक्षण सम्बन्धि विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन नर्मस तथा कार्यविधि

हालसम्म स्विकृत भएका नर्मस तथा कार्य विधि यस प्रकार रहेको छन् । कार्यक्रम संचालन कार्यविधि तपसिलमा उल्लेख गरिए अनुसार हुनेछ ।

६.१ वार्षिक सघन आई. पि. एम. कृषक पाठशाला संचालनको नर्मस् (Norms), २०६७

(प्रथम सम्शोधन २०७४)

(नेपाल सरकार (सचिवस्तर) मिति २०७४/०८/०८ को निर्णय अनुसार स्वीकृत)

१. प्रस्तावना

नवौ योजना अवधि देखि नै सबै आवधिक योजनाहरूले वातावरण र जनस्वास्थ्यमा बाली संरक्षणमा प्रयोग हुने विषादीको प्रतिकूल असरलाई न्यून पार्न एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन कार्यक्रम लागु गर्न विशेष प्राथमिकता दिएको थियो । एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापनको साश्वत सिद्धान्त अनुरूप वातावरणीय सन्तुलन कायम राखी रोग, कीरा तथा भारपात जस्ता बाली शत्रुहरूको व्यवस्थापन प्रविधिवारे निर्णय लिन सक्ने क्षमता कृषकहरूमा विकास गर्ने उद्देश्यले एक वाली अवधिभर वा वर्ष भरी नै विभिन्न बालीहरूमा बाली अवधिभरको आई.पि.एम. कृषक पाठशाला कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने हुन्छ । उक्त कार्यक्रम मुख्य गरेर स्थलगत कृषक अन्तरकृया गोष्ठी, स्थलगत तालिम संचालन, आई. पि. एम. कृषक पाठशाला दिवस जस्ता कार्यक्रमहरू समावेश गरी सम्पन्न गर्नुपर्ने हुन्छ ।

नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय (मा.अर्थ मन्त्रीस्तर)को मिति २०६७।१।१२ को निर्णय अनुसार प्राप्त सहमति वमोजिम नेपाल सरकार, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय (सचिवस्तर)को मिति २०६७।६।१० को स्विकृत वार्षिक सघन आई.पि.एम. कृषक पाठशाला संचालनको नर्मस २०६७ अनुसार पाठशाला संचालन हुँदै आएकोमा समय सापेक्ष संशोधन हुन अनिवार्य रहेको छ ।

२. उद्देश्य

कृषिमा प्रमाणित भएका उन्नत प्रविधिहरू स्थलगत रूपमा सहभागितात्मक कृषि प्रसारको माध्यमबाट कृषि प्राविधिकहरूले कृषक हरूमा र अन्ततोगत्वा कृषकबाट कृषकहरूमा नै जानकारी तथा चेतना जगाई प्रविधि हस्तान्तरणमा कृषक स्वयंलाई आ-आफ्नो खेतबारीमा कृषि पर्यावरण विश्लेषण (Agro-Ecosystem Analysis) गराई बाली संरक्षण गर्दा दिगो रूपमा पर्यावरणलाई जोगाई कृषि उत्पादनमा वृद्धि ल्याई खाद्य सुरक्षामा सहयोग गरी कृषक स्वयंलाई दक्ष बनाउनु यस कार्यक्रमको मूल उद्देश्य रहेको छ ।

३. लक्षित वर्ग

कृषक समूह र समुदाय

४. कार्य सञ्चालन र कार्यविधि

- कृषक पाठशाला सञ्चालन गर्नु अगाडी आई.पि.एम.सहजकर्ता (IPM Facilitator) आई. पि. एम. कृषक सहजकर्ता (IPM Farmer Facilitator) जन प्रतिनिधि, सेवा केन्द्र प्रमुख, विषय विशेषज्ञ (SMS) समेत स्थलमा गई जिल्लाले निर्धारण गरेका पकेट क्षेत्रहरूमा गठन भई सकेका, पुर्नगठन गर्नुपर्ने भए सो गरी नयाँ कृषक, महिला वा मिश्रित समूहको समेत सहभागिता हुने गरी २५ जनाको कृषक समूह छनोट गर्न २ पटक अन्तरक्रिया गोष्ठी गर्ने ।
- तुलनात्मक अध्ययन तथा परिक्षणहरू सञ्चालन गर्न आवश्यक जग्गा (अन्नबालीको लागि पहाडमा ५०० वर्ग मि.तराईमा १००० वर्ग मि. र आलु/तरकारीको लागि ५०० वर्ग मि. खेत/बारीको छनोट गर्ने र कृषकहरू जम्मा भई छलफल गर्ने स्थानको निर्धारण गर्ने ।
- आई. पि. एम. तालिम प्राप्त कृषक सहजकर्ता (Farmer Facilitator) भएको जिल्लामा आई. पि. एम. कृषक पाठशाला कृषक सहजकर्ताहरूलाई करारनामा गराई जिम्मेवारी दिई सञ्चालन गराउने । तालिम प्राप्त कृषक सहजकर्ता भएको जिल्लामा मात्र यो कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

- १ वर्षभरी बढिमा ३ बालीमा, बाली अवधिभर कृषक समूहले निर्धारण गरेको हप्ताको एक दिन विहान ७ वजे देखि १२ बजे सम्म अध्ययन र तालिम सञ्चालन गर्ने ।
- हरेक बालीमा, बाली नभित्याउँदै अन्य कृषकहरूमा यस प्रविधिको विस्तार गर्ने उद्देश्य राखि आमन्त्रित पाहुना र अन्य कृषकहरूलाई अध्ययन स्थल भ्रमण, स्टल निरीक्षण, सांस्कृतिक कार्यक्रम नजर गराई कृषक दिवस मनाउँदा तथा अन्तिम वाली पछिको कृषका दिवसमा सहभागी कृषकहरूलाई प्रमाणपत्र वितरण सहितको एक समापन समारोह सञ्चालन गर्ने ।
- यस आई. पि. एम. कार्यक्रमलाई कृषक स्तरमा पुर्याई निरन्तरता र दिगो रूप दिन अर्को वर्ष देखि अनुसरण (याथिधगउ) कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने र यसको लागि कृषक र विज्ञान (बकभच ७ वअप्लअभ) कार्यक्रम, पोष्ट हार्भेष्ट प्रविधि सम्बन्धि विभिन्न कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने

५. जिम्मेवार निकाय

मुख्य जिम्मेवारी : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय/जिल्ला आई. पि. एम. समन्वय समिति
सहयोगी : क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशालाक्षेत्रीय आई. पि. एम. समन्वय समिति/बाली संरक्षण निर्देशनालय/राष्ट्रिय आई. पि. एम. समन्वय समिति

६. कार्यक्रमको सम्भाव्य प्रतिफल

- जिल्लाले निर्धारण गरेका पकेट क्षेत्रहरूमा कृषक समूह मार्फत कृषिमा उन्नत प्रविधिहरू स्थलगत रूपमा अध्ययन परिक्षणहरू राखि कृषक सहभागिता र छलफलबाट आ-आफ्नो खेतको पर्यावरणको अध्ययन गरी विषादीको प्रयोगलाई निरुत्साहित गरेर पर्यावरण प्रदुषित हुनबाट जोगाई कृषि उत्पादनमा वृद्धि ल्याउन कृषक स्वयंलाई दक्ष बनाउने ।
- यसरी विषादीको खपतमा कमी हुन पुगेको खण्डमा यसबाट भविष्यमा हुन सक्ने नकारात्मक असरबाट वातावरणलाई जोगाई विषादी आयात खर्च र स्वास्थ्य सुधार खर्चमा समेत कमी ल्याउन सकिने ।
- उत्पादन लागत घट्ने ।
- कृषकको ज्ञान र सीप बढी सशक्तिकरण हुने ।
- उत्पादन र आमदानी बढ्ने ।
- कृषक समूहहरू सक्षम भई सहकारी उन्मुख हुने ।

७. कार्यक्रमको क्षेत्र विस्तार र दिगोपनाको सम्भाव्यता

कृषि विभाग, बाली संरक्षण निर्देशनालय अन्तरगत National ipm Program जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, स्थानिय निकाय तथा गैह्रसरकारी संस्था बाट संचालित कृषक पाठशालाहरूको सकारात्मक प्रभावलाई समेत ध्यानमा राखी क्षेत्र विस्तार गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ । क्षेत्र विस्तार गर्दा पकेट क्षेत्रको आधारमा कृषक समूह मार्फत शुरुमा कृषकहरूलाई दक्ष बनाई अन्य समुदायहरूमा समेत विस्तार गर्दै लैजान सकिन्छ । स्थलगत रूपमा हुने यस्ता तालिमहरूले कृषकहरूको दक्षतामा वृद्धि ल्याउने विश्वास राखि आई. पि. एम. कृषक सहजकर्ता (IPM Farmer Farmer Facilitator) र आई. पि. एम. सहजकर्ता (IPM Facilitator) मार्फत कृषक पाठशालाहरू संचालन गर्ने गरी प्रस्ताव गरिएको छ ।

प्रस्तावित आई. पि. एम. कृषक पाठशालाहरू बाली चक्र अनुसार बार्षिक रूपमा एक वा दुई वा तीन बाली अवधीका हुन सक्ने भएकोले तथा ति पाठशालाहरू आई. पि. एम. सहजकर्ता (IPM Facilitator) वा आई. पि. एम. कृषक सहजकर्ता (IPM Farmer Facilitator) मार्फत छुट्टाछुट्टै रूपमा

संचालन हुन सक्ने भएकोले आई. पि. एम. पाठशालाहरूको नर्मसहरू पनि छुट्टाछुट्टै प्रस्ताव गरीएको छ । (बँदा नं. ८.१.६ र ८.२.६ का तालिकाहरू)

संचालित कृषक पाठशालाहरूको दिगोपनाको लागि फलोअप (याथिध(गउ) कार्यक्रमहरू कृषक र विज्ञान (बकभच बलम कअभलअभ) तथा आई. पि. एम. बजारीकरण, कृषकहरूको संजाल विकास, सहकारीकरणका कार्यक्रमहरू प्रस्ताव गरीएको छ ।

८. आई. पि. एम. कृषक पाठशालाको नर्मस, २०७४

८.१ आई. पि. एम. सहजकर्ता (IPM Facilitator) मार्फत संचालन हुने आई. पि. एम. कृषक पाठशालाहरूको नर्मस

८.१.१ वार्षिक IPM FFS संचालनको लागी पूर्व तयारी बैठक/अर्न्तकृया गोष्ठीको खर्च विवरण

क्र.स.	कृयाकलापहरू	हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.	फरक
१.	स्थलगत कृषक अन्तरकृया गोष्ठी (२ पटक) गोष्ठीमा छलफल हुने विषयहरू र आई. पी. एम. को महत्व, बाली पात्रो र आधारभुत तथ्याङ्क संकलन, समुहको महत्व, लैङ्गिक विश्लेषण, समस्या पहिचान, कार्यक्रम कार्ययोजना तयारीको लागी जम्मा खर्च रकम:			
क	पहिलो पटक अर्न्तकृया गोष्ठी गर्न ४० जना कृषक सहभागीहरूलाई चियापान रु. १०० का दरले (रु.१००-४०)	४०००		
ख	दोश्रो पटक अर्न्तकृया गोष्ठी गर्न ३० जना कृषक सहभागीहरूलाई चियापान रु. १०० का दरले (रु.१०० - ३०)	३०००	६५००	१३५००
ग	भिन्दा भिन्दै मितिमा २ पटक सम्म उल्लेखित विषयमा गोष्ठी संचालन गर्दा चाहिने रजिष्ट्रर, कपी, स्केल, डटपेन, सिसाकलम, मार्करपेन, चार्ट पेपर ४० जनाको लागि	२५००		
घ)	गोष्ठी संचालन गर्न भत्ता प्रति व्यक्ति प्रति दिन रु. ८०० का दरले २ जना आई. पी. एम सहजकर्ता/श्रोतव्यक्तीलाई २ दिनको जम्मा (२-२-रु.८००)	३२००		
च)	यातायात खर्च २ पटकको लागि दिनको रु. २०० का दरले २ जनालाई	८००		

८.१.२ पहिलो वालीका लागि IPM FFS संचालन खर्च विवरण

क्र.स.	कृयाकलापहरू	हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.	फरक
१.	पहिलो वालीको संचालनका लागि १ दिने Seasonal Planning गोष्ठी गर्न			
क)	खाजा खर्च २७ जना (२५जना कृषक र २जना सहजकर्ता) कोलागि रु.१००का दरले (२७×रु.१००)	२७००		
ख)	गोष्ठी संचालन गर्न भत्ता प्रति व्यक्ति प्रति दिन रु. ८०० का दरले २ जना आई.पी.एम सहजकर्तालाई १ दिनको जम्मा (२×८००×१)	१६००	२३५०	५७००
ग)	गोष्ठी संचालन गर्दा चाहिने रजिष्ट्रर, कपी, स्केल, डटपेन, सिसाकलम, मार्करपेन, चार्ट पेपर २५ जनाको लागि (प्रति व्यक्ति रु.४० का दरले)	१०००		
घ)	यातायात खर्च १ दिनको लागि रु २०० का दरले २ जनालाई	४००		

क्र. स.	क्याकलापहरू	हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.	फरक
२.	पहिलो वालीको लागि स्थलगत कृषक पाठशाला संचालन गर्न			
क)	२५ जना कृषक र २ जना सहजकर्ताको लागि रु. १०० का दरले १६ हप्ता सम्म चियापान खर्च (रु.१००×२७×१६)	४३२००		
ख)	पाठशाला संचालनको लागी वीड विजन, वेर्ना, कम्पोष्टमल, मलखाद, सिंचाई, बोर्ड तथा अन्य सामग्रीहरू, प्लाष्टिक ड्रम, साईन बोर्डहरू, विषादी, जैविक विषादी, सूक्ष्म खाद्य तत्वहरू, हर्मोनहरू, पेग, फ्लाईउड बोर्ड, रंगिन कलम, ब्राउन पेपर, गमला, स्केल ठूलो, पोलिथिन व्याग, रवर व्याण्ड, जाली कपडा, मार्कर पेन, कैंची, धागो, फोटोकपी पेपर, मास्किङ्ग टेप, भाइल, गम, आदिलाई बढीमा	१२,५००	४५६००	८७७००
ग)	आई.पी.एम सहजकर्ता/श्रोतव्यक्तिलाई भत्ता: २ जनालाई प्रति हप्ता रु.८००/- का दरले १६ हप्ता सम्मका लागि (२×४००×१६)	२५६००		
घ)	यातायात खर्च १६ दिन (हप्ताको एक दिन) को लागि दिनको रु. २०० का दरले २ जनालाई	६४००		
३.	पहिलो बालीमा कृषक दिवश संचालन गर्न (२ वा ३ बाली अवधी भर सम्म IPM FFS संचालन गर्ने भएमा मात्र)			
क)	आमन्त्रित जनप्रतिनिधी, जिल्लास्तरीय कार्यालय प्रमुख तथा अन्य सहभागी कृषकहरू गरी जम्मा १०० जनालाई रु. १०० का दरले चियापान खर्च	१००००		
ख)	ब्यवस्थापन खर्च स्टेज निर्माण, साउण्ड सर्भिस, कुर्चि, टेवल, भौडा, साँस्कृतिक कार्यक्रमका लागि रकम, ग्राफ पेपर, चार्ट पेपर, ध्वजापताका, निमन्त्रण कार्ड, फोटोका लागि)	१,०००	७३००	१३०००
ग)	आई.पी.एम सहजकर्ता/श्रोतव्यक्तिलाई भत्ता: २ जनालाई प्रति हप्ता रु.८००/- का दरले १ दिनको लागि (२×८००×१)	१६००		
घ)	यातायात खर्च १ दिनको लागि रु २०० का दरले २ जनालाई	४००		
४.	पहिलो बालीको प्राविधिक प्रतिवेदन तयार गर्न (२ वा ३ बाली अवधी भर सम्म IPM FFS संचालन गर्ने भएमा मात्र)			
क)	कृषक पाठशालाको प्राविधिक प्रतिवेदन तयारी, फोटोकपी, बाइन्डिङ्ग आदि (दुई प्रति)	१०००	५००	१०००

८.१.३ दोस्रो बालीका लागि IPM FFS संचालन खर्च विवरण

क्र. स.	क्याकलापहरू	हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.	फरक
१.	दोश्रो वालीको IPM FFS संचालनका लागि १ दिने Seasonal Planning गोष्ठी गर्न			
क)	खाजा खर्च २७ जना (२५ जना कृषक र २ जना सहजकर्ता) कोलागि रु.१०० का दरले (२७×रु. १००)	२७००		
ख)	गोष्ठी संचालन गर्न भत्ता प्रति व्यक्ति प्रति दिन रु. ८०० का दरले २ जना आई.पी.एम सहजकर्तालाई १ दिनको जम्मा (२×८००×१)	१६००	२३५०	५७००
ग)	गोष्ठी संचालन गर्दा चाहिने रजिष्टर, कपी, स्केल, डटपेन, सिसाकलम, मार्करपेन, चार्ट पेपर २५ जनाको लागि (प्रति व्यक्ति रु.४० का दरले)	१०००		
घ)	यातायात खर्च १ दिनको लागि रु २०० का दरले २ जनालाई (रु.२००×१×२)	४००		

२.	दोश्रो वालीको लागि स्थलगत कृषक पाठशाला संचालन गर्न			
क)	२५ जना कृषक र २ जना सहजकर्ताहरूलाई रु. १०० का दरले १३ हप्ता सम्म चियापान खर्च (रु.१००×२७×१३)	३५१००		
ख)	पाठशाला संचालनको लागी वीउ विजन, वेर्ना, कम्पोष्टमल, मलखाद, सिंचाई, बोर्ड तथा अन्य सामग्रीहरू, प्लाष्टिक ड्रम, साईन बोर्डहरू, विषादी, जैविक विषादी, सूक्ष्म खाद्य तत्वहरू, हर्मोनहरू, पेग, फ्लाईउड बोर्ड, रंगिन कलम, ब्राउन पेपर, गमला, स्केल ठूलो, पोलिथिन व्याग, रवर व्याण्ड, जाली कपडा, मार्कर पेन, कैंची, धागो, फोटोकपी पेपर, मास्किङ्ग टेप, भाइल, गम, आदिलाई बढीमा	१२,५००	३८५५०	७३६००
ग)	आई.पी.एम सहजकर्तालाई भत्ता: २ जनालाई प्रति हप्ता रु.८००/- का दरले १३ हप्ता सम्मका लागि (२×८००×१३)	२०८००		
घ)	यातायात खर्च १३ दिन (हप्ताको एक दिन) को लागि दिनको रु २०० का दरले २ जनालाई (रु.२००×१३×२)	५२००		
३.	दोश्रो बालीमा कृषक दिवश संचालन गर्न			
क)	आमन्त्रित जनप्रतिनिधी, जिल्लास्तरिय कार्यालय प्रमुख तथा अन्य सहभागी कृषकहरू गरी जम्मा १०० जनालाई रु. १०० का दरले चियापान खर्च वापत	१००००		
ख)	ब्यवस्थापन खर्च स्टेज निर्माण, साउण्ड सर्भिस, कुर्चि, टेवल, भाँडा, साँस्कृतिक कार्यक्रमका लागि रकम, ग्राफ पेपर, चार्ट पेपर, ध्वजापताका, निमन्त्रण कार्ड, फोटोका लागि)	१,०००	७३००	१३०००
ग)	आई.पी.एम सहजकर्तालाई भत्ता: २ जनालाई प्रति हप्ता रु. ८००/- का दरले १ दिनका लागि	१६००		
घ)	यातायात खर्च १ दिनको लागि रु २०० का दरले २ जनालाई (रु.२००×१×२)	४००		
४.	दोस्रो वालीको प्राविधिक प्रतिवेदन तयार गर्न			
क)	कृषक पाठशालाको प्राविधिक प्रतिवेदन तयारी, फोटोकपी, बाइन्डिङ्ग आदि (दुई प्रति)	१०००	५००	१०००

८.१.४ तेश्रो बालीका लागि IPM FFS संचालन खर्च विवरण

क्र. स.	कृयाकलापहरू	हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.	फरक
१.	तेश्रो बालीको IPM FFS संचालनका लागि १ दिने Seasonal planning गोष्ठी गर्न			
क)	खाजा खर्च २७ जना (२५ जना कृषक र २ जना सहजकर्ता) को लागि रु. १०० का दरले (२७×रु. १००)	२७००		
ख)	गोष्ठी संचालन गर्न भत्ता प्रति व्यक्ति प्रति दिन रु. ८०० का दरले २ जना आई.पी.एम सहजकर्तालाई १ दिनको जम्मा (२×८००×१)	१६००	५७००	३३५०
ग)	गोष्ठी संचालन गर्दा चाहिने रजिष्टर, कपी, स्केल, डटपेन, सिसाकलम, मार्करपेन, चार्ट पेपर २५ जनाको लागि रु. ४० का दरले	१०००		
घ)	यातायात खर्च १ दिनको लागि रु २०० का दरले २ जनालाई	४००		

२.	(रु.२००×१×२)			
क)	२५ जना कृषक र २ जना सहजकर्ताहरूलाई रु. १०० का दरले १३ हप्ता सम्म चियापान खर्च (रु.१००×२७×१३)	३५१००		
ख)	पाठशाला संचालनको लागि वीउ विजन, वेर्ना, कम्पोष्टमल, मलखाद, सिंचाई, बोर्ड तथा अन्य सामग्रीहरू, प्लाष्टिक ड्रम, साईन बोर्डहरू, विषादी, जैविक विषादी, सूक्ष्म खाद्य तत्वहरू, हर्मोनहरू, पेग, फ्लाईउड बोर्ड, रंगिन कलम, ब्राउन पेपर, गमला, स्केल टूलो, पोलिथिन व्याग, रवर व्याण्ड, जाली कपडा, मार्कर पेन, कैंची, धागो, फोटोकपी पेपर, मास्कङ्ग टेप, भाइल, गम, आदिलाई बढीमा	१२५००	३८५५०	७३६००
ग)	आई.पी.एम सहजकर्तालाई भत्ता २ जनालाई प्रति हप्ता रु.८००/-का दरले १३ दिनका लागि	२०८००		
घ)	तायात खर्च १३ दिन (हप्ताको एक दिन) को लागि दिनको रु। २०० का दरले २ जनालाई	५२००		३५०५०

८.१.५ कृषक पाठशालाको वार्षिक कृषक दिवस मनाउने तथा अन्तिम प्राविधिक प्रतिवेदन तयारी खर्च विवरण

क्र. स.	क्याकलापहरू	हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.	फरक
१.	वार्षिक आई.पी.एम. कृषक पाठशाला दिवस संचालन गर्न			
क)	आमन्त्रित जनप्रतिनिधी, जिल्लास्तरीय कार्यालय प्रमुख तथा अन्य सहभागी कृषकहरू गरी जम्मा १०० जनालाई रु. १०० का दरले चियापान खर्च वापत	१०,०००		
ख)	प्रथम, द्वितीय र तृतीय हुने कृषक समूहलाई पुरस्कार	३२५०		
ग)	स्टेज निर्माण, साउण्ड सर्भिस, कुर्चि, टेवल, भौडा, साँस्कृतिक कार्यक्रमका लागि रकम, ग्राफ पेपर, चार्ट पेपर, ध्वजापताका, निमन्त्रण कार्ड तथा प्रमाणपत्रका लागि	३,०००	११०५०	१८२५०
घ)	आई.पी.एम. सहजकर्तालाई भत्ता २ जनालाई १ दिनको रु.८००/-का दरले	१६००		
ङ)	यातायात खर्च १ दिनको लागि रु २०० का दरले २ जनालाई (रु.२००×१×२)	४००		
२.	वार्षिक प्राविधिक प्रतिवेदन तयार गर्न			
क)	आई.पी.एम. कृषक पाठशालाको वार्षिक प्राविधिक प्रतिवेदन लेखन	१०००	१०००	२०००
ख)	आई.पी.एम. कृषक पाठशालाको प्राविधिक प्रतिवेदन (२ प्रति) फोटोकपी, बाइण्डिङ	१०००		१०००

द.१.६ आई. पि. एम. सहजकर्ता (IPM Facilitator) बाट संचालन हुने एक बाली, दुई बाली र तीन बाली वार्षिक अवधिका आई. पि. एम. कृषक पाठशालाहरूको कुल जम्मा खर्च विवरण

क्र. सं.	विवरण	विभिन्न बाली अवधिका आई. पि. एम. कृषक पाठशालाको कुल लागत खर्च विवरण					
		एक बाली अवधि भर		दुई बाली अवधि भर		तिन बाली अवधि भर	
		हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.	हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.	हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.
१	पूर्व तयारी बैठक/अन्तरकृया गोष्ठी	६५००	१३५००	६५००	१३५००	६५००	१३५००
२	Seasonal Planning पहिलो बाली गोष्ठी	२३५०	५७००	२३५०	५७००	२३५०	५७००
	दोश्रो बाली	—	—	२३५०	५७००	२३५०	५७००
	तेश्रो बाली	—	—	—	—	२३५०	५७००
३	स्थलगत कृषक पहिलो बाली पाठशाला संचालन	४५६००	८७७००	४५६००	८७७००	४५६००	८७७००
	दोश्रो बाली	—	—	३८५५०	७३६००	३८५५०	७३६००
	तेश्रो बाली	—	—	—	—	३८५५०	७३६००
४	कृषक दिवस पहिलो बाली संचालन	११०५०	१८२५०	७३००	१३०००	७३००	१३०००
	दोश्रो बाली	—	—	११०५०	१८२५०	७३००	१३०००
	तेश्रो बाली	—	—	—	—	११०५०	१८२५०
५	प्राविधिक प्रतिवेदन पहिलो बाली तयारी	१०००	२०००	५००	१०००	५००	१०००
	दोश्रो बाली	—	—	१०००	२०००	५००	१०००
	तेश्रो बाली	—	—	—	—	१०००	२०००
कुल जम्मा अनुदान		६६५००	१२७१५०	११५२००	२२०४५०	१६३९००	३१३७५०

८.२ आई. पि. एम. कृषक सहजकर्ता (IPM Farmer facilitator) मार्फत संचालन हुने वार्षिक आई. पि. एम. कृषक पाठशालाहरूको नर्म:

८.२.१ कृषक सहजकर्ताहरू द्वारा वार्षिक क्षए: ाव संचालनको लागि पूर्व तयारी बैठक/अन्तरकृया गोष्ठीको खर्च विवरण

क्र. स.	कृयाकलापहरू	हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.	फरक
१.	स्थलगत कृषक अन्तरकृया गोष्ठी (२ पटक) गोष्ठीमा छलफल हुने विषयहरू आई.पी.एम.को महत्त्व, बाली पात्रो र आधारभुत तथ्याङ्क संकलन, समुहको महत्त्व, लैङ्गिक विश्लेषण, समस्या पहिचान, कार्यक्रम कार्ययोजना तयारीको लागि जम्मा खर्च रकम:			
क)	पहिलो पटक अर्न्तकृया गोष्ठी गर्न ४० जना कृषक सहभागीहरूलाई चियापान रु. १०० का दरले	४०००		
ख)	दोश्रो पटक अर्न्तकृया गोष्ठी गर्न ३० जना कृषक सहभागीहरूलाई चियापान रु. १०० का दरले	३०००		
ग)	भिन्दा भिन्दै मितिमा २ पटक सम्म उल्लेखित विषयमा गोष्ठी संचालन गर्दा चाहिने रजिष्ट्रर, कपी, स्केल, डटपेन, सिसाकलम, मार्करपेन, चार्ट पेपर ४० जनाको लागि	२५००	८१००	६२००
घ)	गोष्ठी संचालन गर्न भत्ता प्रति व्यक्ति प्रति दिन रु. ५०० का दरले २ जना आई.पी.एम कृषक सहजकर्तालाई २ दिनको जम्मा	२०००		
ङ)	गोष्ठी संचालन गर्न जि.कृ.वि.का. बाट सहभागी आई. पी. एम सहजकर्तालाई भत्ता प्रति व्यक्ति प्रति दिन रु. ८०० का दरले १ जनाको २ दिनको	१६००		
च)	आई. पी. एम. कृषक सहजकर्तालाई यातायात खर्च २ दिनको लागि प्रति दिन रु. २०० का दरले २ जनालाई	८००		
छ)	जि.कृ.वि.का. बाट सहभागी आई. पी. एम. सहजकर्तालाई यातायात खर्च २ दिनको लागि प्रति दिन रु. २०० का दरले १ जनालाई	४००		

८.२.२ पहिलो वालीका लागि कृषक सहजकर्ताहरू द्वारा IPM FFS संचालन खर्च विवरण

क्र. स.	कृयाकलापहरू	हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.	फरक
१.	पहिलो वालीको IPM FFS संचालनका लागि १ दिने Seasonal Planning गोष्ठी गर्न			
क)	२७ जना (२५ जना कृषक र २ जना सहजकर्ता) को लागि खाजा खर्च रु। १०० का दरले)	२७००		
ख)	गोष्ठी संचालन गर्दा चाहिने रजिष्ट्रर, कपी, स्केल, डटपेन, सिसाकलम, मार्करपेन, चार्ट पेपर २५ जनाको लागि रु. ४० का दरले	१०००		
ग)	गोष्ठी संचालन गर्न भत्ता प्रति व्यक्ति प्रति दिन रु. ५०० का दरले २ जना कृषक सहजकर्तालाई १ दिनको	१०००	३१५०	२१५०
घ)	गोष्ठी संचालन गर्न जि. कृ. वि. का. बाट सहभागी आई. पी. एम. सहजकर्तालाई भत्ता प्रति व्यक्ति प्रति दिन रु. ८०० का दरले १ जनाको १ दिनको	८००		
ङ)	आई. पी. एम. कृषक सहजकर्तालाई यातायात खर्च १ दिनको लागि रु. २०० का दरले २ जनालाई	४००		
च)	आई. पी. एम.सहजकर्तालाई यातायात खर्च १ दिनको लागि रु. २०० का दरले १ जनालाई	२००		

क्र. स.	कृयाकलापहरू	हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.	फरक
२.	पहिलो वालीको लागि स्थलगत कृषक पाठशाला संचालन गर्न			
क)	२५ जना कृषक र २ जना सहजकर्ताहरूलाई रु. १०० का दरले १६ हप्ता सम्म चियापान खर्च	४३२००		
ख)	पाठशाला संचालनको लागी वीउ विजन, वेर्ना, कम्पोष्टमल, मलखाद, सिंचाई, वोर्ड तथा अन्य सामग्रीहरू, प्लाष्टिक ड्रम, साईन वोर्डहरू, विषादी, जैविक विषादी, सूक्ष्म खाद्य तत्वहरू, हर्मोनहरू, पेग, प्लाईउड बोर्ड, रंगिन कलम, ब्राउन पेपर, गमला, स्केल ठूलो, पोलिथिन व्याग, रवर व्याण्ड, जाली कपडा, मार्कर पेन, कैंची, धागो, फोटोकपी पेपर, मास्किङ्ग टेप, भाइल, गम, आदिलाई बढीमा	१२५००	४४९००	६०१००
ग)	२ वटा विशेष कक्षा संचालन गर्ने श्रोतव्यक्तिलाई भत्ता: प्रति हप्ता रु.८०० का दरले २हप्ता सम्मका लागि	१६००		
घ)	आई.पी.एम कृषक सहजकर्तालाई भत्ता २ जनालाई प्रति रु.५००/- का दरले १६ हप्ताको	१६०००		
ङ)	विशेष कक्षा संचालन गर्ने श्रोतव्यक्तिलाई यातायात खर्च रु. २०० का दरले १ जनालाई २ दिनको	४००		
च)	आई.पी.एम कृषक सहजकर्तालाई यातायात खर्च १६ हप्ता सम्मको लागि दिनको रु. २०० का दरले २ जनालाई	६४००		
३.	पहिलो बालीमा संचालन भएको कृषक दिवश संचालन गर्न			
क)	आमन्त्रित जनप्रतिनिधी, अतिथि तथा अन्य सहभागी कृषकहरू गरी जम्मा १०० जनालाई रु. १०० का दरले चियापान खर्च	१००००		
ख)	ब्यवस्थापन खर्च स्टेज निर्माण, साउण्ड सर्भिस, कुर्चि, टेवल, भाँडा, साँस्कृतिक कार्यक्रमका लागि ग्राफ-चार्ट पेपर, ध्वजापताका, निमन्त्रण कार्ड, आदिका लागि	१२५०	७३००	१२६५०
ग)	यातायात खर्च १ दिनको रु. २०० का दरले २ जनालाई	४००		
घ)	२ जना कृषक सहजकर्तालाई भत्ता रु.५००का दरले १ दिनको	१०००		
४.	पहिलो बालीको प्राविधिक प्रतिवेदन तयार गर्न (२ वा ३ बाली अवधी भरसम्म IPM FFS संचालन गर्ने भएमा मात्र)		१०००	
क)	पाठशालाको प्रतिवेदन तयारी फोटोकपी, बाइण्डिङ्ग (दुई प्रति)	५००		

द.२.३ दोश्रो बालीका लागि कृषक सहजकर्ताहरू द्वारा क्षुः ढाक संचालन खर्च विवरण

क्र. स.	कृत्याकलापहरू	हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.	फरक
१.	दोश्रो बालीको IPM FFS संचालनका लागि १ दिने Seasonal Planning गोष्ठी गर्न			
क)	खाजा खर्च २५ जना कृषक र २ जना सहजकर्ताको लागि रु. १०० का दरले)	२७००		
ख)	गोष्ठी संचालन गर्न कृषक सहजकर्ता भत्ता प्रति व्यक्ति प्रति दिन रु. ५०० का दरले २ जना १ दिनको जम्मा	१०००		
ग)	गोष्ठी संचालन गर्न जि.कृ.वि.का.बाट सहभागी आई.पी.एम. सहजकर्तालाई भत्ता प्रति व्यक्ति प्रति दिन रु. ८०० का दरले १ जनाको १ दिनको	८००		
घ)	गोष्ठी संचालन गर्दा चाहिने रजिष्ट्रर, कपी, स्केल, डटपेन, सिसाकलम, मार्करपेन, चार्ट पेपर २५ जनाको लागि रु. ४० का दरले	१०००	३१५०	६१००
ङ)	आई. पी. एम.सहजकर्तालाई यातायात खर्च १ दिनको लागि रु. २०० का दरले १ जनालाई	२००		
च)	आई. पी. एम. कृषक सहजकर्तालाई यातायात खर्च १ हप्ता सम्मको लागि दिनको रु. २०० का दरले २ जनालाई	४००		
२.	दोश्रो बालीको लागि स्थलगत कृषक पाठशाला संचालन गर्न			
क)	खाजा खर्च २५ जना कृषक र २ जना सहजकर्ताको लागि रु. १०० का दरले १३ हप्ता सम्म चियापान खर्च	३५१००		
ख)	पाठशाला संचालनको लागि वीउ विजन, वेर्ना, कम्पोष्टमल, मलखाद, सिंचाई, बोर्ड तथा अन्य सामाग्रीहरू, प्लाष्टिक ड्रम, साईन बोर्डहरू, विषादी, जैविक विषादी, सूक्ष्म खाद्य तत्वहरू, हर्मोनहरू, पेग, प्लाईउड बोर्ड, रंगिन कलम, ब्राउन पेपर, गमला, स्केल तूलो, पोलिथिन व्याग, रवर व्याण्ड, जाली कपडा, मार्कर पेन, कैंची, धागो, फोटोकपी पेपर, मास्किङ्ग टेप, भाइल, गम, आदिलाई बढीमा	१२५००		
ग)	आई.पी.एम. कृषक सहजकर्तालाई भत्ता २ जनालाई प्रति हप्ता रु.५००/- का दरले १३ हप्ताका लागि	१३०००	३८४५०	६७८००
घ)	२ वटा विशेष कक्षा संचालनका लागि श्रोत ब्यक्तिलाई भत्ता १ जनालाई प्रति रु.८००/- का दरले	१६००		
ङ)	२ वटा विशेष कक्षा संचालनका लागि श्रोत ब्यक्तिलाई यातायात खर्च रु. २०० का दरले १ जनालाई	४००		
च)	आई.पी.एम. कृषक सहजकर्तालाई यातायात खर्च १३ दिनको लागि रु. २०० का दरले २ जनालाई	५२००		
३.	दोश्रो बालीमा कृषक दिवश संचालन गर्न			
क)	आमन्त्रित जनप्रतिनिधी, जिल्लास्तरीय कार्यालय प्रमुख तथा अन्य सहभागी कृषकहरू गरी जम्मा १०० जनालाई रु. १०० का दरले चियापान खर्च वापत	१००००		
ख)	ब्यवस्थापन खर्च स्टेज निर्माण, साउण्ड, कुर्चि, टेवल, भाँडा, साँस्कृतिक कार्यक्रमका लागि ग्राफपेपर, चार्टपेपर, ध्वजापताका, निमन्त्रण कार्डका लागि)	१२५०	७३००	१२६५०
ग)	आई.पी.एम. कृषक सहजकर्तालाई भत्ता २ जनालाई प्रति हप्ता रु.५००/- का दरले १ दिनका लागि	१०००		
घ)	आई.पी.एम. कृषक सहजकर्तालाई यातायात खर्च १ दिनको रु. २०० का दरले २ जनालाई	४००		
४.	दोश्रो बालीको प्राविधिक प्रतिवेदन तयार गर्न			
क)	आई.पी.एम. कृषक पाठशालाको प्राविधिक प्रतिवेदन तयारी फोटोकपी, बाइण्डिङ, दुई प्रति	१०००	५००	१०००

द.२.४ तेश्रो वालीका लागी IPM FFS संचालन खर्च विवरण

क्र. स.	क्याकलापहरू	हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.	फरक
१.	तेश्रो वालीका IPM FFS संचालनका लागि १ दिने Seasonal planning गोष्ठी गर्न			
क)	खाजा खर्च २५ जना कृषक र २ जना सहजकर्ताको लागि रु. १०० का दरले)	२७००		
ख)	गोष्ठी संचालन गर्न आई.पी.एम कृषक सहजकर्तालाई भत्ता प्रति व्यक्ति प्रति दिन रु. ५०० का दरले २ जना १ दिनको जम्मा	१०००		
ग)	गोष्ठी संचालन गर्न जि.कृ.वि.का. बाट सहभागी आई.पी.एम सहजकर्तालाई भत्ता प्रति व्यक्ति प्रति दिन रु. ८०० का दरले १ जनाको १ दिनको	८००	३१५०	२९५०
घ)	गोष्ठी संचालन गर्दा चाहिने रजिष्टर, कपी, स्केल, डटपेन, सिसाकलम, मार्करपेन, चार्ट पेपर २५ जनाको लागि रु. ४० का दरले	१०००		
ङ)	आई.पी.एम सहजकर्तालाई यातायात खर्च १ हप्ता सम्मको लागि दिनको रु. २०० का दरले १ जनालाई	२००		
च)	कृषक सहजकर्तालाई यातायात खर्च १ दिनको लागि दिनको रु. २०० का दरले २ जनालाई	४००		
२.	तेश्रो वालीका स्थलगत कृषक पाठशाला संचालन गर्न			
क)	खाजा खर्च २५ जना कृषक र २ जना सहजकर्ताको लागि रु. १०० का दरले १३ हप्ता सम्म चियापान खर्च	३५१००		
ख)	पाठशाला संचालनको लागी वीउ विजन, वेर्ना, कम्पोष्टमल, मलखाद, सिंचाई, बोर्ड तथा अन्य सामग्रीहरू, प्लाष्टिक ड्रम, साईन बोर्डहरू, विषादी, जैविक विषादी, सूक्ष्म खाद्य तत्वहरू, हर्मोनहरू, पेग, प्लाईउड बोर्ड, रंगिन कलम, ब्राउन पेपर, गमला, स्केल टूलो, पोलिथिन व्याग, रवर व्याण्ड, जाली कपडा, मार्कर पेन, कैंची, धागो, फोटोकपी पेपर, मास्किङ्ग टेप, भाइल, गम, आदिलाई बढीमा	१२५००	३८४५०	२९३५०
ग)	२ जना आई.पी.एम. कृषक सहजकर्तालाई भत्ता: प्रति हप्ता रु.५००/- का दरले १३ हप्ता सम्मका लागि	१३०००		
घ)	२ वटा विशेष कक्षा संचालनका लागि श्रोत ब्यक्तिलाई भत्ता १ जनालाई प्रति रु.८००/- का दरले	१६००		
ङ)	२ विशेष कक्षाको लागि श्रोत ब्यक्तिलाई यातायात खर्च रु. २०० का दरले १ जनालाई	४००		
च)	आई.पी.एम कृषक सहजकर्तालाई यातायात खर्च १३दिनको लागि रु. २०० का दरले २ जनालाई	५२००		

द.२.५ वार्षिक कृषक पाठशालाको कृषक दिवस मनाउने तथा अन्तिम प्राविधिक प्रतिवेदन तयारी खर्च विवरण

क्र. सं.	क्रियाकलापहरू	हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.	फरक
१.	वार्षिक कृषक आई. पि. एम. कृषक पाठशाला दिवस संचालन गर्न			
क)	आमन्त्रित जनप्रतिनिधी, जिल्लास्तरिय कार्यालय प्रमुख तथा अन्य सहभागी कृषकहरू गरी जम्मा १०० जनालाई रु. १०० का दरले चियापान खर्च वापत	१००००		
ख)	प्रथम, द्वितिय र तृतीय हुने कृषकलाई पुरस्कार	३२५०		
ग)	प्रथम १५००, द्वितिय १००० र तृतीय ७५०	३०००	११०५०	६६००
घ)	स्टेज निर्माण, साउण्ड सर्भिस, कुर्चि, टेबल, भाँडा, साँस्कृतिक कार्यक्रमका लागि रकम, ग्राफ पेपर, चार्ट पेपर, ध्वजापताका, निमन्त्रण कार्ड तथा प्रमाणपत्रका लागि	१०००		
ङ)	२ जना आई.पी.एम. कृषक सहजकर्तालाई भत्ता: प्रति हप्ता रु.५००/- का दरले १ दिनका लागि	४००		
२.	आई. पी. एम. कृषक सहजकर्तालाई यातायात खर्च १ दिनको रु. २०० का दरले २ जनालाई			
क)	आई. पि. एम. कृषक पाठशालाको अन्तिम वार्षिक प्राविधिक प्रतिवेदन लेखन	१०००	१०००	१०००
ख)	आई. पि. एम. कृषक पाठशालाको प्राविधिक प्रतिवेदन फोटोकपी, बाइण्डिङ्ग दुई प्रति	१०००		

द.२.६ आई. पि. एम. कृषक सहजकर्ता (IPM Facilitator)बाट संचालन हुने एक बाली, दुई बाली र तिन बाली अवधि भरका आई. पि. एम. कृषक पाठशालाहरूको कुल खर्च विवरण

क्र. सं.	विवरण	विभिन्न बाली अवधीका आई. पि. एम. कृषक पाठशालाको कुल लागत खर्च विवरण					
		एक बाली अवधि भर		दुई बाली अवधि भर		तिन बाली अवधि भर	
		हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.	हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.	हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.
१	पूर्व तयारी बैठक/अन्तरकृया गोष्ठी	८१००	१४३००	८१००	१४३००	८१००	१४३००
२	Seasonal Planning गोष्ठी	३१५०	६१००	३१५०	६१००	३१५०	६१००
	पहिलो बाली	—	—	३१५०	६१००	३१५०	६१००
	दोश्रो बाली	—	—	—	—	३१५०	६१००
३	स्थलगत कृषक पाठशाला संचालन	४४९००	८०१००	४४९००	८०१००	४४९००	८०१००
	पहिलो बाली	—	—	३८४५०	६७८००	३८४५०	६७८००
	दोश्रो बाली	—	—	—	—	३८४५०	६७८००
४	कृषक दिवस संचालन	११०५०	१७६५०	७३००	१२६५०	७३००	१२६५०
	पहिलो बाली	—	—	११०५०	१७६५०	७३००	१२६५०
	दोश्रो बाली	—	—	—	—	११०५०	१७६५०
५	प्राविधिक प्रतिवेदन तयारी	१०००	२०००	५००	१०००	५००	१०००
	पहिलो बाली	—	—	१०००	२०००	५००	१०००
	दोश्रो बाली	—	—	—	—	१०००	२०००
	कुल जम्मा	६८२००	१२०१५०	११७६००	२०७७००	१६५०००	२९५२५०

क्र. सं.	विवरण	विभिन्न बाली अवधीका आई. पि. एम. कृषक पाठशालाको कुल लागत खर्च विवरण					
		एक बाली अवधि भर		दुई बाली अवधि भर		तिन बाली अवधि भर	
		हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.	हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.	हालको रकम	प्रस्तावित रकम रु.
	पाठशाला संचालन गर्दा कृषक समूहले ब्यहोर्नु पर्ने स्थानिय श्रोत साधनहरू (पाठशाला संचालन सामाग्री रु. १५५०० को २५५)	२५००	३८७५	५०००	७७५०	७५००	११६२५
	कार्यक्रम मार्फत ब्यहोर्ने कुल जम्मा	६५७००	११६२७५	११२६००	१९९९५०	१५९५००	२८३६२५

नोट: यदि सहायकस्तर (जे.टी./जे.टी.ए.) आइ. पी.एम. सहजकर्तावाट पाठशाला संचालन गरिएमा वा कृषक सहजकर्ताले संचालन गरेको पाठशालामा सहायकस्तर (जे.टी./जे.टी.ए.) आइ. पी.एम. सहजकर्ता श्रोत व्यक्ति रूपमा रहेमा भ्रमण खर्च नियमावलीमा व्यवस्था भए अनुसार दैनिक भत्ता ६००। मात्र हुनेछ ।

८.३ विशेष बालीहरूमा कृषक पाठशाला संचालनको लागि विशेष व्यवस्था

विशेष बालीहरूमा कृषक पाठशाला संचालन गर्दा माथि दिइएका नर्मसहरूमा तपशिल अनुसार हेरफेर गर्नुपर्ने छ

१. फलफूल, चिया, मौरी र माछामा IPM FFS संचालन गर्दा IPM Facilitator तथा Farmer Facilitator दुबैको हकमा SeSSonal Planning Meeting एक पटक मात्र हुनेछ ।
२. आलु, अदुवा र वेसारमा क्षे:क संचालन गर्दा क्षे:क बअर्षितबतयच तथा बकभच बअर्षितबतयच दुबैको हकमा वीउको निम्ती छुट्टै रु. ३,०००/- थप हुनेछ ।
३. वार्षिक आई. पि. एम. कृषक पाठशाला तीन बाली अवधीको नभै एक वा दुई बाली अवधीको भएमा माथि दिइएको तालिकाहरू क्रमस: बुँदा नं. ८.१.६ र ८.२.६ मा उल्लेख भए बमोजीम गर्नु पर्ने छ ।

६.२ बाली संरक्षण प्रविधि प्रदर्शन

अनुसन्धानबाट प्रमाणित सफल प्रविधिको कृषक समुह मार्फत प्रचार प्रसार गर्न आई.पी.एम्. को अवधारणा अनुरूप उपलब्ध प्रविधिको आधारमा IPM एप्रोच प्रदर्शन, लाइट ट्रायाप, परजीवीको प्रयोग, जैबिक बिषादीको प्रयोग, वीउ उपचार जस्ता प्रदर्शनहरू जिल्लाको माग र आवश्यकता अनुरूप संचालन हुनुपर्ने हुन्छ ।

उद्देश्य

समुहभित्र अनुसन्धानद्वारा प्रमाणीत प्रविधि प्रचार प्रसार गर्ने र उपलब्ध प्रविधिको आधारमा बाली संरक्षणका प्रदर्शन कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

लक्षित वर्ग : कृषक समूह

कार्य संचालन कार्यविधि:

(क) आई.पी.एम. एप्रोच प्रदर्शन

खासगरी फल कुहाउने औसा कीरा नियन्त्रणार्थ प्रयोग हुने यो प्रदर्शन सफलतम प्रदर्शन मध्ये एक हो । यस प्रदर्शनमा केवल फेरोमन ट्रायाप मात्र नराखी कृषकवाट गर्न सकिने अन्य क्रियाकलापहरू जस्तै खेतवारीको सरसफाइ, उपयुक्त समयमा सिंचाई गर्ने, आवश्यक मलखाद प्रयोग गर्ने कार्यलाई पनि संगै संगै लैजानु पर्नेछ । यस किसिमको एप्रोच प्रदर्शन जि.कृ.वि.का. को सहभागितामा वा कृषक स्वयं वाट स्थापित नमूना वगैँचा वा तरकारी उत्पादन पकेटमा सञ्चालन गर्न उचित हुनेछ ।

(ख) लाइट ट्रयाप प्रदर्शन

वतिमा कीराका वयस्क पुतलीहरूलाई आकर्षित गराई पासोमा पारी नियन्त्रण गर्न प्रयोग गरिने यो प्रदर्शन स्थानीय समस्याको आधारमा प्रयोग गर्नु पर्नेछ । प्रदर्शनमा प्रयोग गरिने बतिको छनोट गर्दा उपलब्ध श्रोत लाई समेत दृष्टिगत गरी सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

(ग) जैबिक बिषादीको प्रयोग प्रदर्शन

बाली नालीका शत्रुहरूलाई परजीविहरूको प्रयोग गरी नियन्त्रणार्थ प्रदर्शन गरिने यस कार्यक्रममा न्युक्विलएर पोलिहेड्रोसिस भाइरस (एन.पि.भि.), व्यासीलस थुरन्जेन्सीस (वि.टी.), ट्राइकोग्रामा, ट्राइकोडर्मा, ईण्टोमो प्याथोजिनिक निमाटोड आदि जस्ता उपलब्ध जैबिक बिषादीहरूको प्रयोग गर्नु पर्नेछ । जैबिक बिषादीको प्रयोग गरिने ठाउँमा रासायनिक बिषादीको प्रयोग एवं अन्य निषेधित कार्य गर्नु हुँदैन । आवश्यक पर्ने जैबिक बिषादी उपलब्ध गराउने तर्फ नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्, कृषक समूह तथा वाली संरक्षण प्रयोगशालाहरूसंग समन्वय कायम गरी कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।

(घ) बीउ उपचार प्रदर्शन

कृषकको खेतबारीमा सामान्यतः देखिने कतिपय रोगहरूको प्रभावकारी रोकथाम बीउ उपचारद्वारा हुने भएकोले यस्ता रोगहरूको रोकथाम प्रविधि प्रसार गर्ने उद्देश्य राखी प्रदर्शन कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु पर्नेछ । प्रदर्शन गर्दा तराईमा १.५ कठ्ठा र पहाडमा १ रोपनी क्षेत्रफलमा उपचारित (Treated) र उपचार नगरेको (untreated) बीउको तुलनात्मक प्रभाव देखाउने उद्देश्य राखी सञ्चालन गर्नुपर्ने छ ।

यस्ता प्रदर्शनहरू संचालन गर्दा गुणात्मक पक्षमा विशेष जोड दिनुपर्ने छ । प्रदर्शन यथासंभव कृषक पाठशाला संचालन गरिएको कृषक समूह वा अन्य कृषि प्रसार कार्यक्रममा गठित समूह मार्फत् संचालन गर्नुपर्ने छ । यस्ता समूहको बैठक गराई प्रदर्शनमा कृषकद्वारा नै प्रत्येक हप्ता रोग कीरा जस्ता शत्रुजीव र प्राकृतिक मित्रजीवको अवलोकन गरी तथ्याङ्क लिने र वाली विरूवाको व्यवस्थापन सम्बन्धि तथ्याङ्क लिने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने छ । वाली अवधिभर संकलित तथ्याङ्कको विश्लेषण गरि प्राविधिक प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने छ ।

जिम्मेवार निकाय

मुख्य जिम्मेवारी : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय

सहयोगी : क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशालारबाली संरक्षण निर्देशनालय

संभावित प्रतिफल

स्थानिय प्रविधि र वनस्पतिजन्य विषादीको प्रयोग गरिने यस्ता प्रदर्शनहरूबाट जनचेतना जागरण हुनुका साथै विषादीबाट वातावरणमा पर्ने असरलाई त्यून गर्न सहयोग सिद्ध हुनेछ ।

कार्यक्रमको क्षेत्र विस्तार र दिगोपनाको संभाव्यता

माथि उल्लेखित कार्यक्रमहरूबाट कृषिको उत्पादन उत्पादकत्वमा प्रत्यक्ष अप्रत्यक्षरूपमा टेवा पुग्ने र यस्ता कार्यक्रमहरू पर्यावरणसंग सिधै गासिएको कार्यक्रम भएको कारणले यसबाट वातावरण सुदृढीकरण गर्नमा ठूलो सहयोग पुग्न जानेछ । तसर्थ यस्ता कार्यक्रमको दिगोपनालाई ध्यानमा राखी व्यापक रूपमा कृषक समुहमा विस्तार गर्नुपर्ने हुन्छ ।

६.३ सभै सभिलेन्स कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०७०

पृष्ठभूमि

बिरूवा र बिरूवाजन्य उपजहरूको अन्तराष्ट्रिय कारोवारमा हानिकारक शत्रुजीवको प्रवेशबाट बिरूवा स्वस्थतामा पर्न सक्ने जोखिमको स्तर न्यून गर्न विश्व व्यापार संगठन (WTO)को "स्वच्छता तथा बिरूवा स्वस्थता सम्झौता" (Sanitary and Phytosanitary Agreement) ले अन्तराष्ट्रिय बिरूवा संरक्षण महासन्धि (International Plant Protection Convention, IPPC) ले तोकेका प्रकृत्यालाई मान्यता दिएको छ । नेपालले पनि विश्व व्यापार संगठन, अन्तराष्ट्रिय बिरूवा संरक्षण महासन्धि र यस अर्न्तगत गठन भएका क्षेत्रिय संगठनहरू मध्ये एशिया र प्रशान्त क्षेत्रिय बिरूवा संरक्षण आयोगमा आफ्नो संलग्नता जनाई सकेकाले यस्ता अन्तराष्ट्रिय सम्झौताहरूले निर्दिष्ट गरेका स्तरलाई कायम गर्नुपर्ने हुन्छ ।

बाली संरक्षणको नीति तथा कार्यक्रमहरू तर्जुमा तथा संचालन गर्दा बालीहरूमा देखा पर्ने रोग कीरा, भारपात इत्यादी समस्याहरू बारे तथ्याङ्क अध्याबधिक गर्नुपर्ने हुन्छ । शत्रुजीव जोखिम विश्लेषण, शत्रुजीव मुक्त क्षेत्र घोषणा, शत्रुजीव प्रभाव न्यून क्षेत्र निर्धारण गर्ने प्रमुख आधार नै सर्भे सर्भिलेन्स हो र यसैको आधारमा आयात/निर्यात ब्यबस्थित गर्नु पर्ने हुन्छ । सर्भे सर्भिलेन्सको सहयोगबाट आफ्नै मूलकमा व्यापकता पाइराखेका एवं अन्य मूलकबाट भित्रिने संभावना रहेका शत्रुजीवहरूबाट कृषिमा हुने जोखिमको पूर्वानुमान भई बाली व्यवस्थापनमा सहज हुने र उत्पादन तथा उत्पादकत्व बृद्धिमा मद्दत पुग्न जान्छ ।

नेपालमा राष्ट्रिय बाली संरक्षण संगठन (National Plant Protection Organization-NPPO) को सचिवालयको रूपमा कार्य गर्दै आएको बाली संरक्षण निर्देशनालयले बिरूवा स्वस्थता उपायहरूका लागि अन्तराष्ट्रिय मापदण्ड (International Standards for Phytosanitary Measure, ISPM) नं. ६ सर्भिलेन्सका लागि निर्देशिकामा आधारित भई सर्भे सर्भिलेन्स द्वारा शत्रुजीव सूची तयार गर्न साथै स्विकृत सर्भे सर्भिलेन्स कार्यक्रम वैज्ञानिक एवं प्राविधिक तवरबाट सरल, सहज र पारदर्शिव वनाई कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नका लागि यो कार्यबिधि बनाइएको छ ।

परिच्छेद -१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (क) यस कार्यविधिको नाम "सर्भे सर्भिलेन्स कार्यक्रम संचालन कार्यविधि , २०७०" रहेको छ । (ख) यो कार्यविधि कृषि बिकास मन्त्रालयबाट स्वीकृत भएपछि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।
२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा
 - (क) "शत्रुजीव" : बिरूवा वा बिरूवाजन्य उपजलाई हानि पुऱ्याउने मुसा, चरा, रोगका कारक शुक्ष्म जीवाणु, जुका, कीरा र भारपात सम्भन्धनु पर्छ र सो शब्दले तिनको जाती र प्रजाती समेतलाई जनाउँछ ।
 - (ख) "राष्ट्रिय बिरूवा संरक्षण संगठन" : बिरूवा संरक्षण संबन्धमा ब्यबस्था गर्न बनेको ऐन, २०६४ को दफा ६ बमोजिमको रूपमा बाली संरक्षण निर्देशनालय लाई जनाउँछ ।
 - (ग) "सर्भे" : निश्चित क्षेत्रमा निश्चित समयाबधि भित्र शत्रुजीवहरूको संख्या तथा प्रजाती निर्धारण गर्ने आधिकारिक प्रक्रिया र सो अन्तर्गत नियमित र क्रमबद्ध रूपले प्रमुख शत्रुजीव र मित्रजीबको संकलन तथा पहिँचान गरिने कार्यलाई बुझाउदछ ।
 - (घ) "सर्भिलेन्स" : सर्भे, अनुगमन र अन्य प्रक्रियाहरू द्वारा शत्रुजीबको उपस्थिति छ वा छैन भनी अभिलेख आँकडा संकलन गर्ने आधिकारिक प्रक्रिया र सो अन्तर्गत वाली प्रयावरणलाई मध्यनजर गरी शत्रुजीवहरू, मित्रजीवहरू र अन्य प्रचलित तत्वहरू (Prevailing Factors) को नियमित र नजिकबाट अनुगमन गरिने कार्यलाई बुझाउदछ ।
 - (ङ) "सिमाङ्कन सर्भे" : कुनै एक क्षेत्रका सिमाहरू शत्रुजीव संक्रमण वा मुक्त छ भनी निर्धारण गर्न गरिने कार्यलाई बुझिनेछ ।
 - (च) "खोज सर्भे" : कुनै एक क्षेत्र शत्रुजीव उपस्थित छ वा छैन गरिने कार्यलाई बुझिनेछ ।
 - (छ) "अनुगमन सर्भे" : शत्रुजीवको लक्षण र संख्या पुष्टि गर्न निरन्तर गरिने कार्यलाई बुझिनेछ ।
 - (ज) "शत्रुजीव जोखिम विश्लेषण": बिरूवा वा बिरूवाजन्य उपज पैठारी प्रयोजनका लागि नियमित शत्रुजीव निर्धारण गरिने प्रक्रियालाई संभन्धनु पर्दछ ।

कार्यक्रमको उद्देश्य

३. कार्यक्रम संचालनको उद्देश्य: सर्भे एवं सर्भिलेन्स कार्यक्रम देहाय वमोजिमका उद्देश्यका लागि संचालन गरिने छ ।
 - (क) बाली बिरूवामा लाग्ने शत्रुजीवहरूको वैज्ञानिक नामकरण सहितको सूची तयार गर्ने ।
 - (ख) कृषिजन्य बस्तुको आयात/निर्यातलाई नियमन गर्न शत्रुजीव जोखिम विश्लेषणका लागि सूचना तथा तथ्याङ्क उपलब्ध गराउने ।
 - (ग) शत्रुजीव मुक्त क्षेत्र एवं शत्रुजीव प्रभाव न्यून क्षेत्र निर्धारणमा सहयोग पुऱ्याउने ।
 - (घ) जिल्ला, क्षेत्र र राष्ट्रिय स्तरमा शत्रुजीव उपस्थितिको नक्शा तयारी गर्न तथ्याङ्क उपलब्ध गराउने ।
 - (ङ) शत्रुजीवहरूबाट कृषिमा हुने जोखिमको पूर्वानुमान गर्न ।

४. कार्यक्रम संचालन : कार्यक्रम संचालन देहाय बमोजिम गरिनेछ ।

१. जिल्लामा Host Specific, Pest Specific, Pest Detection / Pest Delimiting सर्भे तथा साधारण सर्भिलेन्स संचालन गर्न जिल्ला स्थित बिज्ञहरू र सरोकारवाला पक्षहरू बीच छलफल गरी सर्भे सर्भिलेन्स तालिम प्राप्त जिल्ला कृषि विकास कार्यालयको वाली संरक्षण अधिकृतको अगुवाईमा पकेट क्षेत्रहरू प्रस्ताबित गरी निर्णय गर्नु पर्नेछ
२. सर्भे सर्भिलेन्स कार्यक्रम संचालन प्रस्ताबित पकेट क्षेत्रहरू प्रत्येकमा कृषक तथा अन्य सरोकारवाला ब्यक्तिहरूको भेला आयोजना गरी छनौट गरिएको बाली/शत्रुजीवमा सर्भे सर्भिलेन्स गर्नुका कारण, संचालन प्रक्रिया र यस कार्यमा सरोकारवाला निकायको भूमिका बारे अन्तरक्रिया बैठक गर्नु पर्ने छ । अन्तरक्रिया बैठकमा त्यस क्षेत्रमा खेती हुने वालीका जातहरू, देखिएका रोग कीरा तथा भारपातहरू र तिनको ब्यबस्थापनमा कृषकका अभ्यासहरू, मौसमी विवरण, प्राकृतिक बिपदहरू आदी समस्याहरू बारे कृषकका अनुभवहरू संबन्धित विवरण जिल्लाको वाली संरक्षण अधिकृत वा सेवा केन्द्रका प्राविधिकले संकलन गर्नु पर्दछ ।
३. वाली संरक्षण निर्देशनालयले संचालन गरेको सर्भे सर्भिलेन्स तालिम प्राप्त बिज्ञको प्रत्यक्ष संलग्नतामा मात्र कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने छ ।
४. सर्भे सर्भिलेन्स गर्ने स्थान, क्षेत्रफल तथा नमुना संख्याको निर्धारण प्राविधिक र बैज्ञानीक हिसावले प्रमाणित गर्न सकिने र जिल्लाको भौगालिक प्रतिनिधित्व हुने गरी कम्तिमा ३ वटा उत्पादन पकेटहरू छनौट गर्नु पर्ने छ यस कार्यका लागि दफा (१) मा निर्णय भएको हुनुपर्ने छ ।
५. सर्भे सर्भिलेन्स कार्यक्रम संचालन स्थलहरूमा बालीको प्रकृति अनुसार तथ्याङ्क संकलन गर्न आवश्यक पर्ने नमूना संख्या निर्धारण गरी सवैले देख्ने र बुझ्ने गरी साइनबोर्ड तथा ट्यागहरू लगाउने कार्य सम्बन्धित पकेट क्षेत्रको कृषि सेवा केन्द्रले गर्नुपर्ने छ ।
६. तालिम प्राप्त बिषय बिज्ञले जिल्लामा कार्य संचालन पूर्व कार्यक्रममा संलग्न हुने सबै प्राविधिकहरूलाई सर्भेक्षण स्थलको स्थापना, नमूना संख्या निर्धारण, रोग कीराको अवलोकन तथा तोकिएको तथ्याङ्क अभिलेख ढाँचाँमा उल्लेख भए बमोजिमका अन्य तथ्याङ्क राख्ने, रोग कीराको नमूना संकलन, प्रसोधन तथा संरक्षण संबन्धमा अभिमुखिकरण प्रशिक्षण दिनु पर्नेछ ।
७. बालीको बृद्धि अवस्था/मौसम अनुसार शत्रुजीव, रोग, भारपात तथा मित्रजीवहरूको तथ्याक संकलन गर्न एक बर्षे बालीमा ७ दिन र बहूबर्षीय बालीमा १५ दिनको फरकमा निर्धारित फर्मट (अनुसूची ३ र ५) अनुशार शत्रुजीव ले बालीमा क्षति पुऱ्याएको भाग, क्षतिको लक्षण, कीराको तात्कालिक अवस्था, कीराको प्रति बोट संख्या, क्षेत्रिय व्यापकता आदि बारे तथ्याङ्क कृषि सेवा केन्द्रका प्राविधिकले लिनु पर्ने छ ।
८. शत्रुजीव, भारपात तथा मित्रजीव र मौषमी अवस्थाको तथ्याक संकलन गर्दा प्राविधिक र बैज्ञानीक दृष्टिबाट उपयुक्त औजार/उपकरण तथा बिधि प्रयोग गर्नु पर्नेछ । उदाहरणका लागि हावामा उड्ने कीराहरू बारे तथ्याङ्क लिदा स्विप नेटको प्रयोग, माटोमा हिड्ने कीराहरूको लागि पिटफल ट्रयाप को प्रयोग, रात्रिचर कीराहरूका लागि बत्तिको पासोको प्रयोग, फल कुहाउने औसाको भिँङ्गा वा गवारोको पुतलीका लागि मोहनी पासोहरू, उड्ने खालका साना कीराहरूका लागि कीरा टाँस्ने पासोहरू, हलचल नगर्ने वा लोसे कीराकालागि एस्पीरेटर वा क्यामेल हेयर ब्रश इत्यादीको प्रयोग सम्बन्धित बाली संरक्षण अधिकृतको परामर्शमा कृषि सेवा केन्द्रका प्राविधिकले गर्नु पर्दछ ।
९. सर्भेक्षण स्थलमा पहिचान हुन नसकेका रोग कीरा तथा भारपातहरूको नमूना संकलन गरेर जिल्ला स्थित बिषय बिज्ञसंग परामर्श गरी पहिचान गर्ने, जिल्लास्थित बिशेषज्ञहरूबाट पहिँचान हुन नसकेमा संकलित नमूनालाई बैज्ञानिक ढंगले कीराको प्रकृति अनुसार सुख्खा वा भोलमा संरक्षण तथा प्याकिङ्ग गरी सुरक्षित तरिकाबाट मान्यता प्राप्त प्रयोगशाला (क्षेत्रिय बाली संरक्षण प्रयोगशाला वा क्षेत्रिय कृषि अनुसन्धान केन्द्रका प्रयोगशाला) तथा सम्बन्धित बिषय बिज्ञ समक्ष पुऱ्याई पहिचान गर्नु पर्ने हुन्छ । मूलुकमा पहिचान हुन नसकेमा संकलित नमूनालाई विदेश पठाएर पहिँचानको चाँजो मिलाउन पर्ने छ उक्त कार्यको अगुवाई जिल्ला कृषि विकास कार्यालयको वाली संरक्षण अधिकृतले लिनुपर्ने छ ।

१०. सर्भेक्षणका क्रममा देखिएका सबै प्रकारका रोग, शत्रुजीव, मित्रजीव, पहिँचान हुन नसकेका जीव तथा भारपातहरूको बैज्ञानिक ढंगले संरक्षण गरी विशेष संग्रहालयमा राख्ने ब्यबस्था गरिनु पर्दछ । यस कार्यका लागि जिल्ला कृषि विकास कार्यालयको वाली संरक्षण अधिकृतले नमुनालाई क्षेत्रिय वाली संरक्षण प्रयोगशालामा पठाउनु पर्ने छ र क्षेत्रिय वाली संरक्षण प्रयोगशालाले उक्त नमुनाको पूर्ण विवरण साथ संरक्षण गरी राख्नु पर्ने छ ।
११. वैज्ञानिक नामकरण भै सकेका कीराहरू तथा रोगका नमुनालाई सन्दर्भ सामग्री बनाई कालान्तरमा संकलित कीराहरू तथा रोगको नामाकरणको कारक बनाउन क्षेत्रिय वाली संरक्षण प्रयोगशालाले ति नमुनालाई अति सुरक्षित तरिकाबाट भण्डारणको व्यवस्थापन गर्नु पर्ने छ ।
१२. तथ्याङ्क संकलन ढाँचा अनुसार संकलन गरिएका तथ्याङ्कहरूको अभिलेखिकरण तथा विश्लेषण गर्दा बालीको बृद्धि अवस्था र त्यस समयमा गरिएका कृषि कर्महरू र त्यस क्षेत्रको मौसम आदिले पार्ने प्रभावको अध्ययन बाली संरक्षण अधिकृतले गर्नु पर्ने छ ।
१३. सर्भे सर्भिलेन्स बाट प्राप्त नतिजालाई सम्पुर्ण सरोकारवाला बीचमा अन्तरक्रिया बैठक मार्फत सार्वजानिक गरी आगामी मौसममा सम्भावित रोग कीराको प्रकोपको पूर्वानुमान गरी व्यवस्थापनका लागि चाल्नु पर्ने कदम बारे जिल्ला कृषि विकास कार्यालयको वाली संरक्षण अधिकृतले निर्णय गर्नु पर्ने छ ।
१४. जिल्लाभरमा संचालित सर्भे सर्भिलेन्सका आधारमा शत्रुजीव विवरणको तयारी तथा नक्शाङ्कन जिल्ला कृषि विकास कार्यालयको वाली संरक्षण अधिकृत गर्नुपर्ने छ ।
१५. जिल्ला कृषि विकास कार्यालयको वाली संरक्षण अधिकृतले कार्यक्रम सम्पन्न गरेपछि बिस्तृत विवरण सहितको प्रतिवेदन राष्ट्रिय बाली संरक्षण संगठन (त्एइ) मा अनिवार्य पठाउनु पर्ने छ । प्रतिवेदनमा भरिएका तथ्याङ्क अभिलेख ढाँचाहरू सबै समावेश गरिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद-३

कार्यक्रम संचालनका लागि वजेट खर्च व्यवस्था

५. प्राविधिकका लागि अभिमुखिकरण तालिम: सर्भे सर्भिलेन्स तालिम प्राप्त विज्ञ (बाली संरक्षण अधिकृत) द्वारा सेवाकेन्द्रका प्राबिधिकहरूलाई सर्भेक्षण स्थलको स्थापना, नमूना संख्या निर्धारण, रोग कीराको अवलोकन तथा तोकिएको तथ्याङ्क अभिलेख ढाँचा उल्लेख भए बमोजिमका अन्य तथ्याङ्क राख्ने, रोग कीराको नमुना संकलन, प्रसोधन तथा संरक्षण संबन्धमा अभिमुखिकरण प्रशिक्षण का लागि खाजा र तालिम व्यवस्थापन, कक्षा वापत खर्च एकमुष्ट रकम रु ४०००/- खर्च गर्न सकिने छ ।
६. पकेट क्षेत्रमा कार्यक्रम अभिमुखिकरण बैठक : सर्भे सर्भिलेन्स कार्यक्रम संचालन पूर्व कार्यक्रमको महत्व, संचालन प्रक्रिया र कार्यक्रममा सरोकारवा निकायहरूको भूमिका, वालीमा देखिएका समस्याहरू र बाली ब्यबस्थापनमा कृषकका अभ्यासहरू, स्थानीय हावापानी र परिवेश संबन्धि तथ्याङ्क संकलन चारै पकेट क्षेत्रमा गर्नु पर्नेछ । यस कार्य गर्दा प्रत्येक पकेट क्षेत्रमा बढिमा ५० जना कृषक तथा प्राबिधिक सहभागिहरूलाई प्रति ब्यक्ति रु ५०/- का दरले खाजा खर्च र बैठक ब्यबस्थापन खर्च वापत एकमुष्ट रकम रु १०००/- खर्च गर्न सकिने छ । तथ्याङ्क संकलन गर्ने प्राविधिकहरू र वाली संरक्षण अधिकृत लाई प्रचलित दैनिक भ्रमण भत्ता नियामावली अनुसार हुनेछ ।
७. कार्यक्रम संचालन सामाग्री खरिद सम्वन्धी व्यवस्था: संचालन सामाग्री खरिद गर्दा देहाय बमोजिम गरिनेछ ।
 १. खर्चनुहुने सामाग्रीहरू : जि.पि.एस., माइक्रोस्कोप, एस्पिरेटर, स्वीपनेट, सक्सन ट्रयाप, रोटेरी ट्रयाप, डाइनामो मिटर, चिम्टी (फोरसेप), कीरा संकलन बाकस, स्याम्लिङ्ग अगर, मेजरिङ्ग टेप, जलबायु मापन उपकरणहरू आदी मध्य कार्यालयमा मौजुदा नरहेका खण्डमा पहिलो पटक सर्भिलेन्स गर्दा एक पटकका लागिमात्र खरिद गर्न अधिकतम रकम रु ८०,०००/- खर्च गर्न सकिनेछ । यसरी खरिद गरिएका उपकरणहरू कार्यालयमा आम्दानी बाँधी पटक पटक प्रयोग गर्ने ब्यबस्था गरिनु पर्नेछ ।
 २. खर्च भएर जाने सामाग्रीहरू : कीराहरूलाई आर्कषण गर्ने मोहनी पासो, बतिको पासो, चिपकाउने पासो, पिटफल ट्रयाप, स्वायल कोर स्याम्पलर, मोहनी रसायन, कपास, इथायल अल्कोहल, फर्मलिन, बोतल, भायल, प्लाष्टिक थैला, रबरबेण्ट, पिनिङ्ग ब्लक, इन्सेक्ट पिन, स्लाइड, कभरस्लिप, ट्याग, साइनबोर्ड, कैची, स्कालपेल, रूलर आदि खरिद गर्न एकमुष्ट रु ३०,०००/- सम्म खर्च गर्न सकिने ।

८. स्टेसनरी तथा छपाइ खर्च : सर्भेक्षणका लागि आवश्यक पर्ने तथ्याङ्क अभिलेख ढाचाँहरू छपाइ गर्न, अभिलेख राख्न आवश्यक पर्ने रजिष्टर, नोटबुक, कलम, पेन्सिल, इरेजर, ब्याग आदी खरिद गर्न एकमुष्ट रकम रु १०,०००/- सम्म खर्च गर्न सकिनेछ ।
९. तथ्याङ्क संकलकको दैनिक भ्रमण भत्ता तथा यातायात खर्च : एक बर्षे वालीमा १५ पटक र बहुबर्षिय वालीको हकमा २० पटक संबन्धित पकेट क्षेत्रमा पुगी तथ्याङ्क संकलन संबन्धि कार्य गर्न एक पटकमा २ जना प्राविधिक वा तालिम प्राप्त अन्य ब्यक्तिलाई डेढ दिनको दैनिक भ्रमण भत्ता रकम नियमानुसार उपलब्ध गराउने ।
१०. तथ्याङ्क संकलकको यातायात खर्च : कर्मचारी तथ्याङ्क संकलनका क्रममा सर्भेक्षण स्थलसम्म जान र फर्कन लाग्ने यातायात खर्च स्थानीय दररेट अनुसार उपलब्ध गराउने ।
११. नतिजा सार्वजनिक अन्तरक्रिया बैठक खर्च : सर्भेक्षणबाट प्राप्त नतिजा र वाली ब्यबस्थापनका लागि भबिष्यमा चाल्नु पर्ने कदमहरूबारे सरोकारवाला पक्षलाई जानकारी गराउदा प्रत्येक पकेट क्षेत्रमा भेलाका सहभागिलाई ५० जनालाई प्रति ब्यक्ति ५० का दरले जम्मा रु २५००/- सम्म खाजा खर्च र बैठक ब्यबस्थापन खर्च वापत एकमुष्ट रकम रु १०००/- खर्च गर्न सकिने छ । सेवाकेन्द्रका प्राविधिकहरू र वाली संरक्षण अधिकृत लाई प्रचलित दैनिक भ्रमण भत्ता नियमावली अनुसार हुनेछ ।
१२. प्रतिबेदन तयारी खर्च : सर्भे एण्ड सर्भिलेन्स कार्य सम्पन्न भए पछि सो को बिस्तृत प्रतिबेदन तयारी गर्न पारिश्रमिक, प्रतिबेदन टाइपिङ्ग, प्रिण्टिङ्ग र बाईण्डिङ्ग वापत एकमुष्ट रकम रु ८०००/- सम्म खर्च गर्न सकिने छ ।
१३. बिबिध खर्च : सर्भेक्षणको प्रकृति अनुसार आवश्यक पर्ने सन्दर्भ सामाग्री खरिद, संबन्धित बिषय बिज्ञसंग परामर्श गर्दा लाग्ने खर्च, रोग किराको नमुना संकलन, संरक्षण र थप पँहिचान प्रयोजनका लागि नमुनाको प्याकिङ्ग तथा पुलिन्दा बन्दि, दुवानी खर्च इत्यादी कार्यमा खर्च गर्न एकमुष्ट रकम रु १००००/- सम्म खर्च गर्न सकिने छ ।

नोट: कार्यक्रम संचालका क्रममा संबन्धित स्थलसम्म जान र फर्कन लाग्ने इन्धन खर्च तथा कार्यक्रमसंग संबन्धित बिज्ञ, संचालक एवं सहयोगी कर्मचारीहरूको दैनिक भ्रमण भत्ता यसमा समावेश गरिएको छैन । कार्यक्रम संचालन गर्ने स्थान बिशेषका आधारमा संबन्धि कार्यालयले रकम बिनियोजन गरि प्रचलित दैनिक भ्रमण भत्ता नियमावली अनुसार खर्च गर्नुपर्ने छ ।

६.४ अभियानमूलक समस्या निदान कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०७०

प्रस्तावना:

विभिन्न वाली बिरुवामा बिभिन्न समयमा विविध रूपले हुने रोग कीराको आक्रमणले ल्याउने उत्पादन, उत्पादकत्व र गुणस्तरमा न्हासको समस्यावाट पर्न जाने आर्थिक तथा पर्यावरणीय क्षति न्यूनिकरण गरी उत्पादन वढाउन तथा व्यापार सहजीकरण गर्न वाली संरक्षण निकायको संयोजकत्वमा अभियानमूलक समस्या निदान कार्यक्रम सरोकारवाला सवैको सक्रिय सहभागितामा सहज रूपमा संचालन गर्न नेपाल सरकारबाट यो "अभियानमूलक समस्या निदान कार्यक्रम कार्यविधि २०७०" वनाई लागु गरिएको छ ।

१. परिचय:

१.१ पृष्ठभूमि:

कृषि विकासको ऐतिहासिक पृष्ठभूमिलाई नियाल्दा विभिन्न वालीहरूको उत्पादन तथा उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्न रोग कीराहरूको उचित व्यवस्थापन एउटा प्रमुख पक्ष रहेको छ । भौगोलिक क्षेत्र अनुसार विभिन्न वालीहरूमा विभिन्न रोग कीराहरूको दीर्घकालिन वा अचानक रूपमा आक्रमण गरी वालीको उत्पादनमा ह्रास हुदै आएको छ । रोग कीराको समस्याले एक वर्षिय वाली मात्र नभएर फलफूल लगायतका बहु बर्षिय वालीहरूमा समेत दीर्घकालिन समस्याले गर्दा उत्पादनमा ठूलो ह्रास ल्याई रहेको छ । अल्पकालीन र दीर्घकालिन रूपमा देखिएका समस्याहरूमा रोग कीरा मात्र नभई अन्य व्यवस्थापनका कमी कमजोरीका कारणले पनि हुन पुगेको देखिन्छ । कतिपय रोगकीराको समस्याहरू व्यवस्थापनका कारणले नै जन्मेका र वृद्धि भएको पनि पाइन्छ । यस्ता खालका समस्याहरूलाई रोगकीराहरूको व्यवस्थापनका साथै वाली व्यवस्थापनका सिफारिस पद्धतिलाई पनि साथ साथै लिएर जानु पर्ने जरूरी पनि देखिन्छ । यसरी आएका समस्याहरूको समाधान एक दुइ जनाले मात्र गरेर नहुने भएकोले समुदायमा अभियानको रूपमा प्राविधिको कृषक समक्ष प्रचार प्रसार गरी क्षतिमा कमि ल्याउनु अति आवश्यक छ । अचानक

आउने समस्याहरूलाई आकस्मिक वाली संरक्षण सेवाले केहि हद सम्म समेटे पनि लगातार रूपमा सधै देखिएका दीर्घकालिन समस्याहरूको समाधानको लागि यस्ता प्रविधिहरूलाई सानो सानो स्थानमा प्रदर्शनको रूपमा मात्र सिमित नराखी कृषकहरूको सहभागितामा ठूलो क्षेत्रमा एकिकृत तवरले अभियानको रूपमा समस्या निदानमा नलाग्दा सम्म व्यवस्थापन कार्य सफल हुने नदेखिएकोले वाली संरक्षण निकायको संयोजकत्वमा समस्या निदान अभियान कार्यक्रम संचालन गर्न जरुरी भएकोले वाली संरक्षण निर्देशनालयको आ.व. २०७०/७१ को वार्षिक कार्यक्रम देखि समावेश गरिएको छ ।

१.२ उद्देश्यः:

- १) भौगोलिक क्षेत्र अनुसार प्राथमिकता प्राप्त वालीहरूको उत्पादनमा ह्रास ल्याइरहेका रोग कीरा सम्बन्धि दीर्घकालिन समस्याहरूको समाधानको लागि कृषक सहभागितामा अभियानको रूपमा कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- २) कृषकहरू बीच समस्या समाधानका प्रविधिहरूको अवलम्बनको लागि प्रोत्साहन तथा जागरुक गराउने ।

१.३ संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

यो कार्यविधिको नाम "अभियानमूलक समस्या निदान कार्यक्रम कार्यविधि २०७०" रहेको छ । यो कार्यविधि नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भएको मितिबाट प्रारम्भ हुनेछ ।

२. कार्य संचालन प्रकृया:

- २.१ कार्यक्रम संचालनमा संलग्नता: वाली संरक्षण निकायको संयोजकत्वमा वाली अनुसारका निर्देशनालयका प्राविधिक, कृषि अनुसन्धान परिषदका वैज्ञानिक, क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशालाका प्राविधिक, जिल्ला कृषि विकास कार्यालयका विषय विशेषज्ञ, कृषि सेवाकेन्द्रका प्राविधिक, गाउ विकास समिति, कृषि विकासमा संलग्न स्थानीय संघ संस्थाहरू तथा कृषक समुह/कृषि सहकारी/कृषकहरूको प्रत्यक्ष सहभागितामा यो कार्यक्रम संचालन हुनेछ ।
- २.२ वाली छनौट: राष्ट्रिय रूपमा महत्वपूर्ण, निर्यातमूलक र दीर्घकालिन रूपमा देखिएका रोग कीराको समस्या भएका वालीमा प्राथमिकताको आधारमा छनौट गरिने छ । विभिन्न गोष्ठीबाट अभियानको रूपमा संचालन गर्ने भनि जिल्ला तथा क्षेत्रियतहबाट औल्याइएका समस्या, लगातार हरेक वर्ष ठूलो क्षति भएका वालीका समस्यालाई प्राथमिकताका आधारमा छनौट गर्नु पर्नेछ ।
- २.३ जिल्ला छनौट: छनौट गरिएका वालीहरूको ठूला उत्पादन पकेट क्षेत्र भएका र समस्या देखिएका जिल्लाहरू छनौट गर्नु पर्नेछ । वाली अनुसारका कार्यक्रम निर्देशनालय, क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालयहरूबाट औल्याइएका जिल्लाहरू तथा माग भई आएका जिल्लाहरूको आधारमा छनौट का आधार लिन सकिने छ ।
- २.४ पकेट क्षेत्र छनौट: जिल्ला कृषि विकास कार्यालय तथा वाली विशेष अनुसारका कार्यक्रम तथा निर्देशनालयसंग समन्वय गरी सो जिल्लाका व्यावसायिक परिमाणमा उत्पादन हुने पकेट क्षेत्रहरू मध्ये सवैभन्दा वढि समस्या देखिएको आधारमा पकेट क्षेत्र छनौट गर्ने । त्यसैगरी, व्यावसायिक प्रवर्द्धनका संभावना , यातायात तथा उत्पादनको वजारको सुविधाको अवस्था आदि आधारहरूलाई पनि मध्यनजर गरी पकेट क्षेत्र छनौट गर्नु पर्नेछ । एउटा पकेट क्षेत्रको क्षेत्रफल कम्तिमा पनि १० हे को हुनु पर्नेछ ।
- २.५ संचालन प्रकृया:
 - २.५.१ छानिएको वालीको जिल्ला तथा पकेट क्षेत्रहरूमा समस्याहरूको पहिचान, क्षेत्र निर्धारण तथा त्यस क्षेत्रका कृषकहरूको प्रोफाइल तयार गर्न कार्यक्रम संचालन गर्नु अगावै प्राविधिक टोलीले भ्रमण गर्ने । प्राविधिक टोली निम्नानुसारको हुनेछ :
 - क) वाली संरक्षण निर्देशनालयको प्रतिनिधि
 - ख) वाली विशेषका राष्ट्रिय कार्यक्रम वा कार्यक्रम निर्देशनालयका प्रतिनिधि
 - ग) कृषि अनुसन्धान परिषदका रोग, कीट वा भारपात विज्ञबाट प्रतिनिधि
 - घ) क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशालाका प्रतिनिधि
 - ङ) जिल्ला कृषि विकास कार्यालयका वाली संरक्षण अधिकृत
 - च) कृषिको प्रवर्धन तथा विकासमा संलग्न स्थानीय संघ संस्था/कृषि सहकारी प्रतिनिधि

- २.५.२ छानिएको पकेटमा कार्य संचालन गर्न एउटा कार्यदलको निर्माण गरिने छ । सो कार्यदल निम्नानुसारको हुनेछ :
- क) वाली संरक्षण निर्देशनालयको प्रतिनिधि
- ख) वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत- जिल्ला कृषि विकास कार्यालय
- ग) वाली संरक्षण अधिकृत - जिल्ला कृषि विकास कार्यालय
- घ) सम्बन्धित विषय विशेषज्ञ- जिल्ला कृषि विकास कार्यालय
- ङ) कृषि सेवा केन्द्रका प्राविधिक
- घ) जिल्लास्तर वा स्थानियस्तरमा कृषि व्यवसाय प्रवर्धन तथा विकासको लागि कार्य गर्ने संघ संस्था प्रतिनिधि/गा.वि.स प्रतिनिधि
- ड) स्थानिय कृषि सहकारी/कृषक समुह प्रतिनिधि
- २.५.३ प्राविधिक टोलीले समस्या समाधानका लागि गर्नु पर्ने कार्यहरूको सूचि तथा सहभागी हुने कृषकहरूको सूचि/पकेट प्रोफाइल अनुसूची १ अनुसार तयार गर्नेछ ।
- २.५.४ समस्या अनुसार नमुना संकलन गरी परिक्षण एवं पहिचानको लागि व्यवस्था गरिने छ ।
- २.५.५ समस्याहरू तथा भए गरेका कार्यहरू वारे कृषकहरू /कृषक समुह/कृषि सहकारी तथा सम्बन्धित अन्य संस्थाहरूसंग स्थानीय स्तरमा अर्न्तकृया तथा अभिमूखिकरण गोष्ठी संचालन गरिने छ ।
- २.५.६ समस्याहरूको पहिचान तथा व्यवस्थापनका उपायवारे कृषकहरूलाई पकेट क्षेत्रमा नै सैद्धान्तिक तथा व्यवहारिक तालिम संचालन गरिने छ ।
- २.५.७ वाली/वगैचाहरूमा समस्या समाधानका लागि १० हेक्टर क्षेत्रफल भित्रको १ स्थानमा २ रोपनी क्षेत्रफलमा प्रदर्शन गरिने छ ।
- २.५.८ अभियान कार्यक्रम संचालन गर्दा समस्या अनुसार प्राविधिक टोलीवाट औलाइएका व्यवस्थापनका कार्यहरूको लागि आवश्यक पर्ने औजार, खाद्य तत्व, विषादी तथा अन्य सामग्रीको व्यवस्थापन गरिने छ । सामग्री व्यवस्था गर्दा सके सम्म स्थानीय श्रोत साधन, आइ पी एम प्रविधिमा आधारित सामग्री आदिमा विशेष जोड दिनु पर्नेछ ।
- २.५.९ पकेट क्षेत्रका संपूर्ण वाली/वगैचाहरूमा चाहिने सामग्री कृषकहरूलाई उपलब्ध गराई सोही समयमा नै कृषकहरूलाई आ-आफ्नो वगैचा व्यवस्थापन कार्यमा सहभागी गराई उनीहरूवाट नै कार्य गर्न लगाउने छ ।
- २.५.१० अभियानको रूपमा हरेक पकेट क्षेत्रमा हरेक वर्ष वाली/वगैचा व्यवस्थापन गर्न गराउनको लागि कृषक समुहहरूलाई जिम्मेवार बनाउन समुह सुदृढीकरण तथा व्यवस्थापनको लागि तालिम तथा अन्य सहयोग गरिने छ ।
- २.५.११ वाली अनुसारका रोग कीराका पहिचान तथा समस्या समाधान र व्यवस्थापन सम्बन्धि पर्चा, पम्पलेट तथा पुस्तिका प्रकाशन गरी हरेक कृषकको हात हातमा पुऱ्याउने कार्य गरिने छ ।
- २.५.१२ वाली संरक्षण निर्देशनालय तथा जिल्ला कृषि विकास कार्यालयबाट संयुक्त रूपमा नियमित अनुगमन निरिक्षण गर्ने व्यवस्था गरिने छ ।
- २.५.१३ कार्यक्रम संचालन पश्चात पकेट क्षेत्रमा कृषक दिवश कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।
- २.५.१४ समस्या निदान अभियान कार्यक्रम संचालन गर्दा सम्बन्धित कार्यक्रम/निर्देशनालयले तयार गरेका नर्मस, कार्यविधि तथा निर्देशिकाहरूलाई मिल्ने हदसम्म प्राविधिक टोलीको शिफारिस अनुसार अनुशरण गर्न सकिने छ ।
- २.५.१५ कार्यक्रम संचालन गर्ने निकायले कार्यक्रम संचालन पश्चात सो को प्राविधिक प्रतिवेदन तयार गरी वाली संरक्षण निर्देशनालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

३.आर्थिक पक्ष:

- ३.१. समस्या निदान अभियान मूलक कार्यक्रम गर्दा वाली विशेष, रोग कीरा/समस्या विशेष तथा स्थान विशेषले आवश्यकता अनुसार संचालन गरिने छ ।
- ३.२ वाली विशेष, स्थान विशेष तथा समस्याको अवस्था अनुसार कृयाकलाप गर्दा लाग्ने खर्च पनि फरक फरक हुने हुन्छ । मौसमी वाली तथा कुनै एउटा रोग तथा कीरा विशेषमा अभियान चलाउदा र फलफूल वगैचामा अभियान चलाउने कार्यमा पनि समयवधि तथा समस्याको जटिलताले गर्दा खर्च गर्ने प्रकृया तथा खर्च भार पनि फरक हुन सक्नेछ ।
- ३.३ समस्याको जटिलता हेरी निदानका लागि आवश्यकता अनुसार पछिल्ला वर्षहरूमा पनि अभियानको निरन्तरता दिनु पर्नेछ ।

३.४ खर्च गर्ने प्रकृया:

सि.नं.	कार्यक्रम विवरण	रकम खर्च प्रक्रिया
१	शत्रुजीवहरूको व्यवस्थापनको लागि खाद्य तत्व व्यवस्थापन पनि आवश्यक हुने भएमा प्राविधिक टोलीको शिफारिस अनुसार आवश्यक पर्ने जैविक मल, प्रांगारिक मल तथा रासायनिक मलखाद तथा शुष्म खाद्य तत्वहरूको व्यवस्था गर्ने	आवश्यक सामग्री खरिद मूल्यमा ८० प्रतिशत अनुदान र दुवानी शत प्रतिशत अनुदान ।
२	वाली संरक्षण सम्बन्धि समस्या समाधानका लागि प्राविधिक टोलीले औल्याएका आवश्यक पर्ने विभिन्न कीट नासक, रोगनाशक वा अन्य विषादीहरूको व्यवस्था गर्ने	आवश्यक सामग्री खरिद मूल्यमा ८० प्रतिशत अनुदान र दुवानी शत प्रतिशत अनुदान
३	समस्या विशेष अनुसार शत्रुजीव व्यवस्थापनको लागि उपलब्ध हुन सक्ने आइ पी एम प्रविधिका सामग्री तथा आइ पी एम अनुशरण कार्यक्रम समेत संचालन गर्ने	श्रमजन्य योगदान कृषक वाट हुनेछ भने सामाग्रीमा अनुदान दिने र स्वीकृत नर्मस अनुसार अन्य कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
४	समस्या निदानको लागि वालीमा सिचाईको व्यवस्थापन गर्न आवश्यक देखिएको प्राविधिक समितिको शिफारिस भएमा प्रति हेक्टर १ क्वाइल आधा इन्च पोलिथियन पाइप, स्त्रीकल तथा त्यसको लागि आवश्यक सामग्री व्यवस्था गर्ने	पाइप तथा दुवानीमा समेत शत प्रतिशत अनुदान उपलब्ध गराइने
५	नमुना संकलन/परिक्षण ।	प्रयोगशाला परिक्षण चार्ज नियमानुसार गर्ने ।
६	कार्यक्रम संचालन गर्न वाली विशेष अनुसार आवश्यक पर्ने औजारहरूमा स्प्रेयर, सिकेचर, प्युनिङ स, खाक्सी, ब्रुस आदि र सुरक्षित तरिकाले स्प्रे गर्दा लगाउनु पर्ने पहिरन एप्रोन, मास्क, ग्लास, पन्जा आदि सम्पूर्ण खरिद व्यवस्था गर्ने	आवश्यक सामग्री खरिद मूल्यमा ८० प्रतिशत अनुदान र दुवानी शत प्रतिशत अनुदान दिने र प्रति १० हेक्टरको लागि वढिमा ५०,०००। सम्म मात्र खर्च गर्न सकिने ।
७	प्राविधिक टोलीको पकेट क्षेत्रको भ्रमण, कार्य संचालन टोलीको फिल्डमा कार्य गर्दा तथा अनुगमन निरिक्षणको लागि भ्रमण गरिने	भ्रमण खर्च नियमावली २०६४ अनुसार खर्च गर्ने
८	पकेट क्षेत्रमा गरिने अन्तरकृया तथा अभिमूखिकरण गोष्ठी, कृषक दिवश तथा पकेट क्षेत्रमा गरिने कृषक तालिम संचालन । तालिम संचालन गर्दा एक पटकमा २५देखि ३० जनालाई गर्ने र वगैचा स्थापना गरेका हरेक कृषकलाई तालिम दिने हिसावले आवश्यकता अनुसार तालिमको संख्या निर्धारण गर्ने	विद्यमान जिल्लास्तरीय तालिमको स्वीकृत नर्मस् अनुसार ।
९	प्राविधिक पुस्तिका, लिफलेट, पंपलेट आदिको छपाइ कार्य	प्रति १० हेक्टरको लागि १५०००। सम्म नियमानुसार खर्च गर्न सकिने ।
१०	रिपोर्टिङ तथा अभिलेख	गरिएका कार्यको रिपोर्टिङ गर्न र अभिलेख राख्न १० हेक्टरको लागि वढिमा ५०००। सम्म खर्च गर्न सकिने
११	भ्रमणको वेला, सामाग्री व्यवस्थापनको लागि इन्धन वा गाडी भाडामा लिने व्यवस्था गर्ने	प्रति १० हेक्टरको लागि वढिमा ३००००। सम्म खर्च गर्न सकिने ।

अनुसूची: १

पकेट प्रोफाइल सम्वन्धि विवरण फाराम

जिल्लाको नाम:

पकेट क्षेत्रको नाम:

गा.वि.स.वडा:....

१ पकेट क्षेत्र संबन्धि विवरण:

क) मोहडा ख) उचाई मी.....देखि.....सम्म

ग) माटोको किसिम: घ) सिचाई श्रोत:

ङ) मोटर वाटोदेखि पकेट क्षेत्रसम्मको दुरी (कि.मि./घण्टा) च) सदरमु देखि पकेटक्षेत्रसम्मको दुरी (कि.मि./घण्टा)

छ) नजिकको हाट वजार: ज) विक्रि गर्ने वजार:

झ) विद्युत सुविधा

२ संस्थागत विकास सम्वन्धि विवरण:

सि.नं.	समूह/संस्थाको नाम	स्थापना/गठन मिति	गठन गर्ने निकाय	सदस्य संख्या		हितकोष रकम रु	कैफियत
				महिला	पुरुष		

३ पकेट क्षेत्रमा खेती गरिने वाली तथा जातहरू

वाली	जात						

४ कृषकको विवरण:

सि.नं.	कृषकको नाम	ठेगाना	समस्याग्रस्त वालीको क्षेत्रफल	विगत वर्षहरूमा समस्या को स्थिति तथा निराकरणका प्रयास

५ पकेट क्षेत्रमा देखा परेका समस्या विवरण:

क) प्राविधिक समस्या:

ख) व्यवस्थापन समस्या:

६ पकेट क्षेत्रलाई व्यावसायिक प्रवर्द्धनको लागि संचालन गर्नु पर्ने मुख्य मुख्य कार्यहरू:

७ अन्य संघ संस्थाहरूवाट संचालित कार्यक्रम:

६.५ वाली उपचार शिबिर (प्लाण्ट क्लिनिक)

परिचय:

वाली विरुवामा रोग, किरा र अन्य समस्याहरूको कारणहरूले गर्दा वाली उत्पादनमा बर्षेनी १५-२० % सम्म ह्रास भएको

पाईएको छ । कृषकहरूले बाली बिरुवाहरूका समस्याहरूको सहि उपचार प्राप्त गर्न सकिरहेका छैनन् । जिल्ला कृषि बिकास कार्यालय तथा कृषि सेवा केन्द्रसम्म पहुँच भएका कृषकहरूले तहाँ कार्यरत अधिकृत वा जे.टी./जे.टी.ए. हरुमाफत र पहुँचबाट टाढा रहेका एग्रोभेट वा छिमेकीको सल्लाह बमोजिम बाली उपचार गर्ने गरेको यथार्थता छ । एग्रोभेटबाट दिईने सेवा हेर्ने हो भने कृषकहरूले भनेको मौखिक भरमा बिना कुनै निरीक्षण तथा परिक्षणबाट बिषादीहरू सिफारिस गरेको पाईन्छ भने जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयमा आउने अधिकांश कृषकहरू पनि रोग कीराको नमुना नलिई आउने गर्नाले अन्दाजिको भरमा सल्लाह प्रदान गरेको स्थिति छ । समस्याको सही पहिचान बिना कुनै बिषादी कति मात्रामा प्रयोग गर्ने र कसरि प्रयोग गर्ने भन्ने ज्ञान शिपको अभावमा अन्धाधुन्ध बिषादी छर्ने प्रचलनका कारण एकातिर कृषकहरूको लगानी खेर गैरहेको छ भने अर्कोतर्फ समयमानै समस्या समाधान नहुनु र बिषादीको प्रयोगले मानिस, जीवजन्तु र वातावरणमा नकारात्मक असर परिरहेको छ । तसर्थ एउटा परिक्षण तथा सत्य तथ्यमा आधारित गुणस्तरिय एवं भरपर्दो बाली उपचार पद्धतिको आवश्यकता टड्कारो छ जसको समाधान भनेको बाली उपचार शिबिर (प्लाण्ट क्लिनिक) नै हो । बाली उपचार शिबिर एउटा यस्तो थलो हो जहाँ कृषकहरूले आफ्नो बालीमा लागेका रोग, किरा तथा अन्य समस्याको समस्याग्रस्त बोट बिरुवाका नमूना शिबिरमा ल्याई बाली उपचार बिशेषज्ञहरूबाट समस्या पहिचान तथा समाधानका उपायहरू बारे सल्लाह प्राप्त गर्दछन् ।

बाली उपचार शिबिर २ तरिकाबाट संचालन गर्न सकिन्छ : १) घुम्ती बाली उपचार शिबिर, २) नियमित बाली उपचार शिबिर । यी दुवै शिविरको कार्यविधीमा खासै भिन्नता छैन । नियमित बाली उपचार शिबिर निश्चित स्थानमा नियमित रूपमा आवश्यकता अनुसार एक हप्ता वा १५ दिन वा महिनाको १ पटक वा खास बालीहरूको समस्यायुक्त समयमा संचालन गरिन्छ भने घुम्ती बाली उपचार शिबिर जिल्लाको विभिन्न क्षेत्रहरूको समस्याको आधारमा घुम्ति रूपमा संचालन गर्न सकिन्छ ।

बाली उपचार शिबिर (प्लाण्ट क्लिनिक) संचालन गर्नको लागि नेपाल कृषि सेवा वा अन्य कृषि सङ्ग संबन्धित निकायमा कार्यरत कम्तिमा रा.प. तृतीय श्रेणीको पदाधिकारी जसले प्लाण्ट क्लिनिक संचालन सम्बन्धि तालिम लिएको ब्यक्तिलाई प्लाण्ट क्लिनिक बिशेषज्ञ भनिन्छ भने कृषि क्षेत्रमा कार्यरत अन्य मध्यम स्तरका प्राबिधिकहरूले पनि यस प्रकारको तालिम हासिल गरी बाली उपचार शिबिर (प्लाण्ट क्लिनिक) संचालन गर्न सक्ने छन् ।

उद्देश्य

कृषकको बालीमा रोग, कीरा तथा अन्य समस्याहरूको सहि पहिचान गरी समयमै उपयुक्त व्यवस्थापनका उपायहरू दिलाउनु नै यसको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ । जसले गर्दा जथाभावि रासायनिक विषादीको प्रयोगलाई कम गरी वातावरण संरक्षणमा सहयोग पुऱ्याउनुका साथै बाली बिरुवाहरूको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्न मद्दत पुग्ने छ ।

कार्यविधि:

- १) जिल्लाका अन्न, फलफूल, तरकारी र अन्यबालीहरूको पकेट क्षेत्र लाई समेट्ने गरी समस्या देखिएका क्षेत्र तथा रासायनिक विषादीको अत्याधिक प्रयोग भइरहेको क्षेत्रलाई सम्बोधन गर्ने गरी धेरै भन्दा धेरै कृषकलाई सहभागि बनाउन पाएक पर्ने ठाउँमा बाली उपचार शिबिर संचालन गर्नुपर्दछ ।
- २) बाली उपचार शिबिर संचालन हुने मिति, स्थान र समयको बारेमा कृषकलाई उपयुक्त माध्यमबाट समय मै जानकारी दिनु पर्नेछ ।
- ३) कृषकले ल्याएको बालीको नमूना र कृषकसंग लिइएको जानकारीका आधारमा समस्या पहिचान गरी समाधानका उपायहरू कृषकले बुझ्ने गरी लिखित रूपमा कृषकलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । उक्त दिन बाली नमूनाको समस्या पहिचान हुन नसकेमा यथासक्य छिटो उपयुक्त निकायमा नमूना पठाई समस्याको पहिचान गराई सम्बन्धित कृषकलाई वाली व्यवस्थापनका उपायहरू संबन्धमा यथासक्य छिटो जानकारी गराउने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
- ४) बाली उपचार शिबिर संचालन अवधि १ दिनको हुने छ ।
- ५) बाली उपचार शिबिर मा सहभागी हुने कृषकहरूले दैनिक भ्रमण भत्ता, होटल बास खर्च र खाजा खर्च पाउने छैनन् साथै यस कार्यक्रममा कृषकबाट शुल्क लिने व्यवस्था हुने छैन ।
- ६) बाली उपचार शिबिर बाली उपचार बिशेषज्ञ (प्लाण्ट क्लिनिक बिशेषज्ञ) वा तालिम प्राबिधिक को प्रत्यक्ष संलग्नतामा गर्नु पर्नेछ । सम्बन्धित जिल्लामा बाली उपचार बिशेषज्ञ (प्लाण्ट क्लिनिक बिशेषज्ञ) नभएमा नजिकको जिल्ला कृषि बिकास कार्यालय, क्षेत्रिय बाली संरक्षण प्रयोगशाला, अनुसन्धान केन्द्र, अध्ययन संस्थान वा प्राबिधिक शिक्षालयबाट तालिम प्राप्त बाली उपचार बिशेषज्ञ (प्लाण्ट क्लिनिक बिशेषज्ञ) को सहयोग लिई संचालन गर्न सकिने छ ।

- ७) जिल्लामा अन्य संघ/संस्था/निकायबाट यस प्रकारको वाली उपचार शिबिर संचालन गर्नु पर्ने भएमा संबन्धित जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयसंगको समन्वयमा संचालन गर्नु पर्ने छ ।
- ८) बाली उपचार शिबिर हुने मिति, समय र स्थान बारे सम्बन्धित क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला र बाली संरक्षण निर्देशनालयलाई जानकारी गराएको खण्डमा प्राबिधिक सहयोग प्राप्त गर्न सजिलो हुने छ ।
- ९) वाली उपचार शिबिर संचालन गरिएका जिल्लाबाट बार्षिक रूपमा शिबिर संचालन स्थान, नमुना संकलन गरिएको क्षेत्र, बाली क्षेत्र, देखिएको समस्याहरू र प्रदान गरिएका सुभावहरू उल्लेखित प्रतिवेदन संबन्धित क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला हुदै बाली संरक्षण निर्देशनालयमा पठाउने ब्यबस्था गर्नु पर्ने छ ।

अपेक्षित प्रतिफल:

यस कार्यक्रम सञ्चालनबाट देहाय बमोजिमका प्रतिफल प्राप्त हुने छ :

- १) कृषकका बालीमा देखिएका रोग, कीरा तथा अन्य समस्याको सहि पहिचान गरी तुरुन्त वालीमा हुने क्षती कम गर्न व्यवस्थापनका लागि सहयोग पुग्ने
- २) समस्याको सही पहिचान भई सुधारका लागि कृषक स्वयं सक्षम हुने
- ३) रसायनिक विषादी तथा मलखादको जथाभावि प्रयोगलाई ब्यबस्थित गरी वाली उत्पादन लागत घटाउन सकिने ।
- ४) वातावरण संरक्षण तथा मानव स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउन यस कार्यक्रम प्रभावकारी सिद्ध हुने ।
- ५) बाली उपचार शिबिर संचालन क्षेत्रको रोग कीरा को अभिलेख तयार भई भावी बाली संरक्षण कार्यक्रम तय गर्न सहयोग मिल्ने ।

आर्थिक पक्ष:

सि.नं.	विवरण	इकाइ	परिमाण	दर रु.	जम्मा रु.	कै.
१	प्रचार प्रसार (एफ. एम., पर्चा, माईकिङ आदि)	पटक	१	२०००	२०००	
२	बाली उपचार शिबिर संचालन सामग्री (एप्रोन, क्याप, चक्कु, कैची, लेन्स, भाइल, पेपर, केमिकल्स, ब्यानर आदि)	पटक	१	२०००	२०००	
३	सुभाव पर्चा, फ्याक्ट सिट छपाई	पटक	१	१०००	१०००	
४	स्टेशनरी (क्लिनिक रजिष्टर, कलम, आदि)	पटक	१	५००	५००	
५	बाली उपचार शिबिर व्यवस्थापन खर्च	पटक	१	१५००	१५००	
६	खाजा खर्च	जवान	१०	५०	५००	
७	प्रतिवेदन तयार	पटक	१	५००	५००	
	कुल जम्मा रु.				८०००	

नोट: बाली उपचार शिबिर संचालनका लागि इन्धन र कर्मचारीको दैभ्रभ. यसमा समावेश गरिएको छैन । इन्धन र कर्मचारीको दैनिक भ्रमण भत्ता रकम सम्बन्धित आयोजक संस्था/कार्यालयले शिबिर संचालन स्थलसम्म जान, फर्कन र कार्यक्रम संचालन गर्न लाग्ने समयका आधारमा विनियोजन गर्नु पर्ने छ । एप्रोन र क्याप सेतो वा हरियो रंगको हुनु पर्नेछ र एप्रोन र क्यापमा "प्लाण्ट क्लिनिक बिशेषज्ञ" भन्ने वाक्यांश छापेको वा ईम्राईडरी गरेको हुनु पर्नेछ ।

६.६ नमूना आई.पि.एम. गाऊँ स्थापना तथा संचालन कार्यविधि, २०७०

पृष्ठभूमि

एकिकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन (आई.पी.एम.) कार्यक्रमलाई बाली संरक्षणको प्रमुख रणनीतिको रूपमा नेपालले दीर्घकालीन कृषि योजना र त्यस पछिका आवधिक योजनाहरूदेखि नै निरन्तर रूपमा अंगिकार गर्दै आई रहेको छ । बिश्वमा सफल रूपमा प्रयोग भै सकेका आई.पी.एम.का पद्धतिलाई बि.सं.२०५५ सालदेखि परियोजनाको रूपमा कार्यान्वयन गरिदै आएको छ । कार्यक्रम कार्यान्वयनको संयोजन बाली संरक्षण निर्देशनालयले गरेको छ । कार्यक्रमले अधिकतम, सहायकस्तर तथा कृषकस्तरमा तुलो संख्यामा जनशक्ति बिकास गरेको छ । यसका निश्चित प्रविधि, मोडुल र नर्मसहरूको बिकास गरेर देशभर कार्यक्रम संचालन

भएका छन् । कार्यक्रममा अवलम्बन गरिएको कृषक पाठशाला तरिकालाई कृषि प्रसारको नयाँ र उपयुक्त बिधिको रूपमा लिईएको छ । रासायनिक बिषादिको बिकल्पमा प्रस्तुत भएको आई.पी.एम. कार्यक्रम प्रति स्वस्थबालीको उपभोग गर्न खोज्ने सर्वसाधारण उपभोक्तादेखि उत्पादक कृषक एवम कार्यान्वयन तहका रहेका बाली संरक्षण निर्देशनालय, कृषि बिभाग र कृषि बिकास मन्त्रालयको उच्च चासो र सरोकार छ । अतः बिगतका अभ्यास र अनुभवबाट कार्यक्रमको संस्थागत बिकास र दीगोपनकालागि हर संभव प्रयास जारी राख्नु नितान्त जरुरत छ । यिनै पृष्ठभूमिमा संचालन गर्न लागिएको नमूना आई.पी.एम.गाउँ स्थापना तथा संचालन कार्यक्रम बिगतका उपलब्धिको संस्थागत बिकास गर्दै राष्ट्रिय कृषि नीति २०६१ ले निश्चित गरेको प्राकृतिक श्रोत साधनको संरक्षण, संवर्द्धन र सदुपयोग गर्दै उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धिमा सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्य प्राप्तीमा सहयोगी हुने अभिप्राय साथ कार्यक्रम संचालनमा गरिने क्रियाकलापलाई सरल, सहज एवम पारदर्शीताको लागि "नमूना आई.पी.एम. गाउँ स्थापना तथा संचालन कार्यबिधि, २०७०" तयार गरिएको छ ।

परिच्छेद १

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

- (१) यो कार्यबिधिको नाम "नमूना आई.पी.एम. गाउँ स्थापना तथा संचालन कार्यबिधि, २०७०" रहेको छ ।
- (२) यो कार्यबिधि कृषि बिकास मन्त्रालयबाट स्वीकृत भएको मितिबाट लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा

- क. संस्था/समुह/सहकारी: भन्नाले कम्तिमा एक बाली अवधिभरको कृषक पाठशालामा सहभागी भै प्रमाणपत्र प्राप्त गरेका सदस्यहरू रहेको सरकारी निकायमा बिधिवत दर्ता भएको कृषक समुह/सहकारी/संस्था बुझ्नु पर्दछ ।
- (ख) घुम्तिकोष : कार्यक्रम संचालनमा सहजताका लागि सरकारी निकायबाट समुहलाई मुलधन मास्न नपाउने गरी बीउँ पुँजीको रूपमा प्राप्त भएको एकमुष्ट नगदराशी बुझ्नु पर्दछ ।
- (ग) जिल्ला समन्वय समिति : जिल्ला तहमा आई.पी.एम. कार्यक्रम कार्यान्वयनको सहजताका लागि सघन आई.पी.एम. कार्यक्रमले व्यवस्था गरेको जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयका प्रमुखको संयोजकत्वमा तोकिएका सदस्यहरू रहेको समितिलाई जनाउँदछ ।
- (घ) बानस्पतिक बिषादि : किराहरूलाई मन नपर्ने वा मार्ने गुणयुक्त निम, बोभो, सुर्ति, टिमुर जस्ता वनस्पतिबाट कीरा मार्ने, भगाउने प्रयोजनका लागि प्रशोधित वा अप्रशोधित रूपमा तयार गरिएको पदार्थलाई जनाउँदछ ।
- (ङ) सघन आई.पी.एम. कार्यक्रम: राष्ट्रिय आई.पी.एम.कार्यक्रमबाट परियोजनाको दोश्रो चरणमा छनौट भएका जिल्लाहरूमा संचालन गरिएको कार्यक्रम र यसका तरिका बुझ्नु पर्दछ ।
- (च) अनुशरण कार्यक्रम : कृषक पाठशालामा एकपटक प्रशिक्षित भैसकेका कृषकहरूले समुदायमा संचालन गर्ने सहभागीतामुलक अनुसन्धान, प्रबिधि बिकास, प्रदर्शन, बानस्पतिक तथा जैबिक बिषादि उत्पादन जस्ता कार्य बुझ्नु पर्नेछ ।

३. उद्देश्य

- (क) बाली संरक्षणका वैकल्पिक प्रबिधिको प्रवर्द्धन तथा रासायनिक बिषादिको प्रयोगलाई न्युनीकरण गर्नु,
- (ख) स्वस्थ बाली उत्पादन प्रबिधि श्रोतकेन्द्रको बिकास गर्नु,
- (ग) आई.पी.एम. कार्यक्रमको संस्थागत बिकासमा टेवा पुऱ्याउनु,
- (घ) स्वस्थ बालीको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा बजार बिस्तारमा सुधार गर्नु ।

४. संचालन प्रकृया

- (क) स्थान छनौट : बिगतमा आई.पी.एम.कार्यक्रम संचालन भएर उपज उत्पादनमा क्रियाशील समुह भएका र कृषि उत्पादनका दृष्टिले क्षमतावान पकेट क्षेत्र र आई.पी.एम.उत्पादनलाई वजारीकरणमा समावेश गर्न सकिने क्षेत्रलाई छनौट गरिनेछ । राष्ट्रिय आई.पी.एम. कार्यक्रमबाट सघन आई.पी.एम. कार्यक्रम संचालन गरिएको स्थानहरूबाट शुरु गरी क्रमश गा.बि.स. भर बिस्तार गरिदै लगिनेछ ।
- (ख) कृषक छनौट : कम्तिमा बाली अवधिभरको कृषक पाठशालामा सफलता पुर्वक सहभागी रहेका कृषक र आई.पी.एम.पद्धति अवलम्बन गरेर समुहमा आवद्ध कृषकहरूलाई आधार बनाइनेछ ।

- (ग) समुह/संस्था छनौट : आई.पी.एम. कार्यक्रम संचालन गरी समुहको रूपमा जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयमा दर्ता भएका वा आई.पी.एम.कृषक समुहको वैधानिक पहिचान प्राप्त गरेको संस्था छनौट गरिनेछ ।
- (घ) प्रस्ताव माग : संवन्धित क्षेत्रका वैधानिकता प्राप्त संस्था/समुहहरूले आफूले गर्न खोजेको नमूना आई.पी.एम.गाउँ संबन्धि क्रियाकलापको प्रस्तावपत्र तोकिएको ढाँचामा जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ । प्रस्ताव उपर जिल्ला आई.पी.एम.समन्वय समितिले मुल्याङ्कन गरेर कार्यक्रम उपलब्ध गराउने निकायमा सिफारिस गर्नेछ । प्राप्त सिफारिसका आधारमा कार्यक्रम संचालन गर्ने निकायले संवन्धित संस्था/समुहलाई सहयोग उपलब्ध गराउनेछ ।
५. कार्यक्रम संचालन गर्ने निकाय : जिल्ला कृषि बिकास कार्यालय कार्यक्रम संचालन गर्ने मुख्य निकायको रूपमा रहनेछ । कार्यक्रममा भौतिक, प्राबिधिक, आर्थिक एवम समन्वयात्मक सहयोग गर्ने क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला, क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, बाली संरक्षण निर्देशनालय आदि संस्थाहरू सहयोगी निकायको रूपमा रहने छन् ।
६. आचारसंहिता : संस्थाले स्वस्थ बाली उत्पादन गर्नका लागि दफा १० मा तोकिए बमोजिमका आचार संहिता पालना गरेको हुन पर्नेछ र सो प्रति संस्था तथा सदस्यहरू प्रतिबद्ध रहनु पर्नेछ ।
७. अनुदान सहयोग उपलब्ध गराउने व्यवस्था :
- (क) स्थानीय आई.पी.एम.समन्वय समितिले कस्तो र कुन कार्यक्रमको लागि समुहका सदस्य वा समुच्च समुहलाई नै कति र कस्तो सहयोग/अनुदान उपलब्ध गराउने भन्ने वारे बस्तुस्थितिको आँकलन गरेर आधारहरू तयार गर्नेछन् ।
- (ख) जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयले आफ्नो कार्यक्रम बजेटबाट सिधै वा जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयको सिफारिसको आधारमा क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला, क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, बाली संरक्षण निर्देशनालय, वा कार्यक्रम संचालन गर्न इच्छुक अन्य निकायले कार्यक्रम संचालनका लागि सहयोग उपलब्ध गराउनेछन् ।
- (ग) कार्यालयले नमूना आई.पी.एम.गाउँ बिकास कार्यक्रम वजेट प्रस्ताव गर्दा एक वर्षका लागि संचालन गर्न सकिने आयोजनाका लागि वजेट प्रस्ताव गर्नेछन् ।
- (घ) प्राप्त कार्यक्रम र स्वीकृत वजेटको आधारमा नमूना आई.पी.एम.गाउँ स्थापना तथा संचालनका लागि जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयले प्रस्ताव आह्वान गर्नेछ ।
- (ङ) तोकिएको अवधि भित्र प्राप्त प्रस्तावहरूको मुल्याङ्कन गरेर जिल्ला समन्वय समितिले प्रस्तावको छनौट गर्नेछ ।
- (च) एउटा संस्थालाई कार्य प्रभावकारीता र आवश्यकताको आधारमा एकभन्दा वढि पटक पनि घुम्तिकोष बाहेकको शीर्षकमा सहयोग उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।
- (छ) जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयले संस्थासंग संभौता गरी कार्यक्रम संगै घुम्तिकोषको रकम पनि उपलब्ध गराउनेछ । घुम्तिकोषको रकम बीउ पुँजीको रूपमा मात्र परिचालन गर्न सकिनेछ । जसको अनुगमन जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयले गर्नु पर्नेछ ।
- (ज) समुह/संस्थाले आई.पी.एम. संबन्धि कार्य नगरी एक वर्ष भन्दा वढि अवधिसम्म घुम्तिकोषको परिचालन उद्देश्य अनुरूप नगरेको पाइएमा बाली संरक्षण अधिकृतको प्रतिवेदनर जिल्ला समन्वय समितिको सिफारिसको आधारमा जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयले उक्त कोष निष्कृत समुह/संस्थावाट फिर्ता गरी अर्को सकृय समुहलाई उल्लेखित कार्यका लागि हस्तान्तरण गर्न सक्नेछ ।
८. सहयोगमा सहभागीता : सरकारी निकायबाट उपलब्ध गराइने श्रोत प्राप्तीका लागि कार्यक्रममा समुह/संस्थाको सहभागीता कम्तिमा १० प्रतिशत हुनै पर्नेछ । यस वाहेक कार्यालय संचालन गर्ने घर/कोठा कृषक समुह स्वयमले व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
९. कार्यक्रमको अनुगमन, प्रतिवेदन तथा समन्वय :
- (क) जिल्ला कृषि बिकास कार्यालय, क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला, क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, बाली संरक्षण निर्देशनालय वा कार्यक्रम संचालन गर्ने निकायले संचालित कार्यक्रमको अनुगमन गर्नेछन् ।
- (ख) बाली संरक्षण अधिकृतले अनुदान प्राप्त नमूना गाउँको कम्तिमा चौमासिक रूपमा अनुगमन गरी कार्यक्रम कार्यान्वयनको बारेमा बाली संरक्षण निर्देशनालयमा प्रतिवेदन गर्नु पर्नेछ ।
- (ग) जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयले आई.पी.एम.नमूना गाउँ संचालनमा भएका प्रगती, अनुगमन र सहयोगका विवरणहरू आवधिक समिक्षामा पनि प्रस्तुत गर्नु पर्नेछ ।

- (घ) कार्यक्रमको स्थानीय तहमा समन्वय गर्ने जिम्मेवारी जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयको हुनेछ भने केन्द्रिय तहमा समन्वयको जिम्मेवारी वाली संरक्षण निर्देशनालयको हुनेछ ।
१०. नमूना आई.पी.एम. गाऊँ स्थापना तथा संचालनमा आवद्ध हुनका लागि समुह/संस्था तथा त्यसका सदस्यहरूले देहायका आचार संहिताको पालना गर्नु पर्नेछ :
- (क) कृषकहरू आई.पी.एम. समुह/सहकारीको नामबाट सरकारी निकायमा बिधिवत दर्ता भएको हुनु पर्नेछ ।
- (ख) आई.पी.एम.समुह/संस्था/सहकारीमा रहेका प्रत्येक कृषकलाई स्वस्थ बाली उत्पादन हाते पुस्तिकामा उल्लेख गरे बमोजिम समुह/सहकारी/संस्थाले पहिचान नम्वर दिएको हुनु पर्नेछ ।
- (ग) कार्यक्रम संवन्धि समुहको अल्पकालिन तथा दीर्घकालिन कार्य योजना हुनु पर्नेछ । कृषक पाठशाला संचालन, सहभागीतामुलक स्थलगत अनुसंधान, प्रदर्शन जस्ता अनुशरण कार्यक्रममा सक्रिय सहभागीता हुनु पर्नेछ ।
- (घ) संस्थाले कार्यालयको व्यवस्था गरी साइनबोर्ड राखेको हुनु पर्नेछ ।
- (ङ) समुह/सहकारीको कम्तिमा मासिक रूपमा बैठक वस्ने गरेको हुनु पर्नेछ तथा छलफलको पहिलो एजेण्डा आई.पी.एम. संवन्धि हुनु पर्नेछ ।
- (च) समुह/सहकारीका प्रत्येक कृषकको आफ्नो खेतवारीमा स्थानीय तहमा हुने बिषादिय गुण भएको वानस्पतिक बिषादि लगाएको हुनु पर्ने तथा सो को प्रयोग बाली संरक्षण कार्यमा भएको हुनु पर्नेछ ।
- (छ) समुहका प्रत्येक सदस्यको घरमा भोलमल लगायत किरा भगाउने, मार्ने जैबिक बिषादि वनाएको र प्रयोग गरेको हुनु पर्नेछ ।
- (ज) समुहका सदस्यहरूको घरमा गोठ सुधार गरेको, मुत्र संकलन गरेको तथा पशुमुत्रको बाली संरक्षण कार्यमा प्रयोग गरेको हुनु पर्नेछ ।
- (झ) समुह/सहकारीका सदस्यहरूले आफ्नो खेती प्रणालीमा बाली बिरुवालाई चाहिने खाद्यतत्वमा कम्तिमा ५० (पचास) प्रतिशत प्राङ्गारिक श्रोतको प्रयोग गर्नु पर्नेछ ।
- (ञ) सदस्यहरूले आफ्नो बालीमा फारपातनाशक बिषादि प्रयोग गर्न पाइने छैन ।
- (ट) अनुबंशिक रूपान्तरित बीउ लगायतका सामग्री प्रयोग गर्न पाइने छैन ।
- (ठ) रातो ट्यागका बिषादि प्रयोग गर्न पाइने छैन तथा पहलेको ट्यागका बिषादिहरू प्रयोग गर्ने परेको अवस्थामा बिषादि निरिक्षकको सिफारिसमा मात्र प्रयोग गर्न सकिनेछ ।
- (ड) नीलो र हरियो संकेत अंकित बिषादि प्रयोग गर्दा पनि तिनीहरूको सिफारिस मात्रा, शुरक्षित अवधि आदि शुरक्षाका उपायहरू अवलम्बन गर्न पर्नेछ ।
- (ढ) हरेक कृषककले आफ्नो बालीको उत्पादन अभिलेख राष्ट्रिय आई.पी.एम कार्यक्रमले तयार गरेको ढाँचामा राख्नु पर्नेछ ।
- (ण) आई.पी.एम.उपजलाई प्रत्येक सिजनमा राष्ट्रिय आई.पी.एम कार्यक्रमले तयार गरेको ढाँचा अनुसारको प्राबिधिक उपसमितिले परिक्षण गरी प्रमाणीकरण गर्नु पर्नेछ ।
- (त) संस्थाले आफ्नो काम कार्यबाहीको राष्ट्रिय.आई.पी.एम कार्यक्रमले तयार गरेको मौसमी तथा बार्षिक प्रगती समिक्षा ढाँचा अनुसार बार्षिक रूपमा समिक्षा गर्ने तथा जिल्ला समन्वय समितिमा प्रतिवेदन गरेको हुनु पर्नेछ ।
- (थ) संस्थाले आवधिक रूपमा वा वर्षमा कम्तिमा एक पटक स्थानीय बिद्यालयका अतिरिक्त क्रियाकलापमा, क्लव/अन्य संस्थाका कार्यक्रममा वा स्थानीय पर्व/मेला आदिमा आई.पी.एम.संवन्धि चेतनामुलक वा प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम संचालन गरेको हुनु पर्नेछ ।
- (द) कार्यक्रम संपन्न भए पछि अनुदान प्राप्त गर्ने संस्थाले बार्षिक रूपमा सार्वजनिक अडिट गराउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद २

११. नमूना आई.पी.एम.गाऊँ स्थापना तथा संचालन अनुदानबाट गर्न पर्ने क्रियाकलापहरू :
- नमूना आई.पी.एम.गाऊँ स्थापना तथा संचालनको क्रममा देहायका क्रियाकलापका लागि कार्यक्रम संचालन गर्ने निकायले एकमुष्ट वा किस्तावन्दिमा अधिकतम एउटा समुह/सहकारीको लागि रु २०००००। (दुईलाख रुपैयाँ) सम्म अनुदान रकम उपलब्ध गराउन सक्नेछ :
- (क) संस्था/समुह सहकारीको घुम्तिकोष स्थापना

- (ख) वानस्पतिक बिषादि (निम, बोभो, टिमुर आदि) को बिरुवा उत्पादन तथा खेती
 (ग) समुह/सहकारी संस्थाको स्वस्थ बाली उत्पादन अभिलेख पुस्तिका प्रकाशन
 (घ) समुह/सहकारी संस्थाको अभिलेख पुस्तिका, साइनवोर्ड, सहयोगी पाठ्य सामाग्री आदि व्यवस्थापन तथा कार्यालय संचालन
 (ङ) आई.पी.एम.अनुशरण (सहभागीमुलक स्थलगत अनुसंधान, प्रदर्शन आदि) कार्यक्रम
 (च) स्थानीय तह (बिद्यालय, क्लव, मेला आदि) मा प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम संचालन
 (छ) स्वस्थ वाली उत्पादन सामाग्री आपूर्ति
 (ज) स्वस्थबाली वजारीकरण (जोख्ने सामाग्री, सिउने मेशिन, क्रेट आदि) व्यवस्थापन कार्य
 (झ) शुष्म जैविक बिषादि उत्पादन तथा सामाग्री व्यवस्थापन कार्य
 (ञ) समुह/सहकारीको तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्य
 (ड) समन्वय समितिको बैठक, अनुगमन तथा प्रतिवेदन
- १२ नमूना आई.पी.एम.गाऊँ स्थापना तथा संचालन अनुदानका लागि उपलब्ध हुने रकमबाट देहायको कार्यका लागि निम्नानुसारको रकम बिनियोजन गर्नु पर्नेछ :
- (क) घुम्तिकोष संचालनमा रु ७५०००। (पचहत्तर हजार)
 (ख) समन्वय समितिको बैठक, अनुगमन, प्रतिवेदनमा जम्मा प्राप्त अनुदान रकमबाट घुम्तिकोष कट्टा गरी हुनआउने रकमको १० (दश) प्रतिशत
 १३ दफा ११ मा उल्लेख गरिएका नमूना आई.पी.एम. गाऊँ स्थापना तथा संचालनका क्रियाकलाप समावेश गरी संस्था/समुह/सहकारीले पेश गरेको प्रस्तावलाई समुहको क्षमता, क्रियाशिलता, स्थानीय आवश्यकता, क्षेत्र बिस्तारको संभावना, श्रोतको उपलब्धता जस्ता आधारहरूमा आई.पी.एम.समन्वय समितिले प्रस्ताव मुल्याङ्कन गरेर अनुदान उपलब्ध गराउन संवन्धित निकायलाई सिफारिस गर्नेछ ।
 १४ दफा १२ बमोजिम अनुदानका लागि सिफारिस भै आएको प्रस्तावलाई नमूना आई.पी.एम. गाऊँ स्थापना तथा संचालनका लागि अनुदान कार्यक्रम रहेको कार्यालयले संस्था समुह/सहकारीलाई अनुदान रकम उपलब्ध गराउनेछ ।
 १५ घुम्तिकोष संचालन संवन्धि व्यवस्था निर्देशिका बमोजिम हुनेछ ।

अनुसुचि

अनुसुचि १ निवेदन (नमूना)

श्री वरिष्ठ कृषि बिकास अधिकृत ज्यू
 जिल्ला कृषि बिकास कार्यालय.....

मिति :.....

विषय : नमूना आई.पी.एम.गाऊँ स्थापना तथा संचालन अनुदान सहयोग उपलब्ध गराउने बारे

महोदय

.....को नामबाट.....मा दर्ता भैजिल्ला.....गा.बि.स./न.पा. लाई कार्यक्षेत्र बनाई आई.पी.एम.कार्यक्रममा संलग्न हामीहरूबाट प्रदान गरिने नमूना आई.पी.एम.गाऊँ निर्माण तथा संचालन अनुदान सहयोग प्राप्त गरी कार्यक्रमको उद्देश्य बमोजिमका कार्यहरू गर्न इच्छुक रहेकोले संचालन गरिने कार्यक्रमको प्रस्तावसाथ आवश्यक कागजातहरू साथै राखी पेश गरेका छौं । सहयोग रकम उपलब्ध गराई दिनु हुन अनुरोध छ ।

संलग्न कागजातहरू

१. नमूना आई.पी.एम.गाऊँ स्थापना तथा संचालन गरिने कार्यक्रमको प्रस्तावपत्र
२. संस्था/समुह दर्ता प्रमाण-पत्रको प्रतिलिपि
३. नमूना आई.पी.एम.गाऊँ स्थापना तथा संचालन गर्ने संस्था/समुहको निर्णयको प्रति निवेदक

नाम, थर :

दस्ताखत :

पद :

संस्था/समुह/सहकारीको

ठेगाना :

मिति :

अनुसुचि २

प्रस्तावपत्र (नमूना)

प्रस्तावपत्र पेश गर्ने समुह/संस्थाको नाम :

कार्यक्रम संपन्न गर्न लाग्ने समय :

सहभागी निकायहरू :

संचालन गरिने क्रियाकलाप र लाग्ने अनुमानित खर्च रकम

सि.नं.	संचालन गरिने क्रियाकलापहरू	अनुमानित रकम	कैफियत
१	संस्था/समुह/सहकारीको घुम्तिकोष स्थापना		
२	वानस्पतिक बिषादि (निम, बोभो, टिमुर आदि) को बिरुवा उत्पादन तथा खेती		
३	समुह/सहकारी/संस्थाको स्वस्थ बाली उत्पादन अभिलेख पुस्तिका प्रकाशन		
४	समुह/सहकारी/संस्थाको अभिलेख पुस्तिका, साइनवोर्ड, सहयोगी पाठ्य सामाग्री आदि व्यवस्थापन तथा कार्यालय संचालन		
५	आई.पी.एम.अनुशरण (सहभागीमुलक स्थलगत अनुसन्धान, प्रदर्शन आदि) कार्यक्रम		
६	स्थानीय तह (बिद्यालय, क्लव, मेला/पर्व आदि) मा प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम संचालन		
७	स्वस्थबाली उत्पादन सामाग्री आपूर्ति		
८	स्वस्थबाली वजारीकरण (जोख्ने सामाग्री, सिउने मेशिन, क्रेट आदि) व्यवस्थापन कार्य		
९	शुष्म जैविक बिषादि उत्पादन तथा सामाग्री व्यवस्थापन कार्य		
१०	समुह/सहकारीको तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्य		
११	अन्य क्रियाकलापहरू		
समुह/सहकारी/संस्थाको तर्फबाट खर्च व्यहोरिने क्रियाकलापहरू			
जम्मा लागत			

कार्यक्रमबाट प्राप्त हुने अपेक्षित उपलब्धि :

प्रस्ताव पेश गर्ने

नाम, थर :

दस्तखत :

पद :

संस्था/समुह

ठेगाना :

मिति :

अनुसूचि ३
संभौतापत्र (नमूना)

१. यो संभौतापत्र जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयर.....संस्था.....बिच नमूना आई.पी.एम.गाऊँ निर्माण तथा संचालन प्रयोजनार्थ हुनेछ ।
२. यो संभौतापत्र दुवै पक्षको दस्तखत भएको मितिदेखि प्रारम्भ भएको मानिनेछ । यसमा प्रथम पक्ष जिल्ला कृषि बिकास कार्यालय र दोश्रोपक्ष संस्था/समुह हुनेछ ।
३. संस्था/समुहले संभौता भएको १५ दिन भीत्र कार्य शुरु गर्नु पर्नेछ ।
४. प्रस्ताव पत्रमा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापहरू संस्था/समुह स्वयमले गर्नु पर्नेछ ।
५. प्रस्तावको लागि स्वीकृत रकम कार्य प्रकृति र प्रगती अनुसार बढिमा ३ किस्तामा दोश्रो पक्षलाई प ह ि ल ा पक्षले भुक्तानी गर्नु पर्नेछ ।
६. आचार संहितामा उल्लेख भएका शर्तहरूको पालना दोश्रो पक्षले गर्नु पर्नेछ
७. प्रस्ताव पत्रमा उल्लेख भएका कार्यहरू वाहेकका कार्यक्रमलाई सहयोगी अन्य कार्यहरू अन्य श्रोतवाट दोश्रो पक्षले प्राप्त गरेमा प्रथम पक्षलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।
८. अनुगमनकर्ताबाट प्राप्त सुभाव दोश्रो पक्षले पालना गर्नु पर्नेछ ।
९. कार्यक्रम सम्पन्न भै सकेपछि दोश्रो पक्षले सार्वजनिक अडिट गर्नु पर्नेछ ।
१०. यस संवन्धि कुनै बिवाद आएमा जिल्ला समन्वय समितिको निर्णय नै अन्तिम मानिनेछ ।

कार्यालयको तर्फबाट	संस्था /समुहको तर्फबाट
बरिष्ठ कृषि बिकास अधिकृत कार्यालय : जिल्ला कृषि बिकास कार्यालय ठेगाना : नाम थर : दस्तखत : मिति :	संस्था/समुहको अध्यक्ष/प्रतिनिधि नाम, थर : दस्तखत : पद : संस्था/समुह ठेगाना : मिति :

६.७ विषादी पञ्जिकरण (दर्ता) व्यवस्था र कार्यवधि:

विषादी पञ्जिकरणको लागि निवेदन दिनु पर्ने

जीवनाशक विषादी नियमावली २०५० (पहिलो संसोधन, २०६४) को प्रावधान बमोजिम कुनै बिषादी आयात, निर्यात, उत्पादन वा व्यवसायिक प्रयोग गर्न चाहने व्यक्ति, संस्था वा निकायले त्यस्तो कार्य गर्नु अघि त्यस्तो विषादीलाई ऐनको दफा ९ बमोजिम पञ्जिकरण गराउनको लागि समितिले तोकिएको ढाँचामा पञ्जिकरण दस्तुर एक हजार रुपैयाँ समेत संलग्न राखी पञ्जिकरण गर्न तोकिएको कार्यालय, विषादी पञ्जिकरण तथा व्यवस्थापन शाखा समक्ष निवेदन (अनुसूचि १) दिनु पर्नेछ ।

विषादी पञ्जिकरण गर्ने

- (क) विषादी पञ्जिकरण गराउनको लागि कुनै निवेदन परेमा कार्यालयले आवश्यक जाँचबुझ गरी त्यस्तो विषादीबाट मानिस वा पशुपंक्षीलाई वा पर्यावरणमा पर्ने असरलाई ध्यानमा राखि बिना कुनै शर्त वा शर्तसहित पञ्जिकरण गरी निवेदकलाई समितिले तोकिएको ढाँचामा विषादी पञ्जिकरणको प्रमाणपत्र दिने छ ।
- (ख) विषादी पञ्जिकरण प्रमाण-पत्रको मान्यता अवधि ५ वर्ष हुनेछ ।
- (ग) कार्यालयले विषादी पञ्जिकरण गर्ने सम्बन्धमा निवेदकहरूसँग मागेको विषादीसँग सम्बन्धित प्राविधिक जानकारी तथा तथ्याङ्कहरू प्राप्त नहुन्जेलसम्म विषादी पञ्जिकरण गर्ने छैन । अतः विषादी पञ्जिकरणको सम्बन्धमा कार्यालयले मागेको विषादी सम्बन्धि आवश्यक प्राविधिक तथा अन्य जानकारी समेत निवेदकले उपलब्ध गराउनु पर्ने छ । विषादी पञ्जिकरणको आवेदन फाराम भर्दा खुलाउनु पर्ने कुराहरू तल दिइएको छ ।

बिषादी पञ्जिकरणका लागि आवश्यक कागजातहरू

जीवनाशक बिषादी ऐनको दफा ९ र जीवनाशक नियमावलीको नियम ३ को उप-नियम (१) र (२) अनुसार कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले आयात, निर्यात, उत्पादन वा किनबेच गर्ने बिषादी पञ्जिकरण गराई प्रमाण पत्र लिनका लागि बिषादी पञ्जिकरण कार्यालयमा निवेदन दिदा तपशिलमा उल्लेखित जानकारीयुक्त कागजपत्रहरू निवेदन साथ अनिवार्य रूपमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

१. बिषादी पञ्जिकरणका लागि समितिले तोकिएको ढाँचामा रु. ५ को टिकट सहितको निवेदन । (Application Form for Registration of Pesticide with 5 Rupees Ticket)
७. बिषादीको प्रभावकारिता सम्बन्धी विवरण । ९भाषाअथ म्बतब०
२. पञ्जिकरण दस्तुर रु. १०००/- (Registration Fee Rs. 1000/-)
३. बिषादीको आयात तथा बिक्रि बितरण गर्नका लागि कम्पनिले दिएको आधिकारिक वितरक पत्र । (Letter of Authorization)
४. मा उक्त बिषादीको प्रयोग आवश्यक छ भन्ने पुष्ट्याई । (Statement of the need to use in Nepal)
५. संक्षिप्त रूपमा बिषादीको प्रयोग विधि खुलेको कागजपत्र । (Summary of Intended Use Pattern)
६. वातावरणमा बिषादीको बिषालुपना सम्बन्धी विवरण । (Ecotoxicological Data)
८. बिषादीको अवशेष बिश्लेषण विवरण । (Residue analysis)
९. भारत वा तेश्रो मुलुकमा बिषादी पञ्जिकरण गरिएको प्रमाण पत्रको प्रतिलिपि । (Copies of Foreign Registration Certificate)
१०. बिषादी आयात/उत्पादन वा किनबेच गर्दा प्रयोग गरिने सूचकपत्र - ३ प्रति । (3 Copies of the Original Label)
११. आयात गरिने बिषादीको अनुमोदित सूचकपत्र । (Approved Labels)
१२. मा आयात गरिने बिषादीको नेपाली भाषामा तयार गरिएको पर्चा । (Leaf lets in Nepali Language)
१३. मा उत्पादन र संश्लेषण गरिने बिषादीको नेपाली भाषामा तयार गरिएको सूचकपत्र र पर्चा । (Labels and Leaf lets in Nepali Language)

बिषादी पञ्जिकरण गर्न इन्कार गर्न सक्ने

कुनै बिषादी पञ्जिकरण गर्न निवेदन दिने निवेदकले अधिराज्यमा त्यस्तो बिषादीको उपयोगको आवश्यकता प्रमाणित गर्न नसकेमा वा कार्यालयको दृष्टिकोणमा त्यस्तो बिषादीको उपयोगले मानिस वा पशुपंक्षीलाई वा वातावरणमा प्रतिकूल असर पर्ने सम्भावना देखेमा सो को कारण उल्लेख गरी कार्यालयले त्यस्तो बिषादीको पञ्जिकरण गर्न इन्कार गर्न सक्नेछ । सम्वन्धित निकायले बिषादी पञ्जिकरण गर्न इन्कार गरेको कारण सहितको सूचना निवेदकलाई दिइने छ ।

बिषादी पञ्जिकरण खारेज वा निलम्बन गर्न सक्ने

पञ्जिकरण भएको बिषादीको निरन्तर प्रयोग अप्रभावकारी ठहरिएमा वा यस्तो बिषादीको सामान्य प्रयोगबाट पनि मानिस वा पशुपंक्षीलाई वा वातावरणमा प्रतिकूल असर पर्ने सम्भावना भएमा समितिले जुनसुकै समयमा पनि यस्तो बिषादीको पञ्जिकरण खारेज गर्न वा कुनै खास खास समय सम्मको लागि निलम्बन गर्न सक्नेछ । यसरी खारेज वा निलम्बन गरिएको सूचना राजपत्रमा प्रकाशित गरिनेछ ।

उजुर गर्न

कुनै बिषादी पञ्जिकरण गर्न इन्कार गरेको सूचना प्राप्त गर्ने निवेदकले त्यस्तो निर्णयको पूनरावलोकन गर्न समिति समक्ष लिखित रूपमा निवेदन दिन सक्ने छ र त्यस्तो निवेदनको सम्बन्धमा बिषादी समितिले गरेको निर्णय अन्तिम हुनेछ ।

बिषादी पैठारीको विवरण पेश गर्नु पर्ने

बिषादी पैठारी गर्न इजाजत प्राप्त प्रत्येक व्यक्ति, संस्था वा निकायले एक आर्थिक वर्षमा पैठारी गरेको बिषादी, त्यसको परिमाण र मूल्य समेत उल्लेख गरी समितिले तोकिएको ढाँचामा प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको तीन महिना भित्र वा समितिले माग गरेमा सो भन्दा अगावै कार्यालय समक्ष विवरण पेश गर्नु पर्नेछ । यस प्रकारको विवरणबाट देशमा के कस्तो

विषादी कति परिमाणमा खपत भएको भन्ने वारेको जानकारी हासिल हुनेछ र प्राप्त हुने विवरणवाट भावी योजना तर्जुमा गर्न बढी सहयोग मिल्न जाने छ ।

पैठारी कर्ताले विषादी पैठारीको विवरण नदिएमा यस्तो विषादीको पञ्जिकरण कार्यालयको सिफारिशमा समितिले रद्द गर्न सक्नेछ ।

कन्टेनर र सूचक पत्रको स्वीकृति

(क) कुनै पनि विषादी बिक्री वितरण गर्न चाहने व्यक्ति, संस्था वा निकायले कन्टेनर र सूचक पत्रको स्वीकृतिको लागि कन्टेनर र सूचक पत्रको नमूना समेत संलग्न राखि समितिले तोकिएको ढाँचामा कार्यालय समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(ख) कार्यालयले स्तर अनुरूप कन्टेनर भए नभएको र सूचक पत्रमा उल्लेख गरिनु पर्ने सबै कुरा उल्लेख भए नभएको यकिन गरी कन्टेनर र सूचक पत्र स्वीकृत गर्नेछ ।

विक्री वितरण गर्न नहुने

(क) बैज्ञानिक प्रयोग वा अनुसन्धानको प्रयोजनको लागि पैठारी गरिएको विषादी बिक्री वितरण गर्नु हुँदैन ।

(ख) कुनै पनि विषादी कार्यालयबाट स्वीकृत कन्टेनरमा नराखी बिक्री वितरण गर्न हुँदैन ।

(ग) कुनैपनि विषादी कार्यालयबाट स्वीकृत सूचक पत्र नटाँसेको कन्टेनरमा राखि बिक्री वितरण गर्नु हुँदैन ।

६.८ विषादी खुद्रा विक्रेता, व्यवसायिक प्रयोगकर्ता, संश्लेषणकर्तालाई इजाजत पत्र दिने कार्यविधि

इजाजत लिनु पर्ने

वातावरण, जनस्वास्थ्य जस्तो सार्वजनिक चासो को विषयलाई सर्वोपरी हितमा राखि कुनै पनि व्यक्ति, संस्था वा निकायले विषादी बिक्री गर्न, संश्लेषण (Formulation) गर्न वा छर्कने व्यवसाय गर्न चाहेमा विषादी पञ्जिकरण कार्यालयबाट इजाजत पत्र लिनु पर्नेछ ।

इजाजत पत्र:

विषादी व्यवसायमा एकरूपता र सामाज्यस्यता ल्याउने उद्देश्यले कुनै पनि व्यक्ति, संस्था वा निकायले इजाजतपत्र लिन चाहेमा समितिले तोकिएको ढाँचामा विषादीको खुद्रा विक्रेताको इजाजतपत्रको लागि पाँचसय रूपैयाँ, विषादी छर्कने व्यवसायीको इजाजतपत्रको लागि पाँच हजार रूपैयाँ र विषादी संश्लेषण गर्ने इजाजतपत्रको लागि दश हजार रूपैयाँ समेत संलग्न राखी समिति समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

क. विषादी खुद्रा विक्रेता इजाजत पत्र

कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले इजाजत पत्रकोलागि निवेदन (अनुसूचि २) दिएमा निर्धारण गरेको मापदण्डको कार्यविधिको अधिनमा रही खुद्रा विक्रेतालाई इजाजत पत्र दिइने छ ।

इजाजत पत्र दिने कार्यविधि

इजाजत पत्र प्राप्त गर्न प्रत्येक पसलको कम्तिमा एकजना (पसल मालिक वा मेनेजर) ले अनिवार्य रूपमा निम्नलिखित काम गर्नु पर्ने हुन्छ ।

(क) जीवनाशक विषादी र विषादीबाट सुरक्षण र विषादी भण्डारण सम्बन्धी लेख, पुस्तिकाहरूमा दिइएको सामाग्री अध्ययन गर्नु पर्नेछ ।

(ख) विषादी सम्बन्धी सुरक्षण र भण्डारण विषयक परीक्षामा उत्तिर्ण हुनु पर्नेछ ।

(ग) विषादी रहेको भवनको निरीक्षण गर्न गराउन र परीक्षामा सामेल हुनको लागि सम्बन्धित जिल्ला कृषि विकास कार्यालयका बाली संरक्षण अधिकृत (विषादी निरीक्षक) कहाँ सम्पर्क गर्नु पर्नेछ ।

(घ) विषादी खुद्रा विक्रेताहरूसँग विषादी, त्यसको सुरक्षित प्रयोग र भण्डारण बारेमा स्वीकार योग्य स्तरको जानकारी छ भन्ने निधो गर्न विषादी समितिले जीवनाशक विषादी र तिनबाट सुरक्षण र जीवनाशक विषादी भण्डारण बारे जानकारीहरू सम्बन्धी बेग्लै वेग्लै पुस्तिकाहरूमा दिइएको जानकारीहरूको आधारमा परीक्षा लिने व्यवस्था रहेको छ ।

- (ड) परिक्षा उत्तिर्ण पश्चात विषादीको सुरक्षित भण्डारण तथा प्रयोग प्रमाणपत्र उपलब्ध गराइने छ । त्यस पश्चात सम्बन्धित जिल्लाको जि.कृ.वि.का. मा कार्यरत विषादी निरीक्षक (बा.सं.अ.) द्वारा चेकलिष्ट (अनुसूचि- ५) विषादी गोदाम/पसल निरीक्षण प्रतिवेदन भराई मापदण्ड वमोजिम प्राप्त चेकलिष्टको आधारमा विषादी खुद्रा विक्रेतालाई विषादी खुद्रा विक्रेता इजाजत पत्र प्रदान गरिने छ ।
- (च) विषादीको खुद्रा विक्रेताको इजाजत पत्रमा उल्लेख भएका शर्त र अवस्थाहरू पालन गर्नुपर्ने छ ।

विषादी खुद्रा विक्रेताले पालन गर्नुपर्ने शर्तहरू

१. यो इजाजत पत्र स्विकृत भवन वा गोदाममा राख्नु पर्नेछ र जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८ को दफा १३ वमोजिम नियुक्त विषादी निरीक्षक वा विषादी पञ्जिकरण कार्यालयद्वारा अधिकार प्रदत्त अन्य कुनै अधिकृतले खोजेमा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
२. तालिम प्राप्त वा कुशल स्टाफको परिवर्तन हुँदा सो को खवर विषादी पञ्जिकरण कार्यालयलाई अविलम्ब उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
३. जीवनाशक विषादी ऐनको दफा ११ बमोजिम सूचित विषादी वाहेक अन्य विषादी प्रयोग, आयात, निर्यात र उत्पादन गर्न नहुने । सार्वजनिक र जन चासोको विषयमा सर्वसाधारण सवैको जानकारीको लागि पञ्जिकृत विषादीको सूचि हरेक पसलमा अनिवार्य रूपमा राख्नुपर्नेछ ।
४. विषादी खुद्रा विक्रेताहरू कृषकहरू र अन्य प्रयोगकर्ताहरूसँग वरोवर सम्पर्कमा रहने गरेकोले, तिनीहरूसँग विषादी सम्बन्धी राय सल्लाह माग्ने गरिन्छ । सही सल्लाह दिनको लागि विषादी विक्रेता र तिनीहरूका काम गर्नेहरूमा विषादी, त्यसको प्रयोग, फाइदा, वेफाइदाहरू र कृषकहरूले सुरक्षित किसिमबाट यस्ता विषादी प्रयोग गर्न अपनाउनु पर्ने सावधानीहरू सम्बन्धी राम्रो जानकारी हुनुपर्दछ ।

विषादी भण्डार

भण्डार गर्ने सुविधाहरू उपयुक्त हुनुको साथ साथै, पसल अथवा गोदाम घरहरूमा पनि यिनीहरूलाई सुरक्षित पूर्वक राख्नु जरूरी छ । सामानको सुरक्षा तथा अन्य सामानहरूसित समिश्रण र प्रदुषण हुन नदिन रती ठाउँमा कार्यरत कर्मचारी/कामदारहरूको स्वास्थ्यको सुरक्षाको निमित्त यो कार्य अनिवार्य र महत्वपूर्ण छ ।

- विषादी सुरक्षित भण्डार सम्बन्धमा निम्न तथ्यहरूमा ध्यान दिनुपर्दछ ।
- विषादी वेचविखन र खाद्य पदार्थहरू विक्री हुने दुकान एउटै हुनुहुन्छ ।
- विषादी मल, वीज तथा खेतीका अन्य उपकरणहरूबाट टाढा नै राखिनु पर्दछ र गन्ध तथा पोखिएका विषादीहरूबाट बचाउनु पर्दछ ।
- ज्यादै विषालु विषादीहरू पनि दुकानमा उपलब्ध छन् भने यिनीहरूलाई मात्र विशेष रूपले ताला लगाउन हुने कपवोर्ड अथवा क्याबिनेटहरूमा राखिनुपर्दछ । यदि दुकानमा यस प्रकारको व्यवस्था मिलाउन नसकिने अवस्था छ भने, ग्राहक तथा केटाकेटीहरूले नभेट्ने गरि ताला लगाउनुपर्दछ ।
- विषादी चिसो तर सुख्खा र सुर्यको प्रकाश सिधै नपर्ने ठाउँमा राख्नुपर्दछ । ओसको कारणले काठवोर्ड कन्टेनरहरू विग्रन सक्छ तथा कुनै कुनै विषादी ओसको कारणले वेकम्मा पनि हुन सक्तछ ।
- न्यानो गरम अवस्थाहरूको कारणले पनि विषादी धेरै विग्रन सक्छ र सुर्यको प्रकाश विषादीहरूमा सिधै पर्नाले यिनीहरूमा टाँसेका लेवलको रंग उड्ने र पढन नसकिने हुनसक्छ ।

व्यवस्थापन प्रणाली

कुनै पनि विषादी सुरक्षा कार्यको सामान्य व्यवस्थापन प्रणाली एक अभिन्न अंग हो किनभने स्टोर तथा गोदाममा भएको विषादी वरावर चलाईरहनु पर्ने हुन्छ तथा यसबाट खतराहरू पनि बढी नै हुन्छन् ।

विषादी व्यवस्थापन कार्यक्रममा अपनाउनु पर्ने मुख्य क्षेत्रहरू निम्न अनुसार छन् :

- वट्टा अथवा विग्रेको भाडामा भएका विषादी कहिले पनि नवेच्ने अथवा वट्टामा टाँसेको लेवल च्यातिमा रंग उड्नेको अथवा भिजेको भए यस्मा लेखिएको निर्देशिकाहरू पढ्न सकिन्छ ।

- लेवल रहित भाडामा राखेर कहिले पनि नवेच्ने अथवा पेय पदार्थ राख्ने गरेको भाडा, खाद्य पदार्थ राख्ने गरेको भाडामा राखेर पनि नवेच्ने ।
- स्टकमा रहेका वोटलहरू अथवा पाकेटहरू फेरवदल गर्ने, धेरै समय अघि देखि स्टोरमा रहेका सामानहरूलाई तख्ताको अगाडी भागमा राख्ने र पहिले वेच्ने (First in & First out) । यो गर्ने गरेमा विषादीहरूको मिति नाघ्ने अथवा विषादी वेकम्मा हुने सम्भावना कम हुन्छ ।
- विषादीका पाकेटहरू तख्तामा राम्ररी मिलाएर राख्ने, त्यसमा भएका लेवलहरू देखिने गरी राख्नाले विषादी भिक्दा वा छनौट गर्दा गल्ती हुने सम्भावनाहरू कम हुन्छन् र विषादीहरूलाई चाँग मिलाएर पनि नराख्ने ।
- प्राप्त भएका सबै विषादी रेकर्ड कायम गर्ने, प्राप्त भएको मिति र वेचेको मिति उल्लेख गरि राख्ने ।
- आईपुगेका सबै विषादीका भाँडाहरू राम्ररी निरीक्षण गर्ने र कुनै भाँडो चुहिएको छ वा विक्रो राम्ररी लागेको छ छैन र पाकेटहरू राम्ररी सील गरिएका छन्/छैनन् वारे समय समयमा जाँच गर्ने ।
- कुनै कुनै विषादी विशेष गरी अर्गानोफोस्फेट (Organophosphate) कीटनाशकहरूको विशेष गन्ध हुन्छ र यी कीटनाशकहरू हावा अथवा प्याकेटबाट खुल्ला भएमा अथवा कुहिन थालेमा यस प्रकारको गन्ध आउने गर्दछ । यदि कुनै प्रकारको गन्ध पाईएमा राख्ने गरेको ठाउँको राम्ररी निरीक्षण गर्नुपर्दछ ।
- भण्डार र दुकानलाई सफा सुग्घर राख्नुपर्छ ।
- यदि कतै चुहिएको वा पोखिएको छ भने तुरुन्तै सफा गर्ने र त्यस ठाउँबाट प्रदुषण र्पदा गर्न नदिने ।
- विषादीको दुकान अथवा स्टोरमा काम गर्दा पुरा वाहुला भएको कमिज र सुरुवाल अथवा पाइन्ट पनि लामै हुनुपर्छ । यदि केहि गरि दुर्घटना परिहालेमा पनि विषादी पोखिएर छालासिल सोभै सम्पर्कमा आउँदैन र प्रदुषण हुन पाउँदैन ।
- दुकान अथवा स्टोमा जहिले पनि एक दुई वाल्टिन पानीको प्रबन्ध मिलाई राख्नुपर्छ, केही गरी विषादीहरू पोखिए अथवा चुहिएर रहेको भएमा र पञ्जा नलगाई पुछपाछ गरिएका छन् भने यस्को कारणवाट दुषित भएको (छाला) भागलाई तुरुन्तै सफा गरिनु पर्दछ । यसो गरेमा विषादी सोसेको भएमा पनि कम गरिदिन्छ र विषाक्त हुनवाट पनि बचाउँदछ ।
- स्टोरमा एक वाल्टिन वालुवा वा सुख्खा धुरो तयार राख्नुपर्छ, यदि केहि गरि पोखिएमा ययको सहायताबाट तुरुन्तै सफा गर्न सकिन्छ र अन्य भाँडाहरूसित दुषित हुन सक्ने सम्भावना कम हुनुको साथै दुकान अथवा स्टोरमा कार्यरत अन्य व्यक्तिहरूलाई विषाक्ततावाट बचाउँदछ ।
- दुर्घटनाको समयमा लगाउन सुरक्षात्मक कपडा सदैव तयार अवस्थामा हुनुपर्दछ । (जरतै कम्तिमा दुई जोर एख्त्र पञ्जाहरू, रवरको ब्रुटहरू, प्लाष्टिकको एप्रोन र फेर्नको लागि एकजोर पुरा लुगा) । आपतकालिन अवस्थामा यदि उपर्युक्त कुनै पनि सामानहरू उपलब्ध हुन सकेन भने हात, पैतला छोप्नको लागि प्लाष्टिकका थैलीहरू प्रयोग गर्ने र खुट्टा बचाउनको लागि कम्मरमा वोरा कस्ने ।
- पोखेका विषादीहरू सफा गर्न सावेल, कुचो उपलब्ध हुनुपर्छ र पोखेको सफा गरेपछि राख्नको लागि एउटा ड्रम अथवा केही वाल्टिनहरू, वाक्लो प्लाष्टिकका थैलीहरू समेत उपयुक्त ठाउँमा राखि राख्नुपर्छ ।

(ख) विषादी छर्कने व्यवसायी इजाजत पत्र

(क) कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले व्यावसायिक रूपमा विषादी छर्कनको लागि निवेदन (अनुसूची ३) दिएमा समितिले विषादी प्रयोगका सम्बन्धमा चेक लिष्टमा निर्धारण गरेको मापदण्डका अधिनमा रही तत् सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गरी इजाजत पत्र दिन उपयुक्त देखेमा कार्यालयले तोकेको ढाँचामा विषादी छर्कने व्यवसायीको इजाजत पत्र दिन सक्नेछ ।

(ख) विषादी छर्कने व्यवसायीले इजाजत पत्रमा उल्लेख भएका शर्त र अवस्थाहरू पालन गर्नु पर्नेछ ।

(ग) विषादी संश्लेषण इजाजत पत्र

(क) कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले विषादी संश्लेषण गर्न निवेदन (अनुसूची -४) दिएमा विषादी संश्लेषणका सम्बन्धमा चेक लिष्टमा निर्धारण गरेको मापदण्डको अधिनमा रही इजाजत पत्र दिन उपयुक्त देखेमा समितिले तोकेको ढाँचामा विषादी संश्लेषण कर्तालाई इजाजत पत्र दिन सकिने छ ।

(ख) विषादी संश्लेषणकर्ताले इजाजत पत्रमा उल्लेख भएका शर्त र अवस्थाहरू पालना गर्नुपर्दछ ।

(घ) इजाजत पत्रको मान्यताको अवधि र नवीकरण

जीवनाशक विषादीको नियमावली बमोजिम प्रदान गरिएको इजाजतपत्रको मान्यताको अवधि तीन वर्षको हुनेछ ।

इजाजतपत्रको अवधि समाप्त भएको मितिले पैंतिस दिनभित्र नवीकरण दस्तुर बापत विषादीको खुद्रा विक्रेताको इजाजतपत्रको लागि दुईसय रूपैयाँ, विषादी छर्कने व्यवसायीको इजाजतपत्रको लागि एक हजार रूपैयाँ र विषादी संश्लेषण गर्ने इजाजतपत्रको लागि दुई हजार रूपैयाँ संलग्न गरी नवीकरणको लागि समिति समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ । म्याद समाप्त भएको मितिले तीस दिनभित्र इजाजतपत्रको नवीकरण गर्न आएमा विलम्ब शुल्क बापत विषादी खुद्रा विक्रेताको इजाजतपत्रको लागि थप तीन सय रूपैयाँ, विषादी छर्कने व्यवसायीको इजाजतपत्रको लागि थप एक हजार पाँच सय रूपैयाँ र विषादी संश्लेषण गर्ने इजाजतपत्रको लागि थप तीन हजार रूपैयाँ लिई नवीकरण गरिदिनु पर्नेछ । यसरी नवीकरण गरिएको इजाजतपत्रको मान्यताको अवधि दुई वर्षको हुनेछ । अवधिभित्र नवीकरण नगराइएका इजाजतपत्र स्वतः रद्द हुनेछन् ।

(ङ) इजाजत पत्र रद्द गर्न सकिने

विषादी समितिले इजाजत पत्र रद्द गर्न सक्नेछ, यदि,

(क) उपयोग गरिएको भवनमा भण्डारण र सुरक्षा सम्बन्धी प्रावधानहरू आवश्यकता अनुरूप नभएमा,

(ख) विषादीवाट सुरक्षण बारेमा स्तरयुक्त आवश्यक जानकारी राख्ने मध्ये कोही पनि नभएमा

(ग) भण्डारणमा लेवुल नलगाएको वा पञ्जिकृत नगरेको विषादी भएमा

(घ) विषादी सुरक्षण र सञ्चालन कार्यविधि असुरक्षित भएमा,

(ङ) अपर्याप्त वा भुठो रेकर्ड भएको प्रमाणित भएमा

(च) विषादी व्यवसायिक प्रयोगकर्ता र विषादी संश्लेषण कर्ताले विषादी समितिले निर्धारण गरेको अनुरूप पुर्वाधार र अन्य कार्यहरू पुरा नभएमा ।

(च) विषादी खुद्रा विक्रेता तालिम

विषादी सम्बन्धी ऐन र नियमावलीमा व्यवस्था भए बमोजिम विषादी खुद्रा विक्रेताले विषादीको सुरक्षण र भण्डारण विषयक तालिम लिई तालिम पश्चातः लिईने परीक्षामा उत्तिर्ण हुनपर्नेछ । यस प्रकारको विषादी व्यवस्थापन तालिमले विषादी खुद्रा विक्रेताहरूको विषादी सम्बन्धी ज्ञानको स्तरमा अभिवृद्धि हुनुका साथै समय सापेक्ष अद्यावधिक हुने कुरामा विश्वास लिन सकिन्छ । कृषकहरू प्रायः खुद्रा विक्रेताको प्रत्यक्ष सम्पर्कमा रहने कारणले विषादी कारोबारमा संलग्न व्यक्ति, संस्था, निकायको विषादी सम्बन्धी ज्ञान उजागर गर्नुपर्ने आजको बदलिँदो परिप्रेक्ष्यमा सान्दर्भिक देखिन्छ । यसबाट विषादीको न्यायोचित एवं प्रभावकारी प्रयोग भई वातावरण र जनस्वास्थ्यमा पर्ने असरलाई न्यून हुन सक्ने अवस्था रहन्छ ।

उद्देश्य

जीवनाशक विषादी ऐन र जीवनाशक विषादी नियमावलीको प्रावधान बमोजिम विषादी कारोबारमा संलग्न व्यक्तिहरूको विषादी सम्बन्धी ज्ञानको स्तर निर्धारण गर्ने ।

कार्यविधि

- विषादीको उचित प्रयोग र जनमानस एवं कृषकहरूलाई भविष्यमा त्यसबाट पर्न सक्ने नकारात्मक असरबारे जनचेतना दिँदै जानुपर्ने यस अवस्थामा जिल्लाको औचित्य आवश्यकता हेरि नियमानुसार विषादी खुद्रा विक्रेताको दरखास्त बा.सं.अ.ले लिने । यसरी दरखास्त दिने खुद्रा विक्रेतालाई तालिममा समावेश गर्ने ।
- तालिममा सहभागी २०-३० जना हुनुपर्नेछ । यदि एक जिल्लामा सो भन्दा कम भएमा छिमेकी जिल्लाका विषादी खुद्रा विक्रेतालाई पनि समावेश गर्न सकिनेछ ।
- तालिम विषादी पञ्जिकरण कार्यालय र जि.कृ.वि.का.को संयुक्त तत्वावधानमा सञ्चालन हुने र सम्बन्धित जिल्लाको बा.सं.अ. तालिम संयोजक हुनेछ ।
- विषादी सम्बन्धीका १२ वटा कक्षाहरू सञ्चालन हुने यस तालिमको अवधि ३ दिनको हुनेछ र तालिम पश्चात मात्र परीक्षा सञ्चालन गरिनेछ ।
- तालिममा समावेश हुने विषादी खुद्रा विक्रेताहरूलाई तालिम भत्ता व्यवस्था हुनेछैन ।
- तालिमको पाठ्यक्रम समयानुसार परिमार्जन गर्दै जान सकिनेछ ।
- यस्तो तालिम विषादी पञ्जिकरण कार्यालयले क्षेत्रगत रूपमा विभिन्न जिल्लाहरूलाई समन्वय गरी गर्नु परेमा यसै नर्मस अनुसार सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

कार्यक्रमको सम्भाव्य प्रतिफल

- यस प्रकारको तालिम सञ्चालनबाट देहाय बमोजिमको प्रतिफल प्राप्त हुने आशा राख्न सकिन्छ ।
- विषादी विक्रेताहरूको विषादी सम्बन्धी ज्ञानमा अभिवृद्धि हुने,
- विषादी सम्बन्धी सुरक्षित भण्डारण प्रविधिमा सुधार आउने,
- विषादीको विष लाग्दाको लक्षण र प्राथमिक उपचारमा जानकारी उपलब्ध हुने,
- जीवनाशक विषादी ऐन तथा नियमावली बारे जनचेतना जागरण हुने,
- विषादीको सुरक्षित ढुवानी प्रविधि ज्ञानको जानकारी हुने र विषादीबाट कृषक स्तरमा हुने दुर्घटनाको उपचारीय तरिकाको बोध उपलब्ध हुने ।
- विषादीको सूचक पत्र (Label) बारे प्राविधिक ज्ञानको जानकारी हुने ।

लक्षित वर्ग

विषादी खुद्रा विक्रेताहरू

जिम्मेवार निकाय

जिल्ला कृषि विकास कार्यालय र विषादी पञ्जिकरण कार्यालय ।

६.९ जिल्लास्तरीय विषादी खुद्रा विक्रेता तालिमको नर्मस् (नेपाल सरकारको (सचिवस्तरीय) मिति २०६३/०७/२२ को निर्णय अनुसार) आ.व. २०६४/६५ देखि कार्यान्वयन हुने गरी

- अवधि ३ दिन
- सहभागी २०-३० जना
- शैक्षिक सामग्री, चियापान, प्रशिक्षक भत्ता तथा कार्यपत्र जिल्ला स्तरीय कृषक तालिमको नर्मस अनुसार
- प्रश्नपत्र तयार रु. २५०/- (पूर्णाङ्क १०० भएको)
- उत्तर पुस्तिका परीक्षण रु. १०/- प्रति उत्तर पुस्तिका परीक्षण
- व्यवस्थापन खर्च (फोटो खिचाई, धुलाई फोटोकपी, प्रमाण-पत्र
- छपाई, ब्यानर, समापन र अन्यका लागि) रु. ५०००/-
- तालिममा सहभागी हुने विषादी खुद्रा विक्रेताहरूको दैनिक भ्रमण भत्ता सम्बन्धित व्यक्तिले नै व्यहोर्ने ।
- विषादी खुद्रा विक्रेता तालिमको संशोधित नर्मश आगामी आ.व. २०६४/६५ देखि कार्यान्वयन गर्ने गरि तालिम अवधि २ दिनको सट्टा ३ दिन, प्रश्नपत्र तयार गर्न रु. २५०/- (पूर्णाङ्क १०० भएको), उत्तर पुस्तिका परीक्षण बापत रु. १०/- प्रति उत्तर पुस्तिका र सहभागिले दैनिक भ्रमण भत्ता नपाउने र अन्य विषयमा जिल्लास्तरीय कृषक तालिमको नर्मशमा व्यवस्था भए अनुसार गर्ने ।

कार्यक्रमको क्षेत्र विस्तार र संभाव्य प्रतिफल र दीगोपनाको सम्भावना

विषादी प्रयोग एक सार्वजनिक चासोको विषय हो । विषादीको जथाभावी, अत्याधिक र अनियन्त्रित प्रयोगबाट जनस्वास्थ्य र वातावरणलाई प्रतिकूल असर पार्न सक्ने कुरा निश्चित छ । विषादी प्रयोगको कुप्रभाव व्यापक हुन गएमा सम्पूर्ण पर्यावरण नै खलबलिने हुँदा विषादीको न्यायोचित विक्री वितरण र प्रयोगले अहम् भूमिका ओगटेको हुन्छ । तसर्थ, विषादी प्रयोगमा प्रभावकारी र न्यायोचित गर्न गराउन विषादी व्यवसायमा संलग्न व्यक्ति, संघ संस्था र निकायलाई दीगो रूपमा ज्ञानको स्तरलाई समय सापेक्ष तुल्याउँदै लैजानुपर्ने आजको बदलिँदो परिवेशमा नितान्त आवश्यक देखिन्छ । यो तालिम कार्यक्रमको भूमिका वातावरण र जनस्वास्थ्य संग प्रत्यक्ष, अप्रत्यक्ष रूपमा सरोकार राख्ने भएकोले विषादी खुद्रा विक्रेता तालिमको दीगोपना रहने कुरामा दुइमत नहोला ।

(छ) विषादी खुद्रा विक्रेता अनुगमन र तथ्यांक संकलन

नेपालको परिवर्तित सन्दर्भमा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रवेश गर्नुपर्ने वाध्यता भएको कारणले देशभित्र आयात र खपत हुने विषादीको तथ्यांक संकलन र अद्यावधिक गर्नुपर्ने टङ्कारो आवश्यकता देखिन्छ । जिल्लाभित्र रहेका विषादी आयातकर्ता र

खुद्रा विक्रेताबाट क्रमशः आयात र खपत विवरण संकलन गरी विषादी पञ्जिकरण तथा व्यवस्थापन शाखामा पठाउनु पर्ने हुन्छ । जीवनाशक विषादी र नियमावलीलाई प्रभावकारीरूपमा लागु एवं कार्यान्वयन गर्न जिल्लाबाट प्रत्येक चौमासिकमा विषादी निरीक्षकबाट नियमित अनुगमन तथा निरीक्षण हुनुपर्ने ।

उद्देश्य

जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८ र नियमावली, २०५० (पहिलो संसोधन, २०६४) मा उल्लेख भएका प्रावधानहरू स्थलगत रूपमा कार्यान्वयन भएरनभएको अनुगमन हुने ।

जिल्लाको विषादी सम्बन्धी आयात र खपत सम्बन्धी तथ्यांक संकलन हुने ।

लक्षित वर्ग

विषादी खुद्रा विक्रेता

कार्य संचालन कार्यविधि

- जिल्लामा अवस्थित वातारणसँग सम्वद्ध भएका निकाय, Pesticide Association of Nepal, जिल्लास्तरीय विषादी व्यवस्थापन समन्वय समितिको समन्वयमा जिल्लास्तरीय अनुगमन सुपरिवेक्षण कार्यक्रम गर्ने ।
- जिल्लाभरी रहेका विषादी खुद्रा विक्रेताहरूको पसलहरूमा प्रत्यक्ष सम्पर्क गरी बाली संरक्षण निर्देशनालय, विषादी पञ्जिकरण कार्यालयले उपलब्ध गराएको विवरण अनुसारको तथ्यांक संकलन गर्ने ।
- अनुगमन निरीक्षण कम्तीमा प्रत्येक चौमासिकमा १/१ पटक र तथ्यांक वर्षको एक पटक हुनुपर्नेछ । तोकिएको ढाँचामा प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको तीन महिनाभित्र वा माग गरेमा सो भन्दा अगावै बाली संरक्षण निर्देशनालय (विषादी पञ्जिकरण कार्यालय) समक्ष विवरण पेश गर्नुपर्ने छ ।

जिम्मेवार निकाय

जल्ला कृषि विकास कार्यालय

कार्य संचालन गर्दा लाग्ने अनुमानित रकम

अनुगमन निरीक्षण र तथ्यांक संकलन गर्दा लाग्ने रकम नियमानुसार जिल्लाको आवश्यकता अनुसार प्रस्ताव गर्ने ।

संभावित प्रतिफल

जीवनाशक विषादी ऐन र नियमावलीको विषादी व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रावधानहरूवारे जानकारी हुने ।

- विषादीको गुणस्तर नियन्त्रित गर्ने गराउनेमा सहयोग पुग्ने ।
- विषादीको गुणस्तर निर्धारण हुने ।
- विषादी खुद्रा विक्रेता र सरकारी क्षेत्र बीच समन्वय कायम हुने ।
- निषेधित र प्रतिवन्धित विषादीको समेत अनुगमन हुने ।
- विषादीको आयात र खपतको तथ्यांक विवरण संकलन हुने ।

कार्यक्रमको क्षेत्र विस्तार र दिगोपनाको संभाव्यता

जीवनाशक विषादी ऐन नियम अनुसार जिल्लामा विषादीको समुचित व्यवस्थापनमा सघाउ पुग्न जाने हुँदा यसप्रकारको कार्यक्रमबाट व्यवस्थापनमा स्थायीत्व प्राप्त भई निश्चित दिशावोध हुनेछ ।

६.१० जिल्लास्तरीय विषादी व्यवस्थापन समन्वय समितिको बैठक

जीवनाशक विषादी ऐन र नियमावलीको प्रावधान अनुसार जिल्लास्तरीय विषादी व्यवस्थापन समन्वय गर्ने र विषादी समिति, उप-समिति र विषादी पञ्जिकरण कार्यालयको निती निर्देशनहरू कार्यान्वयन गराउने काममा समन्वय गर्ने उद्देश्यले तत्कालिन

नपाल सरकारको (मन्त्रीस्तरीय) मिति २०५५/३/१४ को निर्णय अनुसार समिति गठन भएको छ ।

समन्वय समितिको गठन

१. बरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत	- अध्यक्ष
२. अधिकृत प्रतिनिधि, जिल्ला प्रशासन कार्यालय	- सदस्य
३. जिल्ला सरकारी वकिल	- सदस्य
४. प्रतिनिधि जिल्ला विकास समिति	- सदस्य
५. पेष्टिसाइड एसोसिएसनले मनोनित गरेको विषादी खुद्रा विक्रेता	- सदस्य
६. गैह्र सरकारी संस्था महासंघले मनोनित गरेको जिल्ला स्थित कृषि वा वातावरण सम्बन्धी गैह्र सरकारीसंस्थाको अधिकृत प्रतिनिधि	- सदस्य
७. अधिकृत प्रतिनिधि जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	- सदस्य
८. विषादी निरीक्षक	- सदस्य सचिव

उद्देश्य

सम्पूर्ण विषादी व्यवसायिहरू र प्रयोग कर्तालाई जीवनाशक विषादी ऐन नियमको पालना गर्ने तर्फ उन्मुख गराउने ।

लक्षित वर्ग:

आयातकर्ता, संश्लेषणकर्ता, उत्पादनकर्ता, व्यवसायिक प्रयोगकर्ता, विषादी खुद्रा विक्रेता र प्रयोगकर्ता ।

कार्य संचालन कार्यविधि

- विषादीको व्यवस्थापनमा जिल्लामा निश्चित मार्गदर्शन दिन आवश्यकतानुसार समितिको बैठक वस्नुपर्ने छ । उक्त बैठकमा छलफल हुने Agenda जिल्लाको समस्यामा आधारित हुनुपर्नेछ ।
- बैठकमा पारित भएका सुझावहरू : क्षे.कृ.नि., क्षे.बा.सं.प्र., बाली संरक्षण निर्देशनालय र विषादी पञ्जिकरण तथा ब्यबस्थापन शाखा मा पठाउनु पर्नेछ ।
- संभव भएसम्म प्रत्येक चौमासिकमा १/१ वटा बैठकको लक्ष्य प्रस्ताव गर्ने ।
- बैठक सम्बन्धी आन्तरिक कार्यविधि जिल्लास्तरीय विषादी व्यवस्थापन समन्वय समितिले निर्धारण गर्नेछ ।
- आई.पी.एम्. कृषक समितिको सदस्य हुने ।

जिम्मेवार निकाय

जिल्ला कृषि विकास कार्यालय ।

कार्य संचालन गर्दा लाग्ने अनुमानित रकम

बैठक वस्ता नियमअनुसार स्टसनरी, चियापान तथा भत्ता खर्चमा लाग्ने रकम प्रस्ताव गर्ने ।

सम्भावित प्रतिफल

जिल्लाभित्र रहेका विषादी सम्बन्धी कारोवार गर्ने निकायहरूले जीवनाशक विषादी ऐन र नियमानुसार कार्य गरे नगरेको कार्य हेर्ने र सरकार (सचिवस्तर) ले तोकेको विषादी निरीक्षकलाई समेत थप वल पुग्नेछ । यसबाट देशमा पञ्जिकृत विषादीको मात्र कारोवार हुने छ ।

कार्यक्रमको क्षेत्र विस्तार र दिगोपनाको सम्भाव्यता

विषादी व्यवस्थापन सम्बन्धी जिल्लास्तरीय समस्यामा आधारित कार्यनीति तयार हुने र यसबाट जीवनाशक विषादी ऐन र नियमावली वमोजिम जिल्लाको विषादी व्यवस्थापन कार्यमा प्रभावकारिता आउनेछ ।

६.११ विषादी सम्बन्धी ऐन, नियम र विषादी व्यवस्थापन जनचेतना कार्यक्रम

जीवनाशक विषादी ऐन, नियमावली र विषादी व्यवस्थापन जनस्तरमा जनचेतना जागरण गर्नुपर्ने आजको समयको माग रहेको छ । यसै भावनालाई जनस्तरमा प्रचार प्रसार गर्न जिल्लाको कार्यक्रममा विभिन्न प्रचार प्रसार माध्यम प्रयोग गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने हुन्छ ।

उद्देश्य

जनस्तरमा विषादी ऐन, नियम र विषादी व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतना उजागर गर्ने ।

लक्षित वर्ग

विषादी सम्बन्धी सम्वद्ध निकायव्यक्ति, संघ, संस्था

कार्य संचालन कार्यविधि

- जिल्लामा रहेका वातावरण सम्बन्धी सरोकार भएका सरकारीरगैह सरकारी संघरसंस्थासँग समन्वय कायम गरी चेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने हुन्छ ।
- जिल्लाको आवश्यकता अनुसार भेला, मेला, गोष्ठी, पोष्टर, पम्प्लेट, रेडियो, टेलिभिजन, पत्रपत्रिका आदि जस्ता जनचेतना जगाउने कार्यक्रम व्यापक रूपमा सञ्चालन गर्नुपर्ने हुन्छ ।
- व्यवस्थापनमा जनचेतना जगाउने यस्ता कार्यक्रमको रेकर्ड/अभिलेख अद्यावधिक गरी राख्नुपर्ने छ र सो को जानकारी क्षे.कृ.नि., क्षे.वा.सं.प्र. र बाली संरक्षण निर्देशनालयरविषादी पञ्जिकरण शाखामा रूपमा पठाउनुपर्ने छ ।

जिम्मेवार निकाय

जल्ला कृषि विकास कार्यालय ।

कार्य संचालन गर्दा लाग्ने अनुमानित रकम

नचेतना जगाउने कार्यक्रमको प्रकृति अनुसार रकम प्रस्तावित गर्नुपर्ने छ ।

सम्भावित प्रतिफल

यस कार्यक्रमबाट निम्नानुसार प्रतिफल प्राप्त हुनेछन् ।

- विषादी पञ्जिकरण कार्यविधिवारे सम्वन्धित व्यक्ति संस्थाहरूलाई जानकारी हुने ।
- पञ्जिकृत विषादीको विवरणात्मक सूचीको जानकारी हुने ।
- विषादी खुद्रा विक्रेताको इजाजतपत्र दिन सहयोग पुग्ने ।
- विषादी छर्कने व्यवसायीलाई इजाजतपत्र दिन सहयोग पुग्ने ।
- विषादी संश्लेषण गर्नेलाई इजाजतपत्र दिन सहयोग पुग्ने ।
- प्रतिवन्धित विषादीको सूचीको जानकारी हुने ।
- विषादीको वातावरण प्रति नकारात्मक प्रभावको जानकारी हुने ।

कार्यक्रमको क्षेत्र विस्तार र दिगोपनाको सम्भाव्यता

जीवनाशक विषादी ऐन र नियमावलीमा उल्लेखित विषादी व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधिको जानकारी जनस्तरमा सम्ममा जनचेतना जागरण भै विषादी व्यवस्थापन कार्यक्रममा दिगोरूपमा सहयोग पुग्नेछ ।

६.१२ विषादी व्यवस्थापन सम्बन्धी जिल्ला स्तरीय अन्तरक्रिया गोष्ठी

जीवनाशक विषादीको आयात, निर्यात, उत्पादन, किनवेच तथा प्रयोग सम्बन्धी व्यवस्था गर्न कार्यान्वयनमा रहेका जीवनाशक विषादी ऐन तथा नियमावली प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा विषादीको यथोचित व्यवस्थापनका लागि सोही ऐन, नियमका परिधि भित्र रही विषादीको आयात, निर्यात, उत्पादन, किनवेच तथा प्रयोग सम्बन्धी व्यवस्था गर्ने सन्दर्भमा समयानुकूल नीतिगत एवं प्रकृयागत परिमार्जन आवश्यक पर्ने भएकोले सरोकारवालाहरूबाट सहभागितात्मक अन्तरक्रिया गरी आवश्यक नीति तथा

कार्यक्रम तर्जुमा गर्न सरकारलाई सहयोग गर्न बिभिन्न जिल्लामा बिषादी ब्यवस्थापन सम्वन्धी जिल्ला स्तरीय अन्तरक्रिया गोष्ठी संचालन गर्नु सान्दर्भिक देखिन्छ । यसबाट राष्ट्रियस्तरमा बिषादी सम्वन्धी नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न र बिषादी ऐन तथा नियमावलीहरूलाई समयानुकूल परिमार्जन गर्नमा टेवा पुग्नेछ ।

गोष्ठीको उद्देश्य

- प्रचलित जीवनाशक बिषादी ऐन नियमावलीमा उल्लेखित प्रावधानहरूका सम्वन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने/गराउने
- बिषादी सम्वन्धी ऐन, नियम, कार्यबिधिहरू तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनका सम्वन्धमा फिल्डस्तरमा देखा परेका समस्या तथा समाधानका उपायहरू बारे साक्षात्कर अन्तरक्रियाको माध्यमबाट सम्वन्धित सवैमा जानकारी गर्ने/गराउने र सुभावाहरू संकलन गर्ने ।
- जीवनाशक बिषादी ऐन, नियममा आवस्यक समयानुकूलसंशोधन गर्न सरोकारवालाहरू बीच अन्तरक्रिया गरी प्रतिक्रिया र सुभावाहरू संकलन गर्ने ।

गोष्ठी संचालन कार्यविधि

यस अन्तरक्रिया गोष्ठीमा निम्न अनुसार प्रकृया अपनाई आवश्यक प्रतिक्रिया, सूचना तथा राय सुभावाहरू संकलन गर्न सकिन्छ ।

- मन्तब्य प्रस्तुतीकरण, कार्यपत्र प्रस्तुतकिरण तथा छलफल, समीक्षात्म टिप्पणी प्रस्तुतकिरण तथा छलफल, समुहकार्य, छलफल तथा प्रस्तुतीकरण र सो को प्रतिबेदन, आदि प्रकृया अपनाई आवश्यक प्रतिक्रिया, सूचना तथा राय सुभावाहरू संकलन गर्न सकिन्छ ।
- गोष्ठी अवधी बढीमा २ दिनको हुनुपर्ने ।
- गोष्ठी बिषादी पञ्जिकरण तथा ब्यवस्थापन शाखा, क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला र सम्वन्धित जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयको संयुक्त तत्वावधानमा संचालन हुने ।

सम्भाव्य प्रतिफल

- विषादी ऐन नियमावलीमा उल्लेखित प्रावधानहरूका सम्वन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि हुने ।
- विषादी सम्वन्धी ऐन, नियम, कार्यबिधिहरू तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनका सम्वन्धमा फिल्डस्तरमा देखा परेका समस्या पहिचान भई समाधानका उपायहरू बारे सुभावाहरू संकलन हुने ।
- जीवनाशक बिषादी ऐन, नियममा आवस्यक समयानुकूल संशोधन गर्न तथा बिषादी ब्यवस्थापन सम्वन्धी उपयुक्त कार्यक्रम तर्जुमा हुनमा टेवा पुग्ने ।
- विषादीको समुचित ब्यवस्थापन हुने ।

लक्षित वर्ग

कृषक, बिषादी खुद्रा बिक्रेताहरू र अन्य बिषादी ब्यावसायी तथा सरोकारवालाहरू ।

६.१३ विषादी प्रतिबन्ध गर्ने कार्यविधि

WTO को Obligation मा Rotterdam Convention on Prior Informed Consent (PIC) listed chemicals and pesticides अन्तरगत WTO को Hazzardious 1a / 1b का विषादी प्रतिबन्ध लगाउंदै जाने प्रबाधान छ र मिथाइल पाराथियन र मनोक्रोटोफसको पञ्जिकरण समिक्षा गर्ने भनी कार्यक्रम भए अनुसार वाली संरक्षण निर्देशनालय, विषादी पञ्जिकरण तथा ब्यवस्थापन शाखा र कीट विज्ञान महाशाखा, नार्क खुमलटारको समन्वयमा गरिएको त्वष्चि चभउयचत को आधारमा विषादी सम्वन्धि प्राविधिक र कानुनी उपसमिति तथा विषादी समितिबाट गरिएको शिफारिसमा नेपाल सरकार (सचिवस्तर) वाट मिति २०६४/१/३ मा निम्न अनुसार निर्णय भई नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गर्ने प्रकृयामा रहेको छ ।

- (१) यी दुई विषादीहरू (मिथाइल पाराथियन र मनोक्रोटोफस) को पञ्जिकरण खारेजी गर्ने
- (२) यी दुई विषादीहरूलाई नेपालभित्र उत्पादन, आयात, निर्यात, प्रयोग वा किनवैचमा प्रतिबन्ध लगाउने,

- (३) पञ्जिकरण प्रमाणपत्रवाट नियमअनुसार आयात भईसकेका यी दुई विषादीहरूको मौज्दातलाई प्रयोग गर्न राजपत्रमा सूचना प्रकाशन भएको मितिवाट दुई वर्षको सहूलियत अवधि (Grace period) दिने ।

६.१४ जीवनाशक विषादी नियमावली, २०५० को संशोधन २०६४

जीवनाशक विषादी नियमावली, २०५० लाई समयानुकूल परिमार्जन वा संसोधन गर्दै लैजाने क्रममा विषादी समितिको शिफारीसमा नेपाल सरकारवाट संसोधन गरी जीवनाशक विषादी (पहिलो संसोधन) नियमावली, २०६४ जारी गरेको र सो को सुचना नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन हुने प्रकृत्यामा छ । सो संसोधनमा निम्न अनुसार संसोधित व्यवस्था गरेको छ -तालिका नं ५७) ।

जीवनाशक विषादी नियमावली, २०५० संसोधन व्यवस्था, २०६४

क्र.स.	विवरण	नया		नविकरण ३५ दिनभित्र र थप ३० दिनभित्र विलम्ब दस्तुर सहित		
		दस्तुर रु.	मान्यता अवधि	दस्तुर रु.	विलम्ब दस्तुर	मान्यत अवधि
१.	पञ्जिकरण प्रमाणपत्र	१०००/-	५ वर्ष			
२.	विषादी खुद्रा विक्रेता इजाजत पत्र	५००/-	३ वर्ष	२००/-	३००/-	२ वर्ष
३.	विषादी छर्कने व्यवसायी इजाजत पत्र	५०००/-	३ वर्ष	१०००/-	१५००/-	२ वर्ष
४.	विषादी संस्लेषण गर्ने इजाजत पत्र	१००००/-	३ वर्ष	२०००/-	३०००/-	२ वर्ष

६.१५ बिरुवा स्वस्थताको प्रमाणपत्र प्रदान गर्ने कार्यविधि

बिरुवा र बिरुवाजन्य वस्तुहरूको निर्यातसंगै हानीकारक रोग, कीरा तथा भ्रारपातयुक्त वस्तुहरू विस्तार नहुन भनेर अन्तर्राष्ट्रिय बाली संरक्षण महासन्धि र बिरुवा संरक्षण ऐन, २०६४ र ऐ. नियमावली २०६६ ले गरेको व्यवस्था अनुसार निर्यात गरिन लागेका वस्तुहरूको तिनीहरूको स्वस्थता परिक्षण गरी स्वस्थ पाईएमा बिरुवा स्वस्थताको प्रमाणपत्र प्रदान गरिने गरिन्छ ।

संचालन कार्यविधि

- निर्यात कर्ताले आफूले निर्यात गर्न लागेको वस्तुहरू सम्वन्धमा निम्न कागजातहरू पेश गर्नु पर्छ ।
 - बिरुवा संरक्षण नियमावली, २०६६ को अनुसची १० वमोजिमको आवेदन फारम ।
 - निर्यात गर्ने देशको आयात इजाजत पत्र वा मांग गरिएको आधिकारिक कागजपत्र ।
 - बिरुवाको उत्पत्ति (Origin of Consignment) सम्बन्धी प्रमाण ।
 - वन जन्यवस्तुको हकमा वनको छुटपूजि संलग्न ।
 - अनुसन्धान सामग्रिको हकमा जुन देशमा लानु पर्ने हो त्यस देशको अनुसन्धान संस्थाले सो सामग्री ल्याउन दिएको अनुमति वा समभौता पत्र ।
- निर्यात कर्ताले उपरोक्त कागजातहरू संलग्न गरि आवेदन पत्र रूजु गराउनु पर्छ ।
- निर्यात गरिने वस्तुको स्थलगत निरिक्षण वा नमुना जांच गराउनु पर्दछ ।
- वस्तुको अवस्था र आयात कर्ताको माग अनुसार गर्नु पर्ने प्राविधिक परिक्षणहरू गर्ने ।
- प्राविधिक परिक्षणका लागि चेकपोष्टले आवश्यक देखेमा क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला वा अन्य निकायहरूको समेत सहयोग लिएर गर्न सकिन्छ ।
- सामान्य संक्रमणयुक्त वस्तु फेला परेमा उपचार गर्ने र वस्तु स्वस्थ भएमा मात्र बिरुवा स्वस्थताको प्रमाणपत्र प्रदान गर्ने ।

लाग्ने दस्तुर

- बिरुवा स्वस्थताको प्रमाणपत्र शुल्क रु. १००/- मात्र ।
- उपचार खर्च निर्यातकर्ताले आफै व्यहोर्ने ।

६.१६ आयात इजाजत पत्र प्रदान

नेपालको कृषि विकासमा आयातित श्रोतहरूको निकै उच्च स्थान छ । तर श्रोत आयात गर्दा आर्थिक महत्वका रोग, कीराले प्रवेश नपाउन भन्नाका लागि राज्यले आफ्नो र सम्बन्धित राष्ट्रहरूको पेष्ट स्थितीको आधारमा क्वारेन्टिन पेष्ट तोकेको हुन्छ । नविन रोग, कीरा तथा फारपात प्रवेशको खतरा हेरी आयात गरिन लागेका वस्तुको लागि बिरुवा संरक्षण ऐन २०६४ र नियमावली २०६६ को परिधिमा रही आयात इजाजत पत्र प्रदान गरिन्छ ।

कार्यविधि

■ आयातकर्ताले आफूले आयातगर्न लागेको वस्तुहरू सम्बन्धमा निम्न कागजातहरू पेश गर्नु पर्छ ।

आयात पुर्व इजाजत पत्र लिनको लागि

- बिरुवा संरक्षण नियमावली, २०६६ को अनुसची १ वमोजिमको आवेदन फारम भर्ने ।
- आवेदन साथ जुन देशवाट निर्यात गर्ने हो त्यस देशको क्लखयषभ समावेश गर्ने ।
- आयात गर्दा निर्यातित देशको बिरुवा स्वस्थता प्रमाण पत्र (एजथतयकलप्टबचथ ऋभचतषभतभ) पेश गर्ने ।

प्रवेश सीमा नाकामा वस्तु ल्याई सकेको खण्डमा

- बिरुवा संरक्षण नियमावली, २०६६ को अनुसची ३ वमोजिमको म्भअबिचबतष्यल फारम भर्ने
- निर्यातित देशको बिरुवा स्वस्थता प्रमाण पत्र (Phytosanitary Certificate) पेश गर्ने ।
- उपरोक्त कागजातहरू संलग्न गरि आवेदन पत्र रूजु गराउने ।

■ आयात कर्ताले आफूले आयात गर्न चाहेको वस्तुको विवरण खोली गरेको निवेदन उपर जोखिम मूल्याङ्कन गरी नियमानुसार आयात इजाजत पत्र प्रदान गर्ने ।

■ आयातित वस्तुहरू प्रवेश नाकमा परिक्षण र आवश्यक देखिएमा उपचार गरी आयात गर्न दिइन्छ वा जफत गरी नष्ट गर्न सकिन्छ ।

लाग्ने दस्तुर

आयात दस्तुर रू. २००/- मात्र ।

६.१७ पोष्ट इण्ट्र सर्भे:

प्लाण्ट क्वारेन्टिनले दिएको आयात इजाजत पत्र मार्फत प्रसारणका लागि भित्रिएका बीउ, बिरुवा, कलमी आदि लगाईएका स्थानहरूमा गई पेष्ट सर्भे गरी आयातित वस्तुहरूबाट नया रोग, किरा, फारपातको प्रवेशले कृषि पर्यावरणमा परेका असर अनुगमन गरी सूचना संकलन गर्ने कार्य गरिन्छ ।

कार्य संचालन विधि

- आयात गरिएका विउ, बिरुवाहरू लगाईएका स्थानमा गई पेष्ट सर्भे गर्ने ।
- नेपाल सरकारले विशेष कार्यक्रमका लागि आयात गरेको वोट बिरुवाहरू लगाईएका स्थलहरूमा निगरानीपूर्वक सर्भे गर्ने ।
- आवश्यकता अनुसार प्रयोगशाला परिक्षण गर्ने र अन्य निकायहरूको समेत सहयोग लिई समस्या पहिचान गर्ने ।
- प्राविधिक रिपोर्ट तयार गरी अद्यावधिक गर्ने ।
- नयाँ समस्या देखिएमा निदान गरी हाल्ने ।
- कार्यालयले आयातित वीउ, बिरुवाहरूमा रोग, कीराको अवस्था वारे जानकारी लिन चाहेमा एयकत भ्लतचथ क्गचखभथ गराउने दायित्व पैठारी कर्ताको हुनेछ ।

६.१८ अन्तरक्रिया बैठक

प्लाण्ट क्वारेन्टिन र यससंग सम्बद्ध निकायहरूको आपसी समन्वय र सहयोगका साथै व्यापारीहरूको समस्या र जनचेतना वारे अन्तरक्रिया हुनु आवश्यक भएकोले राष्ट्रिय, क्षेत्रीय एवं स्थानीय स्तरमा अन्तरक्रिया बैठक गरिन्छ ।

कार्य संचालन विधि

- रा.प्ला.क्वा. कार्यक्रमले केन्द्रीय स्तरमा, क्षेत्रीय प्ला.क्वा. कार्यालयले क्षेत्रीय स्तरमा र चेकपोष्टले स्थानीय स्तरमा बैठक कार्यक्रम राख्ने ।
- कार्यक्रमसंग सम्बन्धित हुने आयात-निर्यात कर्ता, सीमा नाकासंग सम्बन्धित राष्ट्रिय र छिमेकी मुलुकका प्ला.क्वा. अधिकृत, जिल्ला र क्षे.बा.सं.प्र. का प्राविधिकहरू, प्रशासनिक निकाय सबैको अन्तरक्रिया गराउने ।
- कार्यक्रममा ल्याउनु पर्ने परिमार्जन बुँदागत रूपमा नै तयार गर्ने र कार्यक्रमलाई गति प्रदान गर्ने ।

६.१९ आयात निर्यात हुने वस्तुहरूका अभिलेख अद्यावधिक

निर्यातजन्य वस्तुहरूको व्यवसायिक अतिलाई प्रोत्साहित गर्न देशको कृषि/वनजन्य वस्तुहरूको आयात-निर्यात परिणाम कृषि व्यवसायी/उद्यमी एवं विशेषज्ञहरू र नीति निर्माण कर्ताहरूलाई सुसुचित गर्न अभिलेख अद्यावधिक गरिन्छ ।

कार्य संचालन विधि

- आयात निर्यात भैरहेका वस्तुहरू रेकर्ड राखि वार्षिक प्रतिवेदन प्रकाशन गर्ने ।

६.२० आन्तरिक प्लाण्ट क्वारेन्टिन

देशको विषम भू-बनोटको कारण विभिन्न स्थान र समान उचाई भएका एकै स्थानमा पनि फरक-फरक हावापानी पाईन्छ । यसैगरी एक स्थानका बिरुवा र बिरुवाजन्य वस्तुहरू निर्वाद रूपमा विभिन्न प्रयोजनका लागि अन्य स्थानमा लग्ने गरिन्छ । फलस्वरूप: हानीकारक रोग, कीराहरू देशभित्रै पनि एक स्थानबाट अर्को स्थानमा विस्तार भईरहेको छ । यस स्थितिलाई मध्यनजर गर्दै विद्यमान श्रोत साधनमा रहेर स्वस्थ बिरुवा र बिरुवाजन्य वस्तुहरूको मात्र प्रसार हुने व्यवस्था मिलाउन बिरुवा संरक्षण ऐनको भावनालाई ध्यानमा राखेर सम्बन्धित निकाय र निर्देशनालयसंग समन्वय गरी आवश्यक बालीहरूमा आन्तरिक प्लाण्ट क्वारेन्टिन कार्यक्रमको शुरुवात गरिनेछ ।

कार्य सञ्चालन विधि

- नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्, जि.कृ.वि.का., क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला र प्लाण्ट क्वारेन्टिन चेकपोष्टको संयुक्त तत्वावधानमा वर्तमान अवस्थामा फलफुल, आलु र नगदे बालीहरूको बोट, बिरुवाहरूमा देखा परेको संक्रामक रोग, कीराको असर पहिचान र सो को पेष्ट सूची तयार गर्ने ।
- जिल्लाका व्यावसायिक नर्सरी र अन्य नर्सरीहरू पहिचान गर्ने ।
- त्यहाँ उत्पादित बिरुवाहरूको र माउ बोटहरूको स्वस्थ स्थिति एकिन गर्ने ।
- हानीको हद् हेरी नष्ट गर्नु पर्ने, उपचार गरी विस्तार गर्न हुने र विस्तार गर्न हुने छुट्याई बिरुवाहरू अन्यत्र लान प्रमाणित गर्ने, त्यस्तै अन्यत्रबाट त्यहाँ ल्याउन इजाजत प्रदान गर्ने ।

उपरोक्त बाहेक यस कार्यक्रमबाट निम्न क्षेत्रसाग सम्बन्धित आवश्यकताअनुसार कार्यहरू गरिनेछन्:

- शत्रुजीवहरूको आक्रमण, संक्रामणको जानकारी एवं नियन्त्रणकोलागि खेतीपाती, जंगली वनस्पतिका साथै भण्डारण गरिएका एवं ओसार पसारमा रहेका विरुवा तथा विरुजा उपजहरूको निगरानी गर्ने ।
- शत्रुजीवहरूको विस्तार एवं प्रवेश रोक्ने उद्देश्यले विरुवा, विरुवाजन्य उपज तथा अन्य नियन्त्रित वस्तुहरूको ओसार पसारमा निरीक्षण परीक्षण कार्य गर्ने ।
- विरुवा स्वस्थता सम्बन्धी आवश्यकता पुरा गर्न एक देशवाट अर्को देशमा ओसार पसार हुने विरुवा र विरुवाजन्य उपज र अन्य नियन्त्रित वस्तुहरूको आवश्यकता अनुसार उपचार गरिने ।
- संकटापन्न क्षेत्रको संरक्षण गर्ने, रोग, शत्रुजीव मुक्त क्षेत्र एवं कम शत्रुजीव संक्रमण क्षेत्र पहिचान गरी क्षेत्र निर्धारण गर्ने ।
- विरुवा स्वस्थता प्रमाणपत्र प्रदान गरे पश्चात निर्यात हुनु अघि त्यस्तो विरुवा र विरुवा जन्य उपजको स्वस्थता निश्चित गर्ने ।
- वायोलोजिकल कन्ट्रोल एजेण्टको आयात, निर्यात र देशभित्रै हुने ओसार पसारलाई नियमित गर्ने ।
- नियन्त्रित शत्रुजीवहरू एवं तिनीहरूको नियन्त्रण र रोकथामको सम्बन्धमा सूचना प्रवाह गर्ने ।

- पेष्ट रिस्क एनालिसिस, पेष्ट इराडिकेशन, पेष्ट सर्भिलेन्स जस्ता प्लाण्ट क्वारेन्टिनसँग सम्बद्ध प्राविधिक क्रियाकलापहरूका लागि सम्बन्धित निकायहरूसँग समन्वय गर्ने ।
- आयात गर्दा पालना गर्नुपर्ने मापदण्डहरूको पालना नभएको विषयमा व्यापारिक साभेदारहरूलाई अवगत गराउने ।
- विश्व व्यापार संगठनको स्यानिटरी एण्ड फाइटोस्यानिटरी सम्झौता एवं अन्य अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धताहरू अनुरूप देशमा लागु गरिएका विरूवा स्वस्थता सम्बन्धी उपायहरूको वारेमा सम्बन्धित राष्ट्रहरूलाई जानकारी गराउने ।
- अन्य राष्ट्रका राष्ट्रिय विरूवा संरक्षण संस्था तथा नेपाल पक्ष भएका अन्तर्राष्ट्रिय वा क्षेत्रीय संगठनहरूमा आवश्यकताअनुसार नियन्त्रित शत्रुजीवहरूको सूची उपलब्ध गराउने ।
- विरूवा संरक्षणसँग सम्बन्धित द्विपक्षिय, क्षेत्रीय, अन्तर्राष्ट्रिय निकाय तथा सम्मेलनहरूमा नेपालको प्रतिनिधित्व गर्ने गराउने ।

६.२१ क्षेत्रीय प्लाण्ट क्वारेन्टिन कार्यालय/चेकपोष्ट तथा उप चोकपोष्टहरूको कार्यविधि

१. आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्र भई रहेका विरूवा तथा विरूवाजन्य वस्तुहरूको प्रवेश र निकासीमा प्लाण्ट क्वारेन्टिन प्रकृया अवलम्बन गर्ने गराउने ।
२. प्लाण्ट क्वारेन्टिन चेक पोष्ट नरहेको तर व्यापार भई रहेका नाकाको पहिचान गरी आवश्यकतानुसार मोबाईल क्वारेन्टिन चेकपोष्ट खडा गरी कार्य गर्ने गराउने ।
३. सम्बन्धित अन्य निकायहरूसँग समन्वय कायम राखि प्लाण्ट क्वारेन्टिन कार्यक्रम प्रभावकारी रूपले सञ्चालन गर्ने गराउने ।
४. प्लाण्ट क्वारेन्टिन सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने गराउने ।
५. आवश्यकतानुसार प्रयोगशालाहरूसँग समन्वय गरी पेष्ट पहिचान तथा निदान गर्ने गराउने ।
६. विरूवा स्वस्थताको प्रमाणपत्र तथा आयात इजाजत पत्र प्रदान गर्ने गराउने ।
७. पोष्ट इण्ट्र सर्भ गर्ने गराउने ।
८. अन्तरक्रिया बैठक गर्ने गराउने ।
९. आयात निर्यात हुने वस्तुहरूको अभिलेख अद्यावधिक गर्ने गराउने ।
१०. आन्तरिक प्लाण्ट क्वारेन्टिन कार्यक्रम संचालन गर्ने गराउने ।

६.२२ प्रयोगशाला निदान सेवा

आफ्नो क्षेत्रको कृषकको वाली नालीमा देखा परेका रोग कीराहरूको आक्रमण समस्याहरू खेतमा नै वा प्रयोगशालामा नमूना यथाशिघ्र पहिचान गरि यिनिहरूको प्रकृती अनुरूप समाधानको उपाय खोजि गरि प्राविधिक सेवा पुऱ्याउने । क्षेत्रीयस्तरमा देखा परेका रोगकीरा, भारपात तिनको नोक्सानीको वार्षिक आँकडाको लेखाजोखा गरी वर्षे पिच्छे पेष्ट स्ट्याटस चित्र तयार गर्ने ।

कृषकको वाली नालीमा लाग्ने रोग कीराको पहिचान गरि आर्थिक नोक्सानी हुन वाट वचाउन वातावरण अनुकुल नियन्त्रण तथा व्यवस्थापनको उपाय सिफारिस गर्ने ।

जिल्लामा कृषकको वालीमा रोग कीराको नमूना संकलन गरि जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले प्रयोगशालामा पठाउनु पर्ने र प्रयोगशाला वाट सम्बन्धित विशेषज्ञ प्रकोप क्षेत्रमा गइ समस्या पहिचान गर्ने । पेष्ट सम्बन्धमा कृषक वा अन्य जानकारी लिन चाहनेहरूको सजिलोको लागि मुख्य मुख्य पेष्टका नमूना संकलन संरक्षण गरी राख्ने ।

समस्या पहिचान नभएमा नमूना संकलन गरि प्रयोगशालामा परिक्षण गर्ने । प्रयोगशालामा पहिचान हुन नसकेका नमूना नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषदमा पठाइ समस्या निदान गर्न आवश्यक समन्वय कायम गर्ने । स्थलगत रूपमा समस्याको पहिचान गरि समाधानको उपाय यथाशिघ्र गर्ने गराउने ।

६.२३ वाली संरक्षण तथ्यांक अभिलेख राख्ने

नेपाल अधिराज्यका विभिन्न जिल्लाहरूमा मूख्य मूख्य वालीहरूमा लाग्ने रोग कीराको सर्भे सर्भिलेन्स गरी अभिलेख राख्ने र यो अभिलेख अध्यावधिक गर्दै जाने र क्षेत्रिय तथा राष्ट्रिय स्तरमा पेष्ट म्याप तयार गर्ने ।

६.२४ सहभागितामूलक बाली संरक्षण अध्ययन परिक्षण

जिल्ला स्तरिय पकेट प्याकेज कार्यक्रममा वाली संरक्षण संबन्धि कुनै नयाँ कृषि प्रविधिको प्रसार गर्न परे अथवा कृषि अनुसन्धान वाट प्राप्त प्रविधिहरूलाई प्रमाणिकरण गर्न परे अथवा स्थानिय परिस्थिति अनुरूप परिमार्जन गर्नु पर्ने भएमा क्षेत्रिय वाली संरक्षण प्रयोगशालाले यस्तो प्रविधिको प्रसार गर्न जिल्ला कृषि विकास कार्यालयलाई संलग्न गराइ कृषकको सहभागितामा समस्या मुलक प्रविधि विकास कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने छ । कृषको खेतमा आफ्नै सहभागितामा सञ्चालन हुने परिक्षण र अध्ययन ले अनुसन्धान वाट हासिल प्रविधि माथि विस्वस्नियता वृद्धि भइ कृषक स्वयं दक्ष हुने । जिल्ला कृषि विकास कार्यालयको संलग्नतामा क्षेत्रिय वाली संरक्षण प्रयोगशालाले जिल्लाको समस्या हेरि परिक्षण र अध्ययन गर्नु पर्ने हुन्छ ।

- क्षेत्रको समस्याको आधारमा अन्तर्कृया गोष्ठी मार्फत समुह, स्थल, अध्ययन छनौट गर्ने ।
- अध्ययन छनौट पछि म्कषल बिधयगत गर्ने ।
- कृषकहरू स्वयंलाई नियमित रूपले वाली अवलोकन तथा निरिक्षण गर्न लगाउने ।
- संकलित तथ्यांकहरूको साधारण विश्लेषण गरि निर्णयमा पुग्ने ।
- यस अध्ययनको विस्तृत विवरणको प्रतिवेदन तयार गरि कृषकहरू विच प्रचार प्रसार गर्ने ।

स्थानिय समस्याको नियन्त्रणको प्रभावकारि उपाय यकिन भइ कृषकको सहभागितामा उन्नत प्रविधिको प्रयोग भइ कृषकहरू लाभान्वित हुनेछन् । यस कार्यक्रमवाट प्राप्त नतिजा कृषि प्रसारका अन्य प्रदर्शन सञ्चालनको लागि आधारको रूपमा प्रयोग गर्न सकिने भएकोले कार्यक्रममा दिगो पना रहने छ ।

६.२५ आई.पि.एम. तथा अन्य बाली संरक्षण कार्यक्रमहरूको अनुगमन

आफ्नो क्षेत्रको जिल्लाहरूमा सञ्चालित क्षेः कार्यक्रम तथा अन्य वाली संरक्षणको अनुगमन/सुपरिवेक्षण गरी वाली संरक्षण सेवा टेवा पुऱ्याउने । महिनाको एक पटक तिन जिल्लाको भ्रमण गर्ने । साथै क्षेत्रियस्तरमा लामो समय देखी देखा परिरहेका रोगकीराको स्थिति पुर्नवलोकन गरी दीर्घकालीन रूपमा समस्या समाधानका लागि अध्ययन परिक्षण प्रस्ताव डिजाइन र कार्यान्वयन गर्ने ।

६.२६ बाली संरक्षण सम्बन्धी प्रविधि संकलन प्रमाणिकरण तथा प्रसारण

आफ्नो क्षेत्र अन्तर्गतका जिल्लामा कार्यरत वाली संरक्षण अधिकृतहरूलाई नयाँ नयाँ प्रविधिहरू संबन्धमा जानकारी उपलब्ध गराउन अनुसन्धानमूलक पत्रपत्रिका, जर्नल, स्थानीय प्रविधि इत्यादीको खोजी गरी उपयोगि सूचनाहरू बिभिन्न माध्यमहरू मार्फत आदान प्रदान गर्ने ।

६.२७ सुन्तला एवं जुनार रोग र कीरामुक्त क्षेत्र विकसित गर्ने वारे विशेष सर्भे कार्ययोजना

पृष्ठभूमि

नेपाल र चीन सरकार विच सन २०१२ मा नेपाल (सिन्धुली, स्याङ्जा) को सुन्तला, जुनार निर्यात गर्ने सम्बन्धमा द्विपक्षीय संभौता भएको छ । संभौतामा चीन पक्षबाट राखिएका बिभिन्न शर्तहरूमा निर्यात गरिने उपजहरूसंग संवन्धित क्वारेन्टिन पेष्टको वारेमा उल्लेख गरिएको छ । उक्त संभौताको दफा २, ४, र ६ बिरुवा स्वस्थतासंग बढि संवन्धित छन् । नेपालबाट निर्यात गरिने जुनार, सुन्तलामा तोकिएका क्वारेन्टिन पेष्टहरू हुन नहुने, प्रशोधन, प्याकेजिङ्ग, र दुवानी कृषि बिभागको क्वारेन्टिन सुपरभिजन अन्तरगत गरिन पर्ने शर्त राखिएको छ । संभौताको अनुसुचिमा उल्लेखित ९ वटा किरा र रोगलाई चीनको लागि क्वारेन्टिन चासोको पेष्ट उल्लेख गरिएको छ ।

संभौतामा उल्लेख गरिएका बिरुवा स्वस्थता संबन्धि शर्तहरू

Article 2 - "Citrus shall be free of any quarantine pest concerned by China"

Article 6 - "Processing, packing, storage and transportation of citrus shall be conducted under the quarantine supervision of DOA"

Article 4 - "The citrus orchards shall be monitored and found free of the following seven quarantine pests. If any of these pests are detected, the relevant orchards will be banned from exporting citrus to China for

the season.

- *Bactrocera correcta* (Bezzi)
- *Bactrocera cucurbitae* Coquillett
- *Bactrocera dorsalis* (Hendel)
- *Bactrocera tsuneonis* (Miyake)
- *Bactrocera zonata* (Saunders)
- Citrus huanglongbing (greening) disease
- *Xanthomonas campestris* pv. *citri* (Hasse)

Abbreviations

APPPC	: Asia Pacific Plant Protection Commission
DADO	: District Agriculture Development Office
DOA	: Department of Agriculture
IPPC	: International Plant Protection Convention
ISPM	: International Standard for Phytosanitary Measures
NAPPO	: North Atlantic Plant Protection Organization
NPQP	: National Plant Quarantine Program
NSPM	: National Standard for Phytosanitary Measures
PPD	: Plant Protection Directorate
PFA	: Pest Free Area
PFPP	: Pest Free Place of Production
RPPL	: Regional Plant Protection Laboratory
RSPM	: Regional Standards for Phytosanitary Measures
SPS	: Sanitary and Phytosanitary Measures

द्विपक्षीय संभौता र बिरूवा स्वस्थताको बिषय

नेपालको सुन्तलारजुनार जन गणतन्त्र चीन निर्यातको लागि निर्यातक देशको रूपमा नेपालले Phytosanitary Measures अवलम्बन गर्ने संबन्धमा IPPC को बिधानको धारा IV उपधारा २ (b) एवम विरूवा संरक्षण ऐन २०६४ को दफा ६ (२) घ-ले गरेको व्यवस्था अनुसार "शत्रुजीवमुक्त क्षेत्र एवम कम शत्रुजीव संक्रमित क्षेत्रको पहिचान गरी त्यस्ता क्षेत्रको घोषणा तथा निगरानी गर्ने " दायित्व नेपालको राष्ट्रिय विरूवा संरक्षण संगठनको हैसियतले बाली संरक्षण निर्देशनालयमा पर्ने हुन्छ ।

नेपालमा हालसम्म बिश्व व्यापार संगठनको SPS Measures मा निहित भएर यस प्रकारको संभौता गरी कृषि जन्य उपजको आयात निर्यात कारोवार गरिएको छैन । बिरूवा स्वस्थताको क्षेत्र भीत्र पर्ने यी बिषयमा क्षएएत्र को मापदण्डमा आधारित भएर राष्ट्रिय मापदण्डहरू तयार गर्दै प्रकृया अघि बढाउनु पर्ने बिषय हुन । बाली बिरूवामा निर्धारित रोग कीराको उपस्थिति एकिन गर्न प्रथमतः क्षएः ६ को दफा २ (२.१) मुताबिक पूर्व-निर्मित योजनानुसार एभकत कगचखभथ गर्नु पर्छ । यहाँ बिषयको उत्थान चीनसंग भएको संभौता बमोजिम भएकोले सुन्तलारजुनार बालीमा रोग र कीराको निरीक्षण कार्य गरी तथ्यको बिश्लेषण र आधिकारीक अभिलेखबाट क्वारेन्टिन पेष्टको एकिन गर्नु पर्छ । पेष्ट सर्भेको लागि अन्तराष्ट्रिय मापदण्ड र बिज्ञानमा आधारित भएर राष्ट्रिय प्रोटोकल तयार गरी कार्य संपादन गर्नु पर्दछ । रोग र कीराको निरीक्षण, नियमित अनुगमन, व्यवस्थापनका बिधिहरू International Standards for Phytosanitary Measures (ISPMs) मा आधारित भएर गर्नु पर्दछ । सर्भेबाट प्राप्त तथ्यहरूको बिश्लेषणबाट मात्र रोग कीरा मुक्त क्षेत्र घोषणा गर्न सकिन्छ ।

ISPMs ले शत्रुजीव मुक्त क्षेत्रको बारेमा निम्नानुसारले परिभाषा गरेको छ :

Buffer Zone : An area surrounding or adjacent to an area officially delimited for phytosanitary purposes in order to minimize the probability of spread of the target pest into or out of the delimited area, and subject to phytosanitary or other control measures, if appropriate

PFA - A pest free area is "an area in which a specific pest does not occur as demonstrated by scientific evidence and in which, where appropriate, this condition is being officially maintained" (see ISPM No. 5).

General Requirement for citrus PFA

- Buffer zone
- Public awareness
- Documentation and review
- Record Keeping
- Quality assurance and review

Requirements for the application of the phytosanitary Procedures for FF

- Fruit fly identification capabilities - Infrastructure and trained personnel of NPPO to identify adult stages of the target fruit fly species
- Fruit fly biology
- Stakeholder participation
- Public awareness
- Operational plans

शत्रुजीव मुक्त क्षेत्र (Pest Free Area)

शत्रुजीव मुक्त क्षेत्र राज्यको प्रत्यक्ष निगरानीमा ठुलो उत्पादन क्षेत्रमा, देश भीत्र र अन्तर देशबिचको क्षेत्रलाई समेत लिएर गर्न पर्ने, सोही अनुसारको मध्यवर्ति क्षेत्र (Buffer Zone) घोषणा गर्न पर्ने, घरैलु क्वारन्टिन नियमित गर्नु पर्ने, निरीक्षण क्रिया नियमित गर्नु पर्ने, रोग कीरा व्यवस्थापनका पद्धति साथसाथै जारी राख्न पर्ने, आकस्मिक उपचार पद्धतिको व्यवस्था गर्नु पर्ने, घोषित क्षेत्रको नियमित अनुगमन गरि रहन पर्ने र यस बिचमा अनुपस्थित घोषणा गरी सकिएको कुनै शत्रुजीव फेला परेमा प्रक्रियागत रूपले उक्त शत्रुजीवलाई निर्मूल न पारे सम्म घोषित क्षेत्रलाई निलम्बनमा राख्ने प्रावधान, क्षए:क मा गरिएका छन् ।

शत्रुजीव मुक्त उत्पादन स्थल (Pest Free Place of Production)

शत्रुजीव मुक्त उत्पादन क्षेत्र कायम गर्ने सिद्धान्तमा नै रहेर यसको दायरामा केही सिमितता कायम गरेर शत्रुजीव मुक्त उत्पादन स्थल (Pest Free Place of Production) को प्रावधान ISPMs १० मा गरिएको छ । यसमा रोग कीराको सर्भे, व्यवस्थापन पद्धति एकै प्रकारको भए पनि सानो उत्पादन स्थलमा आधारित भएर कार्यक्रम गरिने, सोही अनुसारको मध्यवर्ति क्षेत्र घोषणा गरिने, रोग कीरा मुक्त क्षेत्र बाली अवधिका लागि पनि गर्न सकिने, समुदायले यसको व्यवस्थापन गर्न सक्ने प्रावधानहरू स्थापित गरिएका छन् । हाम्रो अवस्थामा शत्रुजीव मुक्त उत्पादन स्थलको प्रावधान नै उपयुक्त हुने हुँदा सोही अनुसारको तयारी र कार्य संपादन प्रकृया निश्चित गरिएको छ ।

Pest Free Place of Production: Place of production in which a specific pest does not occur as demonstrated by scientific evidence and in which, where appropriate, this condition is being officially maintained for a defined period.

Requirements for the PFPP

- Systems to establish pest freedom
- Systems to maintain pest freedom
- Verification that pest freedom has been attained or maintained
- Product identity and phytosanitary security of the consignment
- Pest freedom is established by surveys and/or growing-season inspections and maintained as necessary by other systems to prevent the entry of the pest into the place of production. The operations are supported by appropriate documentation.

रोग कीरा मुक्त क्षेत्र निर्धारण गर्न आधारभूत तथ्यको रूपमा आवश्यक पर्ने रोग कीराको उपस्थिति तथा अनुपस्थिति बारेको जानकारी संकलनको लागि संचालन गर्नु पर्ने पेष्ट सर्भे सर्भिलेन्स प्रोटोकल तयारीको लागि क्षए: ले निम्न व्यवस्था तोकेको छ :

Three Basic Areas of Survey Protocol

- Operational guidance - Manual, team, back up, collection, diagnosis, verification, recording, reporting
- Technical support - lab, experts, references
- Management support - financial (system for financial management), coordination, action/response

National Framework

- Policy and legislation
- Technical measures to be adopted
- Organization structure - roles, responsibilities accountabilities
- Competencies
- Working modalities

कार्य योजना

सुन्तला जुनार रोग कीरामुक्त उत्पादन स्थल बिकासको लागि अध्ययन, पुनरावलोकन गरिएका सन्दर्भ सामाग्री श्रोतहरु, सरोकारवाला र बिज्ञहरु संगको श्रुत्लावद्ध छलफल, अन्तरक्रियाबाट निकालिएका निष्कर्षहरुको आधारमा निम्नानुसारका कार्य योजना बनाई कार्य सम्पादन योजना तयार गरिएको छ :

1. सुन्तला जुनार निर्यातका लागि जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयहरुवाट छनौट गरिएका सुन्तला, जुनारका उत्पादन स्थल पकेटहरुको जि.पि.एस.नक्सा तयार गरी पेष्ट सर्भे सर्भिलेन्स कार्य शुरु गर्ने
2. रोग कीरा सर्भेको लागि अनुसुचिहरुमा उल्लेख भएका सर्भे प्रोटोकलमा आधारित भएर सर्भे कार्य शुरु गर्ने
3. सर्भे/सर्भिलेन्स कार्यक्रममा संलग्न हुने सरोकारवालालाई अभिमुखीकरण तालिम दिने
4. संभौतामा उल्लेख भएका फल कुहाउने औशाको लागि फेरोमोन पासोको प्रयोग गरी प्रोटोकलमा उल्लेख भए अनुसार अनुगमन कार्य गर्ने, अभिलेख राख्ने
5. तोकिएका क्वारेन्टिन कीराहरु १५ वटा Fruit Flies species), रोगहरु (Greening, canker), को सर्भे गर्ने पहिचान गर्ने र अभिलेख राख्ने साथै ग्रीनिङ्ग रोगको संवाहक (Diaphornic citri) लाई पनि सर्भे गर्ने ।
6. निम्नानुसारको सर्भे टिम निर्माण गरी कार्य आरम्भ गर्ने र यसलाई निरन्तरता दिने

सर्भे टिमका सदस्यहरुको पहिचान - राष्ट्रिय बाली संरक्षण संगठनबाट सर्भे सर्भिलेन्स तालिम प्राप्त प्राबिधिकहरु रहेको निम्नानुसारको सर्भे टोली रहनेछ । टिमको कार्यविधि तोकिए अनुसारको हुनेछ :

- स्थानीयस्तरमा - जिल्लाको बाली संरक्षण अधिकृतको संयोजकत्वमा, शाखाका बाली संरक्षण फाँटका प्रा.स./ना.प्रा.स., संवन्धित सेवाकेन्द्रका प्रा.स./ना.प्रा.स., स्थानीय रूपमा छनौट गरिएका समुदायका अगुवा कृषक ।
- क्षेत्रीयस्तरमा - क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशालाका प्रमुखको संयोजकत्वमा, बाली संरक्षण अधिकृत र प्रा.स./ना.प्रा.स. रहेको टिम, ने.कृ.अ.प.का वैज्ञानिक प्रतिनिधि
- केन्द्रियस्तरमा - बाली संरक्षण निर्देशनालयका वरिष्ठ बाली संरक्षण अधिकृतको संयोजकत्वमा, कीट बिज्ञान महाशाखाका पहिचान गरिएका ट्याक्सोनोमिस्ट, बाली रोग बिज्ञान महाशाखाका प्याथोलोजिष्ट, बाली बिज्ञान महाशाखाका भारपात बिज्ञ, राष्ट्रिय प्लाण्ट क्वारेन्टिन कार्यक्रमका वरिष्ठ प्लाण्ट क्वारेन्टिन अधिकृत, संवन्धित कार्यक्रम/निर्देशनालयका वरिष्ठ अधिकृत, र बाली संरक्षण निर्देशनालयका बाली संरक्षण अधिकृत रहेको टिम रहनेछ ।

७. श्रोत परिचालन तथा सामाग्री व्यवस्थापन -

क्षेत्र छनौट गरी बाली विरुवामा रोग कीराको अवलोकन र अनुगमन गर्ने, नमूना संकलन गर्ने, प्रारम्भिक पहिचान गर्ने, नमूना संरक्षण गरी स्थानीयस्तरमा नै राख्ने वा पहिचान हुन नसकेका नमूनाको लागि एकिन पहिचान र संरक्षणको लागि क्षेत्रीय वा केन्द्रियस्तरमा पठाउने, स्थानीय अभिलेख राख्ने, स्थानीयस्तरमा सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयको हुनेछ । उल्लेखित कार्यको लागि आवश्यक वजेट व्यवस्था गरी जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयले बार्षिक कार्यक्रममा व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

स्थानीयस्तरवाट प्राप्त नमूनाको पहिचान गर्ने, वा केन्द्रियस्तरको सहयोग लिई पहिचान गर्ने, म्युजियममा स्पेसिमेन राख्ने, सो को संरक्षण गर्ने, फिडको अनुगमन गर्ने, स्थानीयस्तरमा प्राबिधिक पृष्ठपोषण गर्ने, क्षेत्र भीत्रका बाली संरक्षण संवन्धि प्राबिधिक समस्याहरुको समाधानका लागि छलफल अन्तरक्रिया गर्ने, स्थानीय र केन्द्र बिचको समन्वय गर्ने, क्षेत्रीय स्तरमा सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने, जिम्मेवारी क्षेत्रीयस्तरको निकायको हुनेछ । सो कार्यको लागि आवश्यक वजेट र श्रोत साधनको प्रक्षेपण गरी व्यवस्थापन मिलाउने जिम्मेवारी क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशालाको हुनेछ ।

बाली, रोग, कीरा र क्षेत्रको महत्व अनुसार प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने, सर्भे सर्भिलेन्स, रोग कीरा व्यवस्थापन लगायतका आवश्यक प्रोटोकलहरू तयार गर्ने, नर्मस तयार गर्ने, केन्द्रिय समन्वय गर्ने, बिषय बिज्ञहरूको रोष्टर तयार गरी राख्ने, र आवश्यकता अनुसार सहयोग जुटाउने, समस्या पहिचानको लागि राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय स्तरको सहयोग जुटाई कार्य संपादन गर्ने, राष्ट्रिय पेष्ट डाटावेस तयार गरी अभिलेख राख्ने, सामयिक अन्तरक्रिया, छलफल गर्ने, संचालित कार्यक्रमको अनुगमन गर्ने, क्षेत्रीय र स्थानीयस्तरलाई पृष्ठपोषण गर्ने, तालिम प्रदान गर्ने तथा जनशक्ति बिकास गर्ने, केन्द्रियस्तरमा सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने जिम्मेवारी केन्द्रियस्तरको निकायको हुनेछ । राष्ट्रिय बाली संरक्षण संगठनले सो कार्यका लागि आवश्यक श्रोत साधनको व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।

References :

- APPPC RSPM No 3 (2005). Requirements for the establishment and maintenance of pest free areas for Tephritid fruit flies. APPPC, Bangkok, Thailand.
- IPPC text (1997). International Plant Protection Convention. Rome, IPPC, FAO.
- ISPM No 2 (2007). Framework for Pest Risk Analysis. IPPC.
- ISPM No 4 (1995). Requirements for the establishment of pest free areas. IPPC.
- ISPM No 5 (2007). Glossary of Phytosanitary terms. IPPC.
- ISPM No 6 (1997). Guidelines for Servillance. IPPC.
- ISPM No 10 (1999). Requirements for the establishment of pest free places of production and pest free production sites. IPPC.
- ISPM No 14 (2002). The use of integrated measures in a system approach for pest risk management. IPPC.
- ISPM No 26 (2006). Establishment of pest free areas for fruit flies (Tephritidae)
- Plant Protection Act (2007). Government of Nepal. Ministry of Agriculture Development, National Plant Quarantine Progamme, Kathmandu, Nepal.
- NAPPO RSPM No 17 (2010). Guidelines for the Establishment, Maintenance and Verification of Fruit Fly Pest Free Areas in North America. The Secretariat of the North American Plant Protection Organization, Ottawa, Ontario, Canada.
- NSPM No 14 (2005). Requirements for Establishment of Pest Free Areas for Tephritid Fruit Flies. Government of India, Ministry of Agriculture, Department of Agriculture & Cooperation, Directorate of Plant Protection, Quarantine & Storage, N.H.IV, Faridabad
- NSPM No 26 (2013). Establishment of Pest Free Area for Tephritidae. NPQP, Nepal.
- राष्ट्रिय बिरुवा संरक्षण संगठनको मिति २०७१/११/२२ को निर्णयले पारित

६.२८ विषादी अवशेष द्रुत बिश्लेषण कार्यक्रम संचालन कार्यविधि २०७१ (प्रथम संशोधन २०७४)

नेपाल सरकार (सचिवस्तर) को मिति २/७४/८/२७ को निर्णयानसार स्वीकृत

पृष्ठभूमि

बाली बिरुवामा शत्रुजीवहरू नियन्त्रण गर्न प्रयोग गरिएका रसायनिक विषादीहरू सवै तत्कालै विखण्डन भएका हुँदैनन् । विषादीहरूको प्रकृति र वातावरणीय प्रभाव अनुसार विषादीहरूको बालीमा रहने अवशेष मात्रा एवम अवधि पनि फरक फरक हुन्छ । ताजा तरकारी लगायत तत्काल उपभोग गरिने कृषि उपजमा रहेको रासायनिक विषादीहरू उपजको उपभोग संगै मानव शरिरमा प्रवेश गर्छ । रसायनिक विषादीहरू मानव स्वास्थ्यका लागि पनि घातक हुन्छन् । मारक मात्रा र प्रकृति अनुसार विषादीले मानव स्वास्थ्यमा पार्ने असर पृथक हुन्छ । कृषि उपजको गुणस्तरलाई विषादी अवशेषको मात्राले प्रभाव पार्दछ । नेपालमा आपूर्ति गरिने विषादीको अधिकतम मात्रा तरकारी उत्पादनमा खपत हुने अनुसन्धानबाट देखिएको परिप्रेक्षमा रसायनिक विषादीको असान्दर्भिक प्रयोग र यसबाट जनस्वास्थ्यमा पर्ने कुप्रभावलाई निरुत्साहित गर्ने अभिप्रायले तरकारी, फलफुल आदि तत्काल उपभोग गर्न सकिने कृषि उपजको थोक बजारलाई नै लक्षित गरी स्थलगत रूपमा शीघ्र बिश्लेषण गर्न खाद्य ऐन २०२३, उपभोक्ता संरक्षण ऐन २०५४, जीवनाशक विषादी नियमावली २०५०, स्थानीय प्रशासन ऐन, २०२८ ले गरेको व्यवस्था, समेतका आधारमा 'विषादी अवशेष द्रुत बिश्लेषण कार्यक्रम संचालन कार्यविधि २०७१' नेपाल सरकारबाट जारी गरी लागु गरिएको अवस्थामा हाल यस्ता प्रयोगशालाहरूको थप माग भई आएको र देशका सातवटै प्रदेशहरूको विभिन्न स्थानमा स्थापना गरी संचालनको लागि

सामयिक परिमार्जन आवश्यक भएकोले पहिलो संसोधन २०७४ जारी गरी लागु गरिएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

१.१ यो कार्यविधिको नाम विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०७१ (प्रथम संशोधन २०७४) रहेको छ ।

१.२ यो कार्यविधि नेपाल सरकार बाट स्वीकृत भएको मिति देखि लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा :

विषय र प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा,

क) 'विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण' भन्नाले: उपभोगका लागि तयार भएका ताजा कृषि उपजमा तोकिएको मापदण्ड अनुसारको विषादीले गर्ने असर वा विषादीको मात्रा शिघ्र पत्ता लगाउने कार्य वा विधि सम्झनु पर्छ।

ख) 'रूकावट प्रतिशत (Inhibition Percentage)' भन्नाले: विषादीको कारणले मानिस वा जनावरमा हुने ईन्जाईम कोलिनस्टरेजको उत्पादन तथा सञ्चालनमा विषादीले गर्दा रोकिने प्रकृया वा रोकिने दरलाई सम्झनु पर्छ ।

ग) 'विरूवा उपज' भन्नाले: वनस्पति जन्य उत्पादन तथा उप उत्पादन जुन उपयोगका लागि योग्य मानिएको भन्ने सम्झनु पर्छ ।

घ) 'विशर्जन' भन्नाले स्पर्शकोषण गर्दा खान अयोग्य देखिएका वनस्पति जन्य उत्पादन तथा उप उत्पादनको सुरक्षित तवरले नष्ट गरिने कार्यलाई सम्झनु पर्छ ।

ङ) 'विषादी' भन्नाले र वीज र विरूवा बन्ने भाग, विरूवा, रूख, पशुपछी, कृषिजन्य पदार्थ, वन तथा वन पैदावर, जनस्वास्थ्य र निर्माण कार्य एवं मौरी तथा च्याउमा हानी पु-याउने रोग, कीरा, सुलसुले र अन्य हानिकारक बस्तुबाट बचाउन प्रयोग गरिने जैविक तथा रसायनिक पदार्थ त्यस्ता रोग, कीरा, सुलसुले र अन्य हानिकारक बस्तुहरूलाई आकर्षण वा बिकर्षण गर्ने पदार्थ (Attractant/repellants), फेरोमोन्स (Pheromons), त्यस्ता रोग, कीरा, सुलसुले र अन्य हानीकारक बस्तुको बृद्धि नियन्त्रण गर्ने पदार्थ (IGS), वनस्पतिको बृद्धि नियन्त्रण गर्ने पदार्थ (PGR), पातपतिङ्गर भाग्ने पदार्थ (Defoliant), ओषिलोपन कम गर्ने तथा सुकाउने पदार्थ (Desiccant), फलफुलको संख्या पतल्याउने पदार्थ (Thinning Material) र समय नपुग्दै फलफुल भर्ने समस्या नियन्त्रण गर्ने उद्देश्यले प्रयोग गरिने पदार्थका अतिरिक्त बाली भित्त्याउनु अघि वा भित्राईसकेपछि भण्डारण र ओसार पसार गर्ने क्रममा कृषि उत्पादनमा पर्न सक्ने हानीलाई नियन्त्रण गर्न प्रयोग गरिने पदार्थ समेत लाई सम्झनु पर्छ ।

च) 'विषादी अवशेष' भन्नाले: वाली विरूवामा विषादी छरिसके पछि निश्चित समय सम्म सो विषादीको सक्रिय तत्वहरूको वालीमा रहेको मात्रा सम्झनु पर्छ ।

छ) 'निर्देशक समिति' भन्नालेस कार्यक्रमलाई प्रभावकारी तवरले संचालन गर्नको लागि केन्द्र स्तरमा गठन गरिएको समितिलाई सम्झनु पर्छ ।

ज) 'संचालन समिति' भन्नाले: विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण सेवा संचालन एवम व्यवस्थापनको लागि गठन गरिएको समितिलाई सम्झनु पर्छ ।

झ) 'प्रदुषित सामाग्री' भन्नालेस प्रदुषित सामाग्री भन्नाले विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषणबाट तोकिएको सिमा भन्दा बढि मात्रामा वा रूकावट प्रतिशत विषादी अवशेष भएको भन्ने सम्झनु पर्छ ।

ञ) 'मन्त्रालय' भन्नाले र संघिय कृषि विकास मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।

३. उद्देश्य:

यस कार्य विधिका देहाय वमोजिमका उद्देश्य रहने छन् ।

३.१ उपभोगका लागि तयारी अवस्थामा रहेका कृषि उपजमा रासायनिक विषादीको अवशेष शीघ्र पत्ता लगाउनु,

३.२ विषादी अवशेष विश्लेषण कार्यक्रम सहज रूपमा संचालन गर्नु,

३.३ विषादी अवशेषबाट सुरक्षित कृषि उपजको उपलब्धताको प्रत्याभूति गराउनु ।

४ कार्यक्रम संचालन प्रक्रिया

४.१ निर्देशक समितिको व्यवस्था:

कार्यक्रमलाई प्रभावकारी तवरले संचालन गर्नको लागि मन्त्रालयस्तरमा देहाय वमोजिमको पदाधिकारीहरू रहेको निर्देशक समिति रहनेछ:

- क) अध्यक्ष: सचिव, कृषि विकास मन्त्रालय
- ख) सदस्य: सह सचिव, कृषि विकास मन्त्रालय
- ग) सदस्य: सह सचिव, गृह मन्त्रालय
- घ) सदस्य: महानिर्देशक, कृषि विभाग
- ङ) सदस्य: महानिर्देशक, खा.प्र.तथा गु.नि.विभाग
- च) सदस्य सचिव: कार्यक्रम निर्देशक, वाली संरक्षण निर्देशनालय

४.२ संचालक समितिको व्यवस्था

४.२.१ उपत्यका स्थित कालिमाटी फलफूल तथा तरकारी थोक वजारमा संचालन गरिने विषादी द्रुत विश्लेषण प्रयोगशालाको कार्यक्रमलाई प्रभावकारी तवरले संचालन गर्नको लागि देहाय वमोजिमको पदाधिकारीहरू रहेको संचालक समिति रहने छ ।

- क) अध्यक्ष: अध्यक्ष, कालिमाटी फलफूल तथा तरकारी थोक वजार समिति
- ख) सदस्य: जिल्ला कृषि विकास कार्यालय काठमाण्डौ, ललितपुर र भक्तपुरका वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत रस्थानिय तहमा कृषि हेर्ने प्रमुख
- ग) सदस्य: वाली संरक्षण निर्देशनालयको अधिकृत प्रतिनिधि
- घ) सदस्य: अधिकृत प्रतिनिधि, जिल्ला प्रशासन कार्यालय,काठमाण्डौ
- ङ) सदस्य: थोक बिक्रेता संघ
- च) सदस्य: अनुगमन तथा मुल्याङ्कन शाखा कृषि विभाग
- छ) सदस्य: उपभोक्ता अधिकारकर्मी मध्ये कृषि विकास मन्त्रालयले मनोनयन गरेको प्रतिनिधि
- ज) सदस्य: प्रतिनिधि, कृषक/ कृषक समुह महासंघ
- झ) सदस्य: प्रतिनिधि विषादी व्यवसायी महासंघ
- ञ) सदस्य: प्रतिनिधि, महानगरपालिका काठमाण्डौ
- ट) सदस्य: प्रतिनिधि, खा.प्र तथा गु.नि. विभाग
- ट) सदस्यस् कार्यकारी निर्देशक, कालिमाटी फलफूल तथा थोक वजार समिति
- ठ) सदस्य सचिवस् प्रमुख, विषादी द्रुत विश्लेषण प्रयोगशाला

४.२.२ देशका अन्य विभिन्न स्थानहरूमा स्थापना गरिने विषादी द्रुत विश्लेषण प्रयोगशाला संचालनको लागि देहाय वमोजिमको पदाधिकारीहरू रहेको संचालक समितिको व्यवस्था गरिने छ ।

- क) अध्यक्ष: वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत जिल्ला कृषि विकास कार्यालयस्थानिय तहमा कृषि हेर्ने प्रमुख
- ख) सदस्य: वरिष्ठ वाली संरक्षण अधिकृत क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशाला
- ग) सदस्य: वजार समितिको अध्यक्ष
- घ) सदस्य: अधिकृत प्रतिनिधि, जिल्ला प्रशासन कार्यालय
- ङ) सदस्य: प्रतिनिधि, जिल्लास्तर कृषक समुह/ कृषक समुह महासंघ
- च) सदस्य: प्रतिनिधि, विषादी व्यवसायी संघ
- छ) सदस्य: उपभोक्ता अधिकारकर्मी
- ज) सदस्य: अधिकृत प्रतिनिधि, क्षेत्रीय खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण योगशाला
- झ) सदस्य: प्रतिनिधि, नगरपालिका/गाउ पालिका
- ञ) सदस्य सचिव: प्रमुख, विषादी द्रुत विश्लेषण प्रयोगशाला

४.३ समितिमा रहने अध्यक्ष तथा सदस्यहरू आवश्यकता अनुसार मन्त्रालयले हेरफेर गर्न सक्ने छ ।

४.४ निर्देशक समितिको काम कर्तव्य र अधिकार

- ४.४.१ प्रयोगशालाबाट संचालित सेवाको अनुगमन र मुल्याङ्कन गर्ने तथा सरोकारवाला विच समन्वय गर्ने।
 - ४.४.२ परिक्षण सेवा परिष्कार गर्न, तथा सेवा बिस्तार गर्नको लागि नेपाल सरकारलाई सुभाव सिफारिस गर्ने ।
 - ४.४.३ सेवा संचालनका लागि कार्यक्रम संचालन, नमूना संकलन, परिक्षण, बिसर्जन, नतिजा शुरक्षण तथा संप्रेषण, शुल्क निर्धारण संवन्धि मापदण्ड तयार गर्ने ।
 - ४.४.४ समितिले आफ्नो कार्य संचालनको लागि समितिको बैठकमा विशेषज्ञ बोलाउने, राय लिने, छलफल गराउने गर्न सक्नेछ ।
 - ४.४.५ समितिको बैठक कम्तिमा वर्षमा दुई पटक वस्नु पर्नेछ र अन्य आवश्यक अवस्थामा जुनसुकै वेला समितिको बैठक वस्न सक्नेछ
 - ४.४.६ प्रयोगशालामा आवश्यक जनशक्ति व्यवस्थापनको लागि पहल गर्ने ।
 - ४.४.७ समितिले आवश्यकता अनुसार निदेशिका तयार गर्ने कार्य गर्नेछ ।
 - ४.४.८ समितिको सचिवालयको कार्य वाली संरक्षण निर्देशनालयले गर्नेछ ।
 - ४.४.९ अध्यक्षसंग परामर्श गरी समितिको बैठक सदस्य सचिवले बोलाउनेछ ।
- ४.५ संचालक समितिको काम कर्तव्य र अधिकार:
- ४.५.१ प्रयोगशालाबाट संचालित सेवाको अनुगमन र मुल्याङ्कन गर्ने तथा सरोकारवाला विच समन्वय गर्ने ।
 - ४.५.२ परिक्षण सेवा परिष्कार गर्न, जनशक्ति व्यवस्थापन गर्न, निर्देशक समितिमा सुभाव पेश गर्ने ।
 - ४.५.३ समितिको बैठक आवश्यक अवस्थामा जुनसुकै वेला वस्न सक्नेछ ।
 - ४.५.४ अध्यक्षसंग परामर्श गरी समितिको बैठक सदस्य सचिवले बोलाउनेछ ।

५. प्रयोगशाला इकाई संचालन

- ५.१ विषादी अवशेष बिश्लेषण कार्यको लागि नेपाल सरकारले आवश्यकता अनुसारको इकाई तथा प्राविधिक कर्मचारीको व्यवस्था गर्नेछ ।
- ५.२ प्रयोगशाला इन्चार्जको हकमा कम्तिमा कृषि सेवा बाली संरक्षण समुहको अधिकृत भै विषादी अवशेष द्रुत बिश्लेषणको तालिम प्राप्त गरेको हुनु पर्नेछ । सहायक कर्मचारीको हकमा वाली संरक्षण समुहको प्रा.स./ना.प्रा.स. भै विषादी अवशेष द्रुत बिश्लेषणको तालिम प्राप्त गरेको हुनु पर्नेछ ।
- ५.३ कार्य बोझ र आवश्यकता अनुसार परिक्षण इकाई संचालनको लागि नेपाल सरकारबाट आवश्यक संख्यामा कर्मचारीको व्यवस्था गरिनेछ ।
- ५.४ परिक्षणको कार्य प्रकृति अनुसार यसलाई सहज र प्रभावकारी ढंगले संचालन गर्न प्राविधिकको दक्षता अभिवृद्धि तालिम एवम व्यवस्था, पुनर्ताजगी तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।
- ५.५ आवश्यकता र क्षमतालाई मुल्याङ्कन गरेर प्रयोगशालाको स्तर अभिवृद्धि गरिनेछ ।
- ५.६ स्थानीय आवश्यकता, माग र श्रोत साधनको उपलब्धताको आधारमा देशका विभिन्न भागमा प्रयोगशाला बिस्तार गरिनेछ ।
- ५.७ कालीमाटी स्थित कालिमाटी फलफूल तथा तरकारी थोक वजारमा संचालन गरिने विषादी द्रुत विश्लेषण प्रयोगशालाले देशका अन्य भागमा संचालनमा रहने यस प्रकारका प्रयोगशालाहरुको प्राविधिक सेवा टेवा तथा प्राविधिक अडिट गर्नेछ ।
- ५.८ विषादी द्रुत विश्लेषण प्रयोगशाला संचालन भएको स्थान जहा भए पनि सोही प्रदेशको अन्य तरकारी तथा फलफूल वजारमा नमूना जाच तथा अनुगमन गर्न सक्नेछ ।

६. नमूना संकलन

६.१ नमूना संकलन प्रकृया:

- ६.१.१ अनुसूची १ अनुसारको फर्मेटमा तोकिएको कर्मचारीबाट परिक्षणको लागि नमूना संकलन गरिनेछ।
- ६.१.२ कृषि उपज परिक्षणको लागी नमूना संकलन गर्दा लट (सवारी साधन/हास/धुप्रो) बाट सही प्रतिनिधित्व हुने गरी सामग्रीहरु अनुसूची ६ अनुसारको परिमाणमा नमूना लिईनेछ ।

६.१.३ परीक्षणको लागि संवन्धित बिक्रेता, ठेकेदार, संकलक, थोक बिक्रेता र कृषकले परीक्षणको लागि आवश्यक परिमाणमा नमूना उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । सो वापत कुनै मुल्य भुक्तानी गरिने छैन ।

७. परीक्षण कार्य

- ७.१ परीक्षण कार्य बढि उत्पादन हुने, बढि आयतनमा कारोबार हुने तथा अधिल्ला परीक्षणबाट प्रदुषित नतिजा प्राप्त सामाग्रीहरूलाई प्राथमिकता दिएर नमूना संकलन गरिनेछ । संकलित नमूनाहरू जाँच परीक्षणको मापदण्ड अनुसार परीक्षण गरिनेछ ।
- ७.२ परीक्षणबाट प्राप्त नतिजालाई रजिष्टर, कम्प्युटर तथा फायलमा अभिलेख राखिनेछ ।
- ७.३ प्रयोगशालाबाट Spectrophotometer मार्फत अर्गानोफस्फेट (Organophosphata) र कार्बामेट (Carbamate) समुहका रासायनिक कीटनाशक (Insecticide) विषादी र दुसीनाशक (Fungicide) विषादीको आवश्यकता अनुसार परीक्षण गरिनेछ ।
- ७.४ प्रयोगशालाबाट DTC test Kit वाट Dithiocarbamate दुसीनासक विषादी र PY Test Kit वाट Pyrethroids समुहका रासायनिक कीटनाशक विषादी को आवश्यकता अनुसार परीक्षण गरिने छ ।
- ७.५ प्रयोगशालामा उपदफा ७.३ र ७.४ भन्दा भिन्न अन्य विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषणको लागि कुनै नयाँ प्रविधि उपलब्ध भएमा निर्देशक समितिको अनुमतिवाट संचालन गर्न सक्नेछ ।
- ७.६ उपदफा ७.३ र ७.४ बमोजिम परीक्षण गर्दा अनुसूची २, अनुसूची ३ र अनुसूची ४ को बुदाँ नम्बर ३ अनुसारको नतिजा प्राप्त भएमा त्यस्ता कृषिजन्य वस्तुलाई तोकिए बमोजिमको प्रक्रिया पुरा गरी विर्सजन गर्नु पर्नेछ ।
- ७.७ परीक्षणबाट प्राप्त नतिजाको प्रतिवेदन वाली संरक्षण निर्देशनालय, र संचालक समितिलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- ७.८ संकलित नमूनाहरूको आवश्यकता अनुसार संरक्षण गरी राख्नु पर्ने अवस्थामा आफ्नै प्रयोगशालामा संरक्षण गरी वढिमा ७ दिन सम्म राखिनेछ र काठमाण्डौ उपत्यकाको हकमा संरक्षणको सुबिधा रहेको नेपाल सरकारको खाद्य प्रबिधि तथा गुण नियन्त्रण विभागमा रहेको प्रयोगशालामा पनि राख्न सकिने छ ।
- ७.९ अनुगमनको रूपमा नाकाहरू, संकलन केन्द्र, तरकारी वजार तथा कृषकको खेतवारीमा घुम्ती परीक्षण संचालन गर्न सकिने छ ।

८. कार्यक्रम कार्यान्वयन

- ८.१ उत्पादन तथा आपूर्ति पकेट/स्थलहरूमा बाली संरक्षण निर्देशनालय, जिल्ला कृषि बिकास कार्यालय, वजार विकास समिति, विषादी व्यवसायी संघ, गाउ/नगरपालिका कृषक समुह/सहकारी, उपभोक्ता संगठनहरूवाट आवश्यकता अनुसार सचेतना कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- ८.२ विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण प्रयोगशाला इकाईबाट विषादी विश्लेषण परीक्षण गर्दा अनुसूची २, अनुसूची ३ र अनुसूची ४ अनुसारको मापदण्ड लागु गरिनेछ ।
- ८.३ विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण प्रयोगशाला इकाईबाट विषादी विश्लेषण परीक्षण को नतिजा प्राप्त नहुदा सम्म नमुना लिइएका कृषि उपजका लटहरूलाई विक्रि वितरण गर्न वाट रोक लगाउने व्यवस्था स्थानिय प्रशासनको सहयोगमा वजार विकास समितिले गर्नेछ ।
- ८.४ कृषि उपजमा परीक्षण गर्दा खान अयोग्य सुचकको नतिजा प्राप्त भएमा विसर्जन गरी प्रदुषित सामाग्रीको आपूर्तिकर्तालाई प्रत्येक आ.व. मा प्रथम पटक मौखिक रूपमा, दोश्रो पटक लिखित रूपमा सचेत गराइने छ ।
- ८.५ उपदफा ८.४ बमोजिम लिखित रूपमा सचेत गराउदा समेत अधिक मात्राको विषादी अवशेषयुक्त नतिजा प्राप्त भएमा उक्त कृषि उपज उत्पादनकर्ता वा संकलक वा थोक व्यापारीलाई बिक्रि बितरण गर्न वजार विकास समितिले निषेध गरी अभिलेखमा राखिनेछ ।
- ८.६ परीक्षण गर्दा अनुसूची २, ३ र ४ अनुसारको मापदण्ड वमोजिम क्वारेन्टीन गर्नु पर्ने र विसर्जन गर्नु पर्ने नतिजा वमोजिमका कृषि उपजहरूको व्यवस्थापनको जिम्मा वजार विकास समितिले लिनु पर्नेछ ।
- ८.७ उपदफा ८.६ बमोजिम विसर्जन गर्नु पर्ने कृषि उपज विसर्जन गर्नका लागि विषादी अवशेष युक्त विश्लेषण प्रयोगशाला इकाईबाट वजार विकास समितिलाई जानकारी पत्र पठाउनु पर्नेछ र वजार विकास समितिले स्थानीय प्रशासन कार्यालय र स्थानिय नगरपालिका र गाउ पालिकाको समन्वयमा अबिलम्ब विसर्जन गर्नु पर्नेछ ।

८.८ परिक्षणबाट अनुसूची २, ३ र ४ अनुसारको मापदण्ड वमोजिम विसर्जन गर्नु पर्ने नतिजा प्राप्त भएको प्रदुषित सामाग्रीलाई अनुसूची ५ अनुसारको मुचुल्का तयार गरी विसर्जन गरिनेछ ।

९. अनुसन्धान तथा विकास र विषादी जनचेतना कार्यक्रम

९.१ कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपले कार्यान्वयन एवम बिस्तार गर्नको लागि बिषय वस्तुसंग संम्बन्धित बिषयमा निरन्तर रूपमा अनुसन्धान र विकास गरिनेछ ।

९.२ प्रयोगशालाको प्रभाव क्षेत्रमा विषादी न्यूनीकरणलाई प्रभावकारी वनाउन प्रयोगशालाले आफ्नो श्रोत र साधन अनुसार विभिन्न कार्यक्रमहरू वनाई संचालन गर्न सक्नेछ ।

१०. प्रयोगशाला संचालन र कर्मचारी सम्बन्धी व्यवस्था र

१०.१ प्रयोगशाला संचालन र संचालनको लागि आवश्यक पर्ने कर्मचारीको व्यवस्था मन्त्रालयले गर्नेछ ।

१०.२ प्रयोगशालामा काम गर्दा रसायनको दुस्प्रभावबाट कार्यरत कर्मचारीको स्वास्थ्यमा पर्न सक्ने हानी नोक्शानी वापत जोखिम भत्ता नर्मस अर्थ मन्त्रालयले तोके बमोजिम हुनेछ ।

११. दण्ड सजाँय

यस कार्यविधि संचालनमा वाधा अडचन पुराउने तथा विरुद्ध कार्य भएको ठहर भएमा प्रचलित कानून वमोजिम कारवाही हुनेछ ।

अनुसुचि १

विषादी द्रुत विश्लेषण प्रयोगशाला ईकाई

नमुना लिने फर्मेट

जाचको किसिम: नियमित/छडके /अनुगमन

स्थान/वजारको नाम:

नमूना नं: _____

मिति: _____

वालीको नाम: _____

जात: _____

पसल नं /द्रुवानी साधन नं: _____

पसले वितरक सवारी चालकको नाम: _____

उत्पादित क्षेत्र: _____

कृषक/ कृषक समुह/ संकलन केन्द्रको नाम: _____

ठेगाना: _____

कृषक परिचय पत्र नं: _____

संकलित नमुनाको लटको परिमाण संख्या: _____

नमूना दिने

नमुना लिने

अनुसूची २

विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण परिक्षण नतिजाको मापदण्ड

१. Inhibition ५ : ३५ प्रतिशत भन्दा कम - उपभोग योग्य हुने

२. Inhibition ५ : ३५ - ४५ प्रतिशत, ४-५ दिन क्वारेन्टिनमा राखी उपभोग योग्य हुने ।

३. Inhibition ५ : ४५ प्रतिशत भन्दा माथी उपभोगको लागि अयोग्य हुने र उक्त कृषि उपजलाई विसर्जन गर्ने ।

अनुसूची ३

PY Test Kit अनुसार परिक्षण गर्दाको नतिजा मापदण्ड

- परिक्षण गरिएको नमुना द्यबिलप नमुना को रंगसंग दुरुस्त मिल्न गएमा विषादी नभएको (०)
- Blank नमुना भन्दा बढि गाढा निलो रंग (Stronger blue) देखि गाढा वैजनी रंग (Deep Purple) आएमा विषादि रहेको तर खान योग्य (१२)
- परिक्षण गरिएको नमुनामा कुनै रंग नदेखिएमा स्वास्थ्यको लागि हानिकारक खानाको लागि अयोग्य (३)

अनुसूची ४

DTC Test Kit अनुसार परिक्षण गर्दाको नतिजा मापदण्ड

- परिक्षण गरिएको नमुना द्यबिलप नमुना जस्तै कुनै रंग नदेखिएमा परिवर्तन नभएमा विषादि नभएको
- परिक्षण गरिएको नमुनामा Blank नमुनाको तुलनामा गाढा निलो (Stronger blue) देखि गाढा वैजनी (Deep purple) रंगमा परिवर्तन भएमा DTC विषादी सुरक्षित तहमा रहेको (१,२)
- परिक्षण गरिएको नमुना खैरो बैजनी (grayish purple) देखि हरियो (Green) रंग देखा परेमा विषादि अवशेष हानिकारक मात्रामा रहेको (३)

अनुसूची ५

मुचुल्का

लिखितम् जिल्ला.....गा.वि.स.....वडा नं.....स्थायी/स्थीत बसोबास गर्ने वर्ष.....संस्था भएको मिति मा मा वेचविखनका लागि नं. को सवारी साधनमा ल्याई पुऱ्याईको/विक्री भईरहेकोमा मा अवस्थित विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण प्रयोगशालामा विषादीको अवशेष विश्लेषण गर्न प्रयोगशालाका प्राविधिकलेतरकारी/फलफूलको नमूना संकलन गरी विषादी अवशेष विश्लेषण गर्दा ४५ प्रतिशत भन्दा बढी इनहिबिसन प्रतिशत पाईएकोले 'विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण कार्यक्रम संचालन कार्यविधि २०७१' को अनुसूची २ मा व्यवस्था भए वमोजिम उपभोगका लागि योग्य नभएको हुदाँ यो मुचुल्का खडा गरी तपसिल बमोजिमका व्यक्तिहरूको उपस्थितमा मुचुल्का खडा गरियो ।

तपसिल:

- विसर्जन गरिने कृषि उपजको परिमाण

.....
.....
.....
.....

- उपस्थित

.....
.....
.....
.....

इति संवत् २०... साल..... महिना.....रोज.....शुभम् ।

अनुसूचि ६:

Sample quantity of vegetable requirement for RBPR Sample

S.N.	Crop	Sample quantity for one sample			Sample no	Remarks
		No.		Wt.		
Cole crops						
1.1	Cauliflower, Cabbage, Broccoli, Chinese cabbage, etc	2	Head	not less than 250g	One sample for less than 15 quintal and two sample for more than 15 quintal.	The size of sample must be equivalent to the size of maximum number of size of edible products.
1.2	Turnip, Radish etc.	2 -6	Root with or without leaf	not less than 250g	"	"
Fruit crops						
2.1	Brinjal, Sweet pepper	4-6	Fruit	not less than 250g	"	"
2.2	Tomato, Okra, Hot pepper, garden pea	6-20	Fruit	not less than 250g	"	"
Cucurbits						
3.1	Pumpkin	1-2*	Fruit	more than 500g	"	*If bigger size than weight basis
3.2	Squash, bottle gourd, Sponge gourd, cucumber Chayote etc	2-3	Fruit	not less than 500g	"	The size of sample must be equivalent to the size of maximum number of size of edible products.
3.3	Bitter gourd, pointed gourd, etc.	3-8	Fruit	not less than 250g	"	"
Leafy vegetable						
4.1	Small: Spinach, Garden cress, Amaranth, Mustard etc	10-25	Leaves/ Shoot /whole plant with or without root	not less than 250g	"	"
4.2	Medium to big: Broad Leaf mustard, Curly mustard, garden lettuce, spring onion, green garlic, leafy cucurbits	5-6	Leaves/ shoot/ Whole plant with or without root	not less than 250g	"	"
5.	Beans (Yard long bean, cowpea, Broad bean, butter bean, sword bean etc.)	15-25	Whole pod	not less than 250g	"	"

S.N.	Crop	Sample quantity for one sample		Sample no	Remarks
		No.	Wt.		
6.	Carrot, Taro	5-10	Root/ rhizome	not less than 250g	One sample for less than 30 quintal and two sample for more than 30 quintal.
7	Potato, onion	5-10	Tuber/ bulb	not less than 250g	"
8	Garlic, ginger, etc.	5-10	bulb, rhizome	Not less than 250g	"
9	Drum stick	5-15	Pod	not less than 250g	"
10	Others edible crops and vegetable			not less than 250g	As per required and recommended by committee

६.२९ जैविक तथा वानस्पतिक विषादी उत्पादन, प्रयोग तथा अनुदान निर्देशिका २०७४

प्रस्तावना

बाली विरूवाहरू उत्पादन र उत्पादन उपरान्त समेत अनेकन रोग कीरा लगायतका शत्रुहरूले आक्रमण गरेर उल्लेख्य क्षती पुर्याउँदै आई रहेको छ । बाली शत्रुबाट हुने क्षती व्यवस्थापन गर्न, मानव स्वास्थ्य, पशु स्वास्थ्य र घरेलु कीराहरू नियन्त्रण गर्न रासायनिक विषादिहरूको प्रयोग गरिन्छ । रासायनिक विषादिको प्रयोगले मानव स्वास्थ्य, जीवजन्तु र वातावरणमा अल्पकालिन र दीर्घकालिन रूपमा बिभिन्न नकारात्मक असर पार्दछ । रासायनिक विषादिको प्रयोगलाई व्यवस्थित गर्न जीवनाशक विषादी ऐन २०४८ जारी गरी लागु गरिएको छ भने बाली उत्पादनमा रासायनिक विषादिको बिकल्पलाई प्रवर्द्धन गर्न राष्ट्रिय कार्यक्रमको रूपमा एकिकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन कार्यक्रमलाई अवलम्बन गरिएको छ । यद्यपि रासायनिक विषादिको बिकल्पमा जैविक र बानस्पतिक विषादिको उत्पादन, प्रयोग र उपलब्धता सुलभ रूपमा हुन नसकी रहेको अवस्था छ । अतः बाली संरक्षणका प्रभावकारी र बातावरण मैत्री प्रविधिहरूको बिकास र अवलम्बनमा नीजि क्षेत्रलाई प्रेरित गरेर शुरक्षित विषादिको उपलब्धता र प्रयोग बृद्धि गरी दीगो र शुरक्षित कृषि बिकासलाई टेवा पुर्याउनु अति आवश्यक देखिएकोले जीवनाशक विषादी नियमावली २०५० को दफा २० ले गरेको व्यवस्था अनुसार कृषि बिकास मन्त्रालयबाट यो निर्देशिका जारी गरिएको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ-

- (क) यो निर्देशिकाको नाम 'जैविक तथा वानस्पतिक विषादी उत्पादन, प्रयोग तथा अनुदान निर्देशिका, २०७४' रहेको छ ।
 ख) यो निर्देशिका स्वीकृत भएको मितिबाट प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यो निर्देशिकामा:-

- क) 'जैविक तथा बानस्पतिक विषादी' भन्नाले शत्रुजीव आकर्षण गर्न, भगाउन तथा मार्न कृषि, पशुस्वास्थ्य, जनस्वास्थ्य, रेशम, मौरी, च्याउ, काष्ठ पैदावार घरायसी प्रयोजनकालागि प्रयोग गरिने वानस्पतिक तथा जैविक श्रोतबाट उत्पादित ठोस, ग्यास वा तरल पदार्थलाई जनाउँछ ।
 ख) 'समिति' भन्नाले यसै निर्देशिकाको परिच्छेद-२ बमोजिम गठित समिति जनाउँछ ।
 ग) 'उप-समिति' भन्नाले यसै निर्देशिकाको परिच्छेद-२ बमोजिम गठित उप-समितिलाई जनाउँछ .
 घ) 'निर्देशनालय' भन्नाले वाली संरक्षण निर्देशनालयलाई सम्भन्नु पर्दछ ।

- ङ) 'सचिवालय' भन्नाले वाली संरक्षण निर्देशनालय, विषादी पञ्जिकरण तथा व्यवस्थापन शाखा र सम्बन्धीत जिल्ला कृषि विकास कार्यालयलाई सम्झनु पर्दछ ।
- च) 'शाखा' भन्नाले विषादी पञ्जिकरण तथा व्यवस्थापन शाखालाई सम्झनु पर्दछ ।
- छ) 'मन्त्रालय' भन्नाले कृषि विकास मन्त्रालयलाई सम्झनु पर्दछ ।

३. उद्देश्य:

- क) जैबिक तथा बानस्पतिक विषादीको उपलब्धता बृद्धि गर्नु ।
- ख) जैबिक तथा बानस्पतिक विषादीको उत्पादन र प्रयोगमा नीजि क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गर्नु ।
- ग) रासायनिक विषादीको विकल्पमा सुरक्षित विषादीको प्रवर्द्धन गर्नु ।

परिच्छेद-२

समितिको व्यवस्था

४. जैबिक तथा वानस्पतिक विषादी समितिको गठन र- जैबिक तथा वानस्पतिक विषादी उत्पादन, प्रयोग तथा अनुदान सम्बन्धी कार्ययोजना, गुणस्तर परिक्षण तथा अनुदान सम्बन्धी कार्यहरू गर्न निम्नानुसारका पदाधिकारीहरू सम्मिलित समितिको गठन गरिने छ ।

क) सचिव, कृषि विकास मन्त्रालय	- अध्यक्ष
ख) सह-सचिव, अर्थ मन्त्रालय	- सदस्य
ग) सह-सचिव, लैङ्गिक समता तथा वातावरण महाशाखा, कृषि विकास मन्त्रालय	- सदस्य
घ) महानिर्देशक, कृषि विभाग	- सदस्य
ङ) कार्यकारी निर्देशक, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद	- सदस्य
च) कार्यकारी प्रमुख, कृषि उद्यम केन्द्र	- सदस्य
छ) कार्यक्रम निर्देशक, बाली संरक्षण निर्देशनालय	- सदस्य सचिव

५. समितिको काम कर्तव्य र अधिकार र- समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- क) प्रभावकारी जैबिक तथा वानस्पतिक विषादीको व्यावसायिक उत्पादन, परिक्षण, तथा प्रयोगमा प्रोत्साहन गर्न सहूलियतका व्यवस्थाहरू गर्ने ।
- ख) उत्पादक कम्पनी/संस्था/व्यक्तिले पेश गरेको परिक्षण प्रतिवेदन र औचित्यको आधारमा मेशिनरी औजार र कच्चा पदार्थमा बढिमा ५० प्रतिशतसम्म अनुदान उपलब्ध गराउने ।
- ग) कृषकलाई उपलब्ध गराउने अनुदानको सिमा र प्रतिशत तोक्ने ।
- घ) ढुवानी अनुदानको सिमा तोक्ने ।
- ङ) प्राविधिक उप-समितिको सिफारिसमा जैबिक तथा वानस्पतिक विषादीको सुचि थप,घट वा गुणस्तर र स्वरूप (Formulation) तोक्ने तथा आवश्यक फर्मेटहरू निर्धारण गर्न सक्नेछ ।
- च) समितिले जैबिक तथा बानस्पतिक विषादिहरूको मातृ श्रोत (Mother Culture) लगायतका उत्पादन प्रमाणित गर्न आवश्यकता अनुसार निकाय, संस्था तथा व्यक्तिलाई तोक्न सक्नेछ ।

६. जैबिक तथा वानस्पतिक विषादी प्रवर्द्धन केन्द्रीय प्राविधिक उप-समिति र-

क) महानिर्देशक, कृषि विभाग	- अध्यक्ष
ख) महानिर्देशक, वातावरण विभाग	- सदस्य
ग) प्रमुख वाली रोग विज्ञान महाशाखा, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद	- सदस्य
घ) प्रमुख, कीट विज्ञान महाशाखा, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद	- सदस्य
ङ) प्रमुख, बाली विज्ञान महाशाखा, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद	- सदस्य
च) प्रमुख, कृषि, वातावरण तथा जैबिक विविधता शाखा, कृ.बि.म.	- सदस्य

छ) ब.बा.सं.अ. बाली संरक्षण निर्देशनालय	- सदस्य
ज) प्रतिनिधि, जैविक तथा वानस्पतिक बिषादिको क्षेत्रमा कार्य गर्ने गै.स.स.	- सदस्य
झ) प्रतिनिधि, पेष्टिसाईड एशोसियसन अफ नेपाल	- सदस्य
ञ) रजिष्ट्रार, विषादी पञ्जिकरण तथा व्यवस्थापन शाखा	- सदस्य सचिव

७. उप-समितिको काम कर्तव्य र अधिकार र

- उत्पादक कम्पनी/संस्था/व्यक्तिले पेश गरेको कागजातको आधारमा उक्त विषादीहरू उपयुक्त हुने नहुने अध्ययन गर्ने, गराउने ।
- विषादीहरूको परिक्षण गराउने ।
- बिषादीको गुणस्तर कायम गराउने ।
- बिषादी उत्पादन स्थलको अनुगमन गर्ने ।
- बिषादीको प्रयोग र प्रभावकारीता वारे अनुगमन गर्ने, प्रतिवेदन लिने ।
- बिषादीको उत्पादन, प्रयोग संवन्धि प्राबिधिक निर्देशिका वनाउने ।

८. जिल्ला स्तरीय जैविक तथा वानस्पतिक विषादी प्रवर्द्धन उप-समिति र

क) प्रमुख जिल्ला अधिकारी	- अध्यक्ष
ख) स्थानीय विकास अधिकारी	- सदस्य
ग) वाली संरक्षण अधिकृत	- सदस्य
घ) प्रमुख, कृषि सामाग्री कम्पनी लिमिटेड	- सदस्य
ङ) बिषादी खुद्रा बिक्रेता प्रतिनिधि	- सदस्य
च) कृषक समुह/सहकारी संस्थाका महिला प्रतिनिधि	- सदस्य
छ) कृषक समुह/सहकारी संस्थाका पुरुष प्रतिनिधि	- सदस्य
ज) जिल्ला आई.पि.एम. कृषक समन्वय समिति प्रतिनिधि	- सदस्य
झ) वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत	- सदस्य सचिव

९. उप-समितिको काम कर्तव्य र अधिकार :

- जिल्लामा आवश्यक पर्ने जैविक तथा वानस्पतिक विषादीहरूको प्रक्षेपण गर्ने ।
- जिल्लामा आवश्यक पर्ने जैविक तथा वानस्पतिक विषादीहरूको आपूर्ति व्यवस्था गर्ने ।
- जिल्ला स्तरका जैविक तथा वानस्पतिक विषादी विक्रेताहरूको सूचि समय समयमा प्रकाशन गर्ने ।
- जैविक तथा वानस्पतिक विषादीहरूको आपूर्ति तथा विक्रि वितरणको अनुगमन, निरिक्षण तथा रिपोर्टिङ्ग गर्ने ।
- जिल्लामा जैविक तथा वानस्पतिक विषादीहरूको उत्पादकलाई अनुदानको लागि सिफारिस गर्ने ।
- कृषकहरूलाई आवश्यक पर्ने जैविक तथा वानस्पतिक विषादीहरूको अनुदानमा उपलब्ध गराउने ।
- उद्योगहरूबाट उत्पादित जैविक तथा वानस्पतिक विषादीको परिमाणको खपतको आधारमा थप किस्ताको लागि केन्द्रिय समितिमा सिफारिस गर्ने ।
- जिल्लामा अनुदानित जैविक तथा वानस्पतिक विषादीहरूको समेत खपत बढाउन प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।
- स्थानीय तहमा जैविक तथा वानस्पतिक विषादीको उपयोग, प्रभावकारीता वारे अध्ययन गर्ने, अभिलेख राख्ने तथा प्राबिधिक उप-समितिमा प्रतिवेदन गर्ने ।

१०. समिति तथा उप-समितिको बैठक तथा कार्य संचालन सम्बन्धी व्यवस्था:

- समिति तथा उप-समितिको बैठक अध्यक्षको परामर्शमा सदस्य सचिवले स्थान मिति तोक्यो बोलाउने छ ।
- सम्पुर्ण सदस्य संख्याको ५१ प्रतिशत संख्यालाई बैठकको लागि गणपुरक संख्या मानिनेछ ।

- ग) बैठकको निर्णय अध्यक्षले प्रमाणित गर्नेछ ।
- घ) समिति, उप-समितिहरूले आवश्यकतानुसार विज्ञ प्रतिनिधि आमन्त्रण गर्ने सक्नेछ ।
- ङ) समितिको बैठक संचालन खर्च तथा अन्य सहूलियत नियमानुसार हुनेछ ।
- च) सचिवालयहरूले बैठक तथा कार्य संचालन संबन्धि कार्यक्रम वजेट आफ्नो नियमित कार्यक्रममा समावेश गर्नु पर्नेछ ।

११. निर्देशिकाको व्यवस्था:

- क) जैविक तथा बानस्पतिक विषादीको खुद्रा विक्रेता इजाजतपत्र तथा संश्लेषणकर्ता इजाजतपत्र क्रमशः अनुसूचि १ र ३ मा उल्लेख भए अनुसार हुनेछ ।
- ख) अनुदान वितरण सम्बन्धी निर्देशिकामा भएको व्यवस्था अपूर्ण भएमा दफा ४ अनुसार गठीत समितिको निर्णय अनुसार हुनेछ ।

परिच्छेद ३

उत्पादन अनुदान व्यवस्था

१२. उत्पादन अनुदान संबन्धि व्यवस्था र

- क) जैविक तथा बानस्पतिक विषादि उत्पादक कर्ता कंपनी, संस्था, व्यक्तिले नियमानुसारको अनुदानको माग गर्दा, जीवनाशक विषादि ऐन २०४८ एवम जीवनाशक विषादि नियमावली २०५० (शंशोधन सहित) र वातावरण संरक्षण ऐन २०५३ ले तोकेको व्यवस्था अनुसारका प्रकृया पुरा गरेको हुनु पर्नेछ ।
- ख) जैविक तथा बानस्पतिक विषादिको उत्पादनको लागि व्यवस्था गरिएको अनुदानको रकम कृषि विकास मन्त्रालयले एकमुष्ट रूपमा जैविक तथा बानस्पतिक विषादी समितिको सचिवालयमा उपलब्ध गराउनेछ ।
- ग) अनुदानको लागि प्रस्तावहरूको छनौट तथा अनुदान उपलब्ध गराउने प्रकृया सार्वजनिक खरिद ऐन २०६३ तथा सार्वजनिक खरिद नियमावलि २०६४ वमोजिम हुनेछ ।

१३. उत्पादन अनुदान लिने प्रकृयास

- क) जैविक तथा वानस्पतिक विषादि उत्पादकलाई उत्पादन प्रयोजनका लागि आवश्यक औजार/उपकरण, सामग्री आदिको खरिदमा तोकिए बमोजिमको अनुदान उपलब्ध गराउन अनुदान प्राप्त गर्न प्रस्ताव पेश गर्न चाहने उत्पादक कर्ता कंपनी, संस्था, व्यक्तिले जिल्ला स्तरीय जैविक तथा वानस्पतिक विषादी प्रवद्धन उप-समितिको शिफारिस सहित जैविक तथा वानस्पतिक विषादी समितिको सचिवालयमा पेश गर्नु पर्नेछ ।
- ख) प्रस्ताव पेश गर्दा अनुसूची ५ वमोजिमको ढाचाँमा प्राविधिक प्रस्ताव तयार गरी पेश गर्नु पर्नेछ । आर्थिक प्रस्तावको हकमा संस्थाले गर्न चाहेको कार्य प्रकृति अनुरूप पेश गर्नु पर्नेछ ।
- ग) उत्पादक संस्था तथा निजी फर्म प्रचलित ऐन बमोजिम सम्बन्धित निकायमा दर्ता भएको हुनु पर्नेछ ।
- घ) संस्थाको हकमा वार्षिक साधारण सभाबाट निर्णय गरी वा वार्षिक साधारण सभाबाट अनुमोदन गराउने गरी कार्य समितिको बैठकले जैविक तथा वानस्पतिक विषादी उत्पादन गर्ने निर्णय गरेको हुनु पर्नेछ ।
- ङ) प्रस्ताविक उत्पादन गर्ने स्थलमा आवश्यक पूर्वाधार जस्तै: सडक, विद्युत, पानी, भवनको व्यवस्था भएको हुनु पर्नेछ ।
- च) संस्था वा फर्मसंग कम्तिमा उत्पादन गर्न वा विस्तार गर्न माग गरिएको अनुदान रकम वरावरको भौतिक सम्पति वा नगद बैंक मौज्जात रहेको हुनु पर्नेछ ।
- छ) एक वा एक भन्दा वढि संस्थाहरू मिलेर स्थापना एवं संचालन गर्न सक्नेछन् । एक भन्दा वढि संस्थाहरू मिलेर स्थापना वा संचालन गर्ने भएमा संबन्धित संस्थाको संचालक समितिको निर्णय र उनीहरू बीचको करारनामा पेश भएको हुनु पर्नेछ ।
- ज) ग्रामिण तथा दुर्गम क्षेत्रमा स्थापना गरिने प्रस्तावलाई अनुदान उपलब्ध गराउन प्राथमिकता दिइने छ ।
- झ) एक संस्था वा फर्मले एक भन्दा वढि प्रस्ताव पेश गर्न पाइने छैन । पेश गरेमा स्वतः रद्द गरिने छ ।

१४. जैविक तथा वानस्पतिक विषादी उत्पादनकर्ताको दायित्व र कर्तव्य :

- क) अनुदान प्राप्तीको उत्पादन गरिने जैविक तथा वानस्पतिक विषादीको लागि मातृ श्रोत स्वदेशीय हुनु पर्नेछ ।

- ख) जैविक तथा वानस्पतिक विषादी उत्पादनको लागि आवश्यक कच्चा पदार्थको व्यवस्था वातावरणीय दुष्प्रभाव नहुने प्रकारले गर्नु पर्नेछ ।
- ग) अनुदान प्राप्त गरी जैविक तथा वानस्पतिक विषादी उत्पादनको कारखाना स्थापना गर्ने उत्पादनकर्ताले उत्पादन शुरू गरेको प्रमाण जिल्लास्तरीय जैविक तथा वानस्पतिक विषादी प्रवर्द्धन उप समितिमा प्रमाण पेश भए पश्चात अन्तिम किस्ता उपलब्ध गराइने छ ।
- घ) उत्पादित जैविक तथा वानस्पतिक विषादीको प्रयोगले लक्षित नगरिएको जिवमा नोक्सानी नपुर्याउने हुनुपर्दछ ।
- ङ) उत्पादित जैविक तथा वानस्पतिक विषादीको प्रयोगले वाली बिरुवामा नोक्सानी हुन गएमा संबन्धित पक्षले जिल्ला स्तरीय उप-समितिमा निवेदन दिनु पर्नेछ र उक्त उप-समितिले नोक्सानीको परिक्षण गरी केन्द्रिय प्राबिधिक उप-समितिमा परिक्षणको प्रतिवेदन र आफ्नो राय सहित क्षतिपुर्तिको सिफारिस गर्नेछ । केन्द्रीय प्राबिधिक उप-समितिको निर्णय अनुसार पिडितलाई क्षतिपुर्ति दिनु पर्नेछ ।
- च) उत्पादकले अनुसुचि ३ अनुसार इजाजत-पत्र लिनु पर्नेछ र अनुदानमा उत्पादित जैविक तथा वानस्पतिक विषादीहरूको विक्री वितरण स्वयमले गर्नु पर्नेछ ।
- छ) उत्पादित जैविक तथा वानस्पतिक विषादीको प्रयोगले अन्य जलचर, स्थलचर तथा वातावरणीय प्रदुषण नपुर्याउने हुनुपर्दछ ।
- ज) उत्पादकले जैबिक तथा वानस्पतिक विषादि उत्पादन गर्दा अनुसुचि ४ अनुसारको गुणस्तर कायम गरी उत्पादन गर्नु पर्नेछ ।
- झ) उत्पादित जैबिक तथा वानस्पतिक विषादीहरू नियमानुसार पञ्जिकृत गरिएको हुनु पर्नेछ ।

परिच्छेद ४

विक्री वितरण तथा प्रयोगकर्ता अनुदान व्यवस्था

१५ विक्री वितरण तथा प्रयोगकर्ता अनुदान संबन्धि व्यवस्था :

- क) जैबिक तथा वानस्पतिक विषादि विक्री तथा प्रयोगकर्ता कम्पनी, संस्था, व्यक्तिले नियमानुसारको अनुदानको माग गर्दा, जीवनाशक विषादि ऐन २०४८ एवम जीवनाशक विषादि नियमावली २०५० (शंशोधन सहित) र वातावरण संरक्षण ऐन २०५३ ले तोकेको व्यवस्था अनुसारका प्रकृया पुरा गरेको हुनु पर्नेछ ।
- ख) जिल्लास्तरीय उप-समितिले जिल्लामा आवश्यक जैबिक तथा वानस्पतिक विषादिको परिमाण प्रक्षेपण गरी समितिको सचिवालयमा पठाएको माग र औचित्यताको आधारमा समितिले आवश्यक अनुदानको रकम कृषि बिकास मन्त्रालयमा माग गर्नेछ ।
- ग) जैबिक तथा वानस्पतिक विषादिको प्रयोग एवम प्रवर्द्धनको लागि व्यवस्था गरिएको अनुदानको रकम कृषि बिकास मन्त्रालयले एकमुष्ट रूपमा जैबिक तथा वानस्पतिक विषादी सचिवालयमा उपलब्ध गराउनेछ ।
- घ) जैबिक तथा वानस्पतिक विषादि विक्री वितरण तथा प्रयोगकर्तालाई विक्री/प्रयोग प्रयोजनका लागि आवश्यक औजार/उपकरण, सामग्री आदिको खरिदमा तोकिए बमोजिमको अनुदान उपलब्ध गराउन जिल्लास्तरीय समितिमा माग गर्ने सो समितिले आवश्यक अध्ययन गरी जैबिक तथा वानस्पतिक विषादि प्राबिधिक उप-समितिमा सिफारिस गर्ने, प्राबिधिक उप-समितिले उपयुक्तता र औचित्यता मुल्याङ्कन गरी समितिमा पेश गर्नेछ ।
- ङ) जिल्लास्तरीय उप-समितिलाई प्राप्त अनुदान सहायता माग र औचित्यताको आधारमा उत्पादक, कृषक, कृषक समुह/कृषि सहकारीहरूलाई सचिवालयले उपलब्ध गराउनेछ ।

१६. जैविक तथा वानस्पतिक विषादी प्रयोगकर्ता तथा बिक्रेताको दायित्व र कर्तव्य:

- क) अनुदान प्राप्तीको लागि मातृ श्रोत स्वदेशीय भएको उत्पादन हुनु पर्नेछ ।
- ख) बिक्रेताले जैबिक तथा वानस्पतिक विषादीको कम्तिमा ५० प्रतिशत विक्री वितरण भएको प्रमाण जिल्ला स्तरीय समितिमा पेश भए पश्चात थप किस्ता उपलब्ध गराइने छ ।
- ग) बिक्रेताहरूले अनुसुचि १ अनुसारको अनुमतिपत्र लिएर मात्र कारोवार गर्नु पर्नेछ र अनुसुचि २ अनुसारको फर्मेटमा बिक्री वितरणको विवरण भरी नियमित रूपमा जिल्लास्तरीय उप-समितिमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद- ५
अनुगमन निरीक्षण

१७. अनुगमन निरीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था:

- क) जिल्ला स्तरीय उप-समितिले अनुदानित जैविक तथा वानस्पतिक विषादीहरूको लक्षित समुहमा उपलब्ध भए नभएको, सो को प्रयोग भए नभएको वा कुन रूपमा भएको छ, त्यसको प्रभाव कस्तो देखिएको छ अनुगमन गरी सो को प्रतिवेदन चौमासिक रूपमा बिषादी पञ्जिकरण तथा व्यवस्थापन शाखा, बाली संरक्षण निर्देशनालय र कृषि विकास मन्त्रालयमा पठाउनु पर्नेछ ।
- ख) अनुदानित जैविक तथा वानस्पतिक विषादीको उद्देश्य अनुसार उपयोग भए नभएको बारे समिति, उप-समितिहरू, बाली संरक्षण निर्देशनालय, क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, बिषादि पञ्जिकरण तथा व्यवस्थापन शाखा, क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला, जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले आवश्यकता अनुसार अनुगमन निरीक्षण गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद - ६
विविध

१८. गुनासो तथा उजुरी सुन्न सक्नेस-

- क) जैविक तथा वानस्पतिक विषादीको अनुदान सम्बन्धमा भएका गुनासा सम्बन्धित जिल्ला स्तरीय उप-समितिले सुन्नेछ र आवश्यक छानविन गरी निर्णय दिनेछ ।
- ख) उप-समितिको निर्णयमा चित्त नबुझेमा माथिल्लो समितिमा पुनरावेदन गर्न सकिनेछ ।

१९. खारेजी तथा संशोधन:

नेपाल सरकारले आवश्यकता अनुसार यो निर्देशिकामा संशोधन तथा खारेजी गर्न सक्नेछ ।

अनुसूचि १

(दफा ११, खण्ड 'क', दफा १६ खण्ड 'ग' संग संवन्धित)

खुद्रा विक्रेता इजाजतपत्रको नमुना

नेपाल सरकार

Government of Nepal

s[[lif ljsf; dGqfno

Ministry of Agricultural development

विषादी समिति

Pesticide Board

(Constituted Under Section 3 (1) यf the Pesticide Act (2048)

विषादी खुद्रा विक्रेता इजाजतपत्र Pesticide RESELLER LICENCE

श्री _____लाई

विषादी गोदाम 'विषादीको सुरक्षित भण्डारण' सम्बन्धी विषादी समितिको मापदण्ड अनुरूप पाइएकोले उल्लेखित शर्त अन्तर्गत खुद्रा विक्री तथा भण्डारण गर्न यो इजाजत-पत्र प्रदान गरिएको छ ।

विषादीको सुरक्षित भण्डारण तथा प्रयोग सम्बन्धी प्रमाण-पत्र र परिचय-पत्र देहायका व्यक्ति (हरू) कम्पनीको तर्फबाट विषादी व्यवस्थापन र बिक्री वितरणमा संलग्न रहनेछन् ।

नाम : प्रमाण पत्र नं. : नाम : प्रमाण पत्र नं. :

नाम : प्रमाण पत्र नं. : The Pesticide Premises of

_____ at _____

Comply with the pesticide Board's requirements on

THE SAFE STORAGE OF PESTICIDES

and are licensed to sell and store pesticides with subject to the mentioned conditions.

That the following person-S_ with certificates in the safe storage and Use of Pesticides are associated with the management and sale of pesticides for the Company=

Name : Cert No= :
 Name : Cert No= :
 Name : Cert No= :

इजाजतपत्र नं.: License No= :.....

जारीमिति: Date :

म्याद सकिने मिति:Date of Expiry:.....

The Pesticide Formulation Licence is hereby issued to

विषादी रजिष्टार

Registrar of Pesticide

शर्तहरू:

- यो इजाजत-पत्र मिति सम्म वा विषादी समितिबाट अर्को व्यवस्था नभएसम्म बहाल रहने छ ।
- यो इजाजत-पत्रको स्विकृत भवन वा गोदाममा राख्नु पर्नेछ र जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८, को दफा १३ बमोजिम नियुक्त विषादी निरीक्षक वा विषादी पञ्जिकरण कार्यालयद्वारा अधिकार प्रदत्त अन्य कुनै अधिकृतले खोजेमा उपलब्ध गराउनु पर्ने ।
- तालिम प्राप्त वा कुशल स्टाफको परिवर्तन हुदा सो को खबर विषादी पञ्जिकरण तथा व्यवस्थापन शाखालाई अविलम्ब उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- यो इजाजत-पत्रको मान्यता अवधि समाप्त भएको मितिले ३५ दिन भित्र इजाजत-पत्र लिँदा लाग्ने दस्तुर बमोजिमको नविकरण दस्तु समित दरखास्त दिई नविकरण गराउनु पर्नेछ । नवीकरण नगरिएका इजाजत-पत्र स्वतः बदर हुनेछ ।

Terms & Conditions

This license is valid until== or, unless otherwise revoked by the Pesticide Board=

License shall be kept in the approved premises & shall be shown for inspection at the request or Pesticide inspector appointed under Section-13 of the pesticide Act, 2048 or any other officer authorized by the pesticide Registration and Management Division=

Any change in the skilled staff named of the license be reported to the Pesticide Registration and Management Division=

The license shall be required to have renewed by submitting an application this purpose upon payment of the renewal fee required for obtaining the license, with in 35 days after the termination of validity period of license under sub-rule -1_ above= If the license is not renewed it shall ipsofacto be invalid=

नविकरण मिति	म्याद सकिने मिति	नविकरण गर्ने अधिकृतको सही	कार्यालयको छाप	कैफियत

अनुसूचि २

दफा १६ खण्ड 'ग' संग संवन्धित)

जैविक तथा वानस्पतिक विषादी विक्री वितरण सम्बन्धी विवरण

विक्रेताको नाम, ठेगाना :

इजाजतपत्र नं. :

अनुमानित विषादीको विक्री विवरण विवरण

सि. नं.	कृषकको नाम	ठेगाना	विषादीको प्रकार			परिमाण	मिति	दस्तखत
			किटनाशक	दुशीनाशक	भारपात नाशक			

विक्रेताको दस्तखत

अनुसूचि ३

(दफा ११ खण्ड 'क' र दफा १४ 'च' संग संवन्धित)

नेपाल सरकार

Government of Nepal

कृषि विकास मन्त्रालय

Ministry of Agricultural Development

विषादी समिति

Pesticide Board

Constituted under Section 3-i_ of the Pesticide Act-2048 (1991)

विषादी संश्लेषण गर्ने इजाजतपत्र Pesticide FORMULATION LICENCE

श्री लाई

(कम्पनीको नाम र ठेगाना)

जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८ र जीवनाशक विषादी नियमावली, २०५०

बमोजिम देहायका शर्तहरू पालना गर्ने गरी विषादी संश्लेषण गर्ने इजाजत प्रदान गरिएको छ ।

इजाजतपत्र नं.....

मिति

The Pesticide Formulation Licence is hereby issued to

Subject to the conditions specified hereafter pursuant to
Pesticide Act, 2048 and Pesticide Rules, 2050

Licence No.....

Date.....

विषादी रजिष्टार

Registrar of Pesticide

शर्तहरू:

- यो इजाजतपत्र जारी भएको मितिले ३ वर्षसम्म बहाल रहनेछ ।
- इजाजतपत्रको मान्यताको अवधि समाप्त भएको मितिले ३५ दिन भित्र इजाजतपत्र लिंदा लाग्ने दस्तुर बमोजिमको नविकरण दस्तुर सहित दरखास्त दिई नविकरण गराउनु पर्नेछ । नविकरण नगरिएमा इजाजतपत्र स्वतः बदर हुनेछ ।
- यो इजाजतपत्र जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८, को दफा १३ बमोजिम नियुक्त विषादी निरीक्षक वा विषादी पञ्जिकरण कार्यालयद्वारा अधिकार प्रदत्त अन्य कुनै अधिकृतले खोजेमा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३ र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०५४ बमोजिम आवश्यक शर्तहरू पूरा गर्नुपर्नेछ ।
- इजाजत प्राप्त व्यक्तिले पालना गर्नुपर्ने शर्तहरू पूरा गरेको नदेखिएमा वा जीवनाशक विषादी ऐन र जीवनाशक विषादी नियमावलीको विपरित कुनै काम गरेको पाइएमा विषादी समितिले यो इजाजतपत्र रद्द गर्न सक्नेछ ।

Terms & Conditions

- The validity period of this licence shall be three years from the data of issue.
- The licence shall be required to have renewed by submitting an application upon payment of the renewal fee as required for obtaining the licence, within 35 days after termination of the validity period of licence. If the licence is not renewed it shall automatically be invalid.
- The licence shall be shown for inspection at the request of Pesticide Inspector appointed under section 13 of the Pesticide Act, 2048 of any other officer authorized by the Pesticide Registration Office.
- The licence is subject to the conditions specified in Environment Protection Act, 2053 and the Environment Protection Rules, 2054.
- The Pesticide Board may revoke the licence if the licence holder has not fulfilled the terms as well as the provisions of the Pesticide Act, 2048 and the Pesticide Rules, 2050.

अनुसुचि ४

दफा १४ खण्ड "ज" संग संवन्धित

जैविक विषादीको गुणस्तर देहाय अनुसार हुनेछ

जैविक विषादी	न्यूनतम सक्रिय तत्व प्रतिशत	जैविक विषादी	न्यूनतम सक्रिय तत्व प्रतिशत
ट्राइकोडर्मा भिरीडे (Trichoderma viridi)	१ % डल्लु पी (1% WP)	स्युडोमोनास फ्लुरोसियस (Pseudomonas fluorescens)	०।५५ डल्लु पी . (0.5 % WP)
ट्राइकोडर्मा हार्जियारम (Trichoderma harziarum)	१ % डल्लु पी (1% WP)	व्यासीलसथुरजेन्सीस (Bacillus thuringiensis)	३२०००IU/mg (32000 IU/mg)
मेटारीजम एनिसोपेली (Metarhizium anisopliae)	२ bil.spores/g	व्यासीलस सबटिलिसे (Bacillus subtilis)	२ bil.CFU/g (2 bil.CFU/g)
भर्टिसिलियम लेकानी (Verticillium lecani)	१.१५५ डल्लु पी (1.15 % WP)	व्यासीलस मेगाटेरीम (Bacillus megaterium)	३२०००IU/mg (32000 IU/mg)
ब्युभेरीया व्यासीयाना (Buveria basiana)	१.१५५ डल्लु पी (1.15 % WP)	न्युक्लियर पोलिहेड्रोसिसभाइरस (Nuclear Polyhedrosis Virus)	२०० एल ई (200 LE)/२.० AS
फ्युजारीयम पोलिफेराटम (Fusarium polyferatum)	२५५ इ.सि. (25 % EC)	स्युडोमोनास फ्लुरेसेन्स (Pseudomonas fluorescens)	१ % डल्लु पी
Entomopathogenic Nematodes (Steinernema spp, Heterorhabditis spp)	1x10 ⁹ POB/ml/min		

वनस्पतजिन्य विषादी (साधारण नाम) को गुणस्तर देहाय बमोजमि हुनेछ

वानस्पतजिन्य विषादी	न्युनतम सक्रयि तत्व प्रतशित
एजाडिरक्टा इन्डीका (Ajadirecta indica)	०.०३%
तथा वनस्पतजिन्य अन्य	

यौनजन्य कीरा आकर्षक/विकर्षक पदार्थ

क्यूलियर(Culure)	डि.वि.एम (DBM lure)
पि.टि.एम.ल्युर (PTM lure)	मिथायल युजिनल (Methyle euginol)
कम्पोजीट ल्युर (Composite lure)	स्पोडो ल्युर (Spodolure)
हेली ल्युर (Helilure) आदी	टुटा ल्युर (Tuta lure)

परभक्षी तथा परजीवी जीवहरूको उत्पादन

अनुसुचि ५

दफा १३ खण्ड "ख" संग संवन्धित

परियोजनाको प्राविधिक प्रस्तावको ढाँचाँ

- १ प्रस्तावको विवरण: संस्था वा फर्मको विवरण, दर्ता प्रमाण पत्र, सम्बन्धित क्षेत्रमा कार्य अनुभव, मानव संसाधन स्थिति, आर्थिक स्थिति, व्यवस्थापकिय क्षमता आदि ।
- २ प्रस्तावना विवरण: उत्पादन गर्ने जैविक तथा वानस्पतिक विषादीको विवरण, मातृ श्रोत, उत्पादन प्रविधि, कच्चा पदार्थ तथा उत्पादन सामाग्रीको उपलब्धता, उत्पादित वस्तुको विक्रि वितरणको निश्चितता तथा यथेष्टता, प्रस्तावित स्थलको विवरण, प्रस्तावित स्थल सम्म सडक, विजुली, पानी आदिको स्थिति, आयोजनावाट हुन सक्ने प्रतिफल आदि ।
- ३ वातावरणीय अवस्था: वातावरण मैत्री, वातावरणीय असर कमगर्न अवलम्बन गरिने उपायहरू, कामदार र समुदायको सुरक्षाका उपायहरू, दिगो पना, समुदायमा पर्ने सकारात्मक तथा नकारात्मक असर आदि ।
- ४ सामाजिक समावेशीकरण: महिला सहभागिता, वहिस्करणमा परेकाहरूको सहभागिता, समावेशीको लागि गरिने कार्यहरू आदि ।
- ५ आय व्यय व्यवस्थापन: आम्दानीका अन्य श्रोत, पूजीगत तथा संचालन खर्चको व्यवस्था गर्ने सोच, आम्दानीका श्रोतका पुष्टाईका आधारहरू, वार्षिक अनुमानित खर्च तथा अनुमानित आम्दानी, मुल्य निर्धारण प्रकृया, विक्री वितरणको लागि गरिने योजना आदि ।
- ६ वार्षिक कार्य तालिका: प्रस्तावना अनुरूप कार्यक्रम संचालन समय तालिका आदि ।

६.३० सामुदायिक आई.पी.एम. श्रोतकेन्द्र संचालन कार्यविधि २०७४

पृष्ठभूमि:

नेपालमा राष्ट्रिय एकिकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन (आई.पी.एम.) कार्यक्रम लागु भएपछि कृषक पाठशालाको अवधारणामा बाली बिरुवाका शत्रुजीव व्यवस्थापनमा कृषकलाई प्रशिक्षित गराउने, तालिम प्राप्त कृषकलाई संगठनमा आवद्ध गरी संस्थागत बिकास गर्ने, रासायनिक बिषादीको प्रयोगलाई दुरुत्साहन गर्ने, स्वस्थ बाली उत्पादनलाई प्रोत्साहित गर्ने जस्ता कार्यहरू गरिएका छन् ।आई.पी.एम. कार्यक्रमलाई बाली संरक्षण कार्यक्रमको प्रमुख रणनीतिको रूपमा लिईएको छ। यद्यपि रासायनिक बिषादीको प्रयोगमा अपेक्षित न्युनीकरण हुन नसकेको तथ्य बिभिन्न अनुगमन र सर्भिलेन्स एवम अध्ययन प्रतिवेदनहरू, सरोकारवालाका गुनासाहरूवाट देखिएका छन् । यसो हुनुमा रासायनिक बिषादीको बिकल्पमा सुरक्षित र प्रभावकारी बिषादीको सहज उपलब्धता नहुनु एउटा प्रमुख कारण रहेको छ । प्रशिक्षित कृषकहरूलाई प्राविधिक तालिम र केही प्रयोगशाला उपकरणहरू उपलब्ध गराएर देशका बिभिन्न स्थानमा स्थानीय स्तरमा जैबिक बिषादी उत्पादनका लागि राष्ट्रिय आई.पी.एम. कार्यक्रमबाट सामुदायिक श्रोतकेन्द्रहरू पनि स्थापना गरिएका छन् । प्रारम्भिक चरणमा ती श्रोतकेन्द्रहरूले सुरक्षीत जैबिक र वानस्पतिक बिषादीहरू

उत्पादन गरेर समुदायमा प्रयोग गर्दा राम्रो प्रभाव देखिएको छ ।शुरु गरीएका श्रोतकेन्द्रहरू अनुगमन गर्दा कुनै स्थानमा जैबिक बिषादीहरूको उत्पादन स्थितिमा निरन्तरता रहेको पाइएको छ भने केहीले उत्पादनलाई निरन्तरता दिन नसकेको अवस्था देखिएको छ । सामुदायिक श्रोतकेन्द्र र तिनीहरूका उत्पादन क्रियाकलाप प्रति गैर सरकारी संस्थाहरू, सहकारीहरू र अन्य संघ संस्थाको पनि चासो र सरोकार रहदै आएको छ । कृषि बिकास रणनीति २०७२ ले लिएको सामुदायिक कृषि प्रसारको अवधारणामा बाली संरक्षण प्रबिधि बिकास र प्रसारमा व्यवस्थित श्रोतकेन्द्रहरू सहयोगी हुने देखिन्छन् । अतः सामुदायिक श्रोतकेन्द्रलाई उत्प्रेरित गर्दै शुरुक्षीत बिषादीको उपलब्धतालाई निरन्तरता र परिष्कृत गराएर कृषि उत्पादनमा बाली शत्रुहरूबाट हुने क्षति न्युनीकरण गरी गुणस्तरिय उत्पादनबाट खाद्य स्वच्छता र स्वस्थतालाई टेवा पुऱ्याउन सामुदायिक आई.पी.एम. श्रोतकेन्द्र व्यवस्थापन संवन्धि एउटा कार्यबिधिको नित्तान्त आवश्यकता देखिन आयो । नेपाल सरकारले बाली संरक्षण निर्देशनालयलाई बिरुवा संरक्षण ऐन २०६४ अनुसार नेपालको राष्ट्रिय बिरुवा संरक्षण संगठन (ल्वतप्यलर्बि एबिलत एचयतभअतप्यल इचनबलषाबतप्यल(लएएइ) तोकेको अवस्था हुनाले बाली संरक्षणका उपयुक्त माध्यमहरूको प्रवर्द्धन गर्नु संगठनको दायित्व भीत्र पर्ने बिषय हो । जीवनाशक बिषादी ऐन, २०४८ को प्रस्तावनामा जीवनाशक बिषादीको प्रयोग सम्वन्धि व्यवस्था एवम राष्ट्रिय कृषि नीति २०६१ ले गरेको प्राकृतिक श्रोत तथा वातावरण संरक्षण, संवर्द्धन एवम सदुपयोग गर्ने उद्देश्यलाई सहयोग पुऱ्याउन नेपाल सरकारले सामुदायिक आई.पी.एम.श्रोतकेन्द्र संचालन कार्यबिधि २०७४ लागु गरेको छ ।

परिच्छेद -१

प्रारम्भिक

१.संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यो कार्यबिधिको नाम: सामुदायिक आई.पी.एम. श्रोतकेन्द्र संचालन कार्यबिधि, २०७४ रहेको छ ।
२) यो कार्यबिधि स्वीकृत भएको मितिदेखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२ परिभाषा: बिषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यबिधिमा,

- क) सामुदायिक आई.पी.एम. श्रोतकेन्द्र भन्नाले आई.पी.एम. र प्रयोगशाला परिचालन संवन्धि तालिमप्राप्त कृषकहरू, व्यावसायीहरूबाट तोकिएको निकायमा दर्ता गरी जैबिक र वनस्पतिक बिषादीहरू, परजीवी र परभक्षी जस्ता बाली संरक्षणका कृषि आवर्तहरू (Inputs)उत्पादन, प्रयोग एवम बिक्रि बितरण गर्ने गरी समुदायमा स्थापित संस्था संभन्नु पर्दछ ।
- ख) जैबिक बिषादी भन्नाले बाली बिरुवामा लाग्ने रोग, कीरा आदि बाली शत्रुहरू बिनाश गर्ने दुशी, व्याक्टेरिया, भाइरस, नेमाटोड आदि जीवमा आधारित बिषादीलाई संभन्नु पर्दछ ।
- ग) बानस्पतिक बिषादी भन्नाले बाली बिरुवामा लाग्ने रोग, कीरा आदि बाली शत्रुहरू बिनाश गर्ने बानस्पतिमा आधारित प्रशोधित वा अप्रशोधित बिषादी संभन्नु पर्दछ ।
- घ) परजीवी भन्नाले आफ्नो जीवन निर्वाहको लागि अर्को जीवमा आश्रित हुने जीव संभन्नु पर्दछ ।
- ङ) परभक्षी भन्नाले आफ्नो जीवनको लागि अरु प्राणीको आहार गर्ने मांशाहारी जीव संभन्नु पर्दछ ।
- च) मीत्रजीव भन्नाले बाली बिरुवामा हानी पुंयाउने किरा, जीव, भ्रारपात आदिको आहारा गर्ने तिनीहरूलाई हानी पुऱ्याउने परजिवि, भरभक्षी, शिकारी किरा, वा दुशी, व्याक्टेरिया, भाइरस, नेमाटोड जस्ता जीव संभन्नु पर्दछ ।
- छ) समिति भन्नाले सामुदायिक आई.पी.एम.श्रोतकेन्द्र संचालक समिति संभन्नु पर्दछ ।

३. उद्देश्य: यस कार्यबिधि देहायका उद्देश्य प्राप्तीका लागि संचालन गरिनेछ:

- क). जैविक र वानस्पतिक बिषादी, परभक्षी, परजिवीको उपलब्धता अभिवृद्धि गर्नु,
- ख) जैविक र वानस्पतिक बिषादी, परभक्षी, परजिवी जस्ता आई.पी.एम. प्रबिधि सहयोगी सामाग्री उत्पादन श्रोतकेन्द्र स्थापनाका लागि समुदायलाई अभिप्रेरित गर्नु,
- ग) सामुदायिक आई पी.एम. श्रोतकेन्द्रहरूलाई व्यवस्थित गरी दिगो रूपमा संचालन गर्नु,
- घ) प्राकृतिक श्रोत तथा वातावरण संरक्षण, संवर्द्धन एवम् सदुपयोग गर्दै खाद्य सुरक्षालाई टेवा पुऱ्याउनु,
- ङ) स्थानीय स्तरमा आई.पी.एम. श्रोत एवम् सुचना केन्द्रको बिकास गर्ने ।

परिच्छेद -२

४. सामुदायिक श्रोतकेन्द्र स्थापना तथा संचालन:

- ४.१ देशका कुनै पनि भागमा स्थानीय संभाव्यता, आवश्यकता एवम क्षमताको आधारमा इच्छुक समुह/सहकारी/संघ संस्थाबाट सामुदायिक श्रोतकेन्द्रको स्थापना गर्न सकिनेछ ।
- ४.२ सामुदायिक श्रोतकेन्द्र स्थापना गर्न समुह/सहकारी/संस्थाले अनुसुचि १ मा तोकिएको फर्मेटमा विवरणहरू भरी बिषादी निरीक्षक मार्फत अनुसुचि २ बमोजिमको फर्म भरी बाली संरक्षण निर्देशनालयमा सिफारिसको लागि पेश गर्नु पर्नेछ ।
- ४.३ प्राप्त आवेदन उपर अध्ययन गरी बाली संरक्षण निर्देशनालयले सामुदायिक श्रोतकेन्द्र संचालन वारे आफ्नो राय सहित आवेदकलाई सिफारिस प्रदान गर्नेछ ।
- ४.४ प्राप्त सिफारिसका आधारमा आवेदकले सामुदायिक आई.पी.एम.श्रोतकेन्द्र स्थापनाको लागि तोकिएको स्थानीय दर्ता गर्ने निकायमा दर्ता भै कारोवार शुरू गर्न सक्नेछ ।

५. सामुदायिक आई.पी.एम. श्रोतकेन्द्र स्थापनाका लागि आवश्यक न्यूनतम शर्तहरू देहाय वमोजिम हुनेछन:

- ५.१. संलग्न हुने सदस्यहरू आई.पी.एम. कृषक पाठशालाबाट प्रशिक्षण प्राप्त गरेको हुनुपर्नेछ ।
- ५.२. सामुदायिक आई.पी.एम.श्रोतकेन्द्र संचालन वारे संस्थाको बिधान तयार गरेको हुनु पर्नेछ ।
- ५.३. सामुदायिक श्रोतकेन्द्रका आवेदक हुने सदस्यहरू मध्ये कम्तिमा ५० प्रतिशत सदस्यहरूले आई.पी.एम. तालिम प्राप्त गरी जिल्ला कृषि बिकास कार्यालय वा स्थानीय कृषि निकायमा आई.पी.एम. कृषकहरूको समुह दर्ता भएको हुनु पर्नेछ।
- ५.४. सामुदायिक श्रोतकेन्द्रका सदस्यहरू मध्ये कम्तिमा २० प्रतिशत सदस्यहरूले बाली संरक्षण निर्देशनालय वा अन्य सम्बन्धित निकायबाट जैबिक र वानस्पतिक बिषादी, परजिवी र परभक्षी जीव उत्पादन तथा प्रयोगशाला परिचालन संवन्धि अभिमुखीकरण तालिम प्राप्त गरेको हुनु पर्नेछ ।

६. सामुदायिक श्रोत केन्द्रमा संचालन गरिने कृयाकलाप:

- ६.१ जैबिक र वानस्पतिक बिषादी, परजिवी र परभक्षी जस्ता आई.पी.एम.सहयोगी मीत्रजीव एवम सामाग्री उत्पादन सम्बन्धि श्रोतकेन्द्रको बार्षिक कार्य योजना वनाउने र यसलाई समुह/सहकारी/संस्थाबाट छलफल गरी पारित गर्ने ।
- ६.२ कार्य योजना अनुसारका क्रियाकलापहरू गर्ने उत्पादित सामाग्रीहरूको प्रचार प्रसार गर्ने बिक्रि बितरण गर्ने ।
- ६.३ कृषि प्रसार र अनुसन्धान संवन्धि निकायहरूमा संपर्क समन्वय गरी आई.पी.एम.सामाग्री को स्थलगत परिक्षण, प्रबिधि प्रमाणीकरण जस्ता कार्यहरू गर्ने तथा भविष्यमा आई.पी.एम. श्रोत केन्द्रको रूपमा बिकास गर्ने ।

७. सामुदायिक श्रोत केन्द्रबाट प्रवाह गरिने सेवाहरू:

- क) मित्रजीव उत्पादन एवं विक्री वितरण,
- ख) जैविक बिषादी तथा वानस्पतिक बिषादीहरू एवम जीव सक्रियतत्वहरूको उत्पादन एवं विक्री वितरण,
- ग) आई.पी.एम. सम्बन्धी सुचना, संचार एवं प्राविधिक सेवाटेवाउत्पादन तथा बितरण,
- घ) स्वस्थ बाली उत्पादनका लागि कृषक/समुह/सहकारी/संस्थामा विउ विजन उत्पादन तथा विक्री वितरण,
- ङ) सहभागितात्मक प्रबिधि बिकास, प्रसार तथा परिक्षण ।

परिच्छेद-३

८. संस्थाको सदस्य, साधारणसभा, संचालक समिति तथा उप-समिति र तिनीहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार

- ८.१ श्रोतकेन्द्रको सदस्य र संस्थाको बिधान अनुसार सदस्यता प्राप्त व्यक्ति संस्थाको सदस्य हुनेछ ।
- ८.२ साधारणसभा र संस्थाको बिधान अनुसार वर्षमा कम्तिमा एकपटक साधारणसभा वस्नेछ । साधारणसभाले संचालक समिति चयन गर्नेछ ।
- ८.३ संचालक समिति - संस्थाका साधारण सदस्य मध्येबाट अध्यक्ष सहित ७ जना पदाधिकारीहरू रहेको एउटा संचालक समिति गठन गरिनेछ ।
- ८.३.१ सामुदायिक श्रोतकेन्द्र व्यवस्थित रूपमा संचालन गर्नको लागि समुह/सहकारी/संस्थाका

सदस्यमध्येबाट निम्न पदाधिकारीहरू रहेको एउटा संचालक समिति रहनेछ । संचालक समिति चयनमा समावेशी समानुपातिक सिद्धान्तको अवलम्बन गरिनेछ ।

अध्यक्ष	- १
उपाध्यक्ष	- १
सचिव	- १
कोषाध्यक्ष	- १
सदस्य	- ३

९. संचालक समितिको कार्यकाल र बैठकः

९.१ संचालक समितिको कार्यकाल ३ बर्षको हुनेछ । एउटा समिति लगातार २ कार्यकालसम्म संचालक समितिमा रहन सक्नेछ ।

९.२ कार्यकाल समाप्त हुनु अगावै कार्य समितिमा रहेको कुनै पदाधिकारीको पद रिक्त हुन आएमा बाँकी अवधिका लागि कार्य समितिको निर्णयले मनोनयनद्वारा रिक्त पद पूर्ति गरिनेछ । यसरी सो पदमा मनोनित पदाधिकारीको कार्यकाल जुन रिक्त पदमा मनोनित भएको हो, सो को बाँकी कार्यकाल सम्मका लागि मात्र हुनेछ ।

जुन रिक्त पदमा मनोनित भएको हो, सो को बाँकी कार्यकाल सम्मका लागि मात्र हुनेछ ।

९.३ संचालक समितिको बैठक कम्तिमा मुख्य बालीको सिजन अघि वर्षमा दुई पटक वस्नु पर्नेछ तर आवश्यकता अनुसार अध्यक्षले सो भन्दा बढि पटक पनि बोलाउन सक्नेछ। तर कार्यसमितिको पदाधिकारीहरूको जम्मा संख्याको ५१५५ ले बैठक बोलाउन लिखित रूपमा माग गरेमा अध्यक्षले संचालक समितिको बैठक तुरुन्त बोलाउनु पर्नेछ ।

९.४ संचालक समितिका पदाधिकारीहरूको कूल संख्याको ५१५५पदाधिकारीहरू उपस्थित नभै संचालक समितिको बैठक बस्ने छैन ।

१०. संचालक समितिको काम,कर्तव्य र अधिकार

१०.१ संस्थाको कार्य सम्पादन गर्न कार्य योजना बनाउने, आवश्यक उप-समिति बनाउने बार्षिक र आवधिक कार्यक्रमहरू स्वीकृत गर्ने

१०.२ साधारण सभाको निर्णय कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।

१०.३ उप-समितिले प्रस्तुत गरेको प्रतिवेदन छलफल गरी पारित गर्ने

१०.४ संस्थाको कार्यक्रमका लागि सरोकारवाला निकाय बिच सम्पर्क र समन्वय गर्ने गराउने ।

१०.५ संस्थाको लागि स्रोत जुटाउने, कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने र अनुगमन गर्ने गराउने

१०.६ संस्थाको कोष र सम्पत्ति सुरक्षित राख्ने, बैक खाता खोली संचालन गर्ने ।

१०.७ संस्थाको उद्देश्य परिपूर्तिको लागि अन्य आवश्यक व्यवस्थापकीय कार्य गर्ने ।

११. संस्थाको अध्यक्ष र पदाधिकारीहरूको काम कर्तव्य र अधिकारः

११.१ अध्यक्षको काम कर्तव्य र अधिकार

११.२ उपाध्यक्ष - संचालक समितिको अध्यक्षको अनुपस्थितिमा अध्यक्षले गर्ने काम उपाध्यक्षले गर्ने ।

११.३ सचिव - श्रोतकेन्द्रको अभिलेखहरू, प्रतिवेदनहरू दुरुस्त राख्ने, अध्यक्ष संगको परामर्शमा बैठक डाक्ने जिम्मेवारी संचालक समितिको सचिवको हुनेछ ।

११.४ कोषाध्यक्ष - श्रोतकेन्द्रको बिधान अनुसार आम्दानी बाध्ने, खर्च गर्ने, कोषको व्यवस्थित अभिलेख राख्ने तथा बित्तिय प्रतिवेदन बनाउने, अद्याबिधिक गरी राख्ने जिम्मेवारी संस्थाको कोषाध्यक्षको हुनेछ ।

१२. उप-समितिको व्यवस्थाः श्रोतकेन्द्रमा जैबिक र बानस्पतिक बिषादी आदिको प्रभावकारी रूपमा उत्पादन, प्रसार र वजारीकरण गर्न संचालक समितिको सदस्यहरू मध्येबाट एक जना संयोजक रहने र संवन्धित क्षेत्रमा बिशेष ज्ञान रहेका संस्थाका सदस्यहरू मध्येबाट संचालक समितिले चयन गरेका अन्य दुई-दुई जना सदस्यहरू रहने गरी तपसिल बमोजिमका उप-समितिको गठन गरिनेछ । उप-समितिको कर्तव्य निम्नानुसारको हुनेछः

१२.१ प्राबिधिक उप-समिति - कुन कुन जैबिक तथा बानस्पतिक बिषादी र मित्रजिव आदि उत्पादन गर्ने, सो को लागि आवश्यक प्राबिधिक तयारी लगायत आवधिक कार्य योजना बनाउने, उत्पादित सामग्रीको गुणस्तर कायम राख्न

आवश्यक प्रबिधि र श्रोत साधनको व्यवस्थापन गर्ने ।

१२.२ वजार व्यवस्थापन उप-समिति - श्रोतकेन्द्र संचालनका लागि आवश्यक सामाग्रीहरूको व्यवस्थापन, उत्पादित जैविक तथा वानस्पतिक विषादी र मित्रजिव आदिको संरक्षण गरी वजारीकरण गर्ने ।

१२.३ बित्त व्यवस्थापन उप-समिति - जैविक तथा वानस्पतिक विषादी र मित्रजिव किरा आदि उत्पादन गर्न तयार गरिएको व्यावसायिक योजना पुरा गर्न आवश्यक बित्तिय श्रोतको व्यवस्थापन गर्ने ।

१३. सल्लाहकार समिति: सामुदायिक श्रोतकेन्द्रको उद्देश्य प्राप्तिका लागि निम्न पदाधिकारीहरू रहेको एउटा सल्लाहकार समिति रहनेछ,

क) स्थानीयतहमा कृषि हेर्ने जन-प्रतिनिधि - संयोजक

ख) स्थानीय विषादी निरीक्षक/ कृषि प्राबिधिक - सदस्य

ग) विषादी व्यावसायी समितिको अध्यक्ष वा समितिले तोकेको प्रतिनिधि - सदस्य

घ) राष्ट्रिय विरुवा संरक्षण संगठनले तोकेको प्रतिनिधि - सदस्य

ङ) श्रोतकेन्द्र

संचालक समितिको अध्यक्ष - सदस्य सचिव

परिच्छेद - ४

१४. व्यवस्थापकीय कार्य सम्बन्धि व्यवस्था

१४.१ सामुदायिक श्रोतकेन्द्र संचालनको लागि आवश्यक बित्तिय, भौतिक र प्राबिधिक सहयोगको लागि संस्थाले कार्य योजना अनुसार प्रस्ताव तयार गरी देशभित्रका संवन्धित निकायहरूमा सहयोगको लागि प्रस्तुत गर्न सक्नेछ ।

१४.२ दफा १४.१ अनुसार प्रस्ताव प्रस्तुत गर्दा संस्थाबाट गरीने सहभागिता/योगदानको बारेमा स्पष्ट खुलाउनु पर्नेछ ।

१४.३ अभिलेख राख्ने - श्रोतकेन्द्रले संस्थाको उद्देश्य प्राप्तीका लागि गरिएका क्रियाकलापहरू, साधारण सभा एवम संचालक समितिको बैठक र सो को निर्णय, संस्थामा प्राप्त हुने निर्देशन, संस्थामा प्राप्त सहयोगहरू र संस्थाबाट गरिएका क्रियाकलापहरूको नियमित रूपमा अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।

१४.४ प्रतिवेदन गर्ने: सामुदायिक श्रोतकेन्द्रले राष्ट्रिय विरुवा संरक्षण संगठन एवम तोकिएको बाली संरक्षण प्रयोगशाला वा स्थानीय कृषि निकायमा संस्थाको प्राबिधिक गतिबिधि वारे कम्तिमा बार्षिक रूपमा प्रतिवेदन दिनु पर्नेछ ।

१४.५ प्राबिधिक निरीक्षण र सहयोग - श्रोतकेन्द्रका प्राबिधिक गतिबिधिको विषादी निरीक्षक वा तोकिएको कृषि प्राबिधिकले स्थानीय तहमा निरीक्षण गर्ने र प्राबिधिक सरसल्लाह उपलब्ध गराउनेछ ।

१४.६ प्राबिधिक सुपरिवेक्षण र संयोजन - नेपालको राष्ट्रिय विरुवा संरक्षण संगठनले देशभरका श्रोतकेन्द्रहरूको प्राबिधिक सुपरिवेक्षण गर्ने, सल्लाह र सुझाव दिने, स्तर तोक्ने तथा स्तर उन्नतिको लागि आवश्यक संयोजन गर्नेछ ।

१४.७ प्राबिधिक परिक्षण र अनुगमन -श्रोतकेन्द्रमा गरिएका जैबिक र वानस्पतिक विषादी लगायतका सामाग्रीहरूको उत्पादन, प्रयोग बितरण त्यसको प्रभाव, निर्देशन सुझावका कार्यान्वयन अवस्थाको

वारेमा बाली संरक्षण निर्देशनालय वा तोकिएको क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशालाबाट बार्षिक रूपमा प्राबिधिक परिक्षण (Technical audit)गर्नु पर्नेछ ।

१४.८ सामुदायिक श्रोतकेन्द्रले उद्देश्य प्राप्तीमा पुऱ्याएको योगदानलाई प्राबिधिक परिक्षण र अनुगमन मुल्यादन प्रतिवेदनको आधारमा संस्थाको स्तर उन्नति र क्षमता अभिवृद्धिको लागि सरकारी र अन्य निकायले आवश्यक सहयोग गर्न सक्नेछन् ।

१४.९ श्रोतकेन्द्रले संवन्धित निकायमा प्रयोगशाला लगायत आवश्यक भवन बनाउन आर्थिक प्रस्ताव पेश गर्न संस्थाको आफ्नो जमिन वा कम्तिमा बीस वर्ष प्रयोग गर्न सकिने कागजात साथ पेश गर्नु पर्नेछ ।

१४.१० श्रोतकेन्द्रले संवन्धित निकायहरूमा प्रयोगशाला उपकरणहरू, प्याकिङ्ग, भण्डारण लगायतका उपकरणहरूको सहयोग माग गर्न माग गरिएका सामाग्रीहरू राख्न सकिने भवन वा कोठा आफ्नै स्वामित्वमा रहेका वा निशुल्क प्राप्त हुने विवरण पेश गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद - ५

विविध

१५. गुनासो तथा उजुरी सुन्न सक्ने: यो कार्यबिधि अनुसार गरिएका काम कार्यबाही उपर चित नबुभेमा माथि उल्लेखीत समितिमा गुनासो पेश गर्न सकिनेछ । प्राप्त गुनासा उपर समितिले आवश्यक निर्णय लिन सक्नेछ ।
१६. व्याख्या, संशोधन र खारेजी: नेपाल सरकारले यो कार्यबिधिमा आवश्यकता अनुसार आवश्यक व्याख्या, संशोधन, परिमार्जन वा खारेजी गर्न सक्नेछ ।

अनुसुचि - १

(दफा ४.२ संग सम्बन्धित)

सामुदायिक श्रोतकेन्द्र स्थापनाको लागि राष्ट्रिय बिरुवा संरक्षण संगठनमा सिफारिसको लागि दिने निवेदनको ढाँचा र आवश्यक कागजात

श्री कार्यक्रम निर्देशक ज्यू

बाली संरक्षण निर्देशनालय

बिषय: सामुदायिक आई.पी.एम. श्रोतकेन्द्र स्थापना गर्न सिफारिस पाऊँ

महोदय,

.....जिल्ला.....महानगरपालिका/उपमहानगरपालिका/नगरपालिका/गाउँपालिका वडा नं.....लाई कार्यक्षेत्र बनाउँदै आई.पी.एम.तालिम प्राप्त गरेका र खेती व्यवसायमा संलग्न हामीहरूले जैबिक र बानस्पतिक बिषादी लगायतका सामाग्रीहरू उत्पादन, प्रसारण र बिक्रि बितरण समेत गर्ने उद्देश्यले तपसिलको स्थानमा.....सामुदायिक श्रोतकेन्द्र स्थापना गर्न तपसिलका कागजात साथै राखी पेश गरेका छौ । राष्ट्रिय बिरुवा संरक्षण संगठनको हैसियतले श्रोतकेन्द्र स्थापनाको लागि संबन्धित निकायमा आवश्यक सिफारिसको लागि अनुरोध छ ।

तपसलि:

देहाय वमोजिमका कागजातहरू संलग्न हुनुपर्नेछ:

१. सामुदायिक श्रोत केन्द्रमा संलग्न हुने कृषक/सदस्यहरूको विवरण
२. कृषक/सदस्यहरूले प्राप्त गरेको तालिमको विवरण
३. प्रस्तावित श्रोतकेन्द्रको बिधान
४. प्रस्तावित श्रोतकेन्द्रको कार्य योजना
५. तदर्थ संचालक समितिको विवरण
६. प्रस्तावित श्रोतकेन्द्र स्थापना गरिने स्थान
७. प्रस्तावित श्रोतकेन्द्रको भवन तथा स्थान व्यवस्था
८. प्रस्तावित श्रोतकेन्द्रको नाम

निवेदक:

नाम थर:.....

दस्तखत:.....

पद:.....

ठेगाना:.....

मिति:.....

अनुसुचि -२

स्थानीय विषादी निरीक्षकको सिफारिसको विवरण
दफा ४.२ संग सम्बन्धित)

अनुसुचि १ मा उल्लेख गरिएका विवरण सही छन्/छैनन्

उल्लेख गरिएका काराजात संलग्न छन्/छैनन्

विषादी निरीक्षकबाट स्थलगत अवलोकन गरेको मिति:

माग अनुसार सामुदायिक आई.पी.एम.श्रोतकेन्द्र संचालन बारे विषादी निरीक्षकको राय

६.३१ आइ.पी.एम. कृषक सहजकर्ता वाट वाली उपचार शिबिर (प्लाण्ट क्लिनिक) संचालन नर्मस २०७४

पृष्ठभूमि:

बाली विरुवामा रोग, किरा र अन्य समस्याहरूको कारणहरूले गर्दा बाली उत्पादनमा बर्षेनी १५-२० ५ सम्म ह्रास भएको पाईएको छ । कृषकहरूले बाली बिरुवाहरूका समस्याहरूको सहि उपचार प्राप्त गर्न सकिरहेका छैनन् । जिल्ला कृषि बिकाश कार्यालय तथा कृषि सेवा केन्द्रसम्म पहुँच भएका कृषकहरूले तहाँ कार्यरत अधिकृत वा जे.टी.रजे.टी.ए. हरुमार्फत र पहुँचबाट टाढा रहेका एग्रोभेट वा छिमेकीको सल्लाह बमोजिम बाली उपचार गर्ने गरेको यथार्थता छ । एग्रोभेटबाट दिईने सेवा हेर्ने हो भने कृषकहरूले भनेको मौखिक भरमा बिना कुनै निरीक्षण तथा परिक्षणबाट बिषादीहरू सिफारिस गरेको पाईन्छ भने जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयमा आउने अधिकांश कृषकहरू पनि रोग कीराको नमुना नलिई आउने गर्नाले अन्दाजिको भरमा सल्लाह प्रदान गरेको स्थिति छ।समस्याको सही पहिचान बिना कुन बिषादी कति मात्रामा प्रयोग गर्ने र कसरि प्रयोग गर्ने भन्ने ज्ञान शिपको अभावमा अन्धाधुन्ध बिषादी छर्ने प्रचलनका कारण एकातिर कृषकहरूको लगानी खेर गैरहेको छ भने अर्कोतर्फ समयमानै समस्या समाधान नहुनु र बिषादीको प्रयोगले मानिस, जीवजन्तु र वातावरणमा नकारात्मक असर परिरहेको छ । तसर्थ एउटा परिक्षण तथा सत्य तथ्यमा आधारित गुणस्तरिय एवं भरपर्दो बाली उपचार पद्धतिको आवश्यकता टड्कारो छ जसको समाधान भनेको बाली उपचार शिबिर (प्लाण्ट क्लिनिक) नै हो । बाली उपचार शिबिर एउटा यस्तो थलो हो जहाँ कृषकहरूले आफ्नो बालीमा लागेका रोग, किरा तथा अन्य समस्याको समस्याग्रस्त बोट बिरुवाका नमूना शिबिरमा ल्याई बाली उपचार बिशेषज्ञहरू बाट समस्या पहिचान तथा समाधानका उपायहरू बारे सल्लाह प्राप्त गर्दछन् ।

बाली उपचार शिबिर २ तरिकाबाट संचालन गर्न सकिन्छ:

- १) घुम्ती बाली उपचार शिबिर,
- २) नियमित बाली उपचार शिबिर ।

यी दुवै शिविरको कार्यविधीमा खासै भिन्नता छैन । नियमित बाली उपचार शिबिर निश्चित स्थानमा नियमित रूपमा आवश्यकता अनुसार एक हप्ता वा १५ दिन वा महिनाको १ पटक वा खास बालीहरूको समस्यायुक्त समयमा संचालन गरिन्छ भने घुम्ती बाली उपचार शिबिर जिल्लाको विभिन्न क्षेत्रहरूको समस्याको आधारमा घुम्ति रूपमा संचालन गर्न सकिन्छ ।

बाली उपचार शिबिर (प्लाण्ट क्लिनिक) संचालन गर्नको लागि नेपाल कृषि सेवा वा अन्य कृषि संग संबन्धित निकायमा कार्यरत प्राविधिकहरूबाट यस प्रकारको तालिम हासिल गरी बाली उपचार शिबिर (प्लाण्ट क्लिनिक) संचालन गरिदै आएका नेपाल सरकारको लगानीमा देशका विभिन्न जिल्लाहरूमा आइ पी एम कृषक पाठशाला संचालनको लागि आइ पी एम कृषक सहजकर्ताहरू प्रशिक्षित गरिएका छन । ती कृषक सहजकर्ताहरू संग वाली व्यवस्थापन सम्बन्धि लामो अनुभव रहेको र जिल्लामा कार्यरत प्राविधिकहरूको सेवा सवै ठाउहरूमा पुराउन नसकिएको स्थितिमा आइ पी एम कृषक सहजकर्तालाई स्थानीय तवरमा वाली उपचार शिवीर संचालन गर्नमा तालिम दिई परिचालन गर्न उपयुक्त देखिएकोले वाली उपचार शिवीर तालिम प्राप्त कृषक सहजकर्ताहरूले वाली उपचार शिवीर संचालन गर्न सक्नेछन् ।

उद्देश्य:

कृषकको बालीमा रोग, किरा तथा अन्य समस्याहरूको सहि पहिचान गरी समयमै उपयुक्त व्यवस्थापनका उपायहरू दिलाउनु नै

यसको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ ।जसले गर्दा जथाभावि रसायनिक विषादीको प्रयोगलाई कम गरी वातावरण संरक्षणमा सहयोग पुऱ्याउनुका साथै बाली बिरूवाहरूको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्न मद्दत पुग्ने छ ।

कार्यविधि:

- १) जिल्लाका अन्न, फलफूल, तरकारी र अन्यबालीहरूको पकेट क्षेत्र लाई समेट्ने गरी समस्या देखिएका क्षेत्र तथा रसायनिक विषादीको अत्याधिक प्रयोग भइरहेको क्षेत्रलाई सम्बोधन गर्ने गरी धेरै भन्दा धेरै कृषकलाई सहभागि बनाउन पायक पर्ने ठाउँमा बाली उपचार शिबिर संचालन गर्नु पर्दछ ।
- २) बाली उपचार शिबिर संचालन हुने मिति, स्थान र समयको बारेमा कृषकलाई उपयुक्त माध्यमबाट समय मै जानकारी दिनु पर्नेछ ।
- ३) कृषकले ल्याएको बालीको नमूना र कृषकसंग लिइएको जानकारीका आधारमा समस्या पहिचान गरी समाधानका उपायहरू कृषकले बुझ्ने गरी लिखित रूपमा कृषकलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । उक्त दिन बाली नमूनाको समस्या पहिचान हुन नसकेमा यथासक्य छिटो उपयुक्त निकायमा नमूना पठाई समस्याको पहिचान गराई सम्बन्धित कृषकलाई वाली व्यवस्थापनका उपायहरू संबन्धमा यथासक्य छिटो जानकारी गराउने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
- ४) बाली उपचार शिबिर संचालन अवधि १ दिनको हुने छ ।
- ५) बाली उपचार शिबिर मा सहभागी हुने कृषकहरूले दैनिक भ्रमण भत्ता, होटल बास खर्च र खाजा खर्च पाउने छैनन् साथै यस कार्यक्रममा कृषकबाट शुल्क लिने व्यवस्था हुने छैन ।
- ६) बाली उपचार शिबिर तालिम प्राप्त आइ पी एम सहजकर्तावाट नै गर्नु पर्नेछ । आवश्यक परे जिल्ला कृषि विकास कार्यालय तथा अन्य तालिम प्राप्त प्राविधिकहरूको सहयोग लिन सक्नेछन् ।
- ७) जिल्लामा अन्य संघ/संस्था/निकायबाट यस प्रकारको वाली उपचार शिबिर संचालन गर्नु पर्ने भएमा संबन्धित जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयसंगको समन्वयमा संचालन गर्नु पर्ने छ ।
- ८) बाली उपचार शिबिर हुने मिति, समय र स्थान बारे सम्बन्धित जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला र बाली संरक्षण निर्देशनालयलाई जानकारी गराएको खण्डमा प्राविधिक सहयोग प्राप्त गर्न सजिलो हुनेछ ।
- ९) वाली उपचार शिबिर संचालन पछि त्यस्को तथ्याकं अभिलेख/प्रतिवेदन संबन्धित जिल्ला कृषि विकास कार्यालय मार्फत हुदै बाली संरक्षण निर्देशनालयमा पठाउने ब्यबस्था गर्नु पर्ने छ ।

अपेक्षित प्रतिफल:

यस कार्यक्रम सञ्चालनबाट देहाय बमोजिमका प्रतिफल प्राप्त हुने छ:

- १) कृषकका बालीमा देखिएका रोग, कीरा तथा अन्य समस्याको सहि पहिचान गरी तुरुन्त वालीमा हुने क्षती कम गर्न व्यवस्थापनका लागि सहयोग पुग्ने ।
- २) समस्याको सहि पहिचान भई सुधारका लागि कृषक स्वयं सक्षम हुने ।
- ३) रसायनिक विषादी तथा मलखादको जथाभावि प्रयोगलाई ब्यबस्थित गरी वाली उत्पादन लागत घटाउन सकिने ।
- ४) वातावरण संरक्षण तथा मानव स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउन यस कार्यक्रम प्रभावकारी सिद्ध हुने।
- ५) बाली उपचार शिबिर संचालन क्षेत्रको रोग कीरा को अभिलेख तयार भई भावी बाली संरक्षण कार्यक्रम तय गर्न सहयोग मिल्ने ।
- ६) प्राविधिकहरूवाट सेवा पुग्न नसकेको स्थानमा सेवा पुराउन सकिने ।

आर्थिक पक्ष:

क्र.सं	विवरण	इकाइ	परिमाण	दर	जम्मा रु.	कैफियत
१	प्रचार प्रसार, व्यानर, शिवीर संचालन सामाग्री, स्टेसनरी व्यवस्थापन खर्च		१	१२००	१२००	
२	वाली उपचार शिवीर संचालन तालिम प्राप्त कृषक सहजकर्ता	पटक	१	१०००	१०००	दै.भ्र.भ. नियमानुसार एक दिनको भत्ता
३	वाली उपचार शिवीर संचालनमा सहयोगी		१	५००	५००	
४	यातायात खर्च	पटक		३००	३००	
६		पटक	१	५००	५००	खाजा खर्च प्रति व्यक्ति प्रति पटक रु २०० मा ननाच्ने गरी
७	तथ्यांक/प्रतिवेदन तयार		१	५००	५००	
	कुल जम्मा रु.		१		४०००	

खण्ड - ७ अनुसूचीहरू

अनुसूची १

७.१. आई.पी.एम. समन्वय समितिको गठन

आई.पी.एम. समन्वय समितिहरूको पदाधिकारि

जिल्ला क्षेत्र तथा केन्द्रहरूमा संचालन भएका तथा संचालन गर्ने आइ.पी.एम. कार्यक्रमहरूलाई प्रभावकारि बनाउन जिल्ला, क्षेत्र तथा केन्द्र स्तरमा विभिन्न पदाधिकारिहरू रहेको आइ.पी.एम. समितिहरू गठन गरि कार्यनवयन गर्ने गरेको छ । ती समितिहरू यस प्रकारका छन ।

१. जिल्ला आई.पी.एम. समन्वय समिति (DCC)

- जिल्ला कृषि विकास कार्यालय: प्रमुख - अध्यक्ष
- जिल्ला विकास समिती प्रतिनिधि- सदस्य
- अन्तराष्ट्रिय गैह्र सरकारी संघ संस्था प्रतिनिधि: सदस्य
- राष्ट्रिय गैह्र सरकारी संघ संस्था प्रतिनिधि: सदस्य
- जिल्ला आई.पी.एम. कृषक संघ प्रतीनिधि सदस्य
- जिल्ला सहकारी विकास कार्यालय: सदस्य
- एग्रोभेट एशोशिएशन प्रतिनिधि: सदस्य
- बाली संरक्षण अधिकृत/आई.पी.एम. सहजकर्ता: सदस्य सचिव

२. क्षेत्रीय आई.पी.एम. समन्वय समिति (RCC)

- क्षेत्रीय कृषि निर्देशक: अध्यक्ष
- अन्तराष्ट्रिय गैह्र सरकारी संघ संस्था प्रतिनिधि: सदस्य
- राष्ट्रिय गैह्र सरकारी संघ संस्था प्रतिनिधि सदस्य
- क्षेत्रीय कृषि अनुसन्धान परिषदका निर्देशक सदस्य
- क्षेत्रीय कृषि तालिम केन्द्रका प्रमुख सदस्य
- क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्रयोगशाला: सदस्य
- क्षेत्रीय बीउ परिक्षण प्रयोगशाला: सदस्य
- मत्स्य विकास केन्द्र प्रमुख: सदस्य
- क्षेत्रीय बाली संरक्षण प्रयोगशाला प्रमुख: सदस्य सचिव

३. राष्ट्रिय आई.पी.एम. समन्वय समिति (NCC)

- कृषि विभाग महा निर्देशक: अध्यक्ष
- कृषि विभाग उप महानिर्देशक (योजना): सदस्य
- कृषि तालिम निर्देशनालयका निर्देशक: सदस्य
- कृषि प्रसार निर्देशनालयका निर्देशक: सदस्य
- जिल्ला विकास समिति महासंघ प्रतीनीधि सदस्य
- राष्ट्रिय कृषि अनुसन्धान परिषदका निर्देशक (योजना) सदस्य
- अन्तराष्ट्रिय गैह्र सरकारी संघ संस्था प्रतिनिधि: सदस्य
- राष्ट्रिय गैह्र सरकारी संघ संस्था प्रतिनिधि सदस्य

- राष्ट्रिय आई.पी.एम. कृषक संघ प्रतीनिधि सदस्य
- आई.पी.एम. प्रशिक्षक (सहजकर्ता) संघ प्रतीनिधि सदस्य
- राष्ट्रिय संयोजक आई.पी.एम.कार्यन्त्र तथा कार्यक्रम निर्देशक बाली संरक्षण निर्देशनालय सदस्य सची

७.२. नेपाल प्रतिबन्धित बिषादीहरूको सूची

1. Chlordane	6. Heptachlor	11. Phosphamidon
2. DDT	7. Mirex	12. Organo Mercury Fungicides (EMC, MEMC, PMA and PMC)
3. Dieldrin	8. Toxaphene	13 Monocrotoophos
4. Endrin	9. BHC	14 Methyl parathion
5. Aldrin	10. Lindane	15. Endosulfan
		16. Phorate

EMC= Ethyl Mercury Chloride.

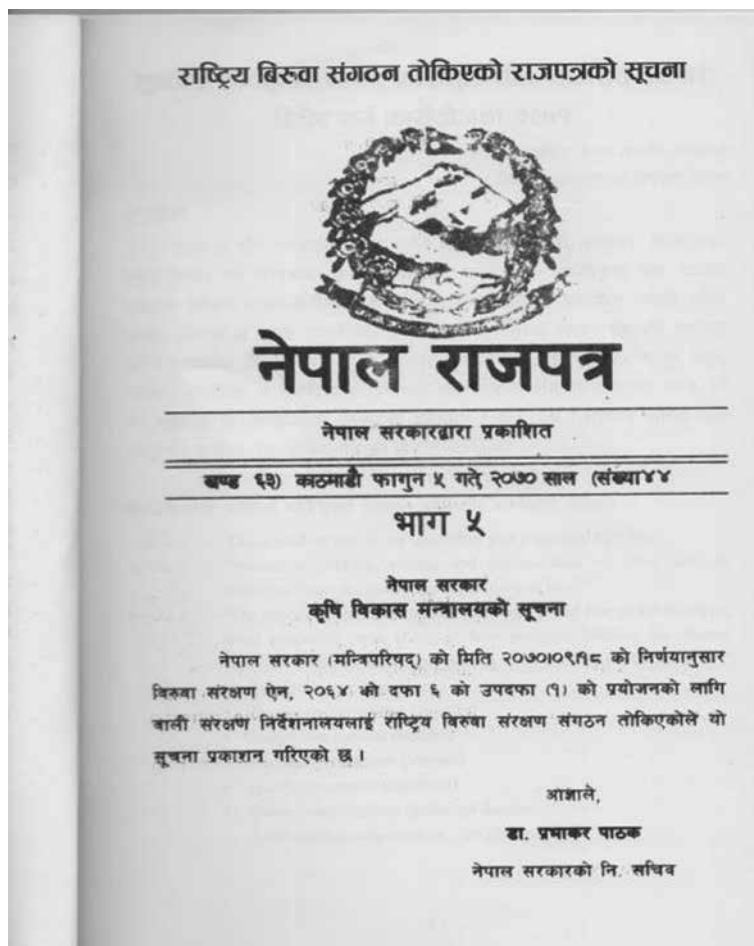
MEMC= 2- Methoxy Ethyl Mercury Chloride.

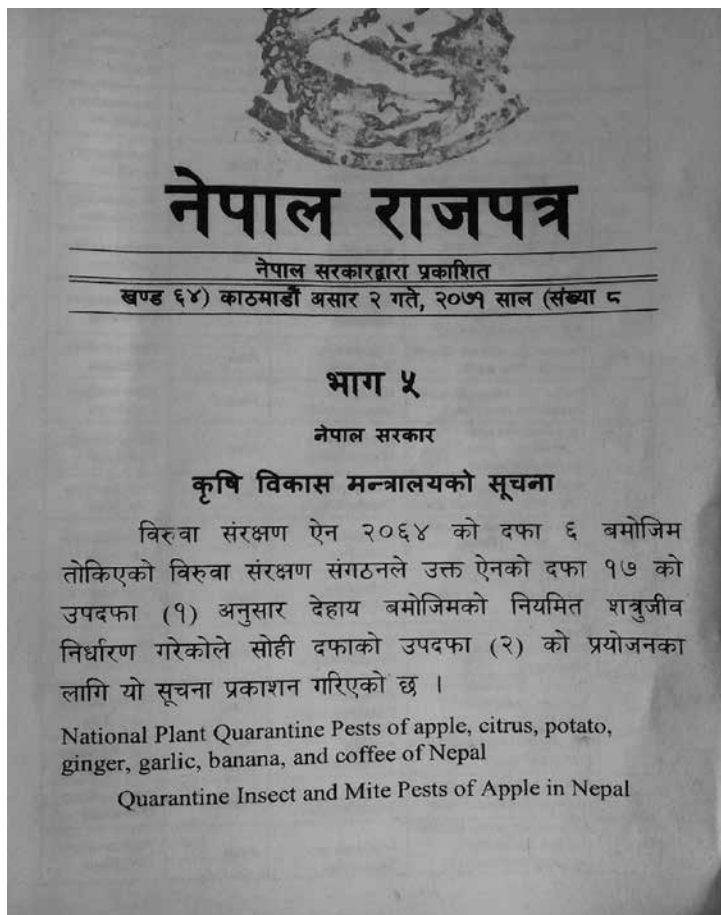
PMA= Phenyl Mercury Acetate.

PMC= Phenyl Mercury Chloride.

अनुसूची ६७

७.३. राष्ट्रिय विरुवा संरक्षण संगठनको मिति २०७१।१।२२ को निर्णयले पारित

7.5. Quarantine Pest Lists of Nepal

विरूवा संरक्षण ऐन २०६४ को दफा ६ बमोजिम तोकिएको विरूवा संरक्षण संगठनले उक्त ऐनको दफा १७ को उपदफा (१) अनुसार देहाय बमोजिमको नियमित शत्रुजीव निर्धारण गरेकोले सोही दफाको उपदफा (२) को प्रयोजनका लागि यो पुस्तिका तयार गरिएको छः

Apple

A. Insect and Mite Pests

S.No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Order	Family	Prohibition	Additional declaration
1	Mediterranean fruit fly	<i>Ceratitis capitata</i> W.	Diptera	Tephritidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
2	Circular Scale	<i>Chrysomphalus aonidium</i> L.	Hemiptera	Diaspididae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
3	Codling Moth	<i>Cydia pomonella</i> L.	Lepidoptera	Tortricidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
4	Pineapple Mealybug	<i>Dysmicoccus brevipes</i> (Cockerell)	Hemiptera	Pseudococcidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
5	Western Flower Thrips	<i>Frankliniella occidentalis</i> (Pergande)	Thysanoptera	Thripidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
6	Oiental Fruit Moth	<i>Grapholita molesta</i> (Busck)	Lepidoptera	Tortricidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
7	Breadfruit mealybug	<i>Icerya aegyptiaca</i> Douglas	Hemiptera	Margarodidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
8	Oystershell Scale	<i>Lepidosaphes ulmi</i> Linnaeus	Hemiptera	Margarodidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
9	Chaff Scale	<i>Parlatoria pergandii</i> Comstock	Hemiptera	Diaspididae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
10	European fruit lecanium	<i>Parthenolecanium corni</i> Bouche	Hemiptera	Coccidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
11	Vine Calandra	<i>Phlyctinus callosus</i> (Schoenherr)	Coleoptera	Curculionidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
12	Scarlet Mealybug	<i>Pseudococcus calceolariae</i> (Maskell)	Hemiptera	Pseudococcidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
13	Long Tailed Mealybug	<i>Pseudococcus longispinus</i> (Targioni)	Hemiptera	Pseudococcidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)

S.No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Order	Family	Prohibition	Additional declaration
14	Citrus Red Mite	Panonychus citri McGregor	Acarina	Tetranychidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
15	Two-spotted Spider mite	Tetranychus urticae Koch	Acarina	Tetranychidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
16	Summer Fruit Tortrix	Adoxophyes orana Fischer von Roeslerstamm	Lepidoptera	Tortricidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
17	Peach fruit Moth	Carposina sasakii Matsumura	Lepidoptera	Carposinidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
18	Red Plum Maggot	Grapholita funebrana (Treitschke)	Lepidoptera	Tortricidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
19	Manchurian Fruit Moth	Grapholita inopinata (Heinrich)	Lepidoptera	Tortricidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
20	Pear leaf Bristle Moth	Leucophaea malifoliella (Cost)	Lepidoptera	Lyonetidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
21	Japanese Baton Shaped scale	Lopholeucaspis japonica (Kockerell)	Hemiptera	Diaspididae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
22	Apple brown Tortrix	Pandemis heparana (Denis and Schiffer)	Lepidoptera	Tortricidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
23	Olive scale	Parlatoria oleae (Colvee)	Hemiptera	Diaspididae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
24	Comstock Mealybug	Pseudococcus comstocki (Kuwana)	Hemiptera	Pseudococcidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
25	Apple rust mite	Aculus schlechtendali (Napepa)	Acarina	Eriophyidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)

B. Diseases

S. No.	Common Name of Regulated pests	Scientific Name of Regulated pests	Prohibition	Additional Declaration
1	Rust	Gymnosporangium spp.	Fruits (F), SPL (Saplings)	PC (Phytosanitary Certificate)
2	Black Spot	Venturia pyrina	Fruits (F), SPL (Saplings)	PC (Phytosanitary Certificate)

C. Bacteria

S. No.	Common Name of Regulated pests	Scientific Name of Regulated pests	Prohibition	Additional Declaration
1	Crown gall	Agrobacterium tumefaciens	SPL (Saplings)	PC (Phytosanitary Certificate)
2	Hairy root	Agrobacterium rhizogenes	SPL (Saplings)	PC (Phytosanitary Certificate)
3	Fire flight	Erwinia amylovora	Fruits (F), SPL (Saplings)	PC (Phytosanitary Certificate)

D. Virus and Phytoplasma

S. No.	Scientific Name of Regulated pests	Name of diseases	Prohibition	Additional Declaration
1	Virus/Phytoplasma affecting on Pome Fruits	Green Crinkle, apple scar skin, apple dimple, star crack, stem grooving, mosaic, apple stem pitting (apple spy 227 epinasty and decline), apple proliferation and rubbery wood	SPL (Saplings)	PC (Phytosanitary Certificate)

E. Nematodes

S. No.	Common Name of Regulated pests	Scientific Name of Regulated Pests	Prohibition	Additional Declaration
1	Root burrowing nematodes	Radophilis similis	SPL (Saplings)	PC (Phytosanitary Certificate)
2	Root tip swollen and necrosis	Xiphinema americanum	SPL (Saplings)	PC (Phytosanitary Certificate)

Citrus

A. Insect and Mite Pests

S.No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Order	Family	Prohibition	Additional declaration
1	Rose beetle	Adoretus versutus Harold	Coleoptera	Scarabaeidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
2	Whitefly	Aleurodicus dispersus Rusell	Hemiptera	Aleurodidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
3	Cocoa Weevil	Araecerus fasciculatus De Geer	Coleoptera	Anthribidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
4	Carambola fruit fly	Bactrocera carambolae Drew and Hancock	Diptera	Tephritidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
5	Fruit fly	Bactrocera caryae Kapoor	Diptera	Tephritidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
6	Indian Wax Scale	Ceroplastes ceriferus Fabricius	Hemiptera	Coccidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
7	Soft Scale	Ceroplastes floridensis Comstock	Hemiptera	Coccidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
8	Pink Wax Scale	Ceroplastes rubens Maskell	Hemiptera	Coccidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
9	Fig Wax Scale	Ceroplastes rusci Linnaeus	Hemiptera	Coccidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
10	Circular Scale	Chrysomphalus aonidium Linnaeus	Hemiptera	Diaspididae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
11	Dictyospermum Scale	Chrysomphalus dictyospermi Morgan	Hemiptera	Diaspididae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
12	Pineapple Mealy Bug	Dysmicoccus brevipes Cockerell	Hemiptera	Pseudococcidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
13	Guava Mealy Bug	Ferrisia virgata Cockerell	Hemiptera	Pseudococcidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
14	Latania Scale	Hemiberlesia lataniae Signoret	Hemiptera	Diaspididae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
15	Breadfruit Mealy Bug	Icerya aegyptiaca Douglas	Hemiptera	Margarodidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
16	Australian Bug	Icerya purchasi Maskell	Hemiptera	Margarodidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)

S.No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Order	Family	Prohibition	Additional declaration
17	Glover Scale	Lepidosaphes gloverii Packard	Hemiptera	Margarodidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
18	Japanese baton Shaped Scale	Lopholeucaspis japonica Cockerell	Hemiptera	Diaspididae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
19	Chaff Scale	Parlatoria pergandii Comstock	Hemiptera	Diaspididae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
20	Black Parlatoria Scale	Parlatoria ziziphi Lucas	Hemiptera	Diaspididae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
21	European fruit lecanium	Parthenolecanium corni Bouche	Hemiptera	Coccidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
22	Lesser snow scale	Pinnaspis strachani Cooley	Hemiptera	Diaspididae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
23	Cacao Mealy Bug	Planococcus lilacinus Cock	Hemiptera	Pseudococcidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
24	Citrus flower moth	Prays citri Milliere	Lepidoptera	Yponomeutidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
25	Long tailed mealy bug	Pseudococcus longispinus Targioni	Hemiptera	Pseudococcidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
26	Mango Mealy Bug	Rastrococcus invadens Williams	Hemiptera	Pseudococcidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
27	Black Scale	Saissetia oleae Olivier	Hemiptera	Coccidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
28	False Spider mite	Brevipalpus phoenicis Geijskes	Acarina	Tenuipalpidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
29	Citrus red mite	Panonychus citri McGregor	Acarina	Tetranychidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
30	Citrus rust mite	Phyllocoptura oleivora Ashmead	Acarina	Eriophyidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
31	Broad Mite	Polyphagotarsonemus latus Banks	Acarina	Tarsonemidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)
32	Two spotted spider mite	Tetranychus urticae Koch	Acarina	Tetranychidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary Certificate)

B. Diseases

S.No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name	Prohibition	Additional declaration
1	Ceratocystis blight/black root rot	Ceratocystis fimbriata (Chalara elegans)	Saplings (SPL), Seedling (SL)	PC (Phytosanitary Certificate)
2	Sweet Orange Scab	Elsinoe australis	Fruit (F)	
3	Tryon's Scab	Sphaceloma fawcettii var. scabiosa	Fruit (F)	
4	Citrus mal secco	Phoma tracheiphila	Fruit (F)	

C. Bacteria

S.No.	Common Name of Diseases	Scientific Name	Prohibition	Additional declaration
1	Citrus Stubborn	Spiroplasma citri	Saplings (SPL), Seedling (SL)	
2	Citrus Canker	Xanthomonas campestris pv. Aurantifolii	Fruit (F), Saplings (SPL), Seedling (SL)	
3	African Greening	Candidatus liberibacter africanus	Fruit (F), Saplings (SPL), Seedling (SL)	
4	Asian Greening	Candidatus liberibacter asiaticus	Fruit (F), Saplings (SPL), Seedling (SL)	
5	American Greening	Candidatus liberibacter americanus	Fruit (F), Saplings (SPL), Seedling (SL)	
6	Pierce's Disease of Grapevine	Xyllela fastidiosa	Saplings (SPL), Seedling (SL)	

D Virus and viroids

1	Citrus exocortis	Citrus exocortis viroid	Saplings (SPL), Seedling (SL)
2	Dwarf Disease	Satsuma dwarf virus	Saplings (SPL), Seedling (SL)
3	Citrus mosaic	Citrus yellow mosaic virus	Saplings (SPL), Seedling (SL)
4	Citrus leprosis	Citrus leprosis virus	Saplings (SPL), Seedling (SL)

E. Nematodes

1	Citrus slow Decline	Tylenchulus semipenetrans	Saplings (SPL), Seedling (SL)
2	Root burrowing	Radopholus similis	Saplings (SPL), Seedling (SL)
3	Citrus Spreading decline	Radopholus citrophilus	Saplings (SPL), Seedling (SL)

A. Insect and Mite Pests

S. No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Order	Family	Prohibition	Additional declaration
1	Cocoa Weevil	Araecerus fasciculatus De Geer	Coleoptera	Curculionidae	Tubers (T)	PC (Phytosanitary Certificate)
2	Pineapple Mealy bug	Dysmicoccus brevipes (Cockerell)	Hemiptera	Pseudococcidae	Tubers (T)	PC (Phytosanitary Certificate)

B. Diseases

S.No.	Common Name of Diseases	Scientific Name of Causal Organism	Prohibition	Additional declaration
1	Fusarium Wilt	Fusarium oxysporium f.sp. tuberosi	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
2	Potato gangrene	Phoma foveata	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
3	Pink tuber rot	Phytophthora erythroseptica var. erythroseptica	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
4	Potato Wart	Synchytrium endobioticum	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
5	Black root rot	Rosellinia bunodes	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
6	Dematophora root rot	Rosellinia necatrix	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
7	Potato smut	Thecaphora solani	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
8	Common rust	Puccinia pittieriana	Sprouting Tubers	PC (Phytosanitary Certificate)

C. Bacteria

S.No.	Common Name of Disease	Scientific Name of Causal Organism	Prohibition	Additional declaration
1	Bacterial Ring rot	Corynebacterium michiganensis sub. sp. sepedonicus	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)

D. Virus, viroids and phytoplasmas

S.No.	Common Name of Disease	Scientific Name of Causal Organism	Prohibition	Additional declaration
1	Andean latent	Andean potato latent virus	TPS, T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
2	Andean mottle	Andean potato mottle virus	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
3	Arracacha virus	Arracacha virus B	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
4	Deforming Mosaic	Potato Deforming mosaic virus	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
5	Potato mop top	Potato mop-top virus	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
6	Spindle Tuber	Potato spindle tuber viroid	TPS	PC (Phytosanitary Certificate)
7	Potato virus	Potato Virus T	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
8	Yellow dwarf	Potato yellow dwarf virus	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
9	Yellow vein	Potato yellow vein virus	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
10	Spraing	Tobacco rattle virus	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)

S.No.	Common Name of Disease	Scientific Name of Causal Organism	Prohibition	Additional declaration
11	Ring spot	Tobacco ring spot virus	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
12	Stolbur	Stolbur Phytoplasma	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)

E. Nematodes

S.No.	Common Name of Disease	Scientific Name of Causal Organism	Prohibition	Additional declaration
1	Potato cyst	Globodera spp.	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
2	Tuber cracking	Rotylenchulus reniformis	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
3	Potato stem and bulb rust	Ditylenchus dipsaci	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
4	Potato tuber rot	Ditylenchus destructor	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
5	False root knot	Nacobbus aberrans	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
6	Root knot	Meloidogyne chitwoodi	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)
7	Rot knot	Meloidogyne fallax	T (Tubers)	PC (Phytosanitary Certificate)

Ginger

A. Insect and Mite Pests

S. No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Order	Family	Prohibition	Additional declaration
1	Stiped Mealy Bug	Ferrisia virgata Cockerell	Hemiptera	Pseudococcidae	RH (Rhizome)	PC (Phytosanitary Certificate)
2	Rhizomefly	Mimegralla coeruleifrons Macquat	Diptera	Pseudococcidae	RH (Rhizome)	PC (Phytosanitary Certificate)

B. Diseases

S.No.	Common Name of Diseases	Scientific Name of Causal Organism	Prohibition	Additional declaration
Fungus				
1	Fusarium Wilt	Fusarium oxysporium f.sp. zingiberi	RH (Rhizome)	PC (Phytosanitary Certificate)
Bacteria				
1	Bacterial Soft rot	Erwinia carotovora pv. carotovora	RH (Rhizome)	PC (Phytosanitary Certificate)
2	Bacterial wilt	Ralstonia solanacearum	RH (Rhizome)	PC (Phytosanitary Certificate)

S.No.	Common Name of Diseases	Scientific Name of Causal Organism	Prohibition	Additional declaration
Virus				
1	Chlorotic fleck Disease	Ginger Chlorotic fleck virus	RH (Rhizome)	PC (Phytosanitary Certificate)
Nematodes				
1	Rhizome burrowing/rot	Radophalus similis	RH (Rhizome)	PC (Phytosanitary Certificate)
2	Rhizome necrosis	Rotylenchulus reniformis	RH (Rhizome)	PC (Phytosanitary Certificate)

Garlic

A. Insect and Mite Pests

S. No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Order	Family	Prohibition	Additional declaration
1	Areca Nut Weevil	Araecerus fasciculatus De geer	Coleoptera	Anthribidae	B (Bulb)	PC (Phytosanitary Certificate)
2	Onion Fly	Delia antiqua Meigen	Diptera	Anthomyiidae	B (Bulb)	PC (Phytosanitary Certificate)

B. Diseases

S.No	Common Name of Diseases	Scientific Name of Causal Organism	Prohibition	Additional declaration
Fungus				
1	White rot	Sclerotium cepivorum	B (Bulb)	PC (Phytosanitary Certificate)
2	Smut	Urocystis cepulae	B (Bulb)	PC (Phytosanitary Certificate)
3	Dry rot/bulb canker	Embellisia allii	B (Bulb)	PC (Phytosanitary Certificate)
4	Blight	Phomopsis longicola	B (Bulb)	PC (Phytosanitary Certificate)
Bacteria				
1	Sour Skin	Pseudomonas cepacia	B (Bulb)	PC (Phytosanitary Certificate)
2	Marginal Leaf Blight	Pseudomonas marginalis pv.marginalis	B (Bulb)	PC (Phytosanitary Certificate)
3	Bacterial Blight	Pseudomonas cichorii	B (Bulb)	PC (Phytosanitary Certificate)

S.No	Common Name of Diseases	Scientific Name of Causal Organism	Prohibition	Additional declaration
Virus				
1	Garlic latent	Garlic latent virus	B (Bulb)	PC (Phytosanitary Certificate)
2	Yellow Stripe	Leek yellow stripe virus	B (Bulb)	PC (Phytosanitary Certificate)
3	Yellow dwarf	Onion yellow dwarf virus	B (Bulb)	PC (Phytosanitary Certificate)
Nematodes				
1	Checkered leaf	Aphelenchoides fragariae	B (Bulb)	PC (Phytosanitary Certificate)
2	Leaf yellowing and bulb soft rot	Ditylenchus dipsaci	B (Bulb)	PC (Phytosanitary Certificate)
3	Root and cortical necrosis	Rotylenchulus reniformis	B (Bulb)	PC (Phytosanitary Certificate)

Banana

A. Insect and Mite Pests

S. No.	Scientific Name of regulated Insect	Order	Family	Prohibition	Additional declaration
1	Aleurodicus dispersus	Hemiptera	Aleyrodidae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
2	Araecerus fasciculatus	Coleoptera	Anthribidae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
3	Cerataphis lataniae	Hemiptera	Aphididae	Suckers (Su)	PC (Phytosanitary certificate)
4	Ceratoplastis floridensis	Hemiptera	Coccidae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
5	Ceratoplastis rubens	Hemiptera	Coccidae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
6	Ceratoplastes rusci	Hemiptera	Coccidae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
7	Chaetanaphothrips signipennis	Thysanoptera	Thripidae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
8	Chrysomphalus aonidum	Hemiptera	Diaspididae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
9	Chrysomphalus dictyospermi	Hemiptera	Diaspididae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
10	Diaprepes abbreviatus	Coleoptera	Curculionidae	Suckers (Su)	PC (Phytosanitary certificate)
11	Dysmicoccus brevipes	Hemiptera	Pseudococcidae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
12	Ferrisia virgata	Hemiptera	Pseudococcidae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
13	Hemiberselia lataniae	Hemiptera	Diaspididae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)

S. No.	Scientific Name of regulated Insect	Order	Family	Prohibition	Additional declaration
14	<i>Icerya aegyptiaca</i>	Hemiptera	Margarodidae	Suckers (Su)	PC (Phytosanitary certificate)
15	<i>Lecanoideus floccissimus</i>	Hemiptera	Aleyrodidae	Suckers (Su)	PC (Phytosanitary certificate)
16	<i>Macroplectra nararia</i>	Lepidoptera	Limacodidae	Suckers (Su)	PC (Phytosanitary certificate)
17	<i>Metamasius hemipterus</i>	Coleoptera	Curculionidae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
18	<i>Nacoleia octasema</i>	Lepidoptera	Pyralidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
19	<i>Nipaecoccus nipae</i>	Hemiptera	Pseudococcidae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
20	<i>Opogona sacchari</i>	Lepidoptera	Teneidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
21	<i>Pseudococcus comstocki</i>	Hemiptera	Pseudococcidae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
22	<i>Pseudococcus elisae</i>	Hemiptera	Pseudococcidae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
23	<i>Pseudococcus jackbeardsleyi</i>	Hemiptera	Pseudococcidae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
24	<i>Rastrococcus invadens</i>	Hemiptera	Pseudococcidae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
25	<i>Scapanes australis</i>	Coleoptera	Scarabaeidae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
26	<i>Scirtothrips aurantii</i>	Thysanoptera	Thripidae	Suckers (Su)	PC (Phytosanitary certificate)
27	<i>Sesamia nonagrioides</i>	Lepidoptera	Noctuidae	Suckers (Su)	PC (Phytosanitary certificate)
28	<i>Sophonia rufofascia</i>	Hemiptera	Cicadellidae	Suckers (Su)	PC (Phytosanitary certificate)
29	<i>Spodoptera eridania</i>	Lepidoptera	Noctuidae	Suckers (Su)	PC (Phytosanitary certificate)
30	<i>Spodoptera frugiperda</i>	Lepidoptera	Noctuidae	Suckers (Su)	PC (Phytosanitary certificate)
31	<i>Spodoptera littoralis</i>	Lepidoptera	Noctuidae	Suckers (Su)	PC (Phytosanitary certificate)
32	<i>Unaspis citri</i>	Hemiptera	Diaspididae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
33	<i>Brevipalpus californicus</i>	Acarina	Tenuipalpidae	Suckers (Su), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
34	<i>Brevipalpus phoenicis</i>	Acarina	Tenuipalpidae	Suckers (Su)	PC (Phytosanitary certificate)
35	<i>Tetranychus cinnabarinus</i>	Acarina	Tetranychidae	Suckers (Su)	PC (Phytosanitary certificate)
36	<i>Tetranychus piercei</i>	Acarina	Tetranychidae	Suckers (Su)	PC (Phytosanitary certificate)

B. Diseases

S. No.	Common Name of Diseases	Causal Organism	Prohibition	Additional declaration
1	Banana bract mosaic	Banana bract mosaic virus	Suckers (Su), Corms (Co), Micro propagated plantlets (MPP)	PC (Phytosanitary certificate)
2	Banana streak disease	Banana streak badnavirus	Suckers (Su), Tissue culture (TC)	PC (Phytosanitary certificate)
3	Blood disease bacterium	Blood disease bacterium of Banana	Fruit (F), Suckers (Su), Floral raceme	PC (Phytosanitary certificate)
4	Tip rot of Banana	Colletotrichum musae	Flower (Fl), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
5	Fungal gummosis (of Leucaena)	Fusarium pallidoroseum	Fruit (F), Suckers (Su), Whole Plant (WP), Floral raceme	PC (Phytosanitary certificate)
6	Malayan Leaf spot	Haplobasidion musae	Rhizome (RH), Flower (Fl), Fruit (F), Seed (S)	PC (Phytosanitary certificate)
7	Black Sigatoka	Mycosphaerella fijiensis	Seedling (SL), Root (R),	PC (Phytosanitary certificate)
8	Gall	Rhizobium rhizogenes	Root	PC (Phytosanitary certificate)
9	Cigar end rot of Banana	Trachysphaera fructigena		PC (Phytosanitary certificate)
10	Banana Xanthomonas Wilt (BXW)	Xanthomonas campestris pv. musacearum		PC (Phytosanitary certificate)

Coffee

A. Insect and Mite Pests

S. No.	Scientific Name of regulated Insect	Order	Family	Prohibition	Additional declaration
1	Aleurodicus dispersus	Hemiptera	Aleyrodidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
2	Araecerus fasciculatus	Coleoptera	Anthribidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL), Bean	PC (Phytosanitary certificate)
3	Cerataphis ceriferus	Hemiptera	Coccidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
4	Ceratoplastis destructor	Hemiptera	Coccidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
5	Ceratoplastis rubens	Hemiptera	Coccidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
6	Diaprepes abbreviatus	Coleoptera	Curculionidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
7	Ferrisia virgata	Hemiptera	Pseudococcidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
8	Hypothenemus hampei	Coleoptera	Scolytidae	Bean (B)	PC (Phytosanitary certificate)

S. No.	Scientific Name of regulated Insect	Order	Family	Prohibition	Additional declaration
9	<i>Hypothenemus obscurus</i>	Coleoptera	Scolytidae	Bean (B)	PC (Phytosanitary certificate)
10	<i>Icerya aegyptiaca</i>	Hemiptera	Margarodidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
11	<i>Macroplectra nararia</i>	Lepidoptera	Limacodidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
12	<i>Orthezia insignis</i>	Hemiptera	Ortheziidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
13	<i>Parabemisia myricae</i>	Hemiptera	Aleyrodidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
14	<i>Perileucoptera coffeella</i>	Lepidoptera	Lyonetiidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
15	<i>Planococcoides njalensis</i>	Hemiptera	Pseudococcidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
16	<i>Planococcoides kenyae</i>	Hemiptera	Pseudococcidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
17	<i>Planococcus lilacinus</i>	Hemiptera	Pseudococcidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
18	<i>Pseudococcus comstocki</i>	Hemiptera	Pseudococcidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
19	<i>Pseudococcus longispinus</i>	Hemiptera	Pseudococcidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
20	<i>Saissetia oleae</i>	Hemiptera	Coccidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
21	<i>Selenaspidus articulatus</i>	Hemiptera	Diaspididae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
22	<i>Xylosandrus morigerus</i>	Coleoptera	Scolytidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
23	<i>Zeuzera coffeae</i>	Lepidoptera	Cossidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
24	<i>Brevipalpus phoenicus</i>	Acarina	Tenuipalpidae	Saplings (SPL), Seedlings (SL)	PC (Phytosanitary certificate)

B. Diseases

S.N	Common Name of Diseases	Causal Organism	Prohibition	Additional declaration
1	Armillia root rot	<i>Armillaria heimii</i>	Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
2	Ceratocystis blight	<i>Ceratocystis fimbriata</i>	Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
3	Coffee ringspot	Coffee ringpot virus	Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
4	Coffee berry disease	<i>Colletotrichum kahawae</i>	Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
5	Coffee Wilt	<i>Gibberella xyliarioides</i>	Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
6	Powdery Rust of Coffee	<i>Hemileia coffeicola</i>	Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)

S.N	Common Name of Diseases	Causal Organism	Prohibition	Additional declaration
7	Coffee leaf rust	Hemileila vastatrix	Whole plant (WP)	PC (Phyosanitary certificate)
8	American Leaf Rust of Coffee	Mycena citricolor	Whole plant (WP)	PC (Phyosanitary certificate)
9	Brown Tea Root Disease	Phellinus noxius	Whole plant (WP)	PC (Phyosanitary certificate)
10	Bacterial blight of endive	Pseudomonas cichorii	Whole plant (WP)	PC (Phyosanitary certificate)
11	Bacterial blight of coffee	Pseudomonas syringae pv. Garcae	Whole plant (WP)	PC (Phyosanitary certificate)
12	Cigar end rot of Banana	Trachysphaera fructigena	Whole plant (WP)	PC (Phyosanitary certificate)
13	Pierce's disease of Grapevines	Xylella fastidiosa	Whole plant (WP)	PC (Phyosanitary certificate)

**Pumpkin
A. Insect Pests**

S. No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Order	Family/identity	Prohibition	Additional declaration
1	South American Cucurbit fly	Anastrepha grandis (Macquart)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
2	Fruit Fly	Bactrocera atrisetosa (Perkins)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
3	Fruit Fly	Bactrocera caudata (Fabricius)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
4	Cucumber Fruit Fly	Bactrocera cucumis (French)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
5	Pumpkin fruit fly	Bactrocera decipiens (Drew)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
6	Pumpkin fruit fly	Bactrocera depressa (Shiraki)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
7	Striped Fruit Fly	Bactrocera scutellata (Hendel)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
8	Fruit Fly	Bactrocera solomonensis (Mallock)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
9	Queensland Fruit Fly	Bactrocera tryoni (Froggatt)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
10	Silver Leaf White Fly	Bemisia tabaci (Gennadius)(Biotype)	Hemiptera	Aleyrodidae/Whitefly and nymph	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
11	Baluchistan Melon Fly	Carpomya pardalina (Bigot)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
12	Indian Wax Scale	Ceroplastes ceriferus (Fabricius)	Hemiptera	Coccidae/Scale	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
13	Cotton TipWorm	Crocosema plebejana (Zeller)	Lepidoptera	Noctuidae/Caterpillar	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
14	Lesser Pumpkin Fly	Dacus ciliatus (Loew)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
15	Melon Fruit Fly	Dacus frontalis (Becker)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
16	Cucumber Worm	Diaphania nitidalis (Stoll)	Lepidoptera	Crambidae/Caterpillar	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)

S. No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Order	Family/identity	Prohibition	Additional declaration
17	Pineapple Mealy Bug	Dysmicoccus brevipes (Cockerell)	Hemiptera	Pseudococcidae/ Mealy bug	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
18	Gray Pineapple Mealy Bug	Dysmicoccus neobrevipes (Beardsley)	Hemiptera	Pseudococcidae/ Mealy bug	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
19	Guava Mealy Bug	Ferrisia virgata (Cockerell)	Hemiptera	Pseudococcidae/ Mealy bug	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
20	Jack Beardsley Mealybug	Pseudococcus jackbeardsleyi (Gimpel)	Hemiptera	Pseudococcidae/ Mealy bug	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)

B. Diseases

S. No.	Common Name of Diseases	Causal Organism	Category /identity	Prohibition	Additional declaration
1	Hope Bare bine	Arabis mosaic virus	Virus	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
2	Yellow disease phytoplasmas	Aster yellows phytoplasma group	Bacteria	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
3	CYVV	Clover yellow vein virus	Virus	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
4	CYSDV	Cucurbit yellow stunting disorder virus	Virus	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
5	Crown Gall	Rhizobium radiobacter	Bacteria	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
6	Galls	Rhizobium rhizogenes	Bacteria	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
7	Leaf curl of Squash	Squash leaf curl virus	Virus	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
8	Squash mosaic	Squash mosaic virus	Virus	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
9	Annulus tabaci	Tobacco ringspot virus	Virus	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)

Cucumber

A. Insect Pests

S. No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Order	Family/identity	Prohibition	Additional declaration
1	South American Cucurbit fly	<i>Anastrepha grandis</i> (Macquart)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
2	Fruit Fly	<i>Bactrocera atrisetosa</i> (Perkins)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
3	Cucumber Fruit Fly	<i>Bactrocera cucumis</i> (French)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
4	Papaya Fruit Fly	<i>Bactrocera papayae</i> (Drew and Hancock)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
5	Fruit Fly	<i>Bactrocera solomonensis</i> (Mallock)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
6	Baluchistan Melon Fly	<i>Carpomya pardalina</i> (Bigot)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
7	Lesser Pumpkin Fly	<i>Dacus ciliatus</i> (Loew)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
8	Cucumber Worm	<i>Diaphania nitidalis</i> (Stoll)	Lepidoptera	Crambidae/Caterpillar	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
9	Pineapple Mealy Bug	<i>Dysmicoccus brevipes</i> (Cockerell)	Hemiptera	Pseudococcidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
10	Two spotted Spider Mite	<i>Tetranychus urticae</i> (Koch)	Acarina	Tetranychidae	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)

B. Diseases

S. No.	Common Name of Diseases	Causal Organism	Category/identity	Prohibition	Additional declaration
1	Fruit Blotch	<i>Acidovorax avenae</i> subsp. <i>citrulli</i>	Bacteria	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
2	Hop Bare Vine	Arabis mosaic virus	Virus	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
3	AYRV	Artichoke yellow ringspot virus	Virus	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
4	Curly top	Beet curly top virus	Virus	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)

S. No.	Common Name of Diseases	Causal Organism	Category/identity	Prohibition	Additional declaration
5	bpyv	Beet pseudo yellows virus	Bacteria	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
6	clsv	Cucumber leaf spot virus	Virus	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
7	cnv	Cucumber necrosis virus	Virus	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
8	cysdv	Cucumber yellow stunting disorder virus	Virus	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
9	Gummy stem blight of cucurbits	Didymella bryoniae	Fungi	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
10	Cucurbit Bacterial Wilt	Erwinia tracheiphila	Bacteria	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
11	Fusarium Wilt of Cucumber	Fusarium oxysporium f.sp. cucumerinum	Fungi	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
12	Root and stem rot of cucumber	Fusarium oxysporium f.sp. radiscucumerinum	Fungi	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
13	Powdery Mildew	Golovinomyces orontii	Fungi	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
14	TSWV-1	Impatiens necrotic spot virus	Virus	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
15	mnsv	Melon necrotic spot virus	Virus	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
16	mUnsv	Muskmelon necrotic spot virus	Virus	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
17	Leaf spot:sugarbeet	Pseudomonas syringae pv. aptata	Bacteria	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
18	Crown Gall	Rhizobium radiobacter	Bacteria	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
19	Gall	Rhizobium rhizogenes	Bacteria	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)

S. No.	Common Name of Diseases	Causal Organism	Category/identity	Prohibition	Additional declaration
20	Squash Mosaic	Squash mosaic virus	Virus	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
21	Leafspot	Xanthomonas campestris pv. cannabis	Bacteria	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
22	Bacterial Pumpkin Spot	Xanthomonas cucurbitae	Bacteria	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
23	ZYFV	Zucchini yellow fleck virus	Virus	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)

Quarantine Pests of Bittergourd in Nepal

A. Insect Pests

S. No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Order	Family/identity	Prohibition	Additional declaration
1	Caribbean fruit fly	Anastrepha suspensa (Loew)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
2	Papaya Fruit Fly	Bactrocera papayae (Drew and Hancock)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
3	Queensland fruit fly	Bactrocera tryoni (Froggatt)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
4	Breadfruit fruit fly	Bactrocera umbrosa (Fabricius)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
5	Lesser Pumpkin fly	Dacus ciliatus (Loew)	Diptera	Tephritidae /Maggot	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
6	Cucumber Worm	Diaphania nitidalis (Stoll)	Lepidoptera	Crambidae /Caterpillar	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)

B. Diseases

S. No.	Common Name of Diseases	Causal Organism	Category/identity	Prohibition	Additional declaration
1	Black Root Rot	Chalara elegans	Fungi	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
2	White Break Mosaic	Cucumber green mottle mosaic virus	Virus	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
3	Gummy stem Blight of Cucurbits	Didymella bryoniae	Fungi	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
4	Powdery Mildew of Cucurbits	Podosphaera xanthii	Fungi	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
5	Leaf spot of Grasses	Setosphaeria rostrata	Fungi	Seed (S), Seedling (SL), Fruit (F), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)

Quarantine Pests of Radish in Nepal

A. Insect Pests

S. No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Order	Family/ identity	Prohibition	Additional declaration
1	Turnip Maggot	<i>Delia florilega</i> (Zetterstedt)	Diptera	Anthomyiidae /Maggot	Root [®]	PC (Phytosanitary certificate)
2	Cabbage root fly	<i>Delia radicum</i> Linneaus	Diptera	Anthomyiidae /Maggot	Root [®]	PC (Phytosanitary certificate)
3	Tuber Flea Beetle	<i>Epitrix tuberis</i> Gentner	Coleoptera	Chrysomelidae/ beetle and grub	Root [®]	PC (Phytosanitary certificate)
4	Redlegged Earth Mite	<i>Halotydeus destructor</i> (Tucker)	Acarina	Penthaleidae /Mite	Root [®]	PC (Phytosanitary certificate)

B. Diseases

S. No.	Common Name of Diseases	Causal Organism	Category/ identity	Prohibition	Additional declaration
1	Black Root :Radish	<i>Aphanomyces raphani</i>	Fungi	Seed (S), Siliqua (SK), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
2	Turnip (mild) Yellows	Beet Western Yellows virus	Virus	Seed (S), Siliqua (SK), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
3	Cauliflower Mosaic	Cauliflower mosaic virus	Virus	Seed (S), Siliqua (SK), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
4	Bacterial Root rot of Sweet Potato	<i>Erwinia carotovora</i> f.sp. <i>carotovora</i>	Bacteria	Seed (S), Siliqua (SK), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
5	Wilt of Radish	<i>Fusarium oxysporum</i> f.sp. <i>raphani</i>	Fungi	Seed (S), Siliqua (SK), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
6	RMV	Radish Mosaic virus	Virus	Seed (S), Siliqua (SK), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
7	Crown Gall	<i>Rhizobium radiobacter</i>	Bacteria	Seed (S), Siliqua (SK), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)

S. No.	Common Name of Diseases	Causal Organism	Category/identity	Prohibition	Additional declaration
8	Gall	Rhizobium rhizogenes	Bacteria	Seed (S), Siliqua (SK), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
9	TYMV	Turnip Yellow mosaic Virus	Virus	Seed (S), Siliqua (SK), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)
10	Leaf Spot	Xanthomonas campestris pv. raphani	Bacteria	Seed (S), Siliqua (SK), Whole plant (WP)	PC (Phytosanitary certificate)

Quarantine Pests of Carnation in Nepal

A. Insect Pests

S. No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Identity	Prohibition	Additional declaration
1	Aucuba Scale	Aspidiotus nerii	Scale	Planting Materials (PM) and Cut Flower (CF)	PC (Phytosanitary certificate)
2	Carnation Tortrix	Cacoecimorpha pronubana	Moth	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
3	Southern African Carnation Tortrix	Epichoristodes acerbella	Moth	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
4	Western Flower Thrips	Frankliniella occidentalis	Thrips	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
5	Banded Greenhouse Thrips	Hercinothrips femoralis	Thrips	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
6	American Serpentine Leaf Miner	Liriomyza trifolii	Fly	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
7	Grapeberry Moth	Lobesia botrana	Moth	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
8	Omnivorous Leaf Roller	Platynota stultana	Moth	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
9	Southern Armyworm	Spodoptera eridania	Moth	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
10	Fall Armyworm	Spodoptera frugiperda	Moth	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
11	Cotton Leafworm	Spodoptera littoralis	Moth	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
12	Field Thrips	Thrips angusticeps	Mite	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
13	Strawberry Mite	Phytonemus pallidus	Mite	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
14	Carmine Spidermite	Tetranychus cinnabarinus	Mite	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
15	Two Spotted Spider Mite	Tetranychus urticae	Mite	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)

B. Diseases

S.No.	Common Name of Diseases	Causal Organism	Category/identity	Prohibition	Additional declaration
1	Verticillium Wilt	Verticillium dahliae	Fungi	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
2	Bacterial blight of endive	Pseudomonas cichorii	Bacteria	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)

B. Diseases

S. No.	Common Name of Diseases	Causal Organism	Category	Prohibition	Additional declaration
1	Anthracnose	Colletotrichum coccodes	Fungi	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
2	Carnation Ring Spot	Davidiella dianthi	Fungi	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
3	Phialophora Wilt	Phialophora cinerescens	Fungi	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
4	Carnation Wilt	Fusarium oxysporum f.sp.dianthi	Fungi	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
5	Slow Wilt	Pectobacterium chrysanthemi	Fungi	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
6	Rhubarb Crown Rot	Pectobacterium rhapontici	Fungi	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
7	Sweet William Rust	Puccinia arenariae	Fungi	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
8	Bacterial Leaf Stripe of Sorghum	Burkholderia andropogonis	Bacteria	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
9	Bacterial Wilt of Carnation	Burkholderia caryophylli	Bacteria	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
10	Galls	Erwinia herbicola pv. gypsophilae	Bacteria	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
11	Crown Gall	Rhizobium radiobacter	Bacteria	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
12	Gall	Rhizobium rhizogenes	Bacteria	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)

S. No.	Common Name of Diseases	Causal Organism	Category	Prohibition	Additional declaration
13	Hop Bare Bine	Arabis mosaic virus	Virus	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
14		Carnation etched ring virus	Virus	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
15		Carnation latent virus	Virus	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
16	Mottle of Carnation	Carnation mottle virus	Virus	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
17		Carnation necrotic fleck virus	Virus	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
18		Carnation ring spot virus	Virus	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)
19		Carnation vein mottle virus	Virus	PM, CF	PC (Phytosanitary certificate)

Quarantine Pests of Cabbage in Nepal

A. Insect Pests

S. No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Identity	Prohibition	Additional declaration
1	Cabbage leaf Saw Fly	Athalia rosae	Wasp	Seedling (SL)	PC (Phytosanitary certificate)
2	Beet Worm	Autographa gamma	Moth	Cabbage Hearts (CH)	PC (Phytosanitary certificate)
3	Southern African Carnation Tortrix	Copitarsia consueta	Moth	Cabbage Hearts (CH)	PC (Phytosanitary certificate)
4	American cotton bollworm	Helicoverpa zea	Moth	Cabbage Hearts (CH)	PC (Phytosanitary certificate)
5	Fall Armyworm	Spodoptera frugiperda	Moth	SL, CH	PC (Phytosanitary certificate)
6	Cotton Leaf Worm	Spodoptera littoralis	Moth	SL, CH	PC (Phytosanitary certificate)
7	Cabbage White Butterfly	Pieris rapae	Butterfly	SL, CH	PC (Phytosanitary certificate)

B. Diseases

S. No.	Common Name of Diseases	Causal Organism	Category	Prohibition	Additional declaration
1	Fusarium Blight	Gibberella avenacea	Fungi	Root ®, Stem (ST), Seed (S), Head (H)	PC (Phytosanitary certificate)
2	Root rot	Phytophthora megasperma	Fungi	Root ®, Stem (ST), Seed (S), Head (H)	PC (Phytosanitary certificate)
3	Potato Black Leg Disease	Erwinia carotovora s.sp.atroseptica	Bacteria	Root ®, Stem (ST), Leaf (L), Siliqua (Sk), Seed (S), Head (H)	PC (Phytosanitary certificate)
4	Bacterial root rot of Sweet Potato	Erwinia carotovora s.sp.carotovora	Bacteria	Root ®, Stem (ST), Leaf (L), Siliqua (Sk), Seed (S), Head (H)	PC (Phytosanitary certificate)
5	Bacterial blight of endive	Pseudomonas cichorii	Bacteria	Root ®, Stem (ST), Leaf (L), Siliqua (Sk), Seed (S), Head (H)	PC (Phytosanitary certificate)
6	Yellow disease Phyttopalsmas	Aster yellows phytoplasma group	Virus	Root ®, Stem (ST), Leaf (L), Siliqua (Sk), Seed (S), Head (H)	PC (Phytosanitary certificate)
7	Turnip (mild) Yellows	Beet western yellows virus	Virus	Root ®, Stem (ST), Leaf (L), Siliqua (Sk), Seed (S), Head (H)	PC (Phytosanitary certificate)
8	Cauliflower Mosaic	Cauliflower mosaic virus	Virus	Root ®, Stem (ST), Leaf (L), Siliqua (Sk), Seed (S), Head (H)	PC (Phytosanitary certificate)

Quarantine Pests of Cauliflower in Nepal

A. Insect Pests

S. No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Category	Prohibition	Additional declaration
1	Cauliflower Whitefly	Aleyrodes proletella	Whitefly	Seedling (SL), Curd ©	PC (Phytosanitary certificate)
2	Silverleaf Whitefly	Bemisia tabaci (B biotype)	Whitefly	Seedling (SL), Curd ©	PC (Phytosanitary certificate)
3	Tarnished Plantbug	Lygus lineolaris	Bug	Seedling (SL), Curd ©	PC (Phytosanitary certificate)
4	Beet worm	Autographa gamma	Moth	Seedling (SL), Curd ©	PC (Phytosanitary certificate)

S. No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Category	Prohibition	Additional declaration
5	American Cotton Bollworm	Helicoverpa zea	Moth	Seedling (SL), Curd ©	PC (Phytosanitary certificate)
6	Cabbage White Butterfly	Pieris rapae	Butterfly	Seedling (SL), Curd ©	PC (Phytosanitary certificate)
7	Cabbage seed weevil	Ceutorhynchus assimillis	Weevil	Seedling (SL), Curd ©	PC (Phytosanitary certificate)
8	Vegetable Weevil	Listroderes costirostris	Weevil	Seedling (SL), Curd ©	PC (Phytosanitary certificate)
9	Swede midge	Contarinia nasturtii	Fly	Seedling (SL), Curd ©	PC (Phytosanitary certificate)
10	Turnip Maggot	Delia florilega	Fly	Seedling (SL), Curd ©	PC (Phytosanitary certificate)

B. Diseases

S. No.	Common Name of Diseases	Causal Organism	Category	Prohibition	Additional declaration
1	Fusarium Blight	Gibberella avenacea	Fungi	Root ®, Stem (ST), Seed (S)	PC (Phytosanitary certificate)
2	Stem Canker	Leptosphaeria maculans	Fungi	Stem (ST), Seed (S), Leaf (L), Siliqua (SK), Curd ©	PC (Phytosanitary certificate)
3	Tomato Foot Rot	Phytophthora cryptogea	Fungi	Root ®, Stem (ST), Seed (S), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
4	Verticillium Wilt of Lucerne	Verticillium albo-atrum	Fungi	Stem (ST), Leaf (L), Siliqua (Sk), Seed (S)	PC (Phytosanitary certificate)
5	Potato Black Leg Disease	Erwinia carotovora s.sp.atroseptica	Bacteria	Root ®, Stem (ST), Leaf (L), Siliqua (Sk), Seed (S), Curd (C)	PC (Phytosanitary certificate)
6	Bacterial Blight of endive	Pseudomonas cichorii	Bacteria	Stem (ST), Leaf (L), Siliqua (Sk), Seed (S), Curd (C)	PC (Phytosanitary certificate)
7	Fasciation Leafy Gall	Rhodococcus fascians	Bacteria	Stem (ST), Leaf (L), Siliqua (Sk), Seed (S), Curd (C)	PC (Phytosanitary certificate)
8	Turnip (mild) yellows	Beet western yellows virus	Virus	Stem (ST), Leaf (L), Siliqua (Sk), Seed (S), Curd (C)	PC (Phytosanitary certificate)
9	Broccoli necrotic yellows virus	Broccoli necrotic yellows virus	Virus	Stem (ST), Leaf (L), Siliqua (Sk), Seed (S), Curd (C)	PC (Phytosanitary certificate)
10	Cauliflower mosaic	Cauliflower mosaic virus	Virus	Stem (ST), Leaf (L), Siliqua (Sk), Seed (S), Curd (C)	PC (Phytosanitary certificate)

Quarantine Pests of Hot Chilli in Nepal

A. Insect Pests

S. No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Category	Prohibition	Additional declaration
1	Pepper Weevil	Anthonomus eugenii	Weevil	Seedling (SL), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
2		Bactrocera facialis	Fly	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
3		Bactrocera kirki	Fly	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
4	Solanum fruit fly	Bactrocera latifrons	Fly	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
5	Mediterranean fruit fly	Ceratitis capitata	Fly	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
6	Natal fruit fly	Ceratitis rosa	Fly	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
7	Tomato fruit fly	Neoceratitis cyanescens	Fly	Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
8	Jack Beardsley mealy bug	Pseudococcus jackbeardsleyi	Bug	Seedling (SL), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)

B. Diseases

S. No.	Common Name of Diseases	Causal Organism	Category	Prohibition	Additional declaration
1	Carrot dieback	Pythium irregulare	Fungi	Root [®] , Stem (ST), Leaf (L), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
2	Choanephora Fruit Rot	Choanephora cucurbitarum	Fungi	Root [®] , Stem (ST), Seedling (SL), Fruit (F), Leaf (L)	PC (Phytosanitary certificate)
3	Andean mottle of potato	Andean mottle of potato virus	Virus	Root [®] , Stem (ST), Seedling (SL), Fruit (F), Leaf (L)	PC (Phytosanitary certificate)
4	Curly top	Beet curly top virus	Virus	Root [®] , Stem (ST), Seedling (SL), Fruit (F), Leaf (L)	PC (Phytosanitary certificate)
5	Lamium mild mosaic	Broad bean wilt virus	Virus	Root [®] , Stem (ST), Leaf (L), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
6	CVBMV	Chilli veinal mottle virus	Virus	Root [®] , Stem (ST), Leaf (L), Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)
7	PVMV	Pepper veinal mottle virus	Bacteria	Root [®] , Stem (ST), Seedling (SL), Fruit (F), Leaf (L)	PC (Phytosanitary certificate)

Quarantine Pests of Large Cardamom in Nepal

A. Insect Pests

S. No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Category	Prohibition	Additional declaration
1	Grapevine Thrips	Rhipiphorothrips cruentatus	Thrips	Planting Materials (PM) and Seedling (SL)	PC (Phytosanitary certificate)

B. Diseases

S. No.	Common Name of Diseases	Causal Organism	Category	Prohibition	Additional declaration
1	Rubber Leaf Drop	Phytophthora meadii	Fungi	Seedling (SL), Root [®] , Leaf (L), Stem (ST) and Fruit (F)	PC (Phytosanitary certificate)

Quarantine Pests of Tea in Nepal

A. Insect Pests and Mites

S. No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Category	Prohibition	Additional declaration
1	Bayberry whitefly	Parabemisia myricae	Whitefly	Seed (S), Seedlings and stems for developing rooted leaf cuttings (SRLC)	PC (Phytosanitary certificate)
2	Indian wax scale	Ceroplastes ceriferus	Scale	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
3	White wax scale	Ceroplastes destructor	Scale	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
4	Soft scale	Ceroplastes floridensis	Scale	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
5	Pink wax scale	Ceroplastes rubens	Scale	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
6	Soft green scale	Coccus viridis	Scale	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
7	Circular scale	Chrysomphalus aonidum	Scale	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
8	West Indian Red scale	Selenaspidus articulatus	Scale	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
9	Cacao mosquito	Helopeltis bergrothi	Bug	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
10	Cacao mosquito	Helopeltis schoutedeni	Bug	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
11	Flushworm	Cydia leucostoma	Moth	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
12	Oriental tea tortrix	Homona magnanima	Moth	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
13	Tea tussock moth	Euproctis pseudoconsersa	Moth	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)

S. No.	Common Name of Regulated Insect	Scientific Name of regulated Insect	Category	Prohibition	Additional declaration
14	Nettle grub	Macroplectra nararia	Moth	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
15	Cotton leaf worm	Spodoptera littoralis	Moth	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
16	White grub	Holotricha disparilis	Beetle	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
17	Tea shot hole borer	Euwallacea fornicates	Beetle	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
18	Black twig borer	Xylosandrus compactus	Beetle	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
19		Xylosandrus discolor	Beetle	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
20	Black timber bark beetle	Xylosandrus germanus	Beetle	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
21	Brown twig beetle	Xylosandrus morigerus	Beetle	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
22	Mulberry thrips	Pseudoendrothrips mori	Thrips	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
23	South African citrus thrips	Scirtothrips aurantii	Thrips	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
24	False spider mite	Brivipalpus phonetics	Mite	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
25	Broad mite	Polyphagotarsonemus latus Banks	Mite	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
26	Carmine spider mite	Tetranychus cinnabarinus	Mite	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
27	Kanzawa spider mite	Tetranychus kanzawai	Mite	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)
28	Two spotted spider mite	Tetranychus urticae	Mite	S, SRLC	PC (Phytosanitary certificate)

७.६. विरुवा र विरुवाजन्य वस्तुहरुको आयात / निर्यात विवरण निर्यात (EXPORT) तथ्याङ्क आ.ब. २०७४/७५ क्वारेन्टिन कार्यालय कााकरभिद्रा

मूल्य र हजारमा

क्र.सं.	विवरण	इकाई	देश	श्रावण		भाद्र		आश्विन		कार्तिक		मंसिर		पौष		माघ		फाल्गुन		चैत्र		वैशाख		जेठ		श्रावण		मंसिर		हस्तिस						
				परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण				
१	आलस	मेट.	भारत	१०८२	८८४६	२४१२	१९२९६	२०४१	१६४०८	१६३३	१३०८८																									
२	कन्दा	मेट.	भारत																																	
३	अन्य तरकारी (मूला)	मेट.	भारत					२६	२०८																											
४	अन्य (फिरो विरुवा)	मेट.																																		
५	चिराइतो	मेट.	व/भा			११	७७०	८	४६०																											
६	रिट्टा	मेट.	बंगलादेश			११.४	२४८.७४																													
७	सतावर	मेट.	भारत					०.४२	८८.६२																											
८	मालिगो	मेट.	कालादेश/भारत			०.६	४३.२	४	३६०																											
९	अमका	मेट.	भारत					०.४७	२७.२६																											
१०	पदमचाल	मेट.	भारत					८	४.७६																											
११	मुसुरो दाल	मेट.	बंगलादेश			४१६	३७४४०	१७४६	१४,४१०	११४१	१०२६९०	४००	४४,०००	८०६	७२४४	१०३१	६२,७६०	१०३१	१२,४७०	१७७	८,७३०	४२९	४,२४०	१२२९	११,०६१०	१,३१९	४,२४,७०	४,७३	४,२४,७०	१,३१९	४,२४,७०	१,३१९	४,२४,७०			
१२	चिया/अनिक चिया	मेट.	रसिय/पाकिस्तान																																	
१३	अदुवा	मेट.	भारत			३,७६	८,०१,३४	४,३३	९,७०८	१,०४२	२,३३४	२,०८९	४,६७,३३	३,०६३	३,३४१	७,००३	१,६४	२,०६३	१,३७०	३,०६८	१,४८०	३,४३३	१,३७६	२,९४६	१,३७६	३,०६३	३,०६३	३,०६३	३,०६३	३,०६३	३,०६३	३,०६३	३,०६३			
१४	तेजपात	मेट.	भारत																																	
१५	कोकण/कुनि	मेट.	भारत			१०४	२६,२४	३८	७,४८	७,४८	१,६४	६,४३	१,६६	३,००	३,०३	७,४२	२,४४	७,४२	१,६६	३,०३	३,०३	३,०३	३,०३	३,०३	३,०३	३,०३	३,०३	३,०३	३,०३	३,०३	३,०३	३,०३	३,०३	३,०३		
१६	मुसीधामका भुप	मेट.	भारत																																	
१७	पिना	मेट.	भारत					१४७	४,१९६	३००	८,४००	८,४४	२,०७,२																							
१८	अनिसो	मेट.	भारत			७४०	२,४२,८०	९९०	३,६८,८०	१,६८३	६,०४,६	६,२१	२,४४,७७	१,०६३	३,४४,६०	४,७१	१,६१,८४	१,६६३	६,०४,६	६,०४,६	६,०४,६	६,०४,६	६,०४,६	६,०४,६	६,०४,६	६,०४,६	६,०४,६	६,०४,६	६,०४,६	६,०४,६	६,०४,६	६,०४,६	६,०४,६	६,०४,६	६,०४,६	
१९	कुल जम्मा																																			

आयात (IMPORT) तथ्याङ्क

आ.व. २०१४/०१५

क्वारेन्टिन कार्यालय कााकरभिट्टा

क्र	विवरण	इकाई	देश	भारत		अरिक्म		कार्तिक		मंसिर		पौष		माघ		फाल्गुन		चैत्र		वैशाख		जेठ		असार		शुक्र सम मन्मा			
				परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य
को	खाद्यान्न																												
१	धान	मेट.	भारत	७५२																									
२	मकै	मेट.	भारत	३३१	४४२	१०५०८	३९३	९४३२	१३१	४३४४	१४५	३४८०	४	९६															
३	कोबी	मेट.	भारत	४०५	१२१२०	८७५	१२०००	४३२	१२०७८	४७१	१७४४४	६८८	१७४४४	७६७	१८४०८	७४७	११३७६	४०४	११३७६	६२५	१४४२८	६४७	१४४२८	४४७	१४४२८	६४७	१४४२८	७४९	१७४९७
४	पपकनी	मेट.	अजोडिना																										
ख	दलहन																												
१	चना	मेट.	अस्ट्रेलिया																										
२	रहुर	मेट.	म्यानमार																										
३	मूंग	मेट.	ताजानिया	१२०	११०७०	३४४६०																							
४	मटमास	मेट.	ब्राजिल	७२	११२४५	२८७	१८६५५	६५०	४२२५०	४२१	२७३६५	२२८	१४८२०																
५	मटर/केरास	मेट.	वथानडा	१७३	११२४५	२८७	१८६५५	६५०	४२२५०	४२१	२७३६५	२२८	१४८२०																
६	मास	मेट.	सिंगापुर	१२०	१२०००	३३८	३३८००	१११७	१११७००	१२०	१२०००	१२०	१२०००	१२०	१२०००	१२०	१२०००	१२०	१२०००	१२०	१२०००	१२०	१२०००	१२०	१२०००	१२०	१२०००	१२०	१२०००
७	मसुरो	मेट.	टर्की/वथानडा	७६८	७६९२८	१३३१	१३३१००	१३३३	१३३३००	१३३३	१३३३००	१३३३	१३३३००	१३३३	१३३३००	१३३३	१३३३००	१३३३	१३३३००	१३३३	१३३३००	१३३३	१३३३००	१३३३	१३३३००	१३३३	१३३३००	१३३३	१३३३००
गो	तेलहन																												
१	काउरी	मेट.	भारत																										
२	गाजर	मेट.	भारत	१०	१००	११	११०	११	११०	११	११०	११	११०	११	११०	११	११०	११	११०	११	११०	११	११०	११	११०	११	११०	११	११०
३	करेला	मेट.	भारत	६	६०	६९	६९०	६९	६९०	६९	६९०	६९	६९०	६९	६९०	६९	६९०	६९	६९०	६९	६९०	६९	६९०	६९	६९०	६९	६९०	६९	६९०
४	भट्टा	मेट.	भारत																										
५	हरियो खुर्सानी	मेट.	भारत	३	३०	३५	३५०	३५	३५०	३५	३५०	३५	३५०	३५	३५०	३५	३५०	३५	३५०	३५	३५०	३५	३५०	३५	३५०	३५	३५०	३५	३५०
६	हरियो केरास	मेट.	भारत																										
७	प्याज	मेट.	भारत	४८२	१४४६०	४०५	१४४६०	४०५	१४४६०	४०५	१४४६०	४०५	१४४६०	४०५	१४४६०	४०५	१४४६०	४०५	१४४६०	४०५	१४४६०	४०५	१४४६०	४०५	१४४६०	४०५	१४४६०	४०५	१४४६०
८	सखरखण्ड	मेट.	भारत																										
९	काठमा	मेट.	भारत	३	३०	३८	३८०	३८	३८०	३८	३८०	३८	३८०	३८	३८०	३८	३८०	३८	३८०	३८	३८०	३८	३८०	३८	३८०	३८	३८०	३८	३८०
१०	गोमोडा	मेट.	भारत	६२	६२०	६२	६२०	६२	६२०	६२	६२०	६२	६२०	६२	६२०	६२	६२०	६२	६२०	६२	६२०	६२	६२०	६२	६२०	६२	६२०	६२	६२०
११	परबल	मेट.	भारत	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००
१२	लौका	मेट.	भारत	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००
१३	दिलोला/किमनी	मेट.	भारत	७०	७००	७०	७००	७०	७००	७०	७००	७०	७००	७०	७००	७०	७००	७०	७००	७०	७००	७०	७००	७०	७००	७०	७००	७०	७००
१४	फर्से	मेट.	भारत	८	८०	८	८०	८	८०	८	८०	८	८०	८	८०	८	८०	८	८०	८	८०	८	८०	८	८०	८	८०	८	८०
१५	गेडे	मेट.																											
१६	बोडी	मेट.	भारत	१	१०	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	१०	१००
१७	बन्दा	मेट.	भारत	६	६०	६०	६००	६०	६००	६०	६००	६०	६००	६०	६००	६०	६००	६०	६००	६०	६००	६०	६००	६०	६००	६०	६००	६०	६००
१८	सिन्धी	मेट.	भारत	६	६०	६०	६००	६०	६००	६०	६००	६०	६००	६०	६००	६०	६००	६०	६००	६०	६००	६०	६००	६०	६००	६०	६००	६०	६००
१९	कौबो	मेट.	भारत																										
२०	मला	मेट.	भारत																										
२१	मिडाल	मेट.	भारत																										
२२	बौकाउली	मेट.	भारत																										

निर्यात (EXPORT) तथ्याङ्क

आ.व. ०७१/७५

कार्यालयको नाम : क्वारेन्टिन कार्यालय, बिरगन्ज

क्र.सं.	विवरण	इकाई	देश	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	पुष्य	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुन	चैत्र	वैशाख	जेठ	असार	तथ्यात्मिक	जम्मा
क)	खाद्यान्न																	
ख)	दलहन (गेडा)																	
ग)	तेलहन																	
घ)	ताजा तरकारी																	
ङ)	ताजा फलफूल																	
च)	फलफूलको बीट विरूवा																	
छ)	फूल/ कट फलफूल/ फ्रेस फलफूल																	
ज)	फूल विरूवा र गन्ना																	
झ)	जडीबूटि																	
१	अकरकारा	परिमाण (सेट)	भारत				०.२०	०.२०	०.४०	२६१.८८		१				०.००	०.००	१
		मूल्य (रु हजार)					१३०.९४	१३०.९४	२६१.८८			३२३					०.००	३२३
२	ग्यानोडर्मा (रातो च्याउ)	परिमाण (सेट)					०	०.००								०	३१९२.००	३१९२
		मूल्य (रु हजार)					३	७.००								०	१.४०	१९
३	चियाइतो	परिमाण (सेट)	भारत				२०४०	४७०.००	१३६०	२९२४	०	४				०.०	४.८८	११७७०
		मूल्य (रु हजार)					४	४४०			२	२				०.०	०.००	१०
४	बुट्रो/दारुहल्ली	परिमाण (सेट)	भारत				३४३	४४०.००			१४४						०.००	६८४
		मूल्य (रु हजार)					१८७	४४०.००									०.००	६८४
५	जटामसी	परिमाण (सेट)	पाकिस्तान					२१.३८									०.००	२१
		मूल्य (रु हजार)					१४७३.४३										०.००	१४७३
६	टिम्बुर	परिमाण (सेट)					०.००	०.००								२.२३	२.२३	२.२३
		मूल्य (रु हजार)					०	०								२१७३.३४	२१७३	
७	मानजेठा	परिमाण (सेट)	भारत				२	४०	४								४.००	१९
		मूल्य (रु हजार)					४४७	४४६.८०	११६०	८१२	०	४					११६०	४४१४
८	रिक्ता	परिमाण (सेट)	स्पेन				१	१.००									०.००	१
		मूल्य (रु हजार)					२७१	२७१.१०									०.००	२७१
९	रुद्राक्ष	परिमाण (सेट)	थाइलैंड					०.००									११.४४	११.४४
		मूल्य (रु हजार)						१४४७								१४४४.३८	२२.७०	३४
१०	सबुवा	परिमाण (सेट)					०.००	०.००									२६.००	२६
		मूल्य (रु हजार)					०	०								०	१६९००.००	१६९००
११	सोतकविनी जरा	परिमाण (सेट)	भारत				१६	३८४	२३२								२०४.०२	७२१.९२
		मूल्य (रु हजार)					०	२२४३	४४१९६		४					१४४.९	७२१.९२	
१२	दारुहल्ली	परिमाण (सेट)	भारत				२.८३	१.६०									१०२११.०४	१०२११.०४
		मूल्य (रु हजार)					०.००	२०३.७६	११४.२०	०.००	३२७.६०	६४७				४.४४	४.४४	
१३	टिप्सु कल्वर उत्पादन																३९२.४०	३९२
१४	प्रशोधित सामग्री																०	०
१५	चामल	परिमाण (सेट)	युके				२.००										०.००	२
		मूल्य (रु हजार)					७२१.२६										०.००	७२१.२६
१६	मुसुरो दाल	परिमाण (सेट)	सिंगापुर				२४	७४.००	२४								२४	२४
		मूल्य (रु हजार)					६३६६	९४९१.०९	४६९१								२३३८	२३३८
१७	सुकको अड्डा	परिमाण (सेट)	जर्मनी				०.००	०.००									१७.००	१७
		मूल्य (रु हजार)					७२०.००	७२०.००									१६१४०.००	१६१४०
१८	भाटमास पिना	परिमाण (सेट)	भारत					७२०.००									०.००	७२०
		मूल्य (रु हजार)					३१९०३.२०										०.००	३१९०३

क्र.सं.	विवरण	इकाई	देश	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	प्रथम चौ.जम्मा	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुन	चैत्र	शैशाख	जेठ	असार	तृतीय चौ.जम्मा	जम्मा
५	मसुरघुन्नी	परिमाण (सेट)	भारत					१६.००									०.००	३२
		मूल्य (रु हजार)						२४०.००									०.००	४८०
ठ)	औद्योगिक याली																	
१	कफि विन	परिमाण (सेट)	जर्मनी															
		मूल्य (रु हजार)																
२	प्रिन टी	परिमाण (सेट)	अस्ट्रेलिया															
		मूल्य (रु हजार)																
३	चिसा	परिमाण (सेट)	जर्मनी															
		मूल्य (रु हजार)																
ड)	कालका सामानहरू																	
७	मसलाबाली	परिमाण (सेट)	दुबई															
१	अलैची ढुली	मूल्य (रु हजार)																
ण)	वीज विजन																	
त)	आर्ष																	
थ)	तरकारी वेर्ना																	
द)	अन्य प्रयोजन सामग्रीहरू																	
घ)	अन्य																	
१	अकडी	परिमाण (सेट)	भारत															
		मूल्य (रु हजार)																
२	आलस पीना	परिमाण (सेट)	भारत															
		मूल्य (रु हजार)																
३	चाकण/ बुनि भुसी	परिमाण (सेट)	भारत															
		मूल्य (रु हजार)																
४	तोरीको पीना	परिमाण (सेट)	भारत															
		मूल्य (रु हजार)																
५	मास भाप	परिमाण																
		मूल्य (रु हजार)																
६	रहर भाप	परिमाण	भारत															
		मूल्य (रु हजार)																
७	मसुरो भाप	परिमाण	भारत															
		मूल्य (रु हजार)																
८	मुंग भाप	परिमाण																
		मूल्य (रु हजार)																
९	मटर भाप	परिमाण	भारत															
		मूल्य (रु हजार)																
१०	भाप चना	परिमाण	भारत															
		मूल्य (रु हजार)																
११	चना भाप	परिमाण																
		मूल्य (रु हजार)																
१२	भाटमास	परिमाण	अस्ट्रेलिया															
		मूल्य (रु हजार)																

आयात (Import) तथ्याङ्क

आ.व. ०७४१७

कार्यालयको नाम : क्वारेन्टिन कार्यालय, विरगन्ज

रकम र हजारमा

क्र.सं.	विवरण	इकाई	देश	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	प्रथम चैत्र	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुन	दशैँ चैत्र	चैत्र	दशैँ चैत्र	जेठ	असार	तृतीय चैत्र	वार्षिक जम्मा	
क)	खाद्यान्न																			
१	कोली	परिमाण (सेट)	भारत	२०.४०	१६६.६२	१६६.६२	१६६.६२	१६६.६२	१६६.६२	१६६.६२	१६६.६२	१६६.६२	१६६.६२	१६६.६२	१६६.६२	१६६.६२	१६६.६२	१६६.६२	१६६.६२	१६६.६२
२	गाई	मूल्य (रु हजार)	भारत, माल्डिवा	४४२.००	१४९.६२	१४९.६२	१४९.६२	१४९.६२	१४९.६२	१४९.६२	१४९.६२	१४९.६२	१४९.६२	१४९.६२	१४९.६२	१४९.६२	१४९.६२	१४९.६२	१४९.६२	१४९.६२
३	जौ	परिमाण (सेट)	भारत	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
४	धान	परिमाण (सेट)	भारत	३६३.००	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२
५	मकै	परिमाण (सेट)	भारत	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
६	मकै पकन	परिमाण (सेट)	पाकिस्तान, सिंगापुर	२०६.००	१०४.००	१०४.००	१०४.००	१०४.००	१०४.००	१०४.००	१०४.००	१०४.००	१०४.००	१०४.००	१०४.००	१०४.००	१०४.००	१०४.००	१०४.००	१०४.००
७	जौ	परिमाण (सेट)	जर्मनी	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
ख)	दरलिन (रोडा)																			
१	चना	परिमाण (सेट)	अष्ट्रेलिया	१६७.९४	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६
२	बोडि	परिमाण (सेट)	ब्राजिल	१६७.९४	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६
३	भटमास	परिमाण (सेट)	भारत	२२७.७७	१०७.४४	१०७.४४	१०७.४४	१०७.४४	१०७.४४	१०७.४४	१०७.४४	१०७.४४	१०७.४४	१०७.४४	१०७.४४	१०७.४४	१०७.४४	१०७.४४	१०७.४४	१०७.४४
४	मटर/केरास	परिमाण (सेट)	भारत	४२.००	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२
५	मसुरो	परिमाण (सेट)	व्यानाडा	१६७.९४	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६
६	मासु/कालो मास	परिमाण (सेट)	सिंगापुर	१०६.६२	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६	११२.९६
७	मुग	परिमाण (सेट)	सिंगापुर, व्यानाडा, यूएफ	३३३.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००
८	रहर	परिमाण (सेट)	सिंगापुर	२०६.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००
९	राजमा	परिमाण (सेट)	चाइना	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
१०	काबुली चना	परिमाण (सेट)	भारत	३६३.००	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२	४४९.९२
११	मटर/केरास	परिमाण (सेट)	सिंगापुर, यूएफ	३३३.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००	११०.००
१२	भटमास	परिमाण (सेट)	सिंगापुर	४२.००	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२	३०.६२

क्वारेन्टिन कार्यालय, भेरहवा

आव 2008/095 वार्षिक निर्यात विवरण

मुख्य : रु. हजारमा परिमाण: मेट.मा

सि.नं.	सामगको नाम	इकाई	कुन देशमा	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फागुन	चैत्र	बैशाख	जेठ	असार	जम्मा		
				परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण		
				मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य		
क)	खाद्यान्न																	
१	गहुँ	मेटन	भारत															
१	फापर	मेटन	भारत	१२०	७५	१५००	०	०	०	०	०	१५	३००	०	०	२५०	४२००	
	दलहन	मेटन	भारत															
१	बढाम	मेटन	भारत	२०	८००	०	०	०	०	०						२०	८००.०	
	जम्मा			२०	८००	०	०	०	०	०						२०	८००.०	
	जडीबुटी																	
१	चिराइतो	मेटन.	भारत		०	१००	०	२	४०	०	०	२	१००	०	०	७	३४०.०	
	रिडो	मेटन.	भारत		०	०	३	६०	०	०	१	२०	३	४०	०	०	७	१३०.०
६.१५७	अमला	मेटन.	भारत		०		३	१४०	०	०	०	०	०	०	०	५	२४०.०	
६.६६७	बनलसुन	मेटन.	भारत	३	१४०	०	२	१००	०	०	०	०	०	०	०	६	३००.०	
७.६६७	मजिवो	मेटन.	भारत	३	१४०	५	२४०	४	२००	०	०	०	०	०	०	१५	७४०.०	
१२.६६७	टिम्बर	मेटन.	भारत		०	०	०	१३	६४०	०	०	१२	३६०	०	०	२४	१०१०.०	
१५.६६७	पाखानवेद	मेटन.	भारत		०	५	२४०	०	०	०	०	०	०	०	०	५	२४०.०	
२४.१६७	कुरिलोजरा	मेटन.	भारत		०	०	०	६	४२०	०	०	०	०	०	०	६	४२०	
४३.१६७	अन्य जडीबुटी	मेटन.	भारत	६	३००	२७	१०४०	३२	१५१०	४०	२१२०	३	१४०	१२	४००	६	४४४०	
	जम्मा			२०	३६०	०	५	६००	०	०	०	०	०	०	०	६	६६०	
१	प्रशोधित सामग्री	मेटन.	भारत		०	३	३६०	०	५	६००	०	०	०	०	०	६	६६०	
	सुतो धुला																	
	जम्मा																	
	मसाला वाली																	
१	अदुवा	मेटन.	भारत		०													
२	सुतो	मेटन.	भारत	६२	४९४२	४६	४३७६	४२	३३८०	४२	३६४०	४५	३६४०	४६	४४७०	३७	४२४०	४३२२
३	तेजपात	मेटन.	भारत	४	१६०	६७	२६००	२२	८८०	२६	१०४०	१८	७२०	२५	७८०	३७	४४०	१४२००
४	दादानी तीजवोक्रा	मेटन.	भारत	१३	६४०	८	४००	१९	४४०	१३	६४०	१६	४४०	१६	६००	१६	६००	७६६०
	जम्मा			७९	६७६२	१३१	८४४६	२३२	५७४४	१०८	६१४०	७५	४१६०	९५	३२४०	३३४	६३४०	१४६५६
१	चोकच/हुन्नी/हुन्नी/धान	मेटन.	भारत	१८६	२९७६	२६१	४१७६	२९५	३४४०	२०५	३३६०	२०५	३३६०	१७८	२८४८	१२२	१९५२	२३००
	को भुसा/बान																	
२	रिना	मेटन.	भारत	४३२	१०८००	२९१	७२४४	१२१	३०९६	१४०	३४८४	१२०	३०७२	११८	३०७२	१४८	४०४४	५४६९५
३	अभिसो	मेटन.	भारत	९	१३४	४	७४	२५	३७४	०	०	२४	३६०	०	१६	२४०	१०७	१६४०
४	प्याजको सुकेको पात	मेटन.	भारत		०	३	१०४	०	१	१८०	०	०	०	०	०	४	४८०	
	जम्मा			६२७	१२९११	४६०	१२४७६	४३५	६८९६	३२०	६४४४	३३५	६३६२	३३२	४१९६	४६६	६२३७	१४८००
कुल				७१२	२०९७३	७३९	२२७३२	६९६	२७६४८	४४६	१०४८८	४००	१०४३७	३८९	९७८४	६३६	१५७४२	६३६६६
जम्मा																		

क्वारेन्टिन कार्यालय, नौरहवा

आ.ब.२०१४ / ०१५ वार्षिक आयात विवरण

मूल्य रु. हजारमा

क्र. सं.	विवरण	इकाई	आगत मरिफको देश	श्रवण	भाद्र	अश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र	वैशाख	जेठ	आषाढ	कुल जम्मा			
			परिमाणु मूल्य	परिमाणु मूल्य	परिमाणु मूल्य	परिमाणु मूल्य	परिमाणु मूल्य	परिमाणु मूल्य	परिमाणु मूल्य	परिमाणु मूल्य	परिमाणु मूल्य	परिमाणु मूल्य	परिमाणु मूल्य	परिमाणु मूल्य	परिमाणु मूल्य	परिमाणु मूल्य			
	क)																		
	खाद्यान्न																		
१	धान	मेटन	भारत	०	०	०	१४३६	११७६०	३६	७०	१०	२००	९	१४०	२०	४००	१२२९	२६२६६	
२	गहुँ	मेटन	भारत	३०१०	६१०४४	१२०७	२७७	२३३	६२१	०	०	०	०	०	०	०	८८०१	२२७२७	
३	मकै (पशु)	मेटन	भारत	९३०८	१६७४४४	२४७२	६३३८४	६७७७	११९६६६	२३३४	४२०१२	१६५०	२२४००	९८०	१७६४०	७९६	६५०	११७००	३४८७६४४
४	दानी	मेटन	भारत	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१३	२६०	
५	जम्मा			१२३१६	२४८६१४	१२४८००	६३३४	१४७६७७	७४९९	१२००४७	१२६०	२२४७००	१६९	१७८२०	६७०	१२११००	४४८७७०	९४०८७७	
	ख) दलहन (रोडागुडी)																		
१	चना	मेटन	भारत, अस्ट्रेलिया	०	०	०	१२४	४०००	०	०	०	२१	७३४	०	०	०	२७१	८७३४	
४	मटर केराक	मेटन	भारत, रसिया, क्यानाडा	०	०	०	०	१२४	४३७४	१४३३	४३७४	०	०	०	०	०	२७६	९७३०	
५	मास	मेटन	भारत	७२	४३२०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	७२	४३२०		
९	रहर	मेटन	सिगापुर/म्यानमार	०	०	३४९	२३३३५	०	०	०	०	०	०	०	०	३४९	२३३३५		
१०	मसुरो	मेटन	भारत	०	२७७	२६३१४	०	४३६	२४६९०	६२	३७२०	०	२५	१४००	०	११६४	१०७४३४		
	जम्मा			७६	४३२०	२७७	४०००	७८६	३०२४४	६२	३७२०	२१	७३४	२५	१४००	०	२१४४	१४३३४४	
	ग) तेलहन वाली																		
१	तेरी/सरसो	मेट.	यु.के, भारत, रसिया, विटिस भोजिन	२६०	१४६००	२००	०	६०	०	२५	१४००	२०	१२००	०	१२	७२०	४७७	३६६२०	
			आइसालाण्ड	२६०	१४६००	२१५	०	६०	०	२५	१४००	२०	१२००	०	१२	७२०	६१०	३४७६०	
२	तेल.भूसैतिक	मेट.	भारत	०	०	३	१२०	०	०	०	०	०	०	०	०	३	१२०		
३	बढाम (नामफली)	मेट.	भारत	०	१५	४२५	१५	४२५	०	०	०	०	०	०	०	३	१०४०		
५	जम्मा			२६०	१४६००	२१५	०	६०	०	२५	१४००	२०	१२००	०	१२	७२०	६१०	३४७६०	
	घ) ताजा तरकारी																		
१	काउली	मेट.	भारत	०	०	०	११	१२५	०	०	०	०	०	०	०	११	१२५		
३	करला	मेट.	भारत	१४	२२४	१३	८०	५	१६	०	२	३२	०	१	४८	४	४३	६८६	
४	मट्टा	मेट.	भारत	०	१	१६	५	४०	०	०	०	०	०	०	१	८	९	८०	
५	खुसीनी (हरियो)	मेट.	भारत	०	०	८	२४०	४४४०	७१	२१३०	२१	६३०	२०	१६	४६०	१६	४८०	४२६०	
६	केराउ (हरियो)	मेट.	भारत	०	०	०	१	१५	४	६०	०	०	०	०	०	४	७५		
७	प्याज	मेट.	भारत	६८२३	२४६७४७	६१९७	१७८६४३	७३३४	३३००६६	४८९६	१२२१७८	२२५६	६४४१११	१६७७	४८४४०	१७६०	४१६२२०	१४३३६८	

क्र.सं.	विवरण	इकाई	देश	परिमाण		मूल्य		परिमाण		मूल्य		परिमाण		मूल्य		परिमाण	मूल्य
				परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य						
६	मजिदो	मे.ट.															
७	गोकुल घुप	मे.ट.														१४०८	
८	पितो/आटा	मे.ट.														५११०	
९	नेपाली बैत	मे.ट.			२१५	१०९६.५	६४.५	४८७३.									
१०	ढक्रेसी	मे.ट.					१८४४	४५९९.०									
११	सुतोपाउडर	मे.ट.					७०	१०९२.०	८५	८५००.०							
१२	हल्दी पाउडर	मे.ट.															
१३	सेतक भिनी	मे.ट.															९००.०
				जम्मा	३३०८३.०	६८२४०४	२९५४३०		३१०९१.२	४१४३७.९	३३६८३.१	२०३०८००	१०३८८१.१	७२९५९.४८	५०९९९.९	७३४५२७	९००.०
१८																	

विश्व र विरुवाजनय वस्तुहरूको आयात विवरण

आ.ब. २०७४/०७५

रकम रु हजारमा

मूल्य रु हजारमा

क्र.सं	विवरण	ईकाई	देश	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुन	चैत्र	बैशाख	जेठ	असार	
				परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	
क	खाद्यान्न															
१	चावल	मेट	भारत	१३५७	४१८२१५.०	१०७१	४१८२१५.०	१०५२६	४३१५६६.०	१४१२२६.२	११८८८८.२	१४०७६२.३	१०५११	४३४२३१०	१२३३१	८७७७१८
२	मकै	मेट		१५०	२२१४४.०	८३२	७३८८०.०	३०५५	७३८८०.०	३०५५	७३८८०.०	३०५५	७३८८०.०	३०५५	७३८८०.०	३०५५
३	गहुँ	मेट		२७६१	६६२६४.०	३३७६	३३०४०.०	१०	२१६०.०	२०४८	६५५२०.३३३	७१२०	२०४८	६५५२०.३३३	२०४८	६५५२०.३३३
४	जौ	मेट		२०	४००.०	५६	४३२.०									
५	सुजी	मेट				५२	७२४.०									
ख	दलहन															
१	चना	मेट		५६	३५८४.०	४१	२६२४.०	४१	२६२४.०	४१	२६२४.०	४१	२६२४.०	४१	२६२४.०	४१
२	राजमा	मेट		२२	२२४.०	३५	३५०.०	३५	३५०.०	३५	३५०.०	३५	३५०.०	३५	३५०.०	३५
३	मूग	मेट		२	२४.०											
४	मास	मेट		३	२७७.०	५२	५५२.०									
५	कोरु	मेट		१	७७.०	०७	७७.०	०७	७७.०	०७	७७.०	०७	७७.०	०७	७७.०	०७
६	कोडी	मेट														
७	मटमास	मेट														
ग	दलहन															
१	खन	मेट														
२	खन	मेट														
३	राजमा	मेट														
४	मूग	मेट														
५	मास	मेट														
६	मसुरो	मेट														
७	मटर	मेट														
घ	तेलहन															
१	बाली	मेट														
२	तोरी	मेट														
३	मोमकली	मेट														
ङ	खाद्य	मेट														
च	प्याज	मेट														
छ	दियोसो	मेट														
ज	फलफूल	मेट														
१	केरा	मेट														
२	आमर	मेट														
३	स्याउ	मेट														
४	आप	मेट														
५	मैसमी	मेट														
७	सुन्तला	मेट														

क्र. सं.	विवरण	ईकाई	देश	श्रावण		भाद्र		आश्विन		कार्तिक		मंसिर		पौष		माघ		फाल्गुन		चैत्र		वैशाख		जेठ		असार		
				परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण
४	मरिच	मेट	भेतनाम																									
४	सखरखाण्ड	मेट.																										
४	आखगन्धा	मेट.																										
४	पात																											
४	आखगन्धा	मेट.																										
५	जरा																											
५	स्वीट																											
५	कर्न																											
५	युकाजिटस	संख्या																										
५	मिखा																											
५	राइस																											
५	ब्रान																											

**राष्ट्रिय प्लाण्ट क्वारण्टिन कार्यक्रम, हरिहर भवन
बिरवा र बिरवाजन्य वस्तुहरूको निर्यात विवरण**
आ.ब. ०७४/७५

रकम रु हजारमा ०००

सि. नं.	विवरण	इकाई	देश	श्रावण परिसमाण मूल्य	मार्च परिसमाण मूल्य	पौष परिसमाण मूल्य	माघ परिसमाण मूल्य	फाल्गुण परिसमाण मूल्य	चैत्र परिसमाण मूल्य	वैशाख परिसमाण मूल्य	जेठ परिसमाण मूल्य	असार परिसमाण मूल्य	भाद्रपद परिसमाण मूल्य
१	काफि चिन	के.जी.	यु.के. जापान, अमेरिका, जर्मनि, बे.जी.पिम	५								५७४	५७४
२	टिमुर	के.जी.	यु.के. सिजवर ल्याण्ड			३७०	२३१०	६४१	३१२८	२००			११११
३	गोल भेडाको बिर	के.जी.	बंगला देस					९					९
४	चिया को बिर	के.जी.	अमेरिका, जर्मनि					१००००	६४३				७००००
५	चिया	के.जी.	जर्मनि, जापान										१५
६	उच्च कार्मिड्रु	सख्या	अमेरिका, क्यानडा							५०			५६९
७	पाखन बेद	के.जी.	ताइवान										११
८	पिपला	के.जी.	जापान										३४०
९	शिल टिमुर	के.जी.	सिजवरल्याण्ड	४००	१६०	४००	१९८०						११४०
१०	गुडुको बिर	के.जी.	मेरिका, भारत, बंगलादेश	१०									१०
११	गाजर को बिर	सख्या	बंगला देस	४००	५५७								४५७
१२	गुली ब्याउ	के.जी.	फ्रान्स					३६५	६०३०				३३५
१३	फुलको माला	सख्या	यु.के.	८१००	२१२								८१००
१४	फुलका गाना	सख्या	नेदरल्याण्ड, जर्मनि, अमेरिका										३४३३४
१५	सेतक चिनो	के.जी.	भियतनाम	७२०	३३४								११०७६
१६	बोलो	माला	जाकर्ता, सिजवर ल्याण्ड	१४०००	७५								१४०००
१७	गरास को बोक्रा	के.जी.	जापान					०१	६				२००१
१८	रिष्टा पाउडर/दाना	के.जी.	अमेरिका, ताइवान, जापान	११०	१३								२२७६९
१९	एसेलको जरा	के.जी.	यु.के. जापान, के.जी. जापान										३६
२०	पवन बोक्रा	के.जी.	जापान										४३
२१	धान	के.जी.	फिलिपिन्स										१०
२२	धूप पाउडर	के.जी.	जर्मनि, जापान										७५
२३	अधमाम्बा	सख्या	जापान										७५
२४	चिलरी	के.जी.	जर्मनि, जापान										१५
२५	मकै	के.जी.	केन्या	२०	९								२०
२६	हबेरियम स्प्रेसिन	के.जी.	भारत										३
२७	अडुवा	के.जी.	यु.के.										१५
२८	तेसार	के.जी.	जर्मनि, जापान										१०००
२९	गोल भेडाको बिर	के.जी.	बंगला देस	६									१०४०
३०	बन्दा को बिर	के.जी.	बंगला देस	५									५
३१	नेपाली खादान	के.जी.	बेलाघत	७०००	७६								६९९

विरवा तथा विरवाजन्य वस्तुहरूको आयात विवरण

आ.व. ०७४/७५

रकम रु हजारमा ०००

क्र.सं.	विवरण	ईकाई	देश	श्रावण		भाद्र		आश्विन		कार्तिक		मंसिर		पौष		माघ		फाल्गुण		चैत्र		वैशाख		जेष्ठ		असार		वाषिष्ठ							
				परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य				
१	आलु	के.जी.	भारत	१८८१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००	३८५१०००				
२	प्याज	के.जी.	भारत	५५१०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००				
३	अमर	के.जी.	भारत	५५१०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००				
४	र्याउ	के.जी.	भारत	५५१०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००	११०२०००			
५	केला	घारी	भारत	१०	३००	३०	३००	३०	३००	३०	३००	३०	३००	३०	३००	३०	३००	३०	३००	३०	३००	३०	३००	३०	३००	३०	३००	३०	३००	३०	३००	३०	३००		
६	टिक	भारत	भारत	१४८०	१७५००																														
७	मिठ्ठान	भारत	भारत	४४३०	४६६४०																														
८	पुन्तला	के.जी.	भारत			३२	१७०	३२	१७०	३२	१७०	३२	१७०	३२	१७०	३२	१७०	३२	१७०	३२	१७०	३२	१७०	३२	१७०	३२	१७०	३२	१७०	३२	१७०	३२	१७०		
९	तरकारी	के.जी.	भारत																																
१०	उखु	के.जी.	भारत																																
११	धान	के.जी.	भारत																																

क्वारेन्टिन कार्यालय, एयरपोर्ट
विस्वा र विस्वाजनय वस्तुहरूको निर्यात विवरण

आ. व. २०७४ / ७५

मूल्य र हजारमा

क्र. सं.	वस्तु	निर्मातृ देश	इकाई	श्रावण	प्राथम्य	असोज	निर्यात	जम्मा	दाखो	सौम्यासिक	निर्यात	जम्मा	चौमासिक	असार	जम्मा	चौमासिक	जम्मा	वाषिर्क	
१	शिया	जर्मन, चिन, क्यानाडा, जापान, फ्रान्स, यु.के, डेक रिपब्लिक, अमेरिका, कोरीया, स्वीजरल्याण्ड, डेन्मार्क, चिली, ताइवान, अस्ट्रेलिया, फिनल्याण्ड, इंगेरी, नेदरल्याण्ड, लिथुनीया, स्वीडेन, अस्ट्रेलिया, पोल्याण्ड, हङ्कंग, इटाली, स्लोभाकिया, बेल्जियम, सिंगापुर, भुटान	परिमाण के जी मुल्य रु	५३६९२५	१५४०२०१०	५९९९	५३३५३६०	५४०३५५५	५४०३५५५	५४०३५५५	५४०३५५५	५४०३५५५	५४०३५५५	५४०३५५५	५४०३५५५	५४०३५५५	५४०३५५५	५४०३५५५	५४०३५५५
२	काठको सामान	चिन, मलेसिया, क्यानाडा	परिमाण सँख्या मुल्य रु	२६६३६२५	३५५६३	३५५६३	३५५६३	३५५६३	३५५६३	३५५६३	३५५६३	३५५६३	३५५६३	३५५६३	३५५६३	३५५६३	३५५६३	३५५६३	३५५६३
३	रुद्रक्ष तथा मद्यक्ष	जर्मन, अमेरिका	परिमाण के जी मुल्य रु	२००३५	५७३७	३३९६४	३३९६४	३३९६४	३३९६४	३३९६४	३३९६४	३३९६४	३३९६४	३३९६४	३३९६४	३३९६४	३३९६४	३३९६४	३३९६४
४	कपि दाना	क्यानाडा, जापान, यु.के, नेदरल्याण्ड, डेन्मार्क, जर्मनी, मलेसिया, बेल्जियम, स्वीजरल्याण्ड, कोरीया, ताइवान, अस्ट्रेलिया, इटाली, चीन, अमेरिका, यु य इ, कतार	परिमाण के जी मुल्य रु	५४४७५४	३२४५	३२४५	३२४५	३२४५	३२४५	३२४५	३२४५	३२४५	३२४५	३२४५	३२४५	३२४५	३२४५	३२४५	३२४५
५	ताजा तरकारी	सिंगापुर, जापान, कतार, हङ्कंग	परिमाण के जी मुल्य रु	५६६	२४५	२४५	२४५	२४५	२४५	२४५	२४५	२४५	२४५	२४५	२४५	२४५	२४५	२४५	२४५
६	मसला	जापान, सिंगापुर, अस्ट्रेलिया, क्यानाडा, नेदरल्याण्ड, अमेरिका, स्वीजरल्याण्ड, चिली	परिमाण के जी मुल्य रु	५५५६३	२०५	२०५	२०५	२०५	२०५	२०५	२०५	२०५	२०५	२०५	२०५	२०५	२०५	२०५	२०५
७	फूलको बीउ टास गरको	अमेरिका	परिमाण पिस मुल्य रु	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५२
८	खाद्य सामग्री	अमेरिका, अस्ट्रेलिया, जापान	परिमाण के जी मुल्य रु	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०
९	चाउ	चिन, फ्रान्स, अमेरिका	परिमाण के जी मुल्य रु	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०	५४५४०

क्र. सं.	वस्तु	निर्मातृ देश	इकाई	प्रथम औषासिक नि्यात		दुसरो औषासिक नि्यात		तेशो औषासिक नि्यात		जम्मा चौमासिक	जम्मा चाँमासिक	जम्मा वार्षिक
				श्रावण	भाद्र	असोज	कार्तिक	माघ	फाल्गुन			
३२	आलस	यु य इकोरिया	परिमाण के ली 0 मुल्य रु 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३३	आलु	श्रीलङ्का	परिमाण के ली 0 मुल्य रु 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३४	अमरलको	जापान	परिमाण के ली 0 मुल्य रु 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३५	धुलो	जापान	परिमाण के ली 0 मुल्य रु 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३६	Lemon Grass	जापान	परिमाण के ली 0 मुल्य रु 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३७	मिहन्दी	जापान	परिमाण के ली 0 मुल्य रु 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३८	Nettle Leaf Powder	जापान	परिमाण संख्या 0 मुल्य रु 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३९	फलफूल	जापान, क्कार	परिमाण के ली 0 मुल्य रु 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
४०	आलस	कोरिया	परिमाण के ली 0 मुल्य रु 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
४१	Dried Basil Leaf	स्वीजरल्याण्ड	परिमाण के ली 0 मुल्य रु 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
४२	Lemon Grass	स्वीजरल्याण्ड	परिमाण के ली 0 मुल्य रु 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
४३	Calotropia Gigantea	अमेरिका	परिमाण के ली 0 मुल्य रु 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
४४	Desmodium illinoense	अमेरिका	परिमाण के ली 0 मुल्य रु 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
४५	श्रीखण्ड	अमेरिका	परिमाण के ली 0 मुल्य रु 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
४६	खुर्सानीको	सिंगापुर,	परिमाण के ली 0 मुल्य रु 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
४७	धुलो	सिंगापुर,	परिमाण के ली 0 मुल्य रु 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
४८	एनाकाडी	कोरिया	परिमाण के ली 0 मुल्य रु 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
४९	ब्राम्हा	फ्रान्स	परिमाण के ली 0 मुल्य रु 0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

क्वारेन्टिन कार्यालय, एयरपोर्ट
विरुवा र विरुवाजनय वस्तुहरूको आयात विवरण
आ. ब. २०७४/७५

मूल्य रु हजारमा

क्र. सं.	वस्तु	आयातित देश	इकाई	प्रथम चौमासिक आयात	दोस्रो चौमासिक आयात	तेस्रो चौमासिक आयात	वार्षिक
				परिमाण	परिमाण	परिमाण	जम्मा
१	ताजा फलफूल	थाइल्याण्ड, युगण्डा	परिमाण केजी	२८९२	२८००	५२३१०	५८००२
			मूल्य रु हजारमा	५०६	४९२	५०८४	६०८२
२	काउली बिउ	ताइवान, कोरिया, जापान, भारत, थाइल्याण्ड	परिमाण केजी	१५२४	४४०	१३२६	३२९०
			मूल्य रु हजारमा	३२७२	११११८	३०६५८	७४४८८
३	बोकाउली बिउ	जापान, भारत, थाइल्याण्ड	परिमाण केजी	७६	८८	२८	१९२
			मूल्य रु हजारमा	२४५०	२८२९	९२८	६२०८
४	बन्दा बिउ	कोरिया, जापान, भारत, थाइल्याण्ड, दिल्ली, इटाली	परिमाण केजी	१२४०	७५८	१२९२	३२९०
			मूल्य रु हजारमा	१४६५९	७३८०	१७१९९	३९१५८
५	फूलको विउ	जापान, यु के, होल्याण्ड, जर्मनी, अमेरिका, थाइल्याण्ड	परिमाण सिड वा केजी	६९९८५००	६८३५	२०	७००५३५४
			मूल्य रु हजारमा	६७२६	९२६०	७९	२३९६३
६	खुर्सानी बिउ	थाइल्याण्ड, भारत, बँगलादेश,	परिमाण केजी	२२०	८०	८५	३८५
			मूल्य रु हजारमा	५९८६	२२३२	८८४	९१०१
७	च्याउ ताजा	भारत	परिमाण केजी	१०४	०	०	१०४
			मूल्य रु हजारमा	८२६	०	०	८२६
८	स्क्वायस बिउ	बँगलादेश, कोरिया	परिमाण केजी	६४५	३७३	१४०	११५८
			मूल्य रु हजारमा	४०६७	२३४१	१२८४	७६९३
९	गाजर बिउ	कोरिया, जापान, भारत, थाइल्याण्ड,	परिमाण केजी	१०००	१००	१२००	२३००
			मूल्य रु हजारमा	९६९५	२४३	८०६१	१७९९९
१०	गोलभेडा बिउ	कोरिया, जापान, भारत, थाइल्याण्ड,	परिमाण केजी	९९	५	५९	१२५
			मूल्य रु हजारमा	३५३०	२१९	३०४३	६७९२
११	चनाको बिउ	लेबनान	परिमाण केजी	०	१४	०	१४
			मूल्य रु हजारमा	०.००	RESEARCH	०.००	०.००
१२	प्याज बिउ	चीन, कोरिया, जापान, भारत, थाइल्याण्ड,	परिमाण केजी	४५	०	४०	८५
			मूल्य रु हजारमा	६४४	०	२५६	९०१
१३	कुरीलो बिउ	अमेरीका	परिमाण केजी	८.००	०.००	०.००	८.००
			मूल्य रु हजारमा	७४३५.००	०.००	०.००	७४३५.००
१४	काको बिउ	कोरिया, जापान, भारत, थाइल्याण्ड,	परिमाण केजी	४१८.००	१९५.००	३२४.००	९३७.००
			मूल्य रु हजारमा	७६७८२२.००	३२६६९२.००	४६५९२८४.००	१५६३०४९१.००
१५	मसुरो बिउ	लेबनान	परिमाण केजी	०.००	१०.८५	०.००	१०.८५
			मूल्य रु हजारमा	०.००	०.००	०.००	०.००
१६	सिमी बिउ	थाइल्याण्ड	परिमाण केजी	२००.००	०.००	५००.००	७००.००
			मूल्य रु हजारमा	१८७६४.००	०.००	१४६२५९.००	३३३९२३.००
१७	मुला बिउ	कोरिया, जापान, भारत, थाइल्याण्ड,	परिमाण केजी	७१.००	५६५.००	११००.००	२३७५.००
			मूल्य रु हजारमा	४४२८४९९.००	५३४१५०८.००	४६५९२२२.००	१४४९२२२९.००
१८	घिरीला बिउ	कोरीया,, बँगलादेश, भारत, थाइल्याण्ड,	परिमाण केजी	२०.००	९०.००	२५.००	१३५.००
			मूल्य रु हजारमा	१६५२८५.००	४६०४४८.००	१७४५८८.००	८००३२१.००
१९	मन्टा बिउ	कोरीया,भारत, थाइल्याण्ड,, बँगलादेश	परिमाण केजी	२०.००	२०.००	१५.००	५५.००
			मूल्य रु हजारमा	२०५११७.००	२२१२९२.००	१८५६५४.००	६१२०६३.००
२०	भिण्डी बिउ	बँगलादेश	परिमाण केजी	०.००	०.००	१००.००	१००.००
			मूल्य रु हजारमा	०.००	०.००	१९८९२०.००	१९८९२०.००
२१	करेला बिउ	बँगलादेश, कोरिया, जापान, भारत, थाइल्याण्ड,	परिमाण केजी	१००.००	१२५.००	०.००	२२५.००
			मूल्य रु हजारमा	९९२८४४.००	१०९८१६६.००	०.००	२०९१०१०.००
२२	रायो बिउ	कोरिया, जापान, भारत, थाइल्याण्ड,	परिमाण केजी	४८.००	०.००	०.००	४८.००
			मूल्य रु हजारमा	२९१३३४.००	०.००	०.००	२९१३३४.००
२३	भेडेखुर्सानी बिउ	कोरिया, जापान, भारत, थाइल्याण्ड,	परिमाण केजी	५०.००	१००.००	३०.००	१८०.००
			मूल्य रु हजारमा	३०३३७२९.००	५५२६९९.००	१३९१४०.००	३७८३३६८.००
२४	पाकचोइ बिउ	जापान, कोरिया	परिमाण केजी	०.००	१०.००	१००.००	११०.००
			मूल्य रु हजारमा	०.००	५५२६६.००	३४२५७.००	३९७८४२.००
२५	फर्सी बिउ	कोरिया	परिमाण केजी	०.००	१००.००	०.००	१००.००
			मूल्य रु हजारमा	०.००	११०५३०१.००	०.००	११०५३०१.००
२६	कुरीलो बिउ	जापान, इटाली, अमेरिका	परिमाण केजी	०.००	३८०.००	०.००	३८०.००
			मूल्य रु हजारमा	०.००	१६०४९५४.००	०.००	१६०४९५४.००
२७	सकरखण्ड बिउ	भारत,	परिमाण केजी	०.००	१०.००	०.००	१०.००
			मूल्य रु हजारमा	०.००	१७२६१.००	०.००	१७२६१.००
२८	सलादको साग बिउ	जापान	परिमाण केजी	३२.००	१०.००	०.००	४२.००
			मूल्य रु हजारमा	३०८८४३.००	११०५०६.००	०.००	४१९३४९.००
२९	ग्याँठ कोपी बिउ	कोरीया,भारत, थाइल्याण्ड,, बँगलादेश, जापान	परिमाण केजी	२०.००	८५.००	२.००	१०७.००
			मूल्य रु हजारमा	२६४७४.००	६६०३३७.००	१२१५४.००	९३७२०५.००
३०	लोका बिउ	बँगलादेश, भारत	परिमाण केजी	०.००	११८५.००	०.००	११८५.००
			मूल्य रु हजारमा	०.००	३०८८५३.००	०.००	३०८८५३.००

क्र. सं.	वस्तु	आयातित देश	इकाई	प्रथम चौमासिक आयात	दोस्रो चौमासिक आयात	तेस्रो चौमासिक आयात	वार्षिक जम्मा
				परिमाण	परिमाण	परिमाण	
३१	मोरिङ्गा बिउ	बैंगलादेश, भारत	परिमाण केजी	०.००	०.००	५०.००	५०.००
			मूल्य रु हजारमा	०.००	०.००	८९५०९.००	८९५०९.००
३२	हाइब्रिड धान बिउ	चिन	परिमाण केजी	०.००	२७००.००	२९.३४	२७२९.३४
			मूल्य रु हजारमा	०.००	२७४९०७५.००	RESEARCH	२७४९०७५.००
३३	घोंस बिउ	अष्ट्रेलिया	परिमाण केजी	०.००	१००.००	२२००.००	२३००.००
			मूल्य रु हजारमा	०.००	५३०३८२.००	२७९१२३१.००	३२९१६१३.००
३४	केराको बिरुवा	भारत, इजरायल	परिमाण पिस	२००.००	१०.००	०.००	२१०.००
			मूल्य रु हजारमा	२६४७३३.००	५३०३९.००	०.००	३१७७७२.००
३५	भुईँकटरको बेर्ना	इजरायल	परिमाण पिस	०.००	१३००.००	०.००	१३००.००
			मूल्य रु हजारमा	०.००	५३५९२१.००	०.००	५३५९२१.००
३६	अँगुरको बेर्ना	संविजरल्यान्ड	परिमाण पिस	०.००	४०८०.००	०.००	४०८०.००
			मूल्य रु हजारमा	०.००	२६८१४.००	०.००	२६८१४.००
३७	स्ट्रबेरी बेर्ना	भारत	परिमाण पिस	०.००	४५.००	०.००	४५.००
			मूल्य रु हजारमा	०.००	५६१७.००	०.००	५६१७.००
३८	जरबेरा फूलको बिरुवा	भारत	परिमाण पिस	०.००	०.००	१३५००.००	१३५००.००
			मूल्य रु हजारमा	०.००	०.००	४४६८५५.००	४४६८५५.००
३९	कार्नेशन फूलको बिरुवा	भारत	परिमाण पिस	०.००	०.००	३५००.००	३५००.००
			मूल्य रु हजारमा	०.००	०.००	५६६४३.००	५६६४३.००
४०	झगन फलको बेर्ना	चिन	परिमाण पिस	०.००	०.००	५००.००	५००.००
			मूल्य रु हजारमा	०.००	१६५७४२.३६	१६५७४२.३६	१६५७४२.३६
४१	बेरी बिरुवा	अमेरिका	परिमाण पिस	०.००	०.००	१९००.००	१९००.००
			मूल्य रु हजारमा	०.००	०.००	५६७४६४.००	५६७४६४.००
४२	कट्फलावर ब्लुम	थाइल्यान्ड	परिमाण पिस	०.००	५९४३०.००	८४.००	५९५१४.००
			मूल्य रु हजारमा	०.००	१८५९७५.००	४१८६.००	१९०१६१.००
४३	कट्फलावर	थाइल्यान्ड	परिमाण पिस	०.००	२४३.००	७४००.००	७४२९३.००
			मूल्य रु हजारमा	०.००	२६८४०.००	४४०३८१.४०	४६७२२१.४०
४४	रुद्राक्ष	इन्डोनेसिया, नेदरल्यान्ड	परिमाण केजी	१७८.००	०.००	०.००	१७८.००
			मूल्य रु हजारमा	१९६३४.००	०.००	०.००	१९६३४.००
४५	बनलसुन	किर्गीस्थान	परिमाण केजी	१९०५.००	०.००	०.००	१९०५.००
			मूल्य रु हजारमा	४२०२५०.००	०.००	०.००	४२०२५०.००
४६	फूलका बिरुवा	थाइल्यान्ड, भारत, नेदरल्यान्ड, भेतनाम	परिमाण पिस	३३७९.००	१९४७२.००	३०४१०.००	५३२६१.००
			मूल्य रु हजारमा	९९७०३.००	१०९११७९.००	११५७०३८.००	२३४७९१२.००
४७	तरकारी	थाइल्यान्ड, युगान्डा	परिमाण केजी	०.००	०.००	४२१.००	४२१.००
			मूल्य रु हजारमा	०.००	०.००	६०२७६.००	६०२७६.००

क्वारेन्टिन कार्यालय, बिराटनगर
विरवा र विरवाजन्य वस्तुहरुको निर्यात विवरण

आ.व. २०७४/०७५

मूल्य रु. हजार

क्र. नं.	विवरण	ईकाई	देश	दर	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	प्रथम शौमासिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुन	द्वितीय शौमासिक	चैत्र	वैशाख	जेठ	आषाढ	तृतीय शौमासिक	हाल सम्मको		
					परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	मूल्य	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	
१	पिना	मेटन	भारत	२२	१,८९२	२,०७८	२,०६६	१,४३२	८,१०८	१,०८३,३७६	३,२०२	२,४८०	१,७७२	२,००८	६६६२	२,२१९,०४०	२,००	२,२४६	६,२०१	१,४२,२३१	२,४३७	४,३६,७७१
२	अखिरी	मेटन	भारत	६४०	४,२५	३६४	३९७	३९७	१,६४१	१,०६६,६४०	४०३	१,१००	४,७६	२,३९९	२,४४१	१,४६३,१४०	३४२	३८०	१,४०६	९,७८,९०७	४,४९८	३,३३८,७०७
३	कुद्यो	मेटन	भारत	१४	४७	१०८	१०४	११४	४४४	६,८१०	४४	४२	२२१	३४४	३४४	४,३१०	२११	६६	४४३	६,७७७	१,२६१	१८,९१७
४	गई चोकर	मेटन	भारत	४४	२५																	
५	आलुस (Linseed)	मेटन	भारत	४४																		
६	अरुवा	मेटन	भारत	२४																		
७	दलहन	मेटन	भारत	३४	७																	
८	तेजपात	मेटन	भारत	४६	४७																	
९	बन्दा	मेटन	भारत	१०	४४३	४९४	६७९	११०	१,९३७	१,९३,७०												
१०	चिया	मेटन	रसिया	१४	३५	३६	३३	३३	१,४६	२६,४२६	४८	६२	२३	६४	९,७४	३२	९	६१	१,७६	२,६४४	४,९६१	
११	रुमाल	मेटन	भारत	१४	१४																	
१२	सुपाडी	मेटन	भारत	२६४																		
१३	चिपडौँतो	मेटन	भारत	१४४																		
१४	बोडी (आई बिन्स)	मेटन	भारत	१००																		
१५	मडलेट	मेटन	भारत	४२४	४																	
१६	सल्ला सिन्डा	मेटन	भारत	२४																		
१७	रिवा																					
१८	मजिठो																					
१९	सुखा बन्दा																					
२०	टिभुर																					
	जम्मा	मेटन							१,२५,९६१	१,३८८,७३२				१,३४,४३३	१,२५,९६१						२६,४१४	३,३४,०३८

सि. नं.	विवरण	देश	ईकाई	दर	श्रावण परिमाण	भाद्र परिमाण	अश्विन परिमाण	कार्तिक परिमाण	प्रथमचौ मासिक परिमाण	मंसिर परिमाण	पौष परिमाण	माघ परिमाण	फाल्गुण परिमाण	द्वितीय चौमासिक		चैत्र परिमाण	वैशाख परिमाण	जेठ परिमाण	आषाढ परिमाण	तृतीय चौमासिक		वार्षिक प्रगति		
														परिमाण	मूल्य					परिमाण	मूल्य		परिमाण	मूल्य
३४	बकर	भारत	मे.टन	२०			४०	४५	२,२००	९०	७०	१४०	०.६	३०१	१२,०२४						३२०	३६४	१४४४४	
३५	मीसमी	भारत	मे.टन	२०												३३३			११		१,४०९	७०	१४०२	
३६	तरबुजा	भारत	मे.टन	२०			४५	११०	१,३५०	२	४	४	१	१२	१६०	०.१				०.१	२	१२२	१६३१५	
३७	केराइरी	भारत	मे.टन	१५				३६१७	३००,०४७						४,६३४	४११,६६६			१६०	१७	१०,११५	९,७४०	३४,०६६६	
३८	अन्य फलफूल		मे.टन	३५																			०	
४०	पानको पात	भारत	मे.टन	७२		५	७	९	१,७२६	७	६	६	२५	४४	३,१६६	७.६			६.३	६.५	२६.४	९६	६९,४०.६	
४१	व्याड	भारत	मे.टन	१००		१.५	१.४	१.६	६.०	१.६	१.५	२	०.५	६	४६०	६	२४	०.२३	०.९	३३.१३	३.३१३	४५	४,७७३	
४२	सीयाबिन	भारत	मे.टन	४५				४३१	२३,६२५	२००		९४१	६५	१,२२६	२५,१७०	३०.५			४०६१	३६३	४४४४.५	२००,४४३	६,३१२	२,७४,१७५
४३	तामा फूल	भारत	मे.टन	४०				२१	४७	०.१		१	०.५	२	६६	०.१					४	४९	२३,४६.६	
४४	पिना	भारत	मे.टन				३६											२५				२५	०	
४५	धान बिउ	भारत	मे.टन															४४				४४	०	
४७	तरकारी बिउ	भारत	मे.टन																			९	०	
४९	कनिका	भारत	मे.टन																	६५	१३०	१६५	०	
४०	केराइको बिउ	भारत	मे.टन																	१२	१२	१२	०	
४१	हरियो मंहर	भारत	मे.टन																	१२	१२	१२	०	

क्वारेन्टिन कार्यालय, कञ्चनपुर
विरुवा र विरुवाजन्य वस्तुहरूको बार्षिक निर्यात
आ.व. २०७४/०७५

मुल्य रु. हजारमा

क. स.	विवरण	इकाई	देश	श्रावण महिना		फाल्गुन महिना		बैशाख महिना		जेठ महिना		कुल जम्मा	
				परिमाण	मुल्य	परिमाण	मुल्य	परिमाण	मुल्य	परिमाण	मुल्य	परिमाण	मुल्य
क	जडिबुटी											०	०.००
१	रिझा	मे.ट.	भारत			२५.३	१०६२.६०	२२.५	९४५	३	१२७	५०.८	२१३४.६०
२	पाषाणभेद	मे.ट.	भारत			३.१	१२४.००					३.१	१२४.००
३	अमला	मे.ट.	भारत			२७	१६२०.००			१२	७२०	३९	२३४०.००
४	चुत्रो बोका	मे.ट.	भारत					६.५	१९५	७	२१०	१३.५	४०५.००
५	कालादाना	मे.ट.	भारत	१५	९००.००							१५	९००.००
६	काउलोबोका	मे.ट.	भारत	१०	७२०.००			५.५	३५७.५	२	१३०	१७.५	१२०७.५०
७	तेजपात	मे.ट.	भारत			१२	६००.००	९.५	४७५			२१.५	१०७५.००
कुल	जम्मा			२५.००	१६२०.००	६७.४	३४०६.६०	४४.००	१९७२.५	२४	११८७	१६०.४	८१८६.१०

वार्षिक आयत तथ्यांक
कार्यालयको नाम - स्वारिपटन कार्यालय, कुम्भतपुर

आ.न : ०७४/७५

क्र.सं.	विवरण	इकाई	देश	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मार्ग	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र	वैशाख	जेठ	असार	कुल जम्मा
				परिसरण	परिसरण	परिसरण	परिसरण	परिसरण	परिसरण	परिसरण	परिसरण	परिसरण	परिसरण	परिसरण	परिसरण	परिसरण
				मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य	मूल्य
क	खाद्यान्न															
१	गहू	मेट	भारत													
२	चावल	मेट	भारत													
ख	तेलहन															
१	तीरी	मेट	भारत													
ग	ताजा तरकारी															
१	काउली	मेट	भारत													
२	गन्धरी	मेट	भारत													
३	कोरला	मेट	भारत													
४	मिर्चा	मेट	भारत													
५	हरियो खुसानी	मेट	भारत													
६	मिठै खुसानी	मेट	भारत													
७	रामतीरिया/फिन्दी	मेट	भारत													
८	काको	मेट	भारत													
९	गोलिखो	मेट	भारत													
१०	लौका	मेट	भारत													
११	फली	मेट	भारत													
१२	पल्लो	मेट	भारत													
१३	बन्दा	मेट	भारत													
१४	मटर कोसा	मेट	भारत													
१५	चुकन्दा	मेट	भारत													
१६	पिठ्तो	मेट	भारत													
१७	बिचिडा	मेट	भारत													
१८	सिन्धुली	मेट	भारत													
१९	बोडी र सिमी	मेट	भारत													
२०	सबुख्यो	मेट	भारत													
२१	अन्ध	मेट	भारत													
२२	अन्ध	मेट	भारत													
२३	अन्ध	मेट	भारत													
२४	अन्ध	मेट	भारत													
२५	अन्ध	मेट	भारत													
२६	अन्ध	मेट	भारत													
२७	अन्ध	मेट	भारत													
२८	अन्ध	मेट	भारत													
२९	अन्ध	मेट	भारत													
३०	अन्ध	मेट	भारत													
३१	अन्ध	मेट	भारत													
३२	अन्ध	मेट	भारत													
३३	अन्ध	मेट	भारत													
३४	अन्ध	मेट	भारत													
३५	अन्ध	मेट	भारत													
३६	अन्ध	मेट	भारत													
३७	अन्ध	मेट	भारत													
३८	अन्ध	मेट	भारत													
३९	अन्ध	मेट	भारत													
४०	अन्ध	मेट	भारत													
४१	अन्ध	मेट	भारत													
४२	अन्ध	मेट	भारत													
४३	अन्ध	मेट	भारत													
४४	अन्ध	मेट	भारत													
४५	अन्ध	मेट	भारत													
४६	अन्ध	मेट	भारत													
४७	अन्ध	मेट	भारत													
४८	अन्ध	मेट	भारत													
४९	अन्ध	मेट	भारत													
५०	अन्ध	मेट	भारत													

क्र.सं.	विवरण	इकाई	भारत		अधिकतम		कार्तिक		मार्त		पौष		माघ		फाल्गुण		चैत्र		मैशाख		जेठ		असार		कुल			
			परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य
१४	काती	मेट	भारत	१.३३	४८.६९	२.७४	१२६.३६	२.४७	६२.७२	२.०३	४६.६८	२.८४	११६.९६	१५६.३२	६.९९	२७६.८	२.६८	१२६.७६	२.६९	४८.६९	२.२९	८८.६९	३.६९	१४६.९६	१.६९	६८.६९	२८.२७	१४६.९६
१५	आपरे	मेट	भारत																									
१६	खुर	मेट	भारत																									
१७	अय फलमूल	मेट	भारत																									
१८	खुर	मेट	भारत																									
१९	अय फलमूल	मेट	भारत																									
२०	खुर	मेट	भारत																									
२१	अय फलमूल	मेट	भारत																									
२२	खुर	मेट	भारत																									
२३	अय फलमूल	मेट	भारत																									
२४	खुर	मेट	भारत																									
२५	अय फलमूल	मेट	भारत																									
२६	खुर	मेट	भारत																									
२७	अय फलमूल	मेट	भारत																									
२८	खुर	मेट	भारत																									

क्वार्टरटीन कार्यालय, टिमुरे, रसुवा
आ.ब. २०७४।०७५

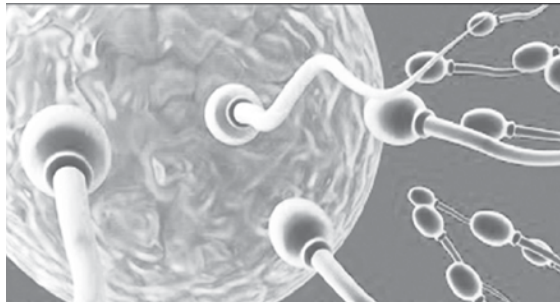
विरवा र विरवाजय वस्तुहरुको आयात विवरण

र हजारमा

क्र.स.	विवरण	इकाई	देश	श्रावण		मदी		अलेन		कार्तिक		मंसिर		पू		माघ		चैत्र		वैशाख		जेठ		असार		जम्मा				
				परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण	मूल्य	परिमाण
१	रसाउ	मेट.	चिन	१२२३३	२०७७५.६	१२७.११२	१६२७७०.३१	३३२४.४४४	४००३२२०.०४	१०६०००	१३२६.६	१३२६.६	१३२६.६	१३२६.६	१३२६.६	१३२६.६	१३२६.६	१३२६.६	१३२६.६	१३२६.६	१३२६.६	१३२६.६	१३२६.६	१३२६.६	१३२६.६	१३२६.६	१३२६.६	१३२६.६	१३२६.६	१३२६.६
२	नासपती	मेट.	चिन	२६११	२४२६.९	४१.४४	४६२९.६																							
३	लुसुन	मेट.	चिन	१२०	१०६०००	१७७.७९	३४३४४																							
४	मसाला	मेट.	चिन	३२६७	४४७.४	०.६६४	१७.६																							
५	मसाला	मेट.	चिन	०.१११	२६.६४																									
६	मसाला	मेट.	चिन	०.१२	६०																									
७	क्वाची	मेट.	चिन	०.०६	७२	०.००४	०.४४																							
८	ओखर	मेट.	चिन																											
९	धानकी बीउ	मेट.	चिन																											
१०	बगर	मेट.	चिन																											
११	झाडु साग	मेट.	चिन	०.१४	२४.२																									
१२	प्याज	मेट.	चिन			३२.६४	१४७६.४४																							
१३	कल्लो मिठो	मेट.	चिन	१२.७४	६९२.४	२४.००४	१७७०.३४	७																						
१४	बलाम	मेट.	चिन	०.०४	६																									
१५	मोटो चिया	मेट.	चिन	०.६९६	४४.६	०.०४	२.४																							
१६	काफि	मेट.	चिन	०.२	१२०																									
१७	सुपमिची बीउ	मेट.	चिन																											
१८	बोडि	मेट.	चिन																											
जम्मा				२४१६.१९४	३१२४३४.४४	११४४.६९६	२२६४०६.२७	३३४६.६६४	४०९६६४०.०४	६६६०६४०.०४	१३६०४.६	१४७७६०.६	१४७७६०.६	१४७७६०.६	१४७७६०.६	१४७७६०.६	१४७७६०.६	१४७७६०.६	१४७७६०.६	१४७७६०.६	१४७७६०.६	१४७७६०.६	१४७७६०.६	१४७७६०.६	१४७७६०.६	१४७७६०.६	१४७७६०.६	१४७७६०.६	१४७७६०.६	१४७७६०.६

अनावश्यक विषादीको प्रयोगले मानिसमा देखिने असरहरू

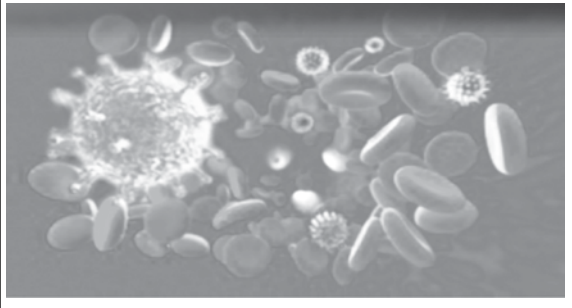
विषादीले लोग्ने मानिसको शुक्राणुमा प्रत्यक्ष नकारात्मक असर गरि सन्तान उत्पादन क्षमतामा हास ल्याउद छ ।

वालबालीकाहरूमा विभिन्न अङ्गहरूमा मासु पलाउने(ट्युमर) समस्या उत्पन्न गर्दछ ।

विषादीले मानिसको प्रतिरोधात्मक क्षमतामा प्रत्यक्ष नकारात्मक असर देखाउँदछ

वालबालीकाहरूमा अपाङ्गता ल्याउँदछ

विषादीको प्रभावले वालबालीकाहरूमा टाउकोदुलो हुने समस्या देखा पर्दछ ।

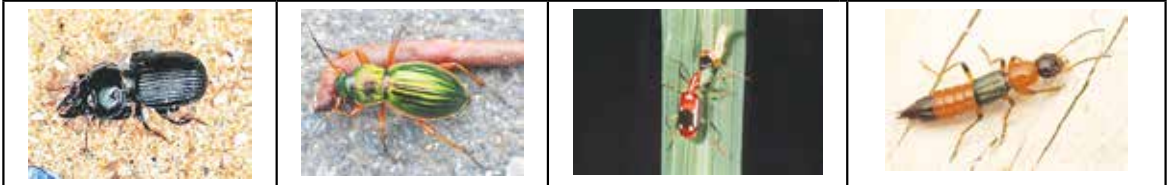
वालबालीकाहरूमा पुर्ण प्यारालाईसिस् (अपाङ्गता)को अवस्था श्रृजना हुन्छ ।

खेतवारीमा पाइने मित्र जीवहरू

परभक्षी शीकारी जीवहरू:

माकुराहरू

माटोमा पाइने मित्र खपटेहरू

स्त्री स्वभाव खपटे वयष्क तथा र लार्वा

जालीदार पखेटे कीराको वयष्क तथा लार्वा

कर्ण कीट

वाघे खपटे

गाइने

मिरिड बग

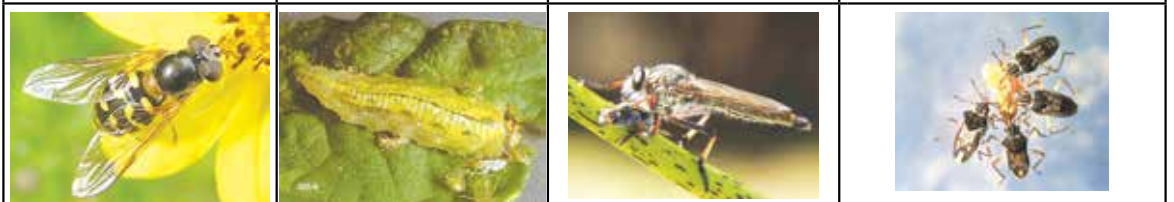

आखा फोडुवा

लामासिगे फटेया

चुसाहा पतेरो

चुसाहा पतेरो

कान्छी औलेको वयष्क र लार्वा

लुटेरा भिगा

मेसोभिलिया

